

RAPPORT OM SVERIGES KONTROLL I LIVSMEDELSKEDJAN, 2016

GENERALDIREKTÖREN

Beslut om fastställande av rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2016**Beslut**

Livsmedelsverket beslutar att fastställa rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan 2016, enligt bilaga.

Bakgrund och skäl för beslutet

Enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, ska varje medlemsstat i Europeiska unionen överlämna en årlig rapport till kommissionen. Enligt 7 § förordningen (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket ska en sådan rapport utarbetas av Livsmedelsverket efter samråd med Statens jordbruksverk.

Livsmedelsverket fastställer den bilagda rapporten om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2016. Rapporten är framtagen i samarbete med Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Generalläkaren, Styrelsen för akkreditering och teknisk kontroll (Swedac), Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet, länsstyrelser, lokala kontrollmyndigheter och Sveriges Kommuner och Landsting.

Beslutet har fattats efter samråd med generaldirektören vid Jordbruksverket och SVA.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Annica Sohlström. I den slutliga handläggningen har deltagit statsinspektör Åsa Hogmark, föredragande, områdescheferna Eirikur Einarsson, Annika Rimland, Pertti Nordman och verksamhetssamordnare Peyman Kia.

Annica Sohlström
Generaldirektör

Åsa Hogmark
Statsinspektör

Postadress
Box 622
751 26 Uppsala

Besöksadress
Hamnesplanaden 5
Leveransadress
Strandbodgatan 4
753 23 Uppsala

Telefon
018-17 55 00
Telefax
018-10 58 48

E-post
livsmedelsverket@slv.se
Internet
www.livsmedelsverket.se

Organisationsnummer
202100-1850
VAT-nummer
SE202100185001
Innehar F-skattedevis

Bilaga

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2016

För kännedom

Regeringskansliet, Näringsdepartementet
Kierstin Petersson-Grawé
Cecilia Dahlberg

Jordbruksverket
Charlotta Svärd
Sofia Petersson (arbetsgrupp)

Statens veterinärmedicinska anstalt
Elina Lahti (arbetsgrupp)

Generalläkaren
Lena Bäck (arbetsgrupp)

Tullverket
Robert Bäck

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac)
Adia Groza
Selcuk Aydin

Sveriges lantbruksuniversitet
Antoine Roozen
Birgitta Åhman
Eva Forsgren

Länsstyrelsen
Åsa Regnander Dahl, länsstyrelsen i Västerbottens län (arbetsgrupp)
Jenny Larsson, länsstyrelsen i Gävleborgs län

Sveriges Kommuner och Landsting
Michael Öhlund
Thomas Forsberg

Lokala kontrollmyndigheter
Maria Pihlajärvi, Norrköpings kommun (arbetsgrupp)
Emma Nordvik-Premfors, Stockholm stad
Olu Lindström, Helsingborgs stad

Innehållsförteckning

Tabell och diagramförteckning	8
1 Förord	14
2 Sammanfattning	15
2.1 Generell bedömning av kontrollen	15
2.2 Trender i kontrollen	16
2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	17
2.4 Trender för åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	18
2.5 Nationellt revisionsystem	18
2.6 Resurser	19
2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete	20
2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	22
3 Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan	23
3.1 Förändringar av den nationella kontrollplanen	23
3.2 Gemensamma aktiviteter 2016	23
4 Offentlig kontroll av växtskadegörare	27
4.1 Beskrivning av kontrollområdet	27
4.2 Kontrollens omfattning och resurser	27
4.2.1 Gränskontroll med växtskyddskontroll vid import	27
4.2.2 Gränskontroll med växtskyddskontroll inför export	28
4.2.3 Kontroll av träemballage som transporterar varor vid import	29
4.2.4 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass	30
4.2.5 Kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15	30
4.2.6 Förändringar	30
4.3 Måluppfyllelse	31
4.3.1 Omfattning av kontrollen	31
4.3.2 Övrig måluppfyllelse	31
4.4 Efterlevnaden hos företag	33
4.4.1 Växtskyddskontroll vid import och kontroll av träemballage som transporterar varor vid import	33
4.4.2 Kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15	33
4.4.3 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass	34
4.5 Beslut om åtgärder mot företag	34
4.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheten	34
4.7 Bedömning av kontrollen	35
5 Kontroll av foder	36
5.1 Beskrivning av kontrollområdet	36
5.2 Kontrollens omfattning och resurser	36
5.2.1 Förändringar i resurser i form av personal, utrustning, IT-system, lab.	39
5.3 Måluppfyllelse	40

5.4	Ej planerad kontroll.....	42
5.5	Efterlevnaden hos företag	43
5.6	Åtgärder hos företag.....	45
5.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	45
5.8	Bedömning av kontrollen.....	46
6	Kontroll av animaliska biprodukter	47
6.1	Beskrivning av kontrollområdet.....	47
6.2	Kontrollens omfattning och resurser	47
6.2.1	Omfattning	47
6.3	Måluppfyllelse.....	49
6.4	Ej planerad kontroll	51
6.5	Efterlevnaden hos företag.....	51
6.6	Beslut om åtgärder mot företag	52
6.7	Åtgärder hos myndigheterna	53
6.8	Bedömning av kontrollen	54
7	Kontroll av djurhälsa - smittskydd.....	55
7.1	Beskrivning av kontrollområdet.....	55
7.2	Kontrollens omfattning och resurser	55
7.3	Måluppfyllelse.....	57
7.4	Ej planerad kontroll	59
7.5	Efterlevnaden hos företag.....	59
7.6	Beslut om åtgärder mot företag	60
7.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	62
7.8	Bedömning av kontrollen	62
8	Kontroll av djurskydd	64
8.1	Beskrivning av kontrollområdet.....	64
8.2	Kontrollens omfattning och resurser	64
8.3	Måluppfyllelse.....	65
8.4	Ej planerad kontroll.....	67
8.5	Efterlevnaden hos företag	68
8.6	Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag	71
8.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	72
8.8	Yttrande om den allmänna funktionen	73
9	Kontroll av livsmedel	74
9.1	Kontroll av livsmedel i primärproduktionen	74
9.1.1	Kontrollens omfattning och resurser	74
9.1.1.1	Omfattning	74
9.1.1.2	Förändringar i resurser.....	77
9.1.2	Måluppfyllelse	77
9.1.3	Ej planerad kontroll	78
9.1.4	Efterlevnaden hos företag.....	78
9.1.5	Beslut om åtgärder mot företag.....	79
9.1.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	80
9.1.7	Bedömning av kontrollen	80
9.2	Kontroll av livsmedel i leden efter primärproduktionen	81
9.2.1	Kontrollens omfattning och resurser	81
9.2.2	Måluppfyllelse	88
9.2.3	Ej planerad kontroll	89
9.2.4	Efterlevnaden hos företag.....	89
9.2.5	Beslut om åtgärder mot företag.....	92

9.2.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	95
9.2.7	Bedömning av kontrollen	107
9.3	Kontroll av dricksvatten	108
9.3.1	Beskrivning av kontrollområdet	108
9.3.2	Kontrollens omfattning och resurser	108
9.3.3	Måluppfyllelse	112
9.3.4	Efterlevnad hos företag	113
9.3.5	Beslut om åtgärder mot företag	114
9.3.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	115
9.3.7	Bedömning av kontrollen	116
9.4	Särskilda kontrollprogram	116
9.4.1	Restsubstanser	116
9.4.2	Dioxiner och PCB	116
9.4.3	Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)	119
9.4.4	Bekämpningsmedelsrester	119
9.4.5	Främmande ämnen i vegetabilier	122
9.4.6	Salmonella i animalier	123
9.4.7	Cesium i ren	124
9.4.8	Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur	124
9.5	Övriga områden för kontroll	126
9.5.1	Aromer och rökaromer	126
9.5.2	Bestrålning	126
9.5.3	GMO	126
9.5.4	Livsmedel för personer med särskilda näringsbehov	127
9.5.5	Livsmedelstillsatser	127
9.5.6	Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel	127
9.5.7	Naturligt mineralvatten	127
9.5.8	Nya livsmedel (Novel Food)	128
9.5.9	Närings- och hälsopåståenden	129
9.5.10	Skyddade beteckningar	129
9.5.11	Livsmedelsinformation och märkning	130
9.5.12	Motverka livsmedelsfusk	130
9.5.13	Kosttillskott	131
9.5.14	Salmonellagarantier	132
9.5.15	Spårbarhet	132
9.5.16	Trikiner	132
9.5.17	TSE	132
9.5.18	Besiktning före och efter slakt	132
9.5.19	Äggpackerier	133
9.5.20	Vin och sprit	133
10	Gränskontroll av levande djur, livsmedel, andra animaliska produkter m.m.	134
10.1	Beskrivning av kontrollområdet	134
10.2	Kontrollens omfattning och resurser	134
10.3	Måluppfyllelse	136
10.4	Beslut om åtgärder mot importör	136
10.5	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	137
10.5	Bedömning av kontrollen	137
10.5.1	Revision från DG SANTE F	138
11	Kontroll av hantering av veterinär-medicinska preparat och restsubstanser	139
11.1	Beskrivning av kontrollområdet	139

11.2 Kontrollens omfattning och resurser	139
11.2.1 Omfattning	139
11.2.2 Resurser	140
11.3 Måluppfyllelse.....	140
11.4 Efterlevnaden hos företag	142
11.5 Beslut om åtgärder mot företag	142
11.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	143
11.7 Bedömning av kontrollen.....	144
12 Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan	145
12.1 Förkortningar och begrepp	145
12.2 Kontrollens omfattning och resurser	145
12.3 Måluppfyllelse.....	145
12.4 Kontrollresultat	146
12.4.1 Omfattning och genomförande av kontrollen	146
12.4.2 Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder	146
12.4.3 Åtgärder hos kontrollorganen	146
13 Kontroll i livsmedelskedjan inom Försvarsmakten	149
13.1 Kontrollens omfattning och resurser	149
13.2 Måluppfyllelse.....	150
13.3 Efterlevnaden hos företag	151
13.4 Beslut om åtgärder mot företagen	153
13.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheten	153
13.6 Bedömning av kontrollen.....	154
14 Revisioner	155
14.1 Inledning	155
14.1.1 Beskrivning av området	155
14.1.2 Nationell samrådsgrupp för revision	155
14.2 Revision av livsmedelskontrollen.....	156
14.2.1 Revisionsintervall.....	156
14.2.2 Resultat av revisionerna	156
14.2.3 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	161
14.2.4 Bedömning av kontrollen	161
14.2.5 Yttrande om den allmänna funktionen	162
14.3 Jordbruksverket	163
14.3.1 Genomförande av revisionsprogram.....	163
14.3.2 Resultat av revisionerna	163
14.3.3 Vidtagna åtgärder	164
15 Nationella referenslaboratorier	165
15.1 Livsmedelsverkets NRL-funktioner	165
15.2 Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner	167
15.3 NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet	169
16 Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan	171
16.1 Beskrivning av området	171
16.2 Beredskapsplaner	171
16.2.2 Påbörjade utvecklingsområden 2016.....	172
16.2.3 Övningar och händelser under 2016	173
17. Förtroendemätningar – brukarundersökningar	176
17.1 Konsumenternas förtroende för livsmedelskontrollen	176

Tabell och diagramförteckning

Tabell

Nr	Titel och tabellinnehåll
1	Omfattning och resurser för växtskyddskontroll vid import.
2	Fördelningen av sändningar av reglerade växter och växtprodukter som anmäldes för import till Sverige under perioden 2014-2016.
3	Omfattning och resurser för växtskyddskontroll inför export.
4	Fördelningen av utfärdade sundhetscertifikat.
5	Omfattning och resurser för växtskyddskontroll av träemballage.
6	Omfattning och resurser för kontroll av företag som utfärdar växtpass eller som saluför växter med krav på växtpass.
7	Omfattning och resurser för kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15.
8	Antal fall av reglerade och andra allvarliga växtskadegörare samt avsaknad av eller brister i sundhetsintyg.
9	Antal påträffade fall av allvarliga växtskadegörare.
10	Utförd kontroll vid foderanläggningar.
11	Antal prov tagna vid offentlig kontroll (förutom extra offentlig kontroll) för säkerhetsanalysen Salmonella och hygienindikator – analysen Enterobacteriaceae 2014, -2015, 2016.
12	Antal prov tagna för säkerhetsanalyser andra än läkemedel, koccidiostatika samt mikrobiologisk analys i den planerade riskbaserade kontrollen av foderleverantörer.
13	Antal prov tagna vid offentlig kontroll (förutom extra offentlig kontroll) för läkemedel och koccidiostatika under 2014, 2015 och 2016 uppdelad på typ av provtagning.
14	Årsarbetskrafter för foderkontrollen 2014 - 2016.
15	Uppföljning av avvikelser vid den planerade kontrollen av foderleverantörer.
16	Kvalitetssäkring av utförandet av foderkontrollen som utförs av Jordbruksverkets kontrollanter.
17	Avvikelse vid olika anläggningstyper vid planerad kontroll av foderanläggningar andra än primärproducenter.
18	Avvikelse för säkerhetsanalyser hos foderleverantörer (gränskontroll ej inräknad).
19	Undersökning av animaliskt foder i gränskontrollen.
20	Förelägganden och åtalsanmälningar mot foderleverantörer, butik/lager, transportörer, blandartjänster samt primärproducenter.
21	Antal planerade och genomförda offentliga kontroller av ABP 2013, 2014, 2015 och 2016.
22	Antal förelägganden för de kontrollerande myndigheterna under åren 2013, 2014, 2015 och 2016.
23	Antal länsstyrelser som utfört kontroller inom respektive område under 2016.
24	Typ av vidtagna åtgärder vid bristande efterlevnad (antal länsstyrelser som vidtagit typ av åtgärd, ej antal åtgärder).
25	Kontroller djurskydd 2013-2016.
26	Antal årsarbetskrafter (åa) för djurskyddskontroll (länsstyrelserna).

27	Antal timmar för djurskyddskontroll på slakterier (Livsmedelsverket).
28	Antal kontroller av djurskydd som genomförts av officiella veterinärer på slakteri år 2016 (motsvarande siffror för 2015 inom parentes).
29	Vanliga brister vid djurskyddskontroll gällande nötkreatur (brist >10% redovisas utan inbördes ordning).
30	Vanliga brister vid djurskyddskontroll gällande gris (brist >10% redovisas utan inbördes ordning).
31	Vanliga brister vid djurskyddskontroll gällande värphöns fler än 350 (brist >10% redovisas utan inbördes ordning).
32	Olika åtgärder och antal 2013-2016.
33	Åtgärder och metoder som ingår i VAD projektet.
34	Andel kontrollerade anläggningar per kategori och kontrollorsak för år 2016, procent.
35	De mest frekventa avvikelserna vid livsmedelskontroll i primärproduktionen.
36	Beslut om åtgärder mot företag och orsaker i primärproduktionen.
37	Antal anläggningar i leden efter primärproduktionen.
38	Antal livsmedelsanläggningar per riskklass, där 1 är högst riskklass och 8 lägst riskklass.
39	Utförda kontroller på livsmedelsanläggningar fördelade på kontrollorsak och på föranmäld respektive oanmäld kontroll, procent.
40	Antal livsmedelsanläggningar, totalt antal kontroller och antal anläggningar där planerad kontroll utförts.
41	Andel livsmedelsanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat per riskklass, procent.
42	Andel livsmedelsanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat på antal tilldelade kontrolltimmar, procent.
43	Antal prover för att leta efter olika agens 2014-2016.
44	Kontrollmyndigheternas personalresurser i antal årsarbetskrafter, och bedömning av resursbehovet.
45	Rapporterade fall av matförgiftning.
46	Antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad funna vid livsmedelskontroll.
47	Antal och andel kontroller som lett till beslut om åtgärd från kontrollmyndigheten vid bristande efterlevnad.
48	Kurser och utbildningar för livsmedelskontrollen.
49	Antal möten i vilka kontrollen (inspektörer och beslutsfattare) har mötts.
50	Antalet meddelade icke säkra livsmedel i RASFF systemet (inklusive material i kontakt med livsmedel).
51	Antal Livsmedelskategorier inom RASFF som berördes flest gånger samt antalet meddelanden.
52	Antal beslutade föreskrifter per år.

53	Rådgivning till företag, prestationer och kostnader.
54	Antal dricksvattenanläggningar.
55	Antal dricksvattenanläggningar per riskklass, där 1 är högst riskklass och 8 lägst riskklass.
56	Utförda kontroller på dricksvattenanläggningar fördelade på kontrollorsak och förannmäld respektive oanmäld kontroll, 2016, procent.
57	Antal dricksvattenanläggningar, totalt antal kontroller och antal anläggningar där planerad kontroll utförts.
58	Andel dricksvattenanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat per riskklass, procent.
59	Andel dricksvattenanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat på antal tilldelade kontrolltimmar, 2016, procent.
60	Kontrollmyndigheternas personalresurser inom dricksvattenområdet i antal årsarbetskrafter och bedömning av resursbehovet.
61	Antal och andel kontroller som lett till åtgärd vid bristande efterlevnad.
62	Antal berörda personer, antal dygn och antal persondygn, 2011-2016.
63	Antal prov enligt mål samt antal tagna prov inom, de särskilda kontrollprogrammen 2016.
64	Antal beslut om åtgärder vid överskridande av gränsvärden för dioxiner och PCB samt spridning och medelvärden av dessa halter för 2016.
65	Förändringar av halter PCDD/F och dioxinlika PCBer i samlingsprover av ekoägg 2005-2015. Samlingsproverna innehöll 12-18 ägg från en gård per prov. N= 49.
66	Ekologiska prov med halter över kvantifieringsgränsen.
67	Provresultat som har RASFF-notifierats till EU-kommissionen.
68	Ursprungsland, antal prover och planerat antal prover vid kontroll av främmande ämnen i vegetabilier.
79	Antal prov och antalpositiva prov av salmonella vid kontroll av nöt och svin vid slakterier 2016.
70	Salmonellakontroll av fjäderfä vid slakterier 2016.
71	Salmonellakontroll av nöt, svin och fjäderfä vid styckningsanläggningar 2016.
72	Sammanfattning av all salmonellakontroll vid slakterier och styckanläggningar 2016.
73	Antal analyserade prov för algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur under 2016.
74	Gränskontroll utförd av Jordbruksverket.
75	Gränskontroll utförd av Livsmedelsverket.
76	Veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning.
77	Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur.
78	Antal årsarbetskrafter på länsstyrelserna.
79	Antal genomförda kontroller och antal kontroller där avvikelser iaktogs vid kontroll av läkemedel på gård.

80	Beslut om åtgärder vid brist av hantering av veterinär-medicinska preparat och rests substanser.
81	Åtgärder hos länsstyrelserna 2016.
82	Översikt över kontrollorganens kontrollbesök fördelat på olika kategorier av aktörer år 2016. Data i tabellen kan skilja sig från data i OFIS. Då OFIS har varit möjligt att uppdatera efter att denna rapport beslutades är det OFIS som i så fall är de mest korrekta.
83	Översikt över kontrollorganens provtagning, funna avvikelser och vidtagna åtgärder i händelse av avvikelser fördelat på olika kategorier av aktörer år 2016. Data i tabellen kan skilja sig från data i OFIS. Då OFIS har varit möjligt att uppdatera efter att denna rapport beslutades är det OFIS som i så fall är det mest korrekta.
84	Tabellen visar måluppfyllelse avseende planerade kontroller på registrerade och riskklassade livsmedelsobjekt under 2016.
85	Sakområde/ anläggningstyp vid Livsmedelsverkets och länsstyrelsens revisioner 2016 där det ingick en skuggkontroll.
86	Livsmedelsverkets NRL-områden.
87	NRL funktioner vid SVAs områden.
88	Aktiviteter för Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (Bovin Avel) 2016.

Diagramförteckning

Nr	Titel och förklarande text
1	Kontrollfrågor med högst andel avvikelser 2016.
2	Antal planerade och genomförda offentliga kontroller av ABP 2013, 2014, 2015 och 2016.
3	Antalet kontrollerade anläggningar i Jordbruksverkets kontroll samt antalet anläggningar med funna brister redovisade per anläggningstyp.
4	Andelen kontroller med och utan avvikelser i procent av det totala antalet kontroller för de kontrollerande myndigheterna under åren 2013, 2014, 2015 och 2016.
5	Antal registrerade anläggningar i primärproduktionen för livsmedel.
6	Antal kontroller fördelade på olika kontrollorsaker under åren 2012-2016.
7	Andel kontrollerade anläggningar per klassificeringskategori, där röd är högst kategori, procent. Procentsiffrorna som anges till höger är riktvärden enligt vägledningen.
8	Antal årsarbetskrafter(åa)samt uppskattat behov av årsarbetskrafter i primärproduktionen.
9	Andel planerade kontroller i primärproduktionen där avvikelse noterades vid tre olika kontrollorsaker, procent.
10	Kontroller utförda på livsmedelsanläggningar fördelade på kontrollorsak, procent. Inom parentes anges 2015 års siffra.
11	Andel av planerade livsmedelkontroller då kontrollområdet granskats, procent.
12	Andel myndigheter (n= 250; 2016) fördelat på antal årsarbetskrafter, procent.

13	Andel myndigheter som kontrollerat olika andel av livsmedelsanläggningar i riskklass 1-4 med fler än 5 tilldelade kontrolltimmar, procent. År 2016 var det 244 st myndigheter som hade kontrollansvar för denna typ av anläggningar, 2015 245 st och 2014 242 st.
14	Andel planerade kontroller med avvikelse respektive utan avvikelse, procent.
15	Andel planerade kontroller med avvikelse per myndighet, 2016, procent. Varje stapel motsvarar en myndighet, dvs. det är 249 staplar(en myndighet utförde inga kontroller 2016).
16	Andel kontrollerade anläggningar med och utan avvikelser (till vänster). Andel ej kontrollerade anläggningar (till höger). Siffran inne i staplarna anger antal planerade kontroller.
17	Andel avvikelser per kontrollområde, procent.
18	Andel kontroller med avvikelse som följts av beslut om krav på åtgärd, 2016, procent. Varje stapel motsvarar en myndighet, dvs. det är 249 staplar (en myndighet hade inga kontroller för år 2016).
19	Fördelning av krav på åtgärder vid bristande efterlevnad mellan kontrollområdena, procent.
20	Antal frågor i forumet på Livstecknet och antal telefonsamtal under 2012 - 2016
21	Livsmedelskategorin kosttillskott, bantningspreparat och berikade livsmedel har sedan 2014 dominerat de RASFF meddelanden om icke säkra livsmedel som Sverige hanterar.
22	Kontroller utförda på dricksvattenanläggningar fördelade på kontrollorsak, 2016, procent. Inom parentes 2015 års siffra.
23	Andel av planerade kontroller då kontrollområdet granskats, procent.
24	Andel myndigheter som kontrollerat olika andel av dricksvattenanläggningar i riskklass 1-4 med fler än 5 tilldelade kontrolltimmar, procent. Under alla 3 åren var det 96 st. myndigheter som hade kontrollansvar för denna typ av anläggning.
25	Andel planerade kontroller med avvikelse respektive utan avvikelse, procent.
27	Andel avvikelser per kontrollområde, procent.
28	Andelen överskridanden av gränsvärden i frukt och grönsaker 2007-2016.
29	Medelvärdet av antal avvikelser per livsmedelskontroll som Generalläkaren utfört under åren 2011-2016.
30	Totalt antal noterade avvikelser vid Generalläkarens livsmedelskontroller 2016 (förutom kontroller på dricksvattenanläggningar) fördelade per kontrollområde 1 till 15.
31	Revisioner 2012-2016 – kommuner.
32	Resultatet från samtliga revisionstyper år 2016, totalt 50 stycken revisioner. Andel avvikelser inom de olika granskade revisionsområdena (till vänster). Andel revisioner där de olika revisionsområdena inte granskats (till höger). Antalet revisioner inom området, med avvikelse (röd och gul stapel), utan avvikelse (grön stapel) och ej granskade (grå stapel) anges som en siffra inuti staplarna.
33	Andel avvikelser per revisionsområde vid revisioner av kommuners och Livsmedelsverkets livsmedelskontroll 2013-2016.

1 Förord

Detta är Sveriges rapport om kontrollen i livsmedelskedjan 2016. Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, (benämns ofta endast som nationella kontrollplanen)¹. Områdena är offentlig kontroll av växtskadegörare, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa – smittskydd, djurskydd, livsmedel, gränskontroll, hantering av veterinärmedicinska preparat och rests substanser samt kontroll av ekologiska livsmedel. Den kontroll som görs av Generalläkaren i livsmedelskedjan inom försvarsmakten redovisas i ett eget kapitel. Revisioner av kontrollmyndigheternas kontrollsystem, nationella referenslaboratorier, beredskap och hantering av kriser samt Förtroendemätningar presenteras också i separata kapitel. Rapporten utgör underlag enligt artikel 44 i förordning (EG) nr 882/2004². I rapporten har hänsyn tagits till EU-kommissionens beslut 2008/654/EG, om en vägledning för att bistå medlemsstaterna i utarbetandet av den årliga rapport om den samlade fleråriga nationella kontrollplanen som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004. I sammanfattningen som finns i avsnitt 2 i rapporten har hänsyn tagits till EU-kommissionens överenskomna struktur för en sådan sammanfattning.

Utförligare rapporter finns inom flertalet kontrollområden, men dessa biläggs inte denna rapport. Rapporten ersätter inte de rapporter som sänds till EU-kommissionen enligt specifika regler.

För information om mål och prioriteringar, samarbete och ständiga förbättringar, kontrollens organisation, revisionssystem av kontrollen, se nationella kontrollplanen. Sådan information upprepas vanligen inte i denna rapport.

Innehållet och sammanfattningen i rapporten bygger på inrapporterad data från kontrollmyndigheterna, nationella databasen REDA för gränskontrollen, resultat från utförda revisioner av myndigheternas kontroll, genomförda analysmöten tillsammans med representanter från berörda kontrollmyndigheter, samt andra kända data och information.

Rapporten har utarbetats av Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Generalläkaren, länsstyrelserna och de lokala kontrollmyndigheterna i samarbete. Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Swedac, och Sveriges Kommuner och Landsting har bidragit med material från sina verksamheter. Livsmedelsverket har samordnat arbetet och är kontaktpunkt för rapporten. Underlag till det som rapporteras finns vid respektive ansvarig myndighet.

¹ <http://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/livsmedelskontroll/nationell-plan-for-kontrollen-i-livsmedelskedjan-nkp/>

² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.

2 Sammanfattning

I 2016 års rapport har en analys av resultaten genomförts för att ge en rättvisande bild av hur kontrollen i livsmedelskedjan fungerar och lyfta fram insatser som vidtagits i syfte att utveckla kontrollen. Rapporten är ett viktigt underlag till kommande planering och fortsatt utvecklingsarbete av det svenska kontrollsystemet. Den sammantagna bedömningen är att Sverige i ett internationellt perspektiv har säkra livsmedel, friska djur och sunda växter men att det finns utvecklingspotential. Av rapporten framgår att många kontrollmyndigheter har en planerad kontrollverksamhet som genomförs enligt plan. Det finns dock skillnader mellan olika kontrollmyndigheter och kontrollområden. De flesta myndigheter uppfyller i allt väsentligt kraven på kontroll, samtidigt som det finns ett fåtal lokala kontrollmyndigheter som behöver utföra kontroll i större omfattning. Myndigheterna genomför åtgärder kontinuerligt för att förbättra kontrollarbetet inom samtliga kontrollområden.

2.1 Generell bedömning av kontrollen

Målen i NKP 2016 är av övergripande karaktär.

- *Konsumenterna* har trygga livsmedel, förtroende för kontrollverksamheten och en god grund för val av produkt. Med trygga livsmedel menas säkra livsmedel och att konsumenterna inte blir lurade.
- *Intressenterna* (företagen) har tilltro till kontrollen och upplever den som meningsfull.
- De samverkande *kontrollmyndigheterna* har en optimal samverkan och förtroende för varandras sätt att ta ansvar för sin respektive del i livsmedelskedjan. Kontrollverksamheten är riskbaserad, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

Rapporten visar att kontrollmyndigheterna på olika sätt har arbetat med prioriteringar som sattes i den nationella kontrollplanen för respektive kontrollområde under 2016.

Den sammantagna generella bedömningen är att kontroll utförs, väsentliga avvikelser upptäcks, åtgärder vidtas och att avvikelser följs upp inom kontrollen i hela livsmedelskedjan. Utvecklingen går fortsatt i positiv riktning där till exempel informations- och utbildningsinsatser mot företagen ger resultat och bidrar till att det blir lättare att göra rätt från början. Detta tillsammans med riktade utbildningsinsatser till kontrollpersonalen om hur de kan upptäcka och bekämpa livsmedelsbrott, samt om faror och risker i olika verksamhetssteg, ger goda förutsättningar att upptäcka avvikelser. I dagsläget är det dock svårt att veta i vilken grad alla relevanta avvikelser upptäcks. Detta beror på att uppföljnings- och verifieringssystemen inte har den detaljeringsgrad avseende de data som rapporteras in.

Under 2016 har de behöriga myndigheterna tagit fram nya strategiska mål och effektmål för livsmedelskedjan för att ge bättre förutsättningar för prioritering och resursfördelning. Arbetet fortsätter med att Livsmedelsverket och Jordbruksverket tar fram operativa mål för att kunna vidareutveckla styrningen och förbättra inrapporteringen av data. Detta bidrar i sin tur till en förbättrad uppföljning av kontrollen.

2.2 Trender i kontrollen

I detta avsnitt beskrivs:

- utvecklingen i förhållande till de viktigaste prioriteringarna
- huvudsakliga förändringar i riskbedömningsprocesserna
- huvudsakliga trender vad gäller intensitet och typ av kontroller

Tendensen är att antalet kontroller, antalet objekt och andelen kontrollerade objekt i stort sett är stabila över tid.³

- Djurhälso- och smittskyddsläget är gott i Sverige. Jordbruksverket stöttar förebyggande aktiviteter med anslagsmedel vilket bidrar till det goda sjukdomsläget vad gäller djurhälsa och låg antibiotikaförbrukning. Sett ur ett internationellt perspektiv är läget i Sverige, när det gäller förekomsten av antibiotikaresistens, gynnsamt också inom djurhållningen och antibiotikaanvändningen hos livsmedelsproducerande djur den lägsta inom EU. Resultaten från kontrollen av rests substanser i animaliska livsmedel visar att man i Sverige följer reglerna för läkemedelsanvändning till livsmedelsproducerande djur och att tillväxtbefrämjande medel inte används. Under 2016 drabbades landet av tre epizootiutbrott i form av mjältbrand, newcastlesjuka och fågelinfluensa. Berörda myndigheter har på ett effektivt sätt samverkat och bekämpat respektive sjukdom
- Trenden går mot ett ökat antal kontroller men antalet kända kontrollobjekt har ökat i motsvarande grad vilket gör att kontrollfrekvensen är oförändrad. Under 2016 omfördelades resurserna mellan djurskyddskontrollen och kontrollen av foder och livsmedel. Omfördelningen innebär att kontrollen i primärproduktionen av livsmedel och foder har fått mer resurser. Enligt länsstyrelsernas redovisning har de genomfört färre djurskyddskontroller under 2016 än tidigare år. Att det genomförs färre djurskyddskontroller är en trend sedan tre år tillbaka. Ett av målen för djurskyddskontrollen är att minst lika många normalkontroller som anmälningskontroller ska genomföras. Detta mål uppfylldes 2016 för första gången i landet som helhet, vilket är positivt.
- Länsstyrelsernas arbete med att inventera och registrera livsmedelsanläggningar i primärproduktionen har fortsatt. Ett problem är att det saknas en vägledning och tillförlitliga metoder för att uppskatta det antal primärproducenter av livsmedel som borde vara registrerade.
- Länsstyrelsernas planerade kontroller av livsmedel i primärproduktionen visar på en ökad trend av planerade kontroller med riskbaserat urval. Uttaget av kontrollobjekt inom primärproduktionen för livsmedel görs i större utsträckning än tidigare utifrån foder- och livsmedelssäkerhetsperspektiv. Detta är en positiv utveckling. Nuvarande modell och vägledning för riskklassificering av livsmedelsföretag och foder i primärproduktionen behöver dock utvecklas och förenklas av Livsmedelsverket och Jordbruksverket. Myndigheterna kommer att omarbota riskklassificeringsmodellen för att säkerställa att Sverige har en modell som är lättare att använda i praktiken.

³ Uppgifter om antal kontrollobjekt och antal genomförda kontroller måste hanteras med viss försiktighet eftersom vissa frågor kring inrapportering av data kvarstår och uppgifterna därmed inte är helt tillförlitliga.

- Antalet anläggningar i leden efter primärproduktionen av livsmedel⁴ ökar. Det är framförallt små anläggningar som blivit fler, bland annat restauranger, mobila verksamheter och tillfälliga sommarverksamheter.
- Antalet registrerade dricksvattenanläggningar fortsätter att öka. Ökningen rör framförallt anläggningar i de lägre riskklasserna.
- Andelen planerade⁵ kontroller i livsmedelskontrollen i leden efter primärproduktion där behöriga myndigheter granskat kontrollområdet *Information* har ökat från 40 till 52 procent under en treårsperiod. Inför att den nya informationsförordningen⁶ skulle träda i kraft 2014 utbildades kontrollpersonalen vid ett flertal tillfällen. Detta har ökat kontrollkvaliteten, resulterat i en högre grad av riskbaserade kontroller och lett till ett bättre utnyttjande av resurserna inom kontrollområdet under 2016.
- Norovirus och campylobacter var de smittämnen som orsakat flest antal insjuknade personer i matförgiftning. Under 2016 har ett stort utbrott med campylobacter noterats.

2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

I detta avsnitt presenteras:

- övergripande trender för efterlevnad
- huvudsakliga typer av avvikelser samt
- identifierade orsaker.

Tendensen är att de vanligaste typerna av avvikelser, antalet avvikelser och andelen kontroller med avvikelser i stort är stabilt över tid.⁷ Liksom tidigare år är de flesta bristerna kopplade till rutiner, journalföring och Hazard Analysis and Critical Control Point (HACCP). Kontrollmyndigheterna gör kontinuerligt informationsinsatser för att öka kunskapen hos företagen.

Antalet avvikelser säger inte nödvändigtvis något om företagets efterlevnad. Skillnader över tid i antal avvikelser kan bero på förändringar i kontrollmetodik, kompetens hos inspektörerna och skillnader i hur avvikelser sätts. Det finns också andra faktorer som påverkar företagets efterlevnad, inte bara kontrollen.

⁴ Kontroll i leden efter primärproduktion kommer i fortsättningen i detta avsnitt benämnas "livsmedelskontroll" respektive "dricksvattenkontroll". "Livsmedelskontroll i primärproduktionen" kommer att benämnas just så.

⁵ Det finns tre olika orsaker till livsmedelskontroll, planerad kontroll, uppföljande kontroll och händelsestyrd kontroll. De planerade kontrollerna är inte bara planerade utan har även utförts.

⁶ Förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna.

⁷ Också uppgifter om avvikelser måste hanteras med viss försiktighet eftersom vissa frågor kring inrapportering av data kvarstår och uppgifterna därmed inte är helt tillförlitliga. I bedömning av resultat och effekt bör det beaktas att antal avvikelser inte nödvändigtvis säger något om företagets efterlevnad. Skillnader över tid i antal avvikelser kan bero på förändringar i kontrollmetodik, kompetens hos inspektörerna och skillnader i hur avvikelser sätts. Det är också viktigt att påpeka att det är många olika faktorer som påverkar företagets efterlevnad, inte bara kontrollen.

2.4 Trender för åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Generellt använder kontrollmyndigheterna de åtgärder, i form av förelägganden, omhändertaganden, förbud och åtalsanmälningar som lagstiftningen medger för att lagstiftningen ska efterlevas. De flesta företagen rättar till brister efter påpekande. Endast i ett fåtal fall krävs tvingande beslut. Detta indikerar att avvikelserna ofta är av mindre allvarlig karaktär och inte har ansetts utgöra någon risk för människors och djurs hälsa.

- Andelen åtgärder vid kontroller med avvikelse i livsmedelskontrollen i leden efter primärproduktion uppgår 2016 till 6,3 procent. Lokala myndigheter (kommun) som utför livsmedelskontroll använder tvingande åtgärder vid bristande efterlevnad i varierande utsträckning. Nästan 30 procent av myndigheterna (73 st.) har inte beslutat om någon åtgärd under 2016 (ca 30 procent 2015, 40 procent 2014). Cirka 6 procent av myndigheterna (7 procent 2015 och 5 procent 2014) hade fattat beslut om någon form av åtgärd i minst 20 procent av kontrollerna där en avvikelse konstaterats. Mönstret är likartat över perioden 2012-2016 och antyder att principen för om och hur beslut om åtgärd fattas skiljer sig åt mellan myndigheterna. Detta tyder på att arbetssättet, kontrollen och/ eller bedömningen behöver bli mer likvärdig.
- I dagsläget kan en överträdelse av livsmedelslagstiftningen ge böter som påföljd. I departementspromemorian ”Effektivare sanktioner i livsmedelskedjan m.m.” (DS 2017:5) framförs förslag om införande av fängelse i upp till två år i straffskalan för brott mot livsmedelslagen (2006:804) och lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter samt införande av sanktionsavgifter på livsmedels- och foderområdet. Vidare föreslås ett system med sanktionsavgifter införas i ovanstående lagar samt i djurskyddslagen (1988:534). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

2.5 Nationellt revisionsystem

I detta avsnitt presenteras:

- tillämpning av revisionsplanen
- huvudsaklig sammanfattning av revisionsresultat samt
- huvudsakliga åtgärder som vidtagits

Den nationella samrådsgruppen för revision, som består av berörda myndigheter i livsmedelskedjan, har arbetat aktivt med att utveckla det nationella revisionsystemet. Gruppen har fortsatt sitt arbete för kompetensutveckling och kalibreringar.

Den är även engagerad i ett system där lokala kontrollmyndigheter reviderar varandra och i ett nordiskt projekt för oberoende granskning av revisionsystemet.

I december 2016 granskades revisionsystemet i Finland. Erfarenheterna har använts i det svenska revisionsystemet.

De brister som identifieras i olika revisioner är av likartad karaktär och visar att styrning och uppföljning av den offentliga kontrollen kan bli bättre. Kravet på verksamhetsuppföljning för behöriga myndigheter förtydligas i den ändring av Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:21) om offentlig kontroll som trädde i kraft den 1 januari 2017. Detta förtydligande krav kommer att underlätta för enskilda myndigheter att förstå hur de ska uppfylla kraven i förordning (EG) nr 882/2004 samt att underlätta Livsmedelsverkets bedömning av huruvida myndigheter efterlever kraven. Tydligare regler syftar till att få en likvärdig kontroll vilket

också underlättar uppföljningen. Föreskrifterna anger hur kommunerna, länsstyrelserna och Livsmedelsverket ska planera och följa upp sin kontroll.

I revisionen av länsstyrelserna har Jordbruksverket under 2016 fokuserat på länsstyrelsens djurskyddskontroll. Tre revisioner har genomförts under hösten på Länsstyrelsen i Jämtlands län, Västra Götalands län och Stockholms län. Valet av vilka länsstyrelser som ska revideras sker utifrån en riskanalys där hänsyn har tagits till bland annat omvärldsfaktorer, tillgänglig kontrollstatistik och geografiska förutsättningar. Den sammanlagda bedömningen av djurskyddskontrollen på de tre länsstyrelserna visar att djurskyddshandläggarna har en hög kompetens och att de finns en mängd rutiner och vägledningar som strukturerar och gör kontrollen enhetlig. Det visar sig dock att de granskade länsstyrelserna bedriver sin kontrollverksamhet olika och att det tenderar att saknas en fast och tydlig kontrollplan. Iakttagelserna tas med i det fortsatta arbetet med att utveckla djurskyddskontrollen bl.a. i det gemensamma rådet för djurskyddskontroll.

2.6 Resurser

I detta avsnitt beskrivs:

- trenderna för tilldelning av resurser för kontroller/ kontrollprogram och kontrollpersonal samt
- större signifikanta förändringar vad gäller Nationella laboratorienätverk (NRL).

Resursläget (antal årsarbetskrafter, åa) är relativt stabilt över tid, både totalt och fördelningen mellan kontrollområdena. Det finns dock regionala och lokala skillnader som är värda att notera.

Inom livsmedelskontrollen kan antalet årsarbetskrafter finansieras via avgifter medan kontrollen inom primärproduktion och djurskydd är anslagsfinansierad.

Avgiftsfinansierad verksamhet bär sina egna kostnader förutsatt att avgifterna beräknats rätt. I dagsläget tar många kommuner ut för låga avgifter för den kontroll de utför vilket leder till att de inte kan anställa så mycket personal som de behöver för sin kontroll. Anslagsfinansierad verksamhet tilldelas resurser efter en prioriteringsordning vilket kan leda till att kontroller inte utförs i den utsträckning som det finns behov för.

Rapporten visar att mest resurser läggs på livsmedels- och dricksvattenkontroll (669 åa). Kostnaderna för dessa kontroller täcks av avgifter, med undantag för kontrollen i primärproduktionen som finansieras genom skattemedel. Kontrollavgiftens storlek varierar beroende på kontrollbehovet. Avgifterna är knutna till en riskklassningsmodell.

Djurskyddskontrollens årsarbetskrafter minskar över tid. Under 2016 var de 190,8 årsarbetskrafter. Detta beror på en omfördelning av resurserna till förmån för andra kontroller, t.ex. foder och livsmedel vilket innebär en positiv utveckling för livsmedelskedjan som helhet.

Inom kontrollen av livsmedel i primärproduktionen finns en positiv trend i antal åa, från 7, 2012 till knappt 12, 2016. Resurser har, enligt länsstyrelserna, tagits från andra områden vid myndigheten för att användas för inventering och registrering av anläggningar, samt för att utföra mer livsmedelskontroll.

Länsstyrelserna har under 2016 haft ett regeringsuppdrag som lett till att befintliga resurser har omfördelats för att inventera, registrera och för att utföra kontroll på livsmedelsanläggningar.

Vid rekrytering av ny kontrollpersonal till länsstyrelserna har också kompetens inom livsmedelsområdet betonats i syfte att möta ett ökat behov av spetskompetens.

Majoriteten av kontrollmyndigheterna som utför livsmedel- och dricksvattenkontroll är små. 31 procent av myndigheterna hade mindre än en årsarbetskraft och ca 80 procent hade mindre än tre årsarbetskrafter.

Inom ramen för de Nationella referenslaboratoriernas (NRL) arbete har Livsmedelsverket under 2016 deltagit i nästan 40 olika provningsjämförelser och kompetensprövningar som anordnats av European Union Reference Laboratories (EURL). I en provningsjämförelse testas att den metod som laboratoriet använder ger resultat som överensstämmer med övriga laboratoriers resultat.

Vidare har Livsmedelsverkets Kemi- och biologiavdelningar under 2016 validerat eller utökat scope för sex metoder inom läkemedelsområdet, bakteriell och viral kontamination av tvåskaliga blötdjur, mykotoxiner och material i kontakt med livsmedel. Detta får effekten att fler substanser eller substansgrupper kan kontrolleras alternativt att fler djurslag eller matriser kan kontrolleras.

Under 2016 ackrediterade SWEDAC Sveriges Lantbruksuniversitets (SLU) NRL-verksamhet och metoder för diagnos av amerikansk yngelröta hos bin (*paenibacillus larvae*) enligt SS_EN ISO/IEC 17025.

2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

I detta avsnitt beskrivs åtgärder som vidtagits för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete. Exempel på åtgärder kan vara förändringar inom lagstiftning, organisation, arbetssätt, informationssystem, utbildningar, den nationella kontrollplanen samt hantering av rekommendationer från SANTE F revisioner.

Inom flertalet kontrollområden sker en regelbunden dialog mellan myndigheterna i syfte att vägleda kontrollens genomförande mot enhetlig bedömning, utvärdering, riskbaserad kontroll samt ett kontrollurval som svarar mot riskanalysen.

Målstyrningen för den offentliga kontrollen har utvecklats under 2016. Konkretisering och förtydligande av målen har gjorts.

Länsstyrelserna har arbetat i projektform med utbildningar och kontroller inom olika områden.

Inom ramen för kontroll av växtskadegörare används ett elektroniskt kontrollsystem för att förenkla och effektivisera administrationen av importkontrollen. Systemet har inneburit ett effektivare kontrolluttag och att personalresurser frigörs för att ytterligare förbättra kontrollerna vilket ökar möjligheten att upptäcka bristande efterlevnad. Dessutom genomgår alla kontrollanter ett kvalitetssäkringsprogram med fokus på utbildning, samsyn, övervakade kontroller och dokumentära omkontroller.

För kontroll av animaliska biprodukter (ABP) genomfördes 2015 ett nationellt projekt där 18 länsstyrelser riktade in sig på kontroll av insamling, omlastning och transport av animaliska biprodukter. Projektet har bidragit till en ökad kunskaps- och medvetandenivå när det gäller smittskydd och spårbarhet i samband med transporter av ABP både för verksamhetsutövarna

och för länsstyrelserna. Länsstyrelserna ser flera effekter, till exempel kan man notera att det finns färre brister hos de verksamheter som tidigare år har haft avvikelser.

Inom kontrollområdet för djurhälsa och smittskydd har Jordbruksverket infört nya föreskrifter och arbetsinstruktioner för officiella veterinärer. Nu är det ett krav att alla officiella veterinärer ska genomgå den grundutbildning som Jordbruksverket tillhandahåller. Under 2015 och 2016 anordnades utbildningar vid sju tillfällen och totalt utbildades 200 officiella veterinärer. Nu pågår också ett arbete med att skapa en webbaserad utbildning.

Inom ramen för kontrollområdet djurskydd kalibrerar Jordbruksverket djurskyddet för olika djurslag. Jordbruksverket har bland annat haft kalibreringskurser riktade till veterinärer och länsstyrelsernas djurskyddshandläggare. Kursernas främsta syfte är att stärka kompetensen och förbättra samsynen kring lagstiftningens krav när det gäller djurskyddsbedömningar.

Under 2016 har Livsmedelsverket publicerat en rapport där det föreslås att ett nationellt system för Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) ska börja användas från och med år 2018.

Kommunala och regionala kontrollmyndigheter rapporterar årligen in information om sin kontrollverksamhet till Livsmedelsverket via den så kallade myndighetsrapporteringen. Från och med 2018 föreslås myndighetsrapporteringen få ett helt nytt upplägg och rapporteringen föreslås utgå från lagstiftningsområden. Beslut fattas under våren 2017. Ändringen gäller inte länsstyrelserna.

Under 2016 gjorde EU-kommissionens generaldirektorat SANTE, Direktorat F Hälsa och Livsmedel: Revision och Analys⁸ en uppföljning av de rekommendationer som de lämnat till Sverige mellan 2013 – 2015. Resultatet blev att 43 av 61 rekommendationer är släckta. De 18 rekommendationer som kvarstår att släcka för perioden är inom områdena material i kontakt med livsmedel, kontaminanter, fiskprodukter, kött inklusive spårbarhet, beredskap samt växtskyddsmedel.

Livsmedelsverket och Jordbruksverket har haft ett gemensamt regeringsuppdrag om livsmedels- och foderkontrollen i primärproduktion. Regeringsuppdraget redovisades den 1 december 2016. Som en del av uppdraget har en större utvärdering av kontrollen genomförts under 2016. Utvärderingsresultat i samband med regeringsuppdraget visar på att länsstyrelsernas användande av resultaten från granskningarna i kvalitetssäkringssystemen i primärproduktion är begränsat vid genomförande av kontrolluppdrag. Livsmedelsverket kommer att göra uppehåll i granskningarna under 2017 på grund av att regeringen ska fatta beslut om de åtgärder som Livsmedelsverket föreslagit. Livsmedelsverket kommer heller inte att ta fram ett granskningsprogram för 2017-2021.

Inom gränskontrollen har kontrollpersonal deltagit i Better Training for Safer Food (BTSF)-utbildningar och ett studiebesök i Tyskland har genomförts under året.

Jordbruksverket har infört ett nytt intranät för officiella veterinärer vilket har resulterat i ökad samsyn samt effektiviserings- och samordningsvinster.

Inom kontrollen av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan har Jordbruksverket och Livsmedelsverket genomfört kalibreringsmöten för revisorer under 2016. Vid ett av mötena deltog även Tullverket.

⁸ SANTE F = DG SANTE Directorate F Health and food audits and analysis. Benämndes tidigare Food and Veterinary Office (FVO).

Inom försvarsmakten har en ny generalläkare utsetts vid myndigheten under år 2016.

Inom beredskapsområdet har epizootiutbrott under 2016 stärkt implementeringen av flera utvecklingsprojekt och bättre förankrat beredskapsplanerna hos berörda myndigheter. Livsmedelsverket har under 2016 startat en inledande analys av hotbildsunderlag inför planeringen av civilt försvar.

2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

I detta avsnitt presenteras vidtagna åtgärder för att förbättra prestationen hos företagarna i livsmedelskedjan.

- Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Tillväxtverket har under 2015 och 2016 besökt olika företag i Sverige. Syftet var att möta dem i dialog om deras vardag, och vilka förändringar som myndigheterna kan göra för att förenkla villkor och möjligheter till expansion och export. Detta initiativ kallas för förenklingsresan. Utifrån erfarenheterna från förenklingsresan har myndigheterna tagit fram en gemensam handlingsplan⁹ med åtgärder. Till exempel lanserade myndigheterna en exportguide med samlad information presenterad på ett ställe på webbplatsen verksamt.se. För att underlätta för företagen att importera växter har Jordbruksverket tagit fram ett elektroniskt system. Jordbruksverket har utvecklat även andra e-tjänster för att kunderna enklare ska kunna rapportera data till olika typer av djurregister.
- Vidare har utbildningsprogram, informationskampanjer och riktlinjer för bättre arbetssätt tagits fram av de behöriga myndigheterna på områden där brister ofta identifieras såsom rutiner, journalföring och HACCP. Myndigheterna för dialog med och samverkar också med företag och branschorganisationer inom olika kontrollområden för att förstärka samsyn och samarbete. För att fortsätta utveckla och göra djurskyddskontrollerna effektivare, mer likriktade, med en ökad rättssäkerhet och ett större förtroende för regelverken arbetar Jordbruksverket och länsstyrelsen tillsammans, bland annat i Rådet för djurskyddskontroll. Detta leder till en bättre efterlevnad och en större acceptans för reglerna.

⁹ Förenklingsresa för livsmedelsindustrin Handlingsplan för det fortsatta arbetet kan laddas ner från <http://www.jordbruksverket.se/download/18.69402f36157eeb0d9818b183/1477298923455/Handlingsplan+livsmedelsindustrin+ver2.pdf>

3 Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan

3.1 Förändringar av den nationella kontrollplanen

Kontrollplanen beskriver hur kontrollen i livsmedelskedjan är organiserad och genomförs. Planen beskriver även mål och prioriteringar för kontrollen, samarbeten och gemensamma aktiviteter som myndigheterna genomför för att stärka och utveckla kontrollen i hela livsmedelskedjan.

Kontrollplanen ses över vid behov och åtminstone årligen. Uppdateringar görs med hänsyn till bland annat ny eller ändrad lagstiftning, förekomst av nya sjukdomar eller andra hälsorisker, betydande förändringar av de behöriga myndigheternas uppbyggnad, ledning eller verksamhet, resultat från den offentliga kontrollen och från revisioner av kontrollmyndigheterna, resultat från SANTE F revisioner¹⁰, inspektioner och uppföljningar samt resultat från aktuella händelser som påverkar kontrollen. Under 2016 uppdaterades framför allt målen för djurskyddskontrollen och informationen om planerade satsningar, gemensamma projekt, utbildningar med mera. Den uppdaterade planen gäller för perioden 2016-2019.

I den aktuella planen finns nya mål för kontrollen av djurskydd, foder respektive animaliska biprodukter. Beskrivning av smittskyddskontrollen, av kontrollen av ekologisk produktion och av ekologiska livsmedel har uppdaterats helt. Den aktuella planen omfattar även Livsmedelsverkets respektive Jordbruksverkets organisationsförändringar samt nya myndighetsgemensamma aktiviteter och projekt. Kontrollplanen har i övrigt uppdaterats för att informationen ska vara aktuell.

3.2 Gemensamma aktiviteter 2016

Myndigheterna i livsmedelskedjan samarbetar för att gemensamt utveckla kontrollen. Målet är att Sverige uppfyller kraven i kontrollförordningen, samt att konsumenter och företag har förtroende för kontrollen.

Generaldirektörerna för Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA har identifierat fyra prioriterade samarbetsområden:

- *Samordnad och effektiv kontroll* – för ett nationellt kontrollsystem för de områden som berör alla tre myndigheterna. Det ska vara enkelt att göra rätt från början.
- *Stärkt krisberedskap*. Kriser inom livsmedelsområdet måste ofta hanteras gemensamt. Vi ska arbeta tillsammans för att stärka beredskapen vid framtida livsmedelskriser.

¹⁰ SANTE F = DG SANTE Directorate F Health and food audits and analysis. Benämndes tidigare Food and Veterinary Office (FVO).

- *Snabbare åtgärder av EU:s synpunkter på den svenska kontrollen.* Sverige behöver bli bättre på att åtgärda de avvikelser som SANTE F upptäcker. Därför ska vi gemensamt följa upp SANTE F:s rekommendationer.
- *Effektivare uppföljning av djur- och livsmedelskontrollen* – även de nationella uppföljningarna ska bli mer effektiva och leda till förbättringar. Vi ska öka stödet till länsstyrelserna, så att de bättre kan följa upp kommunernas kontrollverksamhet.

Samarbetet sker bland annat i den ”Strategiska gruppen för livsmedelskedjan”. Gruppen bildades 2015 och ersatte den myndighetsgemensamma samordningsfunktionen som fanns tidigare. I gruppen ingår representanter för Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt länsstyrelserna, Sveriges Kommuner och Landsting och lokala kontrollmyndigheter.

Generaldirektörerna för Livsmedelsverket, Jordbruksverket samt Statens veterinärmedicinska anstalt har gett gruppen i uppdrag att utveckla den offentliga kontrollen genom att ta fram mål och strategier för hela kedjan. Gruppen samordnar myndigheternas arbete med Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan och rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan. Gruppen samordnar även planering, genomförande och uppföljning av SANTE F revisioner av den svenska kontrollen, samt samarbetar om en nationell beredskapsplan för livsmedel och foder.

Gruppen har identifierat följande gemensamma utvecklingsområden/aktiviteter för 2015-2016.

- Vidareutveckla den nationella kontrollplanen så att mål och prioriteringar blir lättare att hitta, planen blir ett tydligare styrdokument och möjligheterna till förenkling av planen i sin helhet ses över.

Kommentar:

Under 2016 drogs riktlinjerna för det kommande förändrings- och utvecklingsarbetet upp. Det arbetet kommer att genomföras i projektform under 2017-2018.

- Ta fram gemensamma specifika mål för kontrollen i hela livsmedelskedjan, inklusive indikatorer för att mäta måluppfyllelse. Målen ska utgå från de tre gemensamma strategiska mål som finns i kontrollplanen och vara en länk mellan dessa mål och målen inom respektive område, livsmedel, djurskydd, foder osv. Arbetet påbörjades under 2015 och har fortsatt under 2016.

Kommentar:

Fyra nya gemensamma övergripande mål för livsmedelskedjan har tagits fram med fokus på konsumenter, livsmedelsproducerande växter och djur, verksamhetsutövare och de samverkande myndigheterna. Utöver de övergripande målen har gemensamma fokusområden identifierats; säkert dricksvatten, mikrobiologiska risker, kemiska risker och information i livsmedelskedjan, och gemensamma effektmål tagits. De övergripande målen, fokusområden och effektmålen har fastställts av Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA. För livsmedelskontrollen har operativa mål tagits fram av Livsmedelsverket, baserat på effektmålen inom de fyra fokusområdena. De operativa målen beskriver kontroller som myndigheterna som utför livsmedelskontroll ska göra under perioden 2017-2019. Det finns också myndighetsmål, som berör grundförutsättningar som behövs för att en myndighet som utför livsmedelskontroll ska kunna utföra sitt uppdrag. Se NKP del 2.

- Utarbeta en sammanhållen beredskapsplan för hela livsmedelskedjan. Det planerade arbetet med att utforma en gemensam beredskapsplan för livsmedelskedjan har fått skjutas fram på grund av de kriser som myndigheterna hanterat under 2016. En första version kommer att levereras under 2017.

Kommentar:

En arbetsgrupp med representanter från Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA håller på att ta fram en sammanhållen beredskapsplan för foder- och livsmedelskedjan enligt lagkrav. Planen ska övergripande beskriva ansvar och roller vid krishantering inom foder och livsmedel samt ge stöd för samverkan mellan myndigheter och med näringens organisationer vid händelser. Inom det ramverk som planen kommer vara ska också processer och arbetssätt beskrivas för att åstadkomma en effektiv hantering.

- Vidareutveckla det gemensamma SANTE F-arbetet under 2016 i syfte att minimera antalet nya rekommendationer och släcka så många som möjligt av de nuvarande rekommendationerna.

Kommentar:

Ett gemensamt arbete kring SANTE F-frågor har pågått i arbetsgruppen. Arbetsgruppen har också tagit fram en kommunikationsplan i syfte att underlätta kommunikationen kring det gemensamma SANTE F arbetet.

Ett mått på effekten av arbetet är SANTE Fs uppföljning av Sveriges rekommendationer. SANTE F gjorde en sådan uppföljning under året. Processen kallas General Follow-up Audit. Slutsatsen var att 70 procent eller 43 av 61 rekommendationer är åtgärdade.

Arbete som lett till den nedåtgående trenden är framförallt bättre förberedelser inför revisionsbesöken; fortsatt implementering av revision av kontrollen enligt art 4.6 EC 882/2004 och att det finns en nationell samrådsgrupp som träffas regelbundet för att bättre styra tillämpningen av artikeln; samordnade kontrollprojekt på central, regional och lokal nivå; Sverige har kunnat visa att kontrollen fungerar på dessa nivåer; kontrollinstruktioner, vägledningar samt information har tagits fram eller reviderats för att lättare kunna tillämpa kontrollen genom ”Kontrollwiki”; planering och uppföljning av att kontrollen sker enligt lagstiftningen (supervision, rapportering); utbildningssatsningar (värt att nämna är särskilt teman kring oredlighet, spårbarhet, växtskyddskontroll); Sverige har kunnat visa att vår tillämpning uppfyller lagstiftningens krav (ex. slaktbesiktning); Sverige har ändrat sin tillämpning så att den uppfyller EU lagstiftningens krav (ex. musselkontrollen) samt en rad åtgärder för ett förbättrat beredskapsarbete.

- Analysera Riksrevisionens rekommendationer, identifiera vilka brister som berör både Livsmedelsverket och Jordbruksverket och ta fram ett gemensamt underlag med förslag till åtgärder, inklusive underlag för dialog med departementet. Genomförs under 2016.

Kommentar:

Regeringen beslutade den 17 september 2015 att uppdra åt Livsmedelsverket och Jordbruksverket att gemensamt analysera om den svenska offentliga kontrollen av primärproducenter av livsmedel och foder uppfyller de krav som ställs i gällande regelverk och vid behov föreslå förändringar. Verken lämnade en gemensam rapport¹¹ till regeringen

¹¹ Rapport för regeringsuppdrag angående den offentliga kontrollen av livsmedel och foder i primärproduktionen
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.6acf1fc1158be8588854c37/1480668730721/Regeringsrapport+-+offentlig+kontroll+av+livsmedel+och+foder+i+PP.pdf>

den 1 december 2016. Rapporten redovisar förslag till förändringar inom fyra huvudgrupper dvs. bättre riskbaserad kontroll, ökad kompetens och mer enhetlig kontroll, möjlighet att samordna den offentliga livsmedels- och foderkontrollen med tvärvillkorskontrollerna samt utökad samordning av offentlig livsmedels- och foderkontroll.

Livsmedelsverket har utökat tidigare föreskrifter om offentlig kontroll i föreskrift LIVSFS 2005:21, i syfte att förbättra styrningen av livsmedelskontrollen. Tilläggen innefattar bl.a. förtydligade krav på myndigheterna i fråga om planering och uppföljning av livsmedelskontrollen, samt kompetensförsörjning och beredskapsplanering. Tilläggen trädde i kraft den 1 januari 2017.

- Införa en gemensam modell för mål- och resultatdialog med kontrollmyndigheterna som en del av verifieringssystemet.

Kommentar:

Sedan 2014 får alla myndigheter som redovisar anmärkningsvärt lite utförd kontroll uppföljande frågor från Livsmedelsverket om anledningen till utfallet. Under 2017 kommer också att arbete utföras med att ta fram kriterier för ett s.k. myndighetsindex, som ska utgöra ett samlat mått på en myndighets prestation. Livsmedelsverket träffar regelbundet representanter för de lokala och regionala myndigheterna och diskuterar då bland annat kontrollens utfall och hur det kan förbättras (bl.a. via Regional Samverkansfunktionen).

- Göra en bredare analys och ta fram gemensamma strategier för att utvärdera de myndigheter som inte uppfyller kontrolluppdraget, identifiera orsakerna till varför de inte uppfyller uppdraget samt ta fram nya strategier för effektivt stöd till dessa, inklusive uppföljning och verktyg för att vidta åtgärder.

Kommentar:

Livsmedelsverket har en intern instruktion om hur arbetet med uppföljning och hantering av myndigheter som inte fullgör sitt kontrolluppdrag ska bedrivas. Under 2017 kommer arbetet med uppföljning av analys av livsmedelskontrollen att fortsätta struktureras. Både med perspektivet utifrån företagarnas lagefterlevnad och myndigheternas måluppfyllelse i fråga om att kontrollen har avsedd effekt.

4 Offentlig kontroll av växtskadegörare

4.1 Beskrivning av kontrollområdet

Offentlig kontroll och andra offentliga åtgärder avseende växtskadegörare omfattas idag inte av kontrollförordningen (EG) nr 882/2004 utan har istället sin grund i Rådskdirektivet 2000/29/EG. Detta gör att kraven på hur kontrollerna utförs ser något annorlunda ut gentemot övriga kontrollområden i rapporten.

Det är Jordbruksverket som utför kontrollen. Se Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019, del 4, avsnitt 3.7 för en beskrivning av kontrollområdet.

4.2 Kontrollens omfattning och resurser

Den offentliga kontrollen av växtskadegörare är i huvudsak finansierad av avgifter. De totala kostnaderna för kontrollerna, liksom de använda resurserna, har under 2016 minskat något.

Totalt arbetar idag cirka 17 kontrollanter med offentlig kontroll och andra officiella åtgärder avseende växtskadegörare. Det motsvarar cirka 15 årsarbetskrafter.

4.2.1 Gränskontroll med växtskyddskontroll vid import

Tabell 1. Omfattning och resurser för växtskyddskontroll vid import

Antal sändningar	Antal dokumentkontroller	Antal fysiska kontroller	Antal årsarbetskrafter
4 726	4 726 ¹²	2 731	4,5

¹² Ungefär 350 av dessa dokumentkontroller är kontroll av växtskyddstransportdokument. Det gäller sändningar som transiteras från en annan medlemsstat och där den medlemsstaten redan har genomfört dokumentkontroll av sundhetscertifikatet.

Tabell 2. Fördelningen av sändningar av reglerade växter och växtprodukter som anmäldes för import till Sverige under perioden 2014-2016

Typ av vara	2016	2015	2014
Växter för plantering	123	138	178
Frö (utsäde)	22	13	17
Spannmål	0	0	0
Frukt och grönsaker, inkl. bladgrönsaker	3 616	2 983	3 348
Snittblommor och andra växtdelar, utom bladgrönsaker	611	1 149	1 825
Trä och bark	353	397	550
Odlingssubstrat	1	0	0
Summa	4 726	4 680	5 918

Enligt direktiv 2000/29/EG ska alla sändningar från tredje land som innehåller växter eller växtprodukter som omfattas av detta regelverk, genomgå dokument-, identitets- och fysisk kontroll och godkännas innan import medges.

Reducerad inspektionsfrekvens, det vill säga möjlighet att genomföra identitets- och fysisk kontroll med en viss reducerad frekvens medges för sändningar av sådana produkter som omfattas av EU-kommissionens förordning (EG)1756/2004 och ytterligare detaljer om tillämpade kontrollfrekvenser finns i Sveriges rapport till EU-kommissionen enligt den förordningen.

Dessutom gör vi stickprovskontroller av vissa varor som inte omfattas av krav på sundhetscertifikat. Det gäller främst varor i blandade sändningar med grönsaker där vissa varor i sändningen har sundhetscertifikat samt sändningar med frukt och grönsaker som kontrolleras utifrån handelsnormerna.

4.2.2 Gränskontroll med växtskyddskontroll inför export

Tabell 3. Omfattning och resurser för växtskyddskontroll inför export

Antal utfärdade sundhetscertifikat	Antal fysiska kontroller	Antal årsarbetskrafter
12 803	58	4

Tabell 4. Fördelningen av utfärdade sundhetscertifikat

Typ av vara	2016	2015
Träemballage	897	957
Trä	8 431	7 312
Frö (utsäde)	227	188
Växter för plantering	558	533
Färska bär, frukter och grönsaker (utom potatis)	258	223
Potatis	321	246
Frysta bär, frukter och grönsaker	189	162
Spannmål	272	262
Torv och jordblandningar	1 003	112
Övrigt	647	-
Totalt	12 803	10 605

Jordbruksverket ansvar för exportkontroll och utfärdar sundhetscertifikat för export av sändningar som uppfyller mottagarlandets krav på frihet från växtskadegörare. Den största andelen av exporten består av värmebehandlat trä. Sådana produkter kontrollerar vi inte alltid fysiskt i direkt samband med exporten, utan i samband med produktionskontroll av företag som producerar värmebehandlat trä. Detsamma gäller export av tomt träemballage, jord och plantor där vi gör produktionskontroll hos företagen.

4.2.3 Kontroll av träemballage som transporterar varor vid import

Tabell 5. Omfattning och resurser för växtskyddskontroll av träemballage

Antal sändningar	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter
502 (i vissa sändningar från Kina)	81	1,0
Antalet sändningar med träemballage i övrigt är okänt	1 329	0,2

Träemballage som används vid transport av alla slags varor ska vid import till EU uppfylla krav på behandling mot skadegörare, barkfrihet och märkning i enlighet med den internationella standarden för träemballage ISPM 15.

Kontrollen utförs av Jordbruksverket som stickprovskontroll i samband med annan importkontroll och hos företag som importerar varor som transporteras med träemballage. Sedan den 1 juli 2013 genomförs dessutom en EU-gemensam satsning på extra kontroller av träemballage i sändningar av vissa produkter från Kina¹³. Ytterligare detaljer om omfattningen av kontrollerna av träemballage i vissa sändningar från Kina rapporteras till EU-kommissionen i enlighet med det genomförandebeslutet.

¹³ EU-kommissionens genomförandebeslut 2013/92/EU om tillsyn, växtskyddskontroller och åtgärder som ska vidtas vad gäller träemballage som används vid transport av vissa varor med ursprung i Kina.

4.2.4 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Tabell 6. Omfattning och resurser för kontroll av företag som utfärdar växtpass eller som saluför växter med krav på växtpass

Antal företag ¹⁴	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter ¹⁵
95 som utfärdar växtpass	120 ¹⁶	1,0
511 som saluför växter	100	

Växtpasset är en officiell märkning som visar att de sundhetskrav som är föreskrivna vid förflyttning av växter inom EU är uppfyllda.

Kontrollen utförs samordnat med inventeringar av förekomst av skadegörare av olika slag och tillsyn av efterlevnaden av kraven i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:79).¹⁷

4.2.5 Kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15

Tabell 7. Omfattning och resurser för kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15

Antal företag	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter
187 som producerar värmebehandlat trä	199	3,0
572 som producerar träemballage	592	

Dessa företag har tillstånd från Jordbruksverket för att utfärda sundhetsintyg i form av märkning enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2014:39) om märkning av trä eller träemballage med sundhetsintyg. Ett företag kan vara godkänt för en eller flera av följande verksamheter:

- Värmebehandla trä i samband med torkning och utfärda det nationella sundhetsintyget KD 56°C/30 min
- Värmebehandla trä som ska användas för tillverkning av godkänt träemballage
- Tillverka eller reparera godkänt träemballage och märka med det internationella sundhetsintyget för träemballage enligt ISPM 15

4.2.6 Förändringar

¹⁴ Dessa siffror utgör populationen för 2016. Därefter har några företag tagits bort från populationen pga. att tillståndet har upphört, verksamheten har omorganiserats eller av andra skäl.

¹⁵ Avser både kontroll av efterlevnaden av växtpasskrav och kontroll av frihet från växtskadegörare enligt (SJVFS 2004:79).

¹⁶ Detta antal kontroller omfattar även några kontroller som har gjorts hos företag som inte har tillstånd att utfärda växtpass, men som omfattas av krav i (SJVFS 2004:79).

¹⁷ SJVFS 2004:79 om saluföring m.m. av förökningsmaterial av prydnadsväxter samt av annat föröknings- och plantmaterial av grönsaker än utsäde

Under 2016 har mängden sändningar med växtskyddsmässigt reglerade varor som importeras till Sverige ökat något jämfört med 2015. Antalet sändningar med snittblommor har dock minskat eftersom importörerna har valt att i stor utsträckning genomföra hela importproceduren i Nederländerna i stället för att transitera dem med växtskyddskontrolldokument för identitetskontroll och fysisk kontroll i Sverige.

Antalet utfärdade sundhetscertifikat för export har ökat. Den ökningen beror till stor del på att Norge nu kräver ett sundhetscertifikat per sändning i stället för som tidigare ett årligt sundhetscertifikat per exporterande företag.

4.3 Måluppfyllelse

4.3.1 Omfattning av kontrollen

Vi har uppnått de kontrollfrekvenser som krävs i lagstiftningen. I de fall kontrollfrekvens saknas i lagstiftningen har vi uppnått den målsättning som vi har satt upp för kontrollfrekvensen. Därmed bedömer Jordbruksverket att vi under 2016 har haft tillräckliga resurser för att utföra de kontroller som planerats.

4.3.2 Övrig måluppfyllelse

Samverkan i kontrollprocessen är väl fungerande

Ett mål för att kunna förbättra kvaliteten och effektiviteten på kontrollarbetet är att tydliggöra de interna ansvarsområdena mellan sakenheten (på Jordbruksverkets växt- och miljöavdelning) och växtkontrollenheten (på Jordbruksverkets kontrollavdelning). För att uppnå det genomförs studiebesök, gemensamma planeringsmöten och ett kontinuerligt arbete för att uppdatera interna rutiner och olika former av styrdokument avseende kontrollarbetet. Inom myndigheten finns en webbaserad plattform som möjliggör delning av dokument vilket underlättar samverkan. Under 2016 genomförde vi ett gemensamt möte för att diskutera kontrollresultat och utveckla riskanalysen.

Samverkan med Tullverket är viktig för växtskyddskontrollen vid import. Både sakenheten och växtkontrollenheten är medlemmar i ett nätverk för gränskontroll som drivs av Tullverket. Nätverket har möten flera gånger per år och diskuterar gemensamma frågor kring lagstiftning och praktisk kontroll. Därmed har Jordbruksverket förbättrat samverkan med Tullverket.

Bristande efterlevnad upptäcks och följs upp

Jordbruksverket arbetar för att säkerställa tillräcklig kompetens inom området offentlig kontroll av växtskadegörare. Under 2016 har den årliga uppdateringen av den individuella kompetensutvecklingsplanen genomförts enligt plan (se avsnitt 4.7).

Under 2016 uppfylldes också det specifika målet att de kontrollanter som arbetar med växtskyddskontroller ska kvalitetssäkras. Utöver detta har några kontrollanter haft utbytestjänstgöring, vilket innebär att kontrollanten arbetar på ett annat kontor för att utbyta erfarenheter och öka samsyn.

Jordbruksverket använder ett elektroniskt importkontrollsystem för att förenkla och effektivisera administrationen av importkontrollen. Systemet bygger på att importörerna kan använda en e-tjänst för att anmäla sändningar samt att kontrollresultaten tillhandahålls elektroniskt. Vid kontrollen används elektroniska checklistor. Systemet har inneburit ett effektivare kontroll-

uttag och att personalresurser frigörs för att ytterligare förbättra kontrollerna vilket ökar möjligheten att upptäcka bristande efterlevnad.

Under 2016 har Jordbruksverket fortsatt att arbeta med att stärka upp kontrollarbetet och vår hantering av eventuella brister som upptäcks i samband med kontroll. Detta har gjorts genom att utveckla tillämpningen av nya rutiner och mallar inom träområdet för att mer systematiskt hantera brister genom föreläggande och uppföljande efterkontroll.

Under 2016 har Jordbruksverket också arbetat med att förbättra förutsättningarna för en bra fysisk sundhetskontroll vid import av trä. Sakenheten och växtkontrollenheten har samarbetat med en entomolog från Sveriges lantbruksuniversitet. Vilket har lett till en mer detaljerad kontrollinstruktion om kontrollen av trä till kontrollanterna.

Under 2016 har Jordbruksverket tillsammans med Tullverket fortsatt arbetet med att förbättra uppgifterna i Tulltaxan om vilka varor som omfattas av växtskyddsmässiga importrestriktioner. Detta bidrar till att upptäcka bristande efterlevnad hos importörerna.

Företagare och andra intressenter har förståelse för kontrollsystemet

Under 2016 har vi genomfört en kundenkät för att ta reda på hur växtkontrollenhetens kunder upplever kontrollen och vår service. Svaren visar att kontrollanterna är mycket uppskattade av de allra flesta kunder och upplevs ha hög kompetens och kunskap i det arbete de utför. Kundens förväntningar på besöket och på kontrollanten har mer än väl blivit uppfyllda.

Det finns fortfarande en del arbete kvar när det gäller informationen på Jordbruksverkets webbplats om syftet med kontroller, kontrollmetodik, kontrollens betydelse för handel, information till företagen etc.

4.4 Efterlevnaden hos företag

4.4.1 Växtskyddskontroll vid import och kontroll av träemballage som transporterar varor vid import

Tabell 8. Antal fall av reglerade och andra allvarliga växtskadegörare samt avsaknad av eller brister i sundhetsintyg

Avvikelse		Antal
Förekomst av skadegörare	Reglerade minerarflugor (<i>Liromyza</i>)	12
	<i>Thrips palmi</i>	1
	Reglerade fruktflugor	9
	<i>Spodoptera</i> sp.	1
	<i>Bemisia tabaci</i>	45
	Allvarliga icke reglerade skadegörare	1
	Summa fall av allvarliga skadegörare	69
Sundhetscertifikat	Summa brister i sundhetscertifikat	11
Produkt med importförbud	Summa produkter med importförbud (citrusblad från Laos och Malaysia, vinblad från Jordanien och bladgrönsaken murraya från Vietnam och Uganda)	5
ISPM 15 (träemballage)	Förekomst av skadegörare	0
	Felaktig märkning eller märkning saknas	0
	Summa brister hos träemballage	0

De allvarligaste avvikelserna i växtskyddskontrollen vid import är sändningar som innehåller reglerade växtskadegörare. De flesta hittades i sändningar med grönsaker. Många fall (33 stycken) var på produkter som inte är reglerade. Endast ett fall var i en sändning med växter för plantering. Det var *Bemisia tabaci* på akvarieväxter från Singapore. Största andelen av fallen (45 stycken) var *Bemisia tabaci*. Det är fortfarande många fall från Laos och Thailand.

Avvikelser vid växtskyddskontroll vid import, inklusive kontroll av träemballage, tyder på brister i ursprungslandets exportkontroll i samband med att sundhetscertifikatet utfärdas. Sverige arbetar tillsammans med övriga EU-länder och EU-kommissionen för att påverka dessa länder. Jordbruksverket har haft med en nationell expert vid EU:s revisionsbesök i Laos där deras system för exportkontroll var föremål för revision.

4.4.2 Kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15

Sammantaget under 2016 noterades brister hos 9 procent av de företag som utför värmebehandling (KD 56°C/30 min och HT) och hos 6 procent av de företag som tillverkar träemballage.

I kontrollerna av företag som utför värmebehandling är de vanligast förekommande anledningarna till anmärkning dels att företagen inte skötte dokumentation av kalibrering av de temperaturgivare som säkerställer korrekt värmebehandling, samt att företagen inte skötte dokumentation av kalibrering av fuktkvotsmätare.

Bland tillverkare av träemballage är den vanligaste anledningen till anmärkning bristande dokumentation av att det använda virket uppfyller kraven för märkning med ISPM 15, det vill säga brister i spårbarhet.

4.4.3 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Vid 2 fall hittade vi den reglerade skadegöraren *Phytophthora ramorum* och vid 1 fall *Bemisia tabaci*. Dessa fall var på växter som köpts in från ett annat EU-land. Vid 1 fall hittade vi *Erwinia amylovora* (påronpest). Samtliga fall har bekämpats.

Vid kontroll av företag som producerar eller saluför växter och som utfärdar växtpass konstaterades i 15 fall brister i växtpassens utformning eller hantering.

Vid kontroll av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass konstaterades i 5 fall brister i växtpasshanteringen.

4.5 Beslut om åtgärder mot företag

Jordbruksverket har beslutat om avvísning och destruktion genom förbränning i de fall då vi har konstaterat förekomst av reglerade skadegörare eller brister i dokumentationen hos sändningar av växter och växtprodukter som ska importeras. Vid brister i dokumentation har företagen först getts möjlighet att komplettera med korrekt dokumentation.

Vid påvisade brister hos sågverk och tillverkare av träemballage har vi beslutat om föreläggande att åtgärda bristerna med efterföljande efterkontroll.

Vid frånvaro av växtpass vid kontrolltillfället ges företaget möjlighet att i efterhand visa det efterfrågade växtpasset genom att skicka en kopia eller fäxa in det till Jordbruksverket. Vid påvisad förekomst av bomullsmjöllus beslutas att bekämpning ska utföras. Samtliga fall där verket har hittat reglerade skadegörare har dessutom följts upp genom fysiska efterkontroller.

4.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Kontrollanternas arbete kvalitetssäkras genom ett kvalitetssäkringsprogram bestående av fyra delar:

- Utbildning
- Samtrimning
- Övervakade kontroller
- Dokumentära omkontroller (det vill säga granskning av avslutade ärenden för att se att de har handlagts korrekt).

2016 genomfördes kvalitetssäkring inom områdena importkontroll, kontroll av företag som tillverkar träemballage enligt ISPM 15 och kontroll av företag som saluför växter med krav på växtpass. Under 2016 har kontrollanter deltagit på BTSF-kursen Wood Packaging Material. De kontrollanter som arbetar med importkontroller har repeterat kunskaperna om att kontrollera tilläggsdeklarationer i sundhetscertifikat. Vissa kontrollanter har gått en utbildning i virkeskännedom. Utöver kvalitetssäkringsprogrammet utför varje år ett bestämt antal kontrollanter

utbytestjänstgöring där kontrollanten under en vecka arbetar på ett annat regionkontor. Vid utbytestjänstgöringen lär kontrollanterna av varandra, delar erfarenheter och samtrimmas.

Handläggare på sakenheten har deltagit vid BTSF-kurserna Plant Health Surveys och Wood packaging material.

Två handläggare på sakenheten och två kontrollanter från växtkontrollenheten har gjort ett studiebesök i Finland. Där har de tittat bl.a. på ett stort sågverk och på arbetet med att bekämpa ett utbrott av den asiatiska långhorningen *Anoplophora glabripennis*.

En handläggare på sakenheten och en kontrollant från växtkontrollenheten har gjort ett studiebesök på flygplatsen i Zürich. Där har de tittat på importkontrollen och haft utbyte med kolleger från ett tiotal andra MS. En handläggare och en kontrollant på växtkontrollenheten har dessutom gjort ett studiebesök på flygplatsen i Paris för att utbyta erfarenheter om importkontroll.

4.7 Bedömning av kontrollen

I denna bedömning av sundhetsläget i landet beaktar vi resultat av alla offentliga kontroller av växtskadegörare och resultat av inventeringar som utförts i Jordbruksverkets regi.

Tabell 9. Antal påträffade fall av allvarliga växtskadegörare

	2016	2015	2014
I svensk växtproduktion	10	33	21
I sändningar av växter och växtprodukter från andra länder	69	105	107

I svensk produktion har vi under 2016 hittat färre fall av reglerade skadegörare jämfört med tidigare år. Antalet påvisade fall i samband med årets växtskyddskontroller vid import av växter och växtprodukter är också lägre. Läs med i Jordbruksverket årsredovisning där det även finns information om växtskadegörare som vi hittat vid inventering.

Det finns begränsningar för att kunna göra en systematisk kartläggning av växtskadegörare i landet som helhet. Sverige är stort och har särskilt stora ytor med skog vilket i sig är en utmaning när det gäller att upptäcka angrepp av växtskadegörare i ett tidigt skede. Dessutom behövs särskild kompetens och i många fall särskild utrustning för att identifiera skadegöraren. Detta är resurskrävande och innebär vidare att vi inte kan förlita oss på att företagen eller allmänheten upptäcker angrepp. Därför finns det en risk att allvarliga växtskadegörare sprids utan upptäckt inom landet eller inom EU i övrigt.

För att upptäcka och förebygga utbrott av allvarliga växtskadegörare så kontrollerar vi varje år alla företag som producerar växter för vidare odling. Dessutom inventerar vi i plantskolor, i skog och i andra växtmiljöer. Jordbruksverket har under 2016 slutfört en utredning för att ta fram en strategi för inventering av växtskadegörare. Inventeringarna är viktiga och kommer, i den utsträckning tillgängliga resurser tillåter, att utökas under kommande år.

Eftersom Jordbruksverket har hittat få reglerade skadegörare vid kontroll och inventering i Sverige bedömer vi likväl att vi har ett gott sundhetsläge i landet.

5 Kontroll av foder

5.1 Beskrivning av kontrollområdet

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll av foder.

För en mer detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.¹⁸

5.2 Kontrollens omfattning och resurser

Foderanläggningarna kan delas upp i primärproducenter, foderleverantörer (foderföretagare som efter tillverkning eller import i första led släpper ut foder på marknaden), butiker (endast om foder till livsmedelsproducerande djur), lager, transportörer respektive blandartjänster.

¹⁸ <http://www.livsmedelsverket.se>

Tabell 10. Utförd kontroll vid foderanläggningar

	ÅR	Antal registrerade anläggningar	Antal kontrollerade anläggningar inklusive extra offentlig kontroll	Antal kontrollbesök totalt inklusive extra offentlig kontroll	Antal extra offentliga kontrollbesök	Antal administrativa kontroller (ej besök)	Antal kontroller där endast provtagning ingick	Antal planerade kontroller som prioriterades bort pga. tidsbrist
Primärproduktion	2016	Ca 50 000	397*	397	25	US	US	US
Primärproduktion	2015	53 481	654	654	17	US	US	US
Primärproduktion	2014	50 104	714	714	3	US	US	US
Foderleverantörer	2016	565	131	135	8	9	10	39 US (23 %)
Foderleverantörer	2015	552	157	162	12	4	10	6 (4 %)
Foderleverantörer	2014	547	145	188	8	2	43	17 (9 %)
Butik/ lager	2016	523	47	47	0	0	0	0
Butik/ lager	2015	479	293**	293***	US	US	US	US
Butik/ lager	2014	400	8***	8***	US	US	US	US
Transportörer	2016	358	20	20	0	0	0	0
Transportörer	2015	353	***	***	US	US	US	US
Transportörer	2014	270	***	***	US	US	US	US
Blandartjänst	2016	17	0	0	0	0	0	0
Blandartjänst	2015	10	***	***	US	US	US	US
Blandartjänst	2014	9	***	***	US	US	US	US

* Antal riskbaserade offentliga kontroller avseende foder (d.v.s. inte foderkontroller i samband med övrig kontroll som t.ex. tvärvillkorskontroll)

** Särskild satsning 2015 på butik/lager

*** Siffra för sammanslagning av kategorierna butik, lager, transportörer och blandartjänst

US = Uppgift saknas

Provtagning och laboratorieundersökningar i foderkontrollen exklusive extra offentlig kontroll

Baserat på omvärldsanalys och riskvärdering görs inför varje kontrollår en analys av kemiska, biologiska och fysikaliska risker i foder. Denna analys av risker utgör ett stöd för urvalet av de prover som tas i den offentliga kontrollen av foder.

Provtagning har gjorts i extra offentlig kontroll och inom ett planerat projekt, utöver det har ingen offentlig kontroll i primärproduktionen gjorts. Mer information om projektet finns under avsnitt 5.7. Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen har effekt.

Tabellen nedan visar prover för olika typer av säkerhetsanalyser tagna 2014, 2015 och 2016 hos foderföretagare i andra led än primärproduktionen.

Tabell 11. Antal prov tagna vid offentlig kontroll (förutom extra offentlig kontroll) för säkerhetsanalysen Salmonella och hygienindikator – analysen Enterobacteriaceae 2014, 2015, 2016

Provtyp	År	Foder leveran- tör	Butik	Lager	Trans- portör	Blandar- tjänst
Salmonella foder	2016	26	0	0	0	0
Salmonella foder	2015	46	0	0	US	0
Salmonella foder	2014	47	US	US	US	0
Salmonella miljö	2016	367	0	33	8	0
Salmonella miljö	2015	399	0	1	29	0
Salmonella miljö	2014	474	US	US	US	0
Entero- bacteriaceae	2016	15	0	0	0	0
Entero- bacteriaceae	2015	8	0	0	0	0
Entero- bacteriaceae	2014	0	0	0	0	0

Tabell 12. Antal prov tagna för säkerhetsanalyser andra än läkemedel, koccidiostatika samt mikrobiologisk analys i den planerade riskbaserade kontrollen av foderleverantörer

	Rå- varor 2016	Rå- varor 2015	Rå- varor 2014	Foder- bland- ningar 2016	Foder- bland- ningar 2015	Foder- bland- ningar 2014
Aflatoxin	22	19	24	23	12	29
Övriga mykotoxiner	36	37	58	19	17	23
Dioxiner	0	16	13	0	0	0
Tungmetaller	0	29	32	0	30	17
Bekämpningsmedelsre- ster	0	20	17	0	0	0
Bearbetat animaliskt protein	19	22	35	19	41	75
GMO	21	14	26	0	2	2

De prover som 2016 togs ut för analys av GMO omfattas av dels en kontroll av om aktuell GMO är godkänd, dels en kontroll av GMO-innehållet relaterat till tröskelvärdet för märkning.

Tabell 13. Antal prov tagna vid offentlig kontroll (förutom extra offentlig kontroll) för läkemedel och koccidiostatika under 2014, 2015 och 2016 uppdelad på typ av provtagning.

år	Kontamination (antal prov)	Rätt inblandad halt (antal prov)
2016	1	0
2015	3	9
2014	18	14

Extra offentlig kontroll

Extra offentlig kontroll inom primärproduktionen utfördes av åtta länsstyrelser, vilka sammanlagt utförde totalt 25 extra offentliga kontroller under året. Ett fall rörde provtagning för analys av ochratoxin i foder, då ett djur från aktuell gård vid slakt hade hög halt ochratoxin i njure. Ett fall rörde provtagning av salmonella efter sanering och en extra offentlig kontroll utfördes efter en anmälan. De övriga 22 fallen var uppföljningar av brister som uppmärksammats vid tidigare kontroll.

Extra offentlig kontroll har vid 17 tillfällen under 2016 utförts vid foderanläggningar utanför primärproduktionen. Av dessa gjordes fem extra offentliga kontroller efter att Salmonella påvisats vid kritiska punkter i tillverkningsmiljön på anläggningar med tillverkning av foder till livsmedelsproducerande djur. Vid fyra av de 17 tillfällena har Jordbruksverket utfört extra offentlig kontroll på grund av anmälningar som kommit in till Jordbruksverket. Tre av dessa utfördes genom administrativ handläggning. Det gjordes också fem administrativa kontroller efter anmälan om osäkert foder, varav fyra anmälningar kom in via gränskontrollen och en anmälan gjordes av foderföretag via blankett D51. Tre extra offentliga kontroller gjordes för att följa upp tidigare funna brister.

5.2.1 Förändringar i resurser i form av personal, utrustning, IT-system, lab.

Tabell 14. Årsarbetskrafter för foderkontrollen 2014 -2016

	2016	2015	2014	2013
Antal använda åa i primärproduktionen	1,85	3,03	2,58	2,28
Antalet åa foderanläggningar andra än i primärproduktionen för kontroll inklusive samordning	2,5	3,0	2,8	2,3

För foderkontroll av andra än primärproducenter fanns inte full bemanning hela 2016 då två kontrollanter avslutade sin anställning runt årsskiftet och det gick en tid innan ersättande kontrollanter var på plats. Den lägre personalresursen under 2016 återspeglades tydligt i att en större andel av de planerade riskbaserade kontrollerna prioriterades bort på grund av tidsbrist.

I början av 2016 påbörjades enligt Jordbruksverkets nya rutiner en upphandling för foderanalyserna, vilken inte hann slutföras under året. Inget foder har därför under 2016 analyserats för näringsinnehåll, dioxin, tungmetaller, bekämpningsmedelsrester, nitrit, tylosinfosfat och zinkoxid.

5.3 Måluppfyllelse

Strategiska mål för 2016-2019

Varje medarbetare har rätt kompetens för det arbete som han/hon ska utföra

Flertalet länsstyrelser har satsat på kompetenshöjning av personal inom området kontroll av livsmedel och foder inom primärproduktionen. Av de länsstyrelser som satt upp mål om att höja kompetensen uppger de flesta att de uppnått målet. Flera länsstyrelser håller interna kurser årligen för tvärvillkorskontrollanter där även de som arbetar med kontroll av foder i primärproduktionen deltar.

Jordbruksverket anordnar varje år en internutbildning för de kontrollanter som ska utföra foderkontroller utanför primärproduktionen. Utbildningstillfällena omfattar nyheter i årets riskanalys och kontrollvägledning samt områden som bör prioriteras vid kontrollen, liksom regelverk och lagstiftning. Utbildningen fungerar även som introduktion för nyanställda samt är ett forum för diskussion och lösningar kring gemensamma problemställningar.

Kompetensen hos såväl foderföretag som kontrollanterna kring branschriktlinjer för salmonella bedöms vara låg. I utbildningen för 2016 lyftes därför bland annat att kontroll bör ske av att företag som uppger att de följer branschriktlinjen även gör detta i praktiken. Kompetensen hos kontrollanterna har även ökat genom att två av foderkontrollanterna deltagit i EU-kommissionens utbildningsprogram Better Training for Safer Food (BTSF) om Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP)-principer.

Enhetlig bedömning görs och åtgärder vidtas vid bristande efterlevnad

Det pågår ett långsiktigt arbete inom foderkontrollen mot mål inom kompetens, enhetlig bedömning, utvärdering, riskbaserad kontroll samt ett kontrollurval som svarar mot riskanalysen. Arbetet syftar till att nå det satta inriktningsmålet att bristande efterlevnad på ett likvärdigt sätt upptäcks och följs upp av kontrollmyndigheten, för att säkerställa att brister åtgärdas. Sakenheten på Jordbruksverket har en regelbunden dialog med de operativa kontrollmyndigheterna i syfte att vägleda kontrollens genomförande.

Många länsstyrelser uppger att de genomfört parallellkontroller dvs. att minst två kontrollanter deltar under samma kontrolltillfälle under en foderkontroll inom primärproduktionen. Flertalet länsstyrelser uppger att kontrollanterna ofta diskuterar olika frågor rörande kontrollerna med sina kollegor, detta som ett led i att uppnå en likvärdig bedömning. Länsstyrelserna följer upp avvikelserna genom att begära in dokument eller foton på att bristen är åtgärdad, eller via ny kontroll på anläggningen.

Jordbruksverkets kontrollenhet har inriktat sig på ett ökat samarbete mellan kontrollanterna för foderkontroller vid andra foderföretag än inom primärproduktionen. Kontrollanterna har regelbundet haft kalibreringsmöten och det nära samarbetet mellan kontrollanterna i kombination med utbildningarna ovan har gemensamt bidragit till att delvis uppfyllt det uppsatta inriktningsmålet för enhetliga bedömningar. Fokus låg under 2016 på upplärning av nyanställda. Kontrollsamordnaren på Jordbruksverkets kontrollenhet har en viktig roll för att åstadkomma enhetliga bedömningar vid bristande efterlevnad.

Vid avvikelser vid foderkontroll begär Jordbruksverket in en åtgärdsplan från företagen, alternativt kompletteringar som styrker att avvikelserna åtgärdats. I åtgärdsplanen ska företagen ange hur avvikelserna ska åtgärdas samt inom vilken tidsrymd. I fall med mindre allvarliga avvikelser görs i många fall bedömningen att uppföljning kan ske i samband med nästa planerade kontroll.

Tabell 15. Uppföljning av avvikelser vid den planerade kontrollen av foderleverantörer

År	Antal kontroller hos foderleverantörer	Antal kontroller där avvikelser påvisades	Uppföljning enbart vid kommande planerade kontroll	Begärd åtgärdsplan/kompletteringar	Inkomsten komplettering/åtgärdsplan	Uppföljning av inkomsten komplettering/åtgärdsplan	Utifrån komplettering sker ytterligare uppföljning vid nästa kontroll	Uppföljning av kompletteringar sker p.g.a. sent inkomna först 2017
2016	135	120	55	65	47 (varav 16 inkom först under 2017)	28 (varav 15 uppföljdes först under 2017)	11	8
2015	149	119	34	85	US	US	US	US

US = Uppgift saknas (då denna data begärdes in först vid rapportering av 2016 års kontroll)

Kontrollens effektivitet ska löpande utvärderas och verifieras

Rutiner för verifiering av foderkontrollen behöver utvecklas, detta gäller både kontroll i primärproduktionen och övriga foderkontroller. Detta planeras ske under 2017.

I samband med livsmedelsutredningar, då Livsmedelsverket gett information som föranlett behov av foderkontroll, har det framkommit att ansvarsfördelningen mellan länsstyrelserna och Jordbruksverket är otydlig, vilket gjort kontrollen mindre effektiv.

Kvalitetssäkring av kontrollen som utförs av Jordbruksverkets kontrollanter sker bl.a. genom dokumentära kontroller, vilka sker genom stickprov av kontrollantens dokumentering av de kontrollbesök som utförts under året. Dessutom sker övervakade kontroller.

Tabell 16. Kvalitetssäkring av utförandet av foderkontrollen som utförs av Jordbruksverkets kontrollanter:

Typ av kontroll	Antal	Andel utförda kontroller utan anmärkning på utförandet
Dokumentära kontroller	12 (3 per kontrollant)	75 %
Övervakade kontroller	2	100 %

Kontrollen är riskbaserad

Till hjälp för foderkontrollen finns vägledande dokument som ska säkerställa att kontrollen är riskbaserad. Vid akuta ärenden med misstanke om osäkert foder sker omgående riskbaserade omprioriteringar av kontrollresurserna. Akuta ärenden med högprioriterad risk som innebär att extra offentlig kontroll ska utföras sker i viss mån på bekostnad av planerade kontroller med lägre risk.

För att få en mer samordnad foderkontroll och ett helhetsperspektiv ”från jord till bord” har arbetet med analysen av risker i foder skett mer samordnat än tidigare år, både vad gäller foder från olika led i foderkedjan och kopplingar mellan foder och livsmedelskedjan. Jordbruksverket och Livsmedelsverket har gemensamt under 2016 arbetat med en uppdatering av vägledningen för riskklassificering av foder- och livsmedelsanläggningar i primärproduktionen.

När det gäller foderkontroll inom primärproduktionen har flera länsstyrelser gjort ett riskbaserat uttag av kontrollobjekten baserat på Jordbruksverkets och Livsmedelsverkets gemensamt

framtagna vägledning för riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag i primärproduktionen, samt på Jordbruksverkets vägledning för offentlig foderkontroll inom primärproduktionen där riskfaktorer utpekats. Utöver detta har flera länsstyrelser för kontrollurvalet av foderföretag beaktat tidigare erfarenheter och information om kontrollobjekten som finns i det egna länet.

För kontrollen av andra led än primärproduktionen bestäms kontrollfrekvensen av den risk- och erfarenhetsmodell som finns i den s.k. foderföreskriften. Det finns en analys av risker i foder som gjordes inför 2016, vilken bidrar till att kontrollen som utförs är riskbaserad.

Alla foderföretag är registrerade hos Jordbruksverket

Flerparten länsstyrelser har gjort informationsinsatser mot primärproducenter om kraven på registrering, exempelvis genom att medverka på olika branschmöten, göra utskick samt att vid andra kontrollsammanhang informera primärproducenterna om kravet på registrering.

Jordbruksverket har kontaktat de företag som där misstanke funnits om anmälningspliktig verksamhet utan registrering.

Foderföretagen vet syftet med att de blir kontrollerade och känner förtroende för kontrollen

En kundenkät gjordes av Jordbruksverket 2016 med syftet att ta reda på hur kunder upplever Jordbruksverket service/tjänster, uppdrag samt utförda inspektioner. Foderkontrollen var en del i denna enkät. Enkäten bestod av frågor inom områdena Kompetens, Bemötande, Korrekt Genomförande samt Sammanfattning av kundens syn på Jordbruksverkets kontroll. 80-90 procent av kunderna har genomgående angett de två högsta betygen som svar på näst intill samtliga frågor. Kontrollanterna är alltså mycket uppskattade av de allra flesta kunder och upplevs ha hög kompetens och kunskap i det arbete de utför. Kundens förväntningar på besöket och kontrollanten har enligt resultatet från kundundersökningen mer än väl blivit mötta.

Företagen vet vad avgiften för kontrollen syftar till

En samordnare för foderkontrollen i andra led än primärproduktionen har funnits på kontrollenheten på Jordbruksverket. Samordnaren har haft en viktig roll som kontaktperson bland annat när det gäller frågor om fakturor och avgifter.

5.4 Ej planerad kontroll

Omfattningen av extra offentliga kontroller har varit i nivå med vad som kan förväntas. Detta gäller för såväl foder inom primärproduktion som för foderleverantörer, butiker, lager, transportörer samt blandartjänst.

5.5 Efterlevnaden hos företag

Hos ca 19 procent av kontrollobjekten inom primärproduktionen konstaterades en eller flera avvikelser.

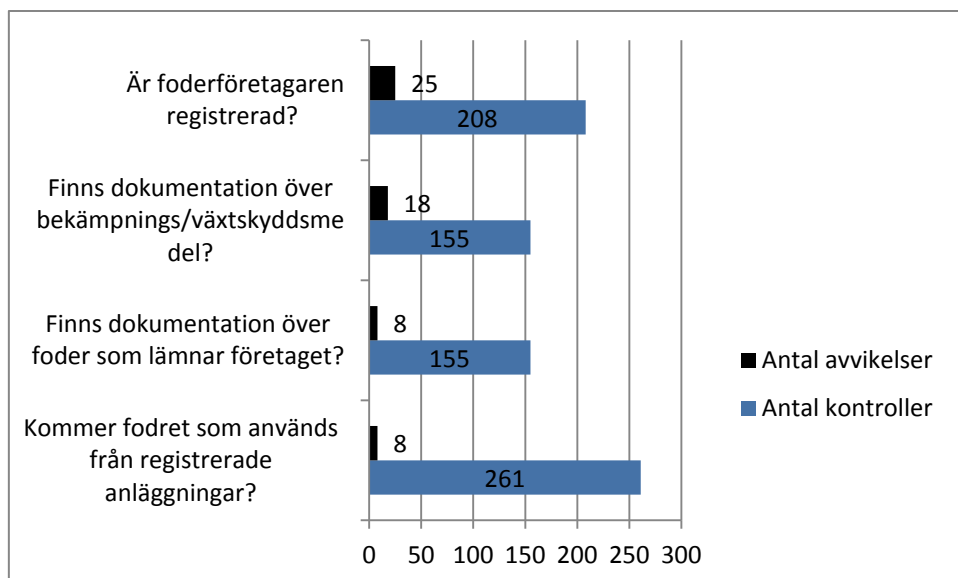

Diagram 1. Kontrollfrågor med högst andel avvikelser 2016.

Tabell 17. Avvikelser vid olika anläggningstyper vid planerad kontroll av foderanläggningar andra än primärproducenter

		Antal kontrollerade anläggningar (exkl. extra offentlig kontroll)	Antal anläggningar med avvikelser	Antal avvikelser
Butiker, lager, transportörer, blandartjänster	2016	67	30	US
Butiker, lager, transportörer, blandartjänster	2015	293	77	272
Butiker, lager, transportörer, blandartjänster	2014	8	5	29
Foderleverantörer	2016	123	115	611
Foderleverantörer	2015	145	119	783
Foderleverantörer	2014	137	91	632

Av de totalt 611 avvikelser som rapporterats från kontrollen hos foderleverantörer under 2016 gäller 56 procent HACCP och kvalitetskontroll. Avvikelseerna finns hos leverantörer av foder till både livsmedelsproducerande djur och övriga djurslag.

Under de senaste åren har kontrollen förstärkts då det gäller företagens egenkontrollsystem och HACCP-system, vilket har lett till att antalet anläggningar med avvikelser ökat. För 2016 var trenden om ökat antal avvikelser bruten och avvikelsernivån var densamma som för 2015.

Avvikelser finns hos leverantörer till alla djurslag och hos både stora och små företag. Jordbruksverkets bedömning är att avvikelserna till stor del beror på bristande kunskap hos foderleverantörerna. Denna okunskap kan delas i två typer; dels bristande kunskap om HACCP-principen och hur ett egenkontrollprogram enligt denna princip ska vara utformad och vad det ska innehålla, samt dels bristande kunskap om de faror som är förenade med tillverkning, hantering och försäljning av foder och även specifika faror för olika djurslag.

Antal avvikelser på tagna prover för säkerhetsanalys

Avvikelser vid säkerhetsanalys är sällsynt. Under 2016 har det i den offentliga kontrollen av foderleverantörer påvisats salmonella i miljön på foderanläggning fem gånger, motsvarande 1,4 procent av de tagna miljöproverna. Salmonella har inte i något fall under 2016 påvisats i foder. Vid ett tillfälle överskreds gränsvärdet för Enterobacteriaceae i prov taget på tuggartikel till hund, vilket ledde till återtag av produkten från marknaden.

Tabell 18. Avvikelser för säkerhetsanalyser hos foderleverantörer (gränskontroll ej inräknad)

	Salmonella i miljö	Salmonella i foder	Enterobacteriaceae	Koccidostatika	Zearaleone
2016	5	0	1	0	0
2015	3	0	1	2	1
2014	1	1*	0	3	0

*sällskapsdjursfoder infört från annat land

Gränskontroll

Foder som består av eller innehåller animaliska produkter ska vid import genomgå veterinär gränskontroll där fem procent av sändningarna av tuggartiklar provtas för analys avseende salmonella och 10 procent för analys avseende enterobacteriaceae. Vilken kontroll som skett samt resultaten framgår av tabellen nedan. Utöver animaliskt foder ska även hö och halm ska genomgå veterinär gränskontroll, men sådana produkter har inte importerats under 2016.

Tabell 19. Undersökning av animaliskt foder i gränskontrollen

	Antal sändningar provtagna för Salmonella	Antal sändningar avvisade pga. salmonella	Antal sändningar provtagna för Enterobacteriaceae	Antal sändningar avvisade pga. Enterobacteriaceae
2016	14	1 (7 %)	22	2 (9 %)
2015	11	0	18	0
2014	14	0	19	3 (16 %)
2013	15	0	15	1 (7 %)

Föregående tillfälle då salmonella påvisades i gränskontrollen av foder var 2010 då salmonella påvisades vid tre tillfällen (sex procent av provtagningskontrollerna).

Under 2016 togs inte några prover i enlighet med de skyddsbeslut som finns gällande import, vilket förklaras av den ytterst begränsade importen av foder som berörs av sådana skyddsbeslut.

5.6 Åtgärder hos företag

Tabell 20. Förelägganden och åtalsanmälningar mot foderleverantörer, butik/lager, transportörer, blandartjänster samt primärproducenter

		Förelägganden gällande årets kontroll	Förelägganden gällande föregående års kontroll	Åtalsanmälningar gällande årets kontroll	Åtalsanmälningar gällande föregående års kontroll
Primärproduktion	2016	6	US	US	US
Primärproduktion	2015	3	US	US	US
Primärproduktion	2014	1	US	US	US
Foderleverantörer	2016	1	6*	0	0
Foderleverantörer	2015	6	6	1	0
Foderleverantörer	2014	US	US	US	US
Butik/lager	2016	0	0	0	0
Butik/lager	2015	US	US	US	US
Butik/lager	2014	US	US	US	US
Transportörer	2016	0	0	0	0
Transportörer	2015	US	US	US	US
Transportörer	2014	US	US	US	US

*Varav två förenade med vite

US= uppgift saknas då det inte begärdes in för kontroll utförd under aktuellt år.

5.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

När det gäller kompetenshöjande insatser, se stycke 5.3.

Jordbruksverkets vägledning för foderkontroll uppdaterades inför 2016.

Merparten av kontrollanternas resurser läggs på kontroll av företagens egenkontroll, snarare än på provtagning av foder. Detta ger större effekt av kontrollen.

Genom ett regeringsuppdrag om offentlig kontroll av foder och livsmedel i primärproduktionen har Jordbruksverket och Livsmedelsverket under 2016 fått en djupare inblick i varandras kontrollområden och identifierat ett flertal områden där man gemensamt vill vidta åtgärder för att förbättra och samordna foder- och livsmedelskontrollen.

Primärproduktionen omfattar ett stort antal branscher som kräver specialkompetens och sakkunskap inom en rad olika områden, allt från traditionella lantbruksgrödor och djuruppfödning till fisk, eller foderföretagare som själva blandar in fiskmjöl eller vitaminer i djurfodret. Kontroll av livsmedel och foder är ofta en liten del av länsstyrelsernas verksamhet där fokus och kompetens

ligger på andra områden, framförallt djurskydd. Länsstyrelsens kontrollpersonal har deltagit i BTSF-utbildning och nationella utbildningar inom området. På länsstyrelserna finns dessutom en bred kompetens med lantbruksexperter, agronomer, lantmästare, biologer och veterinärer. Dessa personer har en god kunskap inom foderområdet vilket sammantaget ger en mycket god samlad kompetens.

Salmonella påvisades under 2015 i svensk spannmålshantering vilket ledde till diskussioner kring behovet att omvärdera risken för salmonella i svensk spannmål, och särskilt vid spannmålshantering på gårdar utan egna djur. SVA genomförde under 2016 med hjälp av medel från Jordbruksverket en studie kring salmonellaförekomst i foder från svenska spannmålgårdar. Resultaten från studien visade på att salmonella förekommer på enstaka spannmålgårdar. SVAs bedömning var dock att det inte finns anledning att ompröva synen på riskerna för salmonella i svensk spannmål.

Under 2016 genomfördes ett länsstyrelsegemensamt projekt kallad RID (Riskkontroll Dioxin). Syftet med projektet var att öka kunskapen om risken för kontamination av dioxin och dioxinliknande ämnen i spannmål på nationell nivå, öka kompetensen inom området och prova ett system där kontrollanter som arbetar med kontroll av foder i primärproduktionen utför kontroll även i andra län. Inom projektet togs ett antal prover för dioxin och dioxinliknande ämnen.

För att åstadkomma en tydligare återkoppling mellan den enhet inom Jordbruksverket som utför operativ kontroll och den enhet som vägleder och samordnar kontrollen har ett samarbetsdokument tagits fram under året.

5.8 Bedömning av kontrollen

Kontrollen av foder i livsmedelskedjan sker i alla led där foder produceras och hanteras. Sammanfattningsvis kan konstateras att det i kontrollen av foder under 2016, i likhet med föregående års kontroller, inte har påvisats några avvikelser som innebär en direkt fara för människors och djurs hälsa eller för miljön varken i kontrollen hos kommersiella foderföretagare eller vid kontrollen av foder i primärproduktionen.

Eftersom verifieringen av kontrollen inte är fullständig är det svårt att bedöma effekten av kontrollen.

Jordbruksverket kommer att arbeta fram nya operationella mål för detta kontrollområde under 2017 som ska vara mätbara. Rutinerna för verifieringen av kontrollen behöver också förbättras.

Planerad kontroll för flertalet foderanläggningstyper sker med relativt glest intervall. Det är därför viktigt att rutiner finns för att följa upp brister.

För att kontrollen ska ge effekt är erfarenheten från tidigare års utförda kontroll att det är viktigt att merparten av kontrollanternas resurser läggs på kontroll av företagens egenkontroll, snarare än på provtagning av foder. Detta är även i enlighet med foderlagstiftningens grundtanke. Kontrollen har utformats utifrån detta.

6 Kontroll av animaliska biprodukter

6.1 Beskrivning av kontrollområdet

För en detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”. Animaliska biprodukter förkortas ”ABP” i detta avsnitt.

6.2 Kontrollens omfattning och resurser

6.2.1 Omfattning

Jordbruksverket

Totalt uppgår de personella resurserna till ungefär 1 årsarbetskrafter, fördelat på fyra inspektörer som även arbetar med kontroll av foderanläggningar, samt en inhyrd distriktsveterinär.

I januari 2016 var 260 anläggningar registrerade eller godkända och Jordbruksverket planerade 96 kontroller fördelat på 82 anläggningar vid årets början. Under året avregistrerades fem anläggningar och därmed utgick också fem kontrollbesök. 72 av de kvarvarande 92 kontrollbesöken utfördes, vilket innebär att cirka 78 procent av det planerade antalet kontroller utfördes.

Kontrollbesöken var fördelade på 64 av de kvarvarande 77 anläggningarna. Orsaken till att inte samtliga av de planerade kontrollerna genomfördes beror till stor del på att det inte fanns full bemanning hela året då två kontrollanter avslutade sin anställning hos Jordbruksverket runt årsskiftet och det anställdes två nya inspektörer under året.

Livsmedelsverket

Kontrolltiden på anläggningar baseras på en risk och erfarenhetsklassning (typ av verksamhet, storlek på produktionen, tillverkning till särskilda konsumentgrupper, ansvar för märkning och erfarenheter från tidigare kontroll). Mer finns att läsa i vår vägledande text om Riskklassning av livsmedelsanläggningar. Vilka anläggningar som ska få kontroll inom kontrollområdet ABP bestäms i vår modell för prioritering mellan och inom kontrollområden (PIMKO).

Under 2016 skulle samtliga anläggningar med slakteriverksamhet, uppslaktning av vilt samt styckningsverksamheter kontrolleras gällande område ABP. Möjlighet för undantag gäller dock för anläggningar med få timmars kontrolltid per år där inspektion/revision inte nödvändigtvis genomförs årligen, utan kontrolltid adderas över åren. Övriga anläggningar ska kontrolleras vart femte år. Antalet årsarbetskrafter uppskattas till 0,6 och totalt har 126 personer arbetat med denna kontroll under 2016.

Länsstyrelsen

Rapportering från länsstyrelserna till Jordbruksverket visar att totalt 10 länsstyrelser har uppgett att de använt sig av 0,001 till 0,1 årsarbetskrafter. 11 länsstyrelser uppger 0 årsarbetskrafter.

Motsvarande siffror för 2015 är 18 respektive 0,01-0,25, 2014 15 respektive 0,0001-0,2. Av rapporteringen för år 2016 framgår att 11 länsstyrelser har använt sig av ett färre antal årsarbetskrafter än uppskattat och att en länsstyrelse har använt sig av mer årsarbetskraft än uppskattat.

Under 2016 rapporterade länsstyrelserna 39 kontrolltillfällen, dessutom framkommer det av rapporteringen att det vid 13 länsstyrelser inte bedrivits någon kontroll. Motsvarande siffror 2015 är 72 respektive 3, år 2014 91 respektive 10, samt för år 2013 17 respektive 9.

Kommunerna

Av Sveriges 290 kommuner har 190 rapporterat in sin kontroll till Jordbruksverket för 2016. Motsvarande siffror för 2015, 2014 och 2013 var 169, 208 och 146.

Det framgår av rapporteringen att 84 kommuner har satt mål för sin kontroll och att 72 anser att de uppfyllt helar eller delar av de satta målen.

Av de 96 kommuner som utfört kontroll under 2016 har 7044 kontrollbesök utförts inom miljöområdet. Motsvarande siffra för 2015 var 95 och 6477, 2014 6335 och 2013 5298. Inom livsmedelsområdet rapporterade kommunerna in totalt in 30 044 kontrollbesök under 2016. Motsvarande siffra 2015 var 24 619.

Rapportering från kommunerna till Jordbruksverket visar att totalt 84 kommuner har uppgett 0,001 till 5,37 årsarbetskrafter som arbetade med kontrollen. Motsvarande siffror för 2015 var 98 och 0,01-7,3.

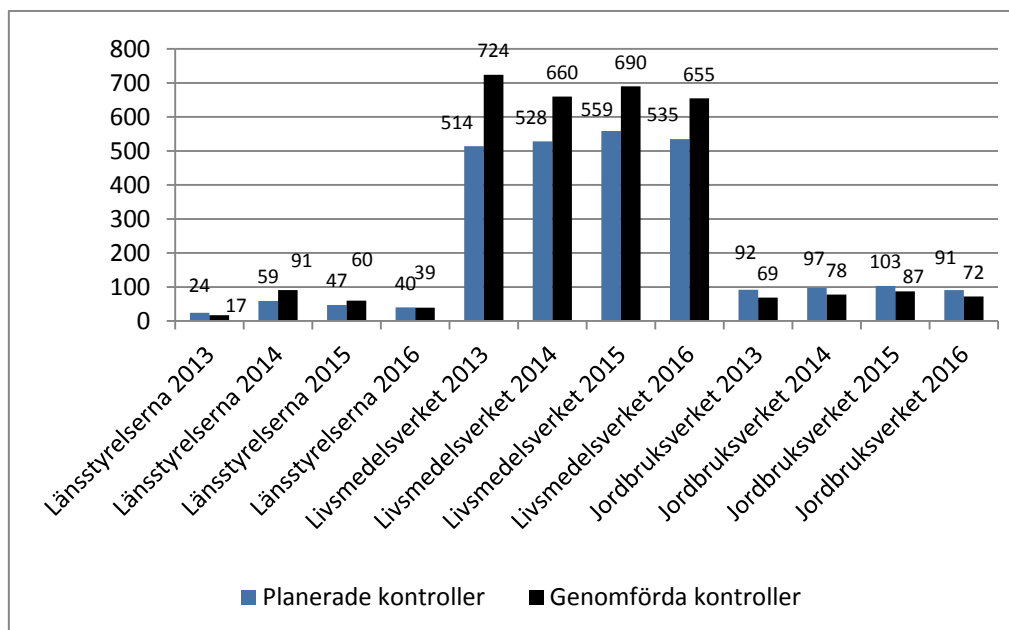

Diagram 2. Antal planerade och genomförda offentliga kontroller av ABP 2013, 2014, 2015 och 2016.

Tabell 21. Antal planerade och genomförda offentliga kontroller av ABP 2013, 2014, 2015 och 2016.

	2016	2015	2014	2013
Totalt antal genomförda offentliga kontroller av ABP i kommunerna på miljösidan	7044	6477	6335	5298
Totalt antal genomförda kontroller av ABP på livsmedelsidan	30 044	24619		

6.3 Måluppfyllelse

Strategiska mål för 2016-2019

För att uppnå inriktningsmålet ”*bristande efterlevnad upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdats samt att detta görs på ett likvärdigt sätt av kontrollmyndigheterna*” ska ABP-kontrollen arbeta mot mål inom kompetens, enhetlig bedömning, utvärdering, riskbaserad kontroll samt ett bra kontrollurval med rätt företag registrerade.

Jordbruksverket

Under året har Jordbruksverkets kontrollenhet arbetat vidare med kalibreringsplanen för samtliga kontrollanter i syfte att nå det strategiska målet med att medarbetarna har rätt kompetens för det arbete som ska utföras samt att ge en utökad kunskap för att upptäcka och bedöma bristande efterlevnad. Det påbörjade arbetet med samkontroller och övervakade kontroller tillsammans med utbildningar som kontrollanterna har erbjudits under året har gemensamt bidragit till att delvis uppfylla de uppsatta inriktningsmålen.

Jordbruksverkets kontroll är riskbaserad. Jordbruksverket har med ungefär samma resurser fått samma proportion avvikelser upptäckta som 2015. Bedömningen är Jordbruksverket kontroll bedöms hålla samma kvalitet under tid. Jordbruksverket arbetar kontinuerligt med att uppdatera och förbättra vägledningarna för de operativa kontrollmyndigheterna, i syfte att åstadkomma enhetliga bedömningar och för att de åtgärder som föreskrivs vid bristande efterlevnad ska vara likriktade.

Livsmedelsverket

Under 2016 fanns det 365 anläggningar med slakt, vilthantering och/eller styckning under Livsmedelsverkets kontrollansvar. Av dessa blev 295 kontrollerade gällande ABP. För 38 av de resterande anläggningarna fanns det faktorer som att anläggningen godkänts, lagts ner eller har låg kontrolltid. För 32 av de 365 anläggningar har inga sådana förklarande faktorer identifierats till varför kontroll inte utförts. För 277 av de 295 anläggningarna så utfördes minst en kontroll med kontrollorsak ”Rutinkontroll enligt kontrollplan”. För 137 av de 295 anläggningarna så utfördes minst en kontroll med kontrollorsak ”Uppföljande kontroll” eller ”Händelsestyrd kontroll” eller ”Extra kontroll”. Livsmedelsverkets kontroll bedöms hålla samma kvalitet under tid.

Länsstyrelsen

Av de 20 länsstyrelser som inför kontrollåret 2016 satt upp mål för kontrollen uppger 11 att de även uppfyllt dem. Motsvarande siffra 2015 var 20 respektive 18, 2014 var det 21 respektive 12. De länsstyrelser som inte uppfyllt målen har angett orsaker som prioriteringar och personalbrist.

Däremot bedöms medarbetare som utför kontroll ha kompetens för det arbete de ska utföra. 18 länsstyrelser uppger i rapporteringen att de har egna framtagna dokumenterade rutiner medan samtliga länsstyrelser har generella rutiner och vägledningar som utgör grundförutsättningar i kontrollen.

Bedömningen är att länsstyrelserna uppnår målet ”enhetligt bedömning” och att de vidtar korrekta åtgärder vid bristande efterlevnad. Trots detta finns det behov av mer samordning och diskussion för att det i dagsläget går att göra olika tolkningar av lagstiftningen.

Det finns olika typer av samverkan mellan de olika länsstyrelserna bland annat genom länsträffar och länsveterinärföreningens arbetsgrupp. 2015 genomfördes ett nationellt projekt där 18 länsstyrelser riktade in sig på kontroll av insamling, omlastning och transport av animaliska biprodukter. Projektet har bidragit till en ökad kunskaps- och medvetandenivå när det gäller smittskydd och spårbarhet i samband med transporter av ABP både för verksamhetsutövarna och för länsstyrelserna, och som även visat sig ge effekt under 2016.

Nio länsstyrelser har utarbetade rutiner för att utvärdera kontrollens effektivitet. Av de länsstyrelser som svarat framgår att de har gjort en uppföljning av kontrollen för att säkerställa att avvikelserna undanröjs och att kontrollen är ändamålsenlig. Länsstyrelserna uppger vidare att det är stora skillnader mellan olika län. I större län finns det många kontrollobjekt, i små generell färre, vilket får till följd att kontrollfrekvensen varierar. I län med många invånare finns det många olika aktörer vilket ökar fokus kring riskvärdering och riskhantering. Länsstyrelserna gemensamma bedömning är kontrollen utvärderas och verifieras i tillräcklig omfattning för att uppfylla målsättningen inom detta område.

Flertalet länsstyrelser uppger att kontrollen baseras på riskanalyser/riskklassificering av objekt och därmed uppfylls målsättningen inom detta område.

Flera länsstyrelser uppger att de vidtagit informationsinsatser till verksamhetsutövare för att förbättra regelefterlevnaden. Ett par länsstyrelser uppger att de har kommunicerat med företagen så att de har förståelse för regelverket och kan vidta lämpliga åtgärder. Det framkommer också att god effekt kan iaktas efter föregående års kontroller, även hos verksamheter som tidigare år har haft avvikelser. Vidare uppger de flesta länsstyrelserna att de informerar om ABP på respektive webbplats. Länsstyrelsernas bedömning är att de uppfyller målsättningen om att ge information om syftet med kontrollen och påvisar vilka krav som ställs utifrån lagstiftningen. Länsstyrelserna lyfter att det finns ett behov av ett nytt nationellt projekt som då även inkluderar verksamhetsutövare som transporterar lägre riskkategorier av ABP.

Kommunen

Det framgår av rapporteringen att 84 kommuner har mål för sin kontroll och att 72 kommuner anser att de uppfyllt helar eller delar av de satta målen. Motsvarande siffra för 2015 var att 50 kommuner hade satt upp något mål för sin verksamhet. 48 kommuner har svarat att kontrollen är riskbaserad för 2016.

Många kommuner rapporterar att de hanterat inkommande ärenden, samt planerat att utföra kontroll på lantbruk, livsmedelsanläggningar, gårdspannor och kadaverhantering.

Flera kommuner uppger att de saknar resurser för ABP-kontrollerna och de har därför valt att inte prioritera dem. Kommunerna efterfrågar ytterligare vägledning och regelbunden utbildning inom ABP-området.

Flera kommuner uppger att de planerat/projekterat för att under 2017 börja arbeta med kontroll kopplat till ABP.

6.4 Ej planerad kontroll

Det framgår av rapporteringen att 10 kommuner utfört 89 oplanerade kontroller under 2016. Livsmedelsverket hade under året 17 kontroller med kontrollorsak "Händelsestyrd kontroll".

6.5 Efterlevnaden hos företag

Jordbruksverkets kontroll

Vid Jordbruksverkets kontroll uppmärksammades brister i cirka 70 procent av de 63 kontrollerade anläggningarna. De vanligaste avvikelserna var brister i skriftliga rutiner, spårbarhet och HACCP, samt att ABP inte har hanterats på ett smittskyddsmässigt säkert sätt.

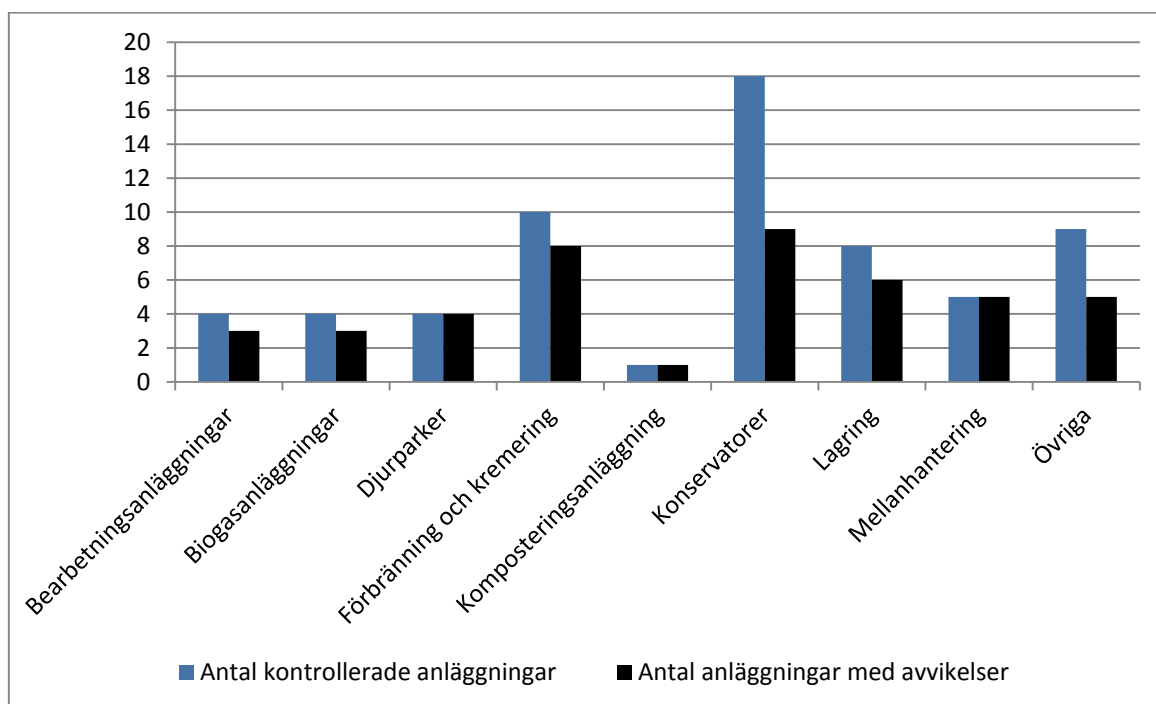

Diagram 3. Antalet kontrollerade anläggningar i Jordbruksverkets kontroll samt antalet anläggningar med funna brister redovisade per anläggningstyp

Livsmedelsverkets kontroll

Vid Livsmedelsverkets kontroll uppmärksammades brister vid cirka 43 procent (284 av 655) av kontrollerna 2016. Motsvarande siffra för 2015 är 39 procent (266 av 690) och för 2014 är 38 procent (252 av 660) och för 2013 40 procent (292 av 724).

Länsstyrelsernas kontroll

Länsstyrelserna har fokuserat på kontroll av transporter och omlastningsplatser. Totalt genomfördes i sju länsstyrelser under året 39 kontroller där man påvisat sju avvikelser. Avvikelseerna bestod i att containrar inte hade lock och saknade märkning, transportörer som inte

hade registrerat sig, samt bristande skötsel på omlastningsplats. Motsvarande siffror för 2015 är 72 kontroller och 15 avvikelser, 2014 91 kontroller och åtta avvikelser. 2013 17 kontroller och fyra avvikelser.

Kommunernas kontroll inom miljöområdet

Vid kommunernas kontroll inom miljöområdet uppmärksammades brister hos cirka 1,5 procent (104 av 7044 kontroller) av de kontrollerade verksamheterna. I de fall avvikelsernas typ har rapporterats in har det handlat om otillåten nergrävning av kadaver. Motsvarande siffror för 2015 är 5 procent (350 av 6477 kontroller), 2014 3 procent (161 av 6335 kontroller) och för 2013 0,4 procent (25 av 5298 kontroller).

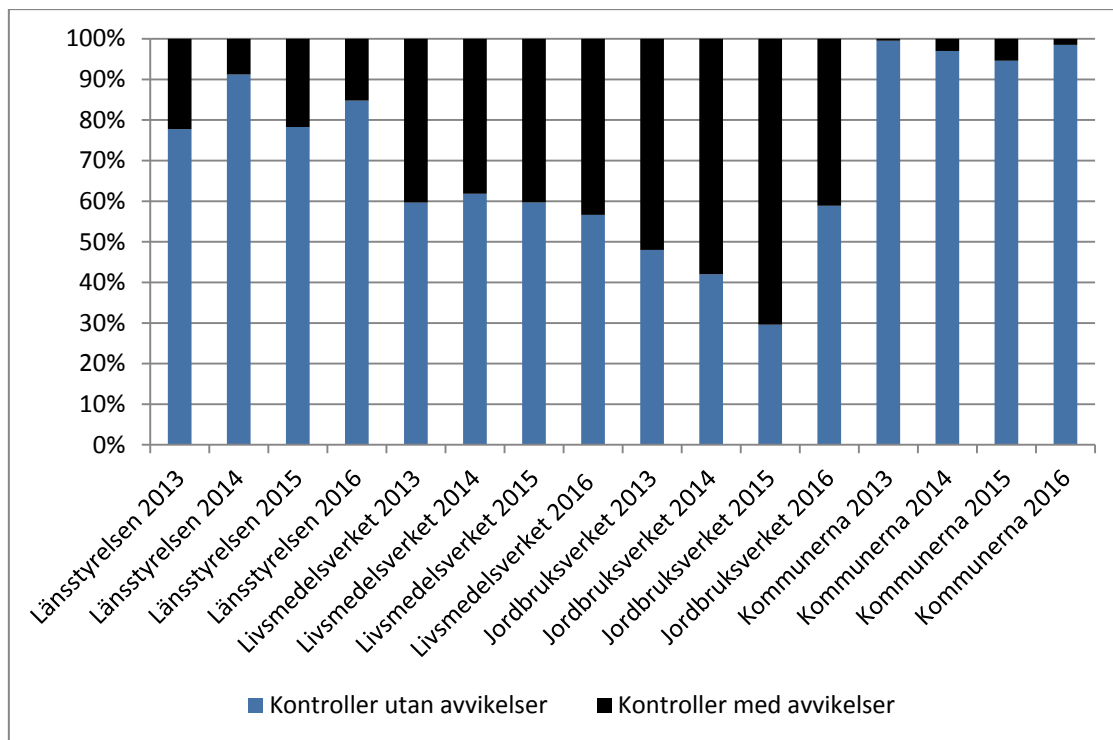

Diagram 4. Andelen kontroller med och utan avvikelser i procent av det totala antalet kontroller för de kontrollerande myndigheterna under åren 2013, 2014, 2015 och 2016

6.6 Beslut om åtgärder mot företag

Jordbruksverket utfärdade ett föreläggande under 2016. Föreläggande berodde på att företaget inte kommit in med begärda kompletteringar för att visa att de åtgärdat avvikelserna som noterades vid kontrollen. Föreläggandet innebar att de skulle komma in med dokumentation som styrkte att bristerna som noterades i samband med kontrollen hade åtgärdats. 2015 rapporterades det in två förelägganden.

Livsmedelsverket hade 6 förelägganden varav 5 med vite under 2016. 2015 rapporterades det in ett föreläggande med vite. 2014 rapporterades det in två förelägganden och 2013 ett föreläggande.

Länstyrelserna kontroller 2016 resulterade i sju skriftliga uppmaningar till rättelse och två uppföljande besök. Vid kontroll av de två omlastningsplatserna identifierades endast en

avvikelse per objekt, men korrigerande åtgärder vidtogs omedelbart av verksamhetsansvariga, varför ingen ytterligare skrivelse behövdes. 2015 rapporterades det in två förelägganden, 2014 ett föreläggande.

Under 2016 rapporterade kommunerna in 18 föreläggande varav sex företag fick föreläggande med vite samt att 10 åtalsanmälades. Motsvarande siffror för 2015 är 64, 6 och 25, för 2014 24, 5 och 12, och för 2013 11, 1 och 8.

Inom miljöområdet hos kommunerna så har antalet brister som resulterar i uppföljande besök minskat jämfört med föregående år. Antalet förelägganden med vite och åtalsanmälningar har också minskat jämfört med föregående år. Av rapporteringen framkommer att det är miljökontrollområdet som avses men ofta inte vilken typ av brister som legat till grund för vidtagna åtgärder. I ett fåtal fall har uppföljning vid nedgrävning av kadaver rapporterats.

Tabell 22. Antal förelägganden för de kontrollerande myndigheterna under åren 2013- 2016

År	Länsstyrelsen	Livsmedelsverket	Jordbruksverket	Kommunerna
2016	0	6	1	18
2015	2	1	2	64
2014	2	2	1	24
2013	0	1	0	11

6.7 Åtgärder hos myndigheterna

Ett par länsstyrelser uppger att de har samverkan med centrala och lokala myndigheter som ska leda till bättre information till verksamhetsutövare i olika sammanhang samt till bättre kontroller, som i sin tur ger effekt i form av att brister upptäcks vid kontroll och krav från kontrollmyndigheterna att åtgärder vidtas. Ett antal länsstyrelser uppger att de har samarbets- och informationsinsatser till verksamhetsutövare.

18 länsstyrelser uppger att de har dokumenterade rutiner för hur kontrollen ska ske (10 svarade att Jordbruksverket vägledning och 6 att de använde checklistor). Sex länsstyrelser har svarat på frågan om enhetlig bedömning att den har varit nedprioriterat. Övriga länsstyrelser (15) uppger någon sort åtgärd för enhetlig bedömning. Bland annat uppger de att de har regelbundna Skype-möten med varandra och ett fysiskt möte varje år där ABP-ärenden diskuteras samt att länsveterinärerna i de fyra nordliga länen har fyrlänsträffar med varandra. Fyra Länsstyrelser nämner ABP-projektet rörande transporter från år 2015. Sex länsstyrelser svarade att de har vidtagit åtgärder för att förbättra regelefterlevnaden utifrån tidigare års erfarenheter från kontroll och kontrollresultat.

Livsmedelsverket har en handledning för kontroll av ABP och i denna finns även hänvisningar till vägledande dokument på Jordbruksverket webbplats.

6.8 Bedömning av kontrollen

Av rapporteringarna framgår dock att vissa framsteg har gjorts gällande kontrollen men också att kontrollen håller samma kvalitetsnivå som tidigare år.

Länsstyrelsernas kontroller har minskat både i antal kontroller och i antalet länsstyrelser som utför kontroller jämfört med 2015, men detta beror på att antalet kontroller var extra många under föregående års projektinriktade kontroll av insamling, omlastning och transport av animaliska biprodukter där 18 länsstyrelser var med.

I länsstyrelserna där kontroll skett uppges bland annat att en god effekt har iakttagits.

Länsstyrelserna uppger vidare att det finns stora skillnader mellan olika län. I län med många invånare finns det många olika aktörer vilket ökar fokus på riskvärdering och riskhantering. Bedömningen är att länen gör en riskbaserad kontroll och i stora län finns det många kontrollobjekt, i små generellt färre, vilket får till följd att kontrollfrekvensen varierar. Den slutliga bedömning är kontrollens kvalitet är god men att det också finns förbättringsområden som gemensamma plattformar där man kan diskutera och samverka.

Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets kontroll bedöms hålla ungefär samma kvalitet över tid.

Det antal kontroller som kommunerna genomfört har långsamt ökat från 2013. Bedömningen är att kunskapsnivån har ökat hos många kommuner, troligen med hjälp av kompetenshöjande utbildningar och projekt rörande animaliska biprodukter. Däremot så har antalet avvikelser och brister som upptäckts och åtgärdats från föregående år minskat och en orsak till detta är troligen att färre ABP-projekt var igång under 2016 jämfört med 2015.

Bedömningen av kontrollen som kontrollerande myndigheterna utför är att den till stora delar fungerar tillfredställande i beaktande av större risker för människor och djurhälsa, men att det också finns potential för förbättringar. Utifrån rapporteringen kan konstateras att många kontrollmyndigheter som ansvarar för kontrollen av ABP inte alltid genomför en riskanalys vid uttaget av kontrollobjekt. Långt ifrån alla arbetar utifrån en planerad och framtagen kontrollplan. Flera kontrollmyndigheter har angett att kontrollområdet helt är nedprioriterat på grund av resursbrist, och att det finns ett behov av projekt rörande animaliska biprodukter, bättre vägledning, samt mer och regelbunden utbildning inom ABP-området.

7 Kontroll av djurhälsa - smittskydd

7.1 Beskrivning av kontrollområdet

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll av djurhälsa – smittskydd som innefattar:

- smittskydd (kontroll av efterlevnad smittskyddslagstiftningen)
- obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfä
- obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä
- kontroll av smittskydd hägnad hjort
- obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virusdiarré (BVD) i nötkreatursbesättningar
- offentlig kontroll av vattenbruk
- seminverksamhet för häst, gris, får och get samt nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, gris, får och get
- kontroll av hästpass och avelsorganisationer

För en detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

7.2 Kontrollens omfattning och resurser

Kontroll av smittskydd

Kontrollområdet har generellt sett varit lågt prioriterat men under 2016 ser vi en ökning av antalet årsarbetskrafter. För kontrollen av smittskydd använder länsstyrelserna i snitt 0,33 årsarbetskrafter, jämfört med tidigare år där majoriteten av länsstyrelserna lagt 0,2 årsarbetskrafter. Variationen är mellan 0,05 till 1 årsarbetskraft för 2016.

Förklaringen till denna ökning torde ligga i att vi under 2016 hade tre utbrott av epizootiska sjukdomar, som krävde länsstyrelsernas medverkan. Bland annat kan vi nämna mjältbrandsutbrottet på Omberg i Östergötlands län. Denna länsstyrelse har rapporterat att de använt närmare en halvtids tjänst inom det aktuella kontrollområdet.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

De 20 länsstyrelser som har kontrollobjekt av fjäderfä rapporterade hur salmonellaprovtagning utfördes under 2016 och kontrollen är baserad på dokumentationskontroll framför allt av sammanställningar av provtagningar som laboratorier skickar kvartalsvis till länsstyrelserna.

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä (hönshälsan)

Den obligatoriska hälsoövervakningen utförs av officiella veterinärer på uppdrag av Jordbruksverket. Kontrollen omfattar samtliga anläggningar för avelsfjäderfä som handlar inom EU. Under 2016 omfattade hönshälsoprogrammet 95 flockar, vilket är en ökning från att 2015 ha omfattat 86 flockar. Under 2016 genomfördes cirka 260 kontroller av dessa flockar.

Kontroll av smittskydd hägnad hjort

Under 2016 har 11 länsstyrelser angett att de utfört kontroller. Av dessa har fem länsstyrelser gjort besök i hägn, tre har gjort enbart dokumentkontroll och tre länsstyrelser har gjort både dokumentkontroll och besök på olika objekt.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Parallellt med det obligatoriska BVD-programmet har ett frivilligt program löpt. Genom det frivilliga programmet konstaterades 2014 att Sverige i princip är fritt från BVD. För att Sverige ska kunna deklarerat frihet från BVD är det nödvändigt att BVD-statusen blir känd i de nötkreatursbesättningar som inte har varit anslutna till något av BVD-programmen. Under 2016 har länsstyrelserna, som har aktuella kontrollobjekt i sitt län, därför kontaktat och informerat sådana djurhållare om det obligatoriska BVD-programmet och om provtagning av djuren. Sammanlagt är det elva länsstyrelser, som har objekt och som har utfört kontroll och kommunikationsarbete avseende BVD med hög prioritet och med goda resultat. Dessa länsstyrelser har utfört administrativ kontroll med särskilt fokus på besättningar som inte alls har utfört provtagning avseende BVD. Nio länsstyrelser har tagit aktiv kontakt med djurhållarna genom telefonsamtal eller informationsbrev.

Offentlig kontroll av vattenbruk

I Sverige finns cirka 170 fiskodlingar, 50 blötdjursodlingar och 25 kräftdjursodlingar. Samtliga godkända vattenbruk ska omfattas av offentlig kontroll. Vissa mycket små produktioner eller produktioner som utgör minimal risk för spridning av smittor kan undantas från kravet på kontrollbesök. Under 2016 genomförde Jordbruksverket 144 offentliga kontroller av vattenbruk.

Kontrollerna i fält utförs av distriktsveterinärerna. Kontrollen är riskbaserad vilket betyder att kontrollfrekvens och kontrollens omfattning vid respektive anläggning beror på den riskklass (1-4) som anläggningen placerats i. De anläggningar som ligger i högsta riskklassen (1) får fler kontroller och provtas för EU-listade sjukdomar i större utsträckning än de anläggningar som ligger i en lägre riskklass. Riskklass 4 omfattas inte av offentlig kontroll (8 anläggningar 2016).

Syftet med den offentliga kontrollen är att kontrollera att vattenbrukaren följer gällande smittskyddsregler och för att upptäcka smittor i ett tidigt skede.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet för häst, gris, får och get samt nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, gris, får och get.

Omfattningen semin- och embryoverksamhet varierar mellan länen och även mellan de olika djurslagen. Fyra länsstyrelser har avsatt mer än 0,02 årsarbetskrafter på kontrollområdet, och övriga 17 länsstyrelser har avsatt 0,01 årsarbetskrafter eller mindre.

Seminverksamhet

Seminverksamhet med nötkreatur har kontrollerats av 17 av 21 länsstyrelser. I huvudsak har länsstyrelserna granskat rapporter från ansvariga veterinärer. 14 länsstyrelser har kontrollerat organiserad seminverksamhet. Enskild seminverksamhet har kontrollerats av 9 länsstyrelser. Ingen länsstyrelse har rapporterat kontroll av seminverksamhet med får. En förklaring är sannolikt att omfattningen av sådan verksamhet hittills har varit mycket blygsam. Intresset ökar dock inom fårnäringen vilket motiverar en ökad kontroll under kommande år. Seminverksamhet med gris har kontrollerats av 6 av 21 länsstyrelser. Det har utförts 19 kontroller av seminverksamhet på häst. En länsstyrelse har prioriterat detta område för 2016.

Embryoverksamhet

Ingen kontroll av embryoverksamhet avseende djurslagen nötkreatur eller får har utförts i något län. Verksamheten är liten men ökande. Avseende häst har det gjorts 2 kontroller på embryoverksamheten (den ena länsstyrelsen var dock osäker på om kontrollen gällde häst). Embryoverksamheten är, till skillnad från seminverksamheten på häst väldigt liten.

Kontroll av hästpass och avelsorganisationer

Hästpass

Alla länsstyrelser har uppgett att de utfört hästpasskontroller under 2016. Vissa länsstyrelser har angett antal kontroller på individnivå, medan andra har angett antal kontroller och brister på besättningsnivå. Det blir därför svårt att se hur många brister som finns.

Avelsorganisationer

Det har gjorts en administrativ kontroll av avelsorganisationer för häst under 2016 av en länsstyrelse. Ingen kontroll har utförts av organisationer som utför officiell avelskontroll av nötkreatur eller får.

TSE-provtagning vid slakt

Se avsnitt 9 Kontroll av livsmedel

Tabell 23. Antal länsstyrelser som utfört kontroller inom respektive område under 2016

Kontrollområde	2016	2015	2014
Semin nöt	17	14	15
Semin får	0	2	2
Semin gris	6	7	7
Semin häst	19	10	7
Embryo nöt	0	3	1
Embryo får	0	0	-
Embryo häst	-	0	1
Avelsorganisationer häst	1	7	1
Hästpass	21	20	21
Kontroll av smittskydd hägnad hjort	11	4	10
Obligatorisk salmonellakontroll	-	16	16
Obligatoriska BVD-programmet	11	0	1

7.3 Måluppfyllelse

Kontroll av smittskydd

Detta kontrollområde är händelsestyrt på så sätt att det är i utbrottssituationer som länsstyrelserna och Jordbruksverket utövar kontroll. Det är därför inte möjligt att sätta mål för kontrollområdet; att planera för kontrollerna i förväg.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

Trots att länsstyrelserna har gjort olika prioriteringar så har målen för kontroll av fjäderfä uppfyllts. Alla länsstyrelser har kontrollerat salmonellaprovtagning i sitt län.

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä (hönshälsan)

För programmet finns uppsatta krav i föreskriftsform på antalet kontroller och Antal provtagningar. Kläckerier samt Grand Parents (GP) flockar ska ha 4 kontroller per år samt Parents (P) 2 kontroller per år. Kontrollerna som utförts har följt de föreskrivna reglerna för antal besök och provtagningar och 7 brister har rapporterats i årsrapporterna. I vissa fall har besättningarna inte funnits vid årsskiftet eller under vissa delar av året varför antalet utförda kontroller kan skilja sig något från årsfrekvens.

Kontroll av smittskydd hägnad hjort

Olika länsstyrelser har olika mål beroende på hur de har prioriterat sitt arbete. Länsstyrelserna kommer att ha ett kontrollprojekt för hjorthägn under 2017.

Vissa länsstyrelser skriver att de börjat redan 2016 med att besöka hägn och dokumentkontroll i samband med kontrollprojektet.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Elva av länsstyrelserna har haft målet att bevaka provtagning och att ansluta besättningar som ännu inte är provtagna till den obligatoriska BVD-övervakningen.

Arbetet inom kontrollområdet har intensifierats under året, och kontrollen har bedrivits med engagemang. Effekten av kontrollen har varit god. Fyra länsstyrelser uppger att anslutningen till något av BVD-programmen efter kontrollinsatsen är hundraprocentig i länen, såvitt känt. I ett län uppges 50 procent av kontrollobjekten ha anslutit sig under 2016. Sju länsstyrelser uppger att arbete med och uppföljning av kontrollområdet kommer att prioriteras under 2017.

Offentlig kontroll av vattenbruk

Målet för 2016 var att 157 kontroller skulle utföras under året. Detta mål uppnåddes inte eftersom 144 kontroller genomfördes. Det berodde på svårigheter med planering av provtagning p.g.a. vattentemperatur och oförutsedda händelser.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet för häst, gris, får och get samt nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, gris, får och get

Femton länsstyrelser har haft målen att utföra kontrollera seminverksamhet, antingen genom dokumentationskontroll eller genom ett visst antal kontrollbesök på plats. Målen fokuserar främst på verksamhet med häst och nötkreatur, men även med gris och sällskapsdjur i vissa län. Resterande sex länsstyrelser har haft som mål att kontrollera anmälda brister eller att inte kontrollera området alls. Flera länsstyrelser anser att de uppfyllt målen trots att de inte satt några mål. Målen varierar stort mellan länsstyrelserna, från inga mål alls till att som en länsstyrelse (Halland) gjort en riktad insats för att kontrollera seminverksamheten.

Tolv av länsstyrelserna uppger att kontrollen är av sådan omfattning att den uppfyller de satta målen. Tre länsstyrelser har utfört kontroll, men inte i den omfattning som målet angav.

I de län som har haft ökat fokus på seminverksamhet har kontrollverksamheten haft effekten att efterlevnaden avseende tillstånd för seminverksamhet och åtagande från ansvariga veterinärer har förbättrats.

Få länsstyrelser har identifierat embryoverksamhet (oavsett djurslag) i sina respektive län. Tre av länsstyrelserna har målet att kontrollera rapporterade brister. Två uppger att målet har uppfyllts, medan den tredje länsstyrelsen tvingades göra omprioriteringar p.g.a. ett sjukdomsutbrott. De flesta länsstyrelserna hade inga mål när det gäller embryoverksamheten. För att underlätta kontroll bör Jordbruksverket förtydliga vilka kontrollobjekten är och var de finns.

Kontroll av hästpass och avelsorganisationer

Hästpass

Kontrollen av hästpass görs ofta i samband med djurskyddskontroll. Flera länsstyrelser har uppfyllt sina mål, men det finns också flera länsstyrelser som inte har haft några mål.

Avelsorganisationer

Området är nedprioriterat/inga mål eller så finns inga avelsorganisationer i länet. Det är oklart om länsstyrelserna vet vilka objekt som finns i deras län, eftersom verksamheten kan vara spridd över flera län.

TSE-provtagning vid slakt

Se avsnitt 9 Kontroll av livsmedel.

7.4 Ej planerad kontroll

Inom ramen för de tre utbrotten av epizootiska sjukdomar (ND, AI och mjältbrand) under 2016 har nödvändiga kontrollåtgärder genomförts.

7.5 Efterlevnaden hos företag

Kontroll av smittskydd

Det är tal om att i så fall kontrollera efterlevnaden av anmälningsplikten; dvs att djurägaren eller motsvarande har anmält misstanke om att en smittsam sjukdom drabbat dennes besättning. En sådan kontroll är i sig ”omöjlig”. I och med att vi faktiskt upptäcker fall av epizootisk sjukdom får vi utgå från att anmälningsplikten efterlevs.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

Under 2016 har 5 länsstyrelser gjort informationsinsatser om provtagning, vilket resulterade i att de inte konstaterade brister i provtagningar. De flesta länsstyrelser har haft skriftlig kontakt eller telefonkontakt med djurägare som har missat den officiella eller den regelbundna provtagningen. Detta har resulterat i att provtagningarna gjordes med ev. försening.

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä (hönshälsan)

Inom ramen för hönshälsan har de officiella veterinärerna rapporterat 7 brister. Bristerna fanns på en anläggning i Östergötland och på två anläggningar i Skåne. Bristerna handlade om att det fanns bråte i frizonen, bristande mikrobiologisk vattenkvalitet i vattenlinjer, dålig innerdörr, en flock vars djur krupit in i fodermaskin samt att fokus behövs på frizoner runt husen. Ingen av bristerna har rapporterats till länsstyrelserna, eftersom alla bristerna har åtgärdats direkt av företagen.

Kontroll av smittskydd hägnad hjort

Under 2016 konstaterades brister i åtta län (motsvarande siffra under 2015 var fyra). De vanligaste bristerna var brister i journalföring och att de inte skickar in årsredovisningar.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Den påtagliga brist som gjort att kontrollområdet fått ökat fokus under året är besättningar som inte har provtagits avseende BVD. I åtta län har 1-3 icke provtagna besättningar identifierats, och i sex län 4-18 icke provtagna besättningar. Dessa besättningsars okända status avseende BVD utgör ett hinder för att kunna förklara Sverige fritt från sjukdomen. Det är därför angeläget att besättningarna ansluts till ett kontrollprogram och att djuren provtas. Det är en utmaning för länsstyrelserna att hitta och identifiera besättningar som inte är anslutna till något av BVD-programmen. I synnerhet djurhållare med mycket små besättningar har i vissa fall varit svåra att motivera för anslutning och provtagning.

Offentlig kontroll av vattenbruk

I kontrollen av vattenbruksanläggningar har i vissa fall brister upptäckts. De anläggningar där brister konstateras vid kontrollen får en ny kontroll under 2017 där verksamheten kommer att granskas noggrannare för att se till att den lever upp till samtliga krav.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet för häst, gris, får och get samt nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, häst, gris, får och get

Nöt: I två fall konstateras att tillsyn av den ansvariga veterinären inte utförs i den utsträckning som föreskrivs. Eftersom de ansvariga veterinärernas rapporter utgör underlag för kontroll, innebär uteblivna rapporter en ökad risk för att avvikelser inte upptäcks. Brister som ändå konstateras rör rapportering av utförda seminerings, journalföring och hygien. Uppföljning kommer att ske genom dokumentationskontroll.

Häst: Vid kontroll avslöjades brister i verksamheterna, både avseende tillstånd och smittskydd. Bristerna utgjordes av brister i journalföring, hygien, brister i provtagning och identitetskontroll av hästar. Ca hälften av kontrollerna tycks ha föranlett anmärkningar.

Kontroll av hästpass och avelsorganisationer

15 av länsstyrelserna rapporterar brister under 2016. De brister som är dominerande är att hästpass saknas eller inte kan uppvisas vid kontrollen d.v.s. passen finns inte där hästen finns.

TSE-provtagning vid slakt

Se avsnitt 9 Kontroll av livsmedel.

7.6 Beslut om åtgärder mot företag

I de fall som brister upptäckts har länsstyrelserna i första hand valt att uppmana den ansvariga för anläggningen att åtgärda bristen. Länsstyrelserna har även utnyttjat möjligheten att förelägga om rättelse och i vissa fall även förelagt med vite om djurhållaren inte vidtagit de åtgärder som krävdes.

Inom flera av de angivna kontrollområdena har länsstyrelserna tydliga rutiner för i vilken ordning och när som de olika åtgärderna vidtas. Exempelvis vid hästpasskontrollen börjar de flesta med att upplysa djurhållaren vad lagstiftningen kräver och vid avsaknad av hästpass följa upp att hästpass införskaffas.

Tabell 24. Typ av vidtagna åtgärder vid bristande efterlevnad (antal länsstyrelser som vidtagit typ av åtgärd, ej antal åtgärder)

Kontrollområde	Uppmaning 2016 (2015)	Uppföljande kontroll 2016 (2015)	Föreläggande (med och utan vite) 2016 (2015)
Semin	15 (1)	1 (4)	0 (0)
Embryoverksamhet	1 (0)	0 (0)	0 (0)
Smittskydd hägnad hjort	8 (2)	0 (0)	1 (0)
Obligatorisk salmonellakontroll	(11)	(2)	(2)
Hästpäss	(8)	12	25 (9)
Hönshälsokontrollen	7 (0)	0 (0)	0 (0)
Obligatoriska BVD- programmet	12	3	0

Kontroll av smittskydd

Inte relevant för detta kontrollområde.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

De besättningar som inte har tagit prover har varit kontaktade av länsstyrelsen och påminna om att provtagning ska göras. Föreläggande med vite har noterats i tre län. Två länsstyrelser har påpekat att effekterna av de tagna åtgärderna inte kan kontrolleras vid tiden för rapportering.

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä (hönshälsan)

Se punkt 7.5 Efterlevnaden hos företag.

Kontroll av smittskydd hägnad hjort

Brister har tagits upp muntligt samt noterats i kontrollrapporten, information om krav på journalföring och årsrapportering har skickats ut till samtliga hägn., information lämnas vid besök och uppföljning, även förelägganden förekommer.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Inga beslut om åtgärder har meddelats under året. Djurhållare har fått skriftlig information om kontrollprogrammet och om konsekvenser av att inte vara ansluten.

Offentlig kontroll av vattenbruk

Inga åtgärder genomförda 2016 utan förnyade och fördjupade kontroller kommer att göras 2017 på de anläggningar där brister noterats.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet för häst, gris, får och get samt nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, gris, får och get

Åtgärder har begränsat sig till muntlig eller skriftlig tillsägelse om att korrigera avvikelser såsom bristande rapportering eller journalföring.

Kontroll av hästpäss och avelsorganisationer

Vid brister har det använts skriftlig information om bestämmelser, tillsägelser och uppmaningar att skaffa hästpäss och skicka in kopior på passen samt förelägganden. Ibland förelägganden med vite.

TSE-provtagning vid slakt

Se avsnitt 9 Kontroll av livsmedel

7.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Utbildningar

Jordbruksverket har infört nya regler och krav för de officiella veterinärer som verket förordnar. Ett av de nya kraven är krav på att genomgå den grundutbildning som Jordbruksverket tillhandahåller. Under 2015 hölls de två första utbildningstillfällena i Jönköping. Utbildningen har fortsatt under 2016 och nu pågår arbete med att skapa en webbaserad utbildning för den årligt återkommande utbildningen för officiella veterinärer.

Jordbruksverket och SVA genomför en utbildning med ett treårs-intervall för officiella veterinärer som arbetar inom hönshälsoprogrammet. Senaste tillfället var 2015 varför det är aktuellt igen först 2018.

En motsvarande utbildning som den som genomförs inom ramen för hönshälsoprogrammet, görs även inom vattenbruket. Nästa tillfälle är planerat till 2018.

Vägledning

Under 2016 avslutade Jordbruksverket arbetet med att ta fram en vägledning för hönshälsokontrollen. Jordbruksverket tog också fram en kontrollinstruktion och tre nya checklistor för kontrollerna; en för avelsfjäderfä höns och kalkon, en för kläckerier och en för kontroll av biosäkerhet på anläggningar som håller fjäderfä för vidmakthållande av viltstammen.

Övriga åtgärder

Inom ramen för beredskapen för smittsamma djursjukdomar och kontrollområdet smittskydd, genomförs beredskapsövningar. Under 2016 hölls en övning med koppling till djursjukdomen Mul- och klövsjuka med ett stort antal medverkande, bl.a. flera myndigheter.

Under 2014 konstaterades att ett stort antal nötbosättningar stod utanför det frivilliga BVD-programmet och därmed även omfattades av det obligatoriska. För att underlätta identifieringen av sådana bosättningar i respektive län har Jordbruksverket, med hjälp av Växa som ansvarar för det frivilliga programmet, tillhandahållit listor till länsstyrelserna. Listorna skickades ut under pågående kontrollår, varför flera länsstyrelser uppger att kontrollen kommer att få högre prioritet under år 2017.

Länsstyrelser har kommunicerat med Jordbruksverket för att identifiera djurhållare med enskilda semintillstånd i respektive län.

7.8 Bedömning av kontrollen

Allmänt för hela området

För området Kontroll av smittskydd ser vi en ökad resursanvändning vilket förklaras av att vi haft tre epizootiutbrott under 2016 jämfört med noll utbrott 2015. För övriga kontrollområden ligger resursanvändningen och antal kontroller på ungefär samma nivå som tidigare år. Måluppfyllelsen bedöms som god. Inom något område har fler kontroller utförts än planerat, på ett annat område något färre kontroller. De brister som påvisas är av relativt låg allvarlighetsgrad och i huvudsak åtgärdas bristerna redan efter muntlig alt skriftlig tillsägelse. Efterlevnaden hos företagen få därmed anses som god och med en strävan att göra rätt. Endast i några få fall krävs förvaltningsåtgärder i form av förelägganden m.fl. åtgärder. Kontrollmyndigheterna bedöms tillämpa proportionalitetsprincipen i hög grad och inställningen att hjälpa företagen att göra rätt synes vara utbredd inom detta kontrollområde.

Kontroll av smittskydd

Kontrollområdet är händelsestyrt på så sätt att det endast är vid utbrott av smittsam sjukdom som det är aktuellt med åtgärder och kontroll. Under 2016 drabbades Sverige av tre allvarliga utbrott och i samverkan med bl.a. länsstyrelser har vi på ett, som vi bedömer, effektivt sätt bekämpat respektive sjukdom. Kontrollen och åtgärderna får därför bedömas ha haft önskad effekt och måluppfyllelsen varit mycket bra.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

Trots att kontrollen prioriterats lågt, kan det konstaterats att kontrollen har utförts bra. Vissa länsstyrelser har påpekat att de inte kan se effekter av de åtgärder som de har vidtagit. Detta är något man borde undersöka och förbättra på något sätt.

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä (hönshälsan)

Kontrollen är föreskriftsreglerad och får anses ha haft önskad effekt då inga allvarliga sjukdomsfall har konstaterats under kontroll året.

Kontroll av smittskydd hägnad hjort

Länsstyrelserna har utfört fler kontroller 2016 än 2015, men det har varierat över åren. Nästa år ska länsstyrelserna genomföra ett nationellt projekt för hjorthägn och ska samordna sina åtgärder. När länsstyrelserna gör kontroll av hägnen så fungerar den bra.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Trots att den utökade kontrollen av icke anslutna besättningar initierades under pågående kontrollår har övervakningen haft god effekt. Detta har varit möjligt tack vare länsstyrelsernas engagerade arbete i frågan. Det är viktigt att arbetet fortsätter under 2017 så att vi kan få en komplett bild av BVD-status i svenska nötkreatursbesättningar.

Offentlig kontroll av vattenbruk

Kontrollen bedöms som effektivt genomförd trots att målet med 157 kontroller inte har uppnåtts till fullo. Det kontroller som gjorts bedöms som bra genomförda och brister har upptäckt där de förekommit.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet för häst, gris, får och get samt nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, gris, får och get

Kontrollområdena är generellt lågt prioriterade av länsstyrelserna. I de län där dokumentkontroll har utförts har i vissa fall administrativa brister påvisats. Med en tätare kommunikation mellan ansvariga myndigheter och ansvariga veterinärer i fält skulle en mer effektiv kontroll kunna åstadkommas.

Kontroll av hästpass och avelsorganisationer

Kontrollområdet för avelsorganisationer är lågt prioriterat, det beror delvis på att en avelsorganisation kan finnas i olika län, sekreteraren sitter i ett län, ordföranden i ett annat, det kan därför vara svårt att veta var man ska göra kontrollen. När det gäller hästpass görs den i stor utsträckning vid vanlig djurskyddskontroll. Länsstyrelserna gör många kontroller av hästpass och vidtar olika åtgärder för att påtala bristerna. I stort fungerar den bra.

TSE-provtagning vid slakt

Se avsnitt 9 Kontroll av livsmedel

8 Kontroll av djurskydd

8.1 Beskrivning av kontrollområdet

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll av djurskydd. För en detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

För att läsa mer om djurskyddskontrollen och resultaten, se Jordbruksverkets redovisning *Djurskyddskontrollen 2016 – en redovisning av länsstyrelsernas arbete*.

8.2 Kontrollens omfattning och resurser

Tabell 25. Kontroller djurskydd 2013-2016

	2016	2015	2014	2013
Djurskyddskontroller varav ¹⁹	10 899	11 875	12 820	12 692
-normalkontroller	4 490	4 590	4 859	4 989
-kontroller efter anmälan	4 320	4 918	5 695	5 071
-uppföljande kontroller	2 089	2 367	2 266	2 702
Antal kontrollobjekt	86 430	87 751	87 875	85 376
Övriga kontroller ²⁰	970	1 115	1 587	1 721
Djurskyddskontroller på slakteri (OVS)	1 594	1 789	1 839	1 634

Resurser

De flesta länsstyrelserna uppger att inga väsentliga förändringar av resurser skett under 2016. Några få länsstyrelser anger förändringar i resurser i form av resursökning, resursminskning, tillfällig resurssänkning på grund av personalomsättning. Länsstyrelserna har disponerat 190,8 årsarbetskrafter (år 2016) för djurskyddsverksamheten som helhet, exklusive förprovning av djurstallar. Av dessa årsarbetskrafter har 81,8 lagts på ”nettoid för kontroll”.

Antalet timmar som de officiella veterinärerna på slakterierna lagt ner på djurskyddskontroll har ökat något de senaste åren, se tabell nedan.

När det gäller djurskyddskontroller på slakterier så genomförde de officiella veterinärerna fler inspektioner än de planerat under 2016. Totalt planerades 1 306 inspektioner medan det antal som genomfördes var 1 594. För ytterligare uppgifter se tabell nedan.

¹⁹ För mer om djurskyddskontrollen, se Jordbruksverkets redovisning *Djurskyddskontrollen 2016 – en redovisning av länsstyrelsernas arbete*.

²⁰ Övriga kontroller görs i samband med ansökningar om tillstånd enligt 16§ djurskyddslagen, ansökningar om godkännande för offentlig förevisning enligt 27§ djurskyddsförordningen samt intyg vid besiktningar av djurtransporter.

Tabell 26. Antal årsarbetskrafter (åa) för djurskyddskontroll (länsstyrelserna)

År	Antal åa för hela djurskyddsverksamheten	Nettotid kontroll (åa)
2016	190,8	81,8
2015	197,5	89,0
2014	204,3	94,6
2013	208,4	100,3

Tabell 27. Antal timmar för djurskyddskontroll på slakterier (Livsmedelsverket)

År	Antal timmar
2016	3962
2015	4202
2014	4182
2013	4018

Tabell 28. Antal kontroller av djurskydd som genomförts av officiella veterinärer på slakteri år 2016 (motsvarande siffror för 2015 inom parentes)

Typ av anläggning	Antal anläggningar som kontrollerats	Antal planerade inspektioner	Antal genomförda inspektioner
Storskaliga slakterier	26 (28)	658 (797)	864 (977)
Småskaliga slakterier	74 (75)	281 (299)	319 (357)
Fjäderfäslakterier	18 (18)	338 (387)	376 (418)
Renslakterier	12 (13)	26 (26)	31 (34)
Hägnat viltslakteri	2 (3)	3 (2)	4 (3)

Förändringar i resurser i form av personal, utrustning, IT-system, etc.

Hos några län har mindre resurser lagts på djurskyddskontrollen och hos några har en liten ökning skett. Några län beskriver att djurskyddskontrollarbetet påverkats av sjukskrivningar och vakanser.

8.3 Måluppfyllelse

Hur uppfylldes målen för djurskyddskontroll 2016?

Jordbruksverket och länsstyrelserna har tillsammans tagit fram mål för djurskyddskontrollen. Denna målbild började gälla för kontrollverksamheten från och med år 2014 och har reviderats inför år 2015 och har varit oförändrad för kontrollåret 2016. Flera av målen uppfylls och måluppfyllelsen redovisas nedan. Många länsstyrelser har dessutom haft egna mål uppsatta för sin kontrollverksamhet.

Normalkontroller

Målet är att det ska göras minst lika många normalkontroller som anmälningskontroller, d.v.s. en faktor på minst 1 ska uppnås. Detta mål har funnits sedan år 2015 och uppnås för första gången i landet som helhet med en siffra på 1,04. Målet gällande normalkontroll uppfylldes i många län men inte alla. Faktorn varierade mellan 0,08 – 3,46 i de olika länen. Anledningen till att målet inte uppfylldes fullt ut har länsstyrelserna framförallt uppgett bero på den stora mängden anmälningsärenden som tar mycket resurser. Andra orsaker som nämns är sjukskrivningar och vakanser.

Kontrollrapporter

För år 2016 var målet att 90 procent av kontrollrapporterna skulle skickas ut till djurägaren inom 21 dagar efter kontrollen. Tolv av länsstyrelserna redovisar att de uppfyller målet. Sju av länsstyrelserna ligger mellan 80-89 procent. Variationen ligger på 76-97 procent mellan länen. Totalt sett har en förbättring skett.

Kompetensutvecklingsplan

Länsstyrelserna har tagit fram en modell som ska underlätta arbetet med att bestämma vilken grundkompetens som behövs inom djurskyddskontrollen. Modellen är även ett verktyg för att få fram utseendet för nuvarande kompetensprofil. Modellen hjälper nu myndigheterna att identifiera inom vilka områden de har tillräcklig kompetens och vilka områden som behöver utvecklas. Det är ett bra sätt att åskådliggöra både utgångsläget och behovet. I modellen finns också delarna kommunikation och bemötande med. I detta sammanhang kan nämnas att Jordbruksverket under 2014 etablerade kontakt med ett forskningsprojekt som undersöker effekten av att använda metoden så kallade motiverande samtal vid kontroller. Området djurskyddskontroll intresserade forskarna och kontakt togs med länsstyrelserna. Flera länsstyrelser var intresserade av att delta och djurskyddskontroll ingick i forskningsprojektet som har pågått fram till hösten 2016 och som nu utvärderas och sammanställs. Detta område finns upptaget i målbilden.

Riskklassificeringsmodellen SToRK

Samtliga länsstyrelser, utom en, uppger att de under 2016 använt riskklassificeringsmodellen i DSK för att ta ut kontrollobjekt för normalkontroller.

Kalibreringsövningar

Mål om att Jordbruksverket från och med den 1 januari 2014 genomför kalibreringsövningar för olika djurslag minst vartannat år. Detta mål uppfylls.

Better training for safer food - utbildningar

Mål om att Sverige ska fylla sina platser på dessa utbildningar, vilket är EU-kommissionens utbildningar om bland annat djurskydd och hälsa. I och med målbildsarbetet har dessa utbildningar blivit mer kända för länsstyrelserna som uppger att de skickat flera medarbetare på dessa kurser.

Verifiering av djurskyddskontrollen (VAD)

Länsstyrelserna har genomfört projektet VAD (verifiering av djurskyddskontrollen) som syftar till att bättre kunna följa upp och verifiera att djurskyddskontrollen är effektiv och ändamålsenlig. Det finns även ett nyckeltal om att det ska genomföras minst en parallellkontroll per handläggare. Projektet har nu tagit fram en gemensam modell med rutiner som samtliga länsstyrelser kan använda. De allra flesta länsstyrelserna har använt modellen eller delar av den under 2016. VAD (verifiering av djurskyddskontrollen) som beskrivs närmare under avsnitt 8.7 nedan.

Anmälningsärenden

Mål om att träffsäkerheten är så bra att högst 20 procent av de djurskyddskontroller som görs till följd av anmälningar är utan anmärkning. Siffran för landet som helhet ligger på 45 procent. Variationen mellan länsstyrelserna är stor och varierar mellan 27 procent och 68 procent. Motsvarande siffror för år 2015 var för landet 46 procent och variationen låg mellan 35 procent och 62 procent. Den stora variationen i hur andelen anmälningsärenden som vid kontroll bedöms vara utan anmärkning behöver undersökas och utfallet noga följas över tid. Anmälningsärenden kontrolleras antingen på plats eller administrativt.

Administrativ handläggning av anmälningsärenden innebär att länsstyrelserna vid anmälningsärenden bedömer och prioriterar om kontroll behöver göras på plats eller om det är möjligt att handlägga ärendet via brev eller med liknande åtgärd. Det är en stor variation mellan länen hur denna prioritering görs och arbete pågår med att ta fram en nationell prioriteringsordning.

Andel kontrollerade kontrollobjekt

Här finns ett mål om att minst 10 procent av objekten som ska ha regelbunden kontroll kontrolleras varje år. Detta mål har satts för att tydligt styra kontrollen mot den regelbundna riskbaserade kontrollen som är en huvuduppgift inom länsstyrelsernas djurskyddskontrollverksamhet. Eventuellt kommer förändringar i statistikframtagandet att göras och även i målformuleringen på grund av svårigheter med nuvarande beräkningsmodell. Trots detta väljer Jordbruksverket ändå att redovisa måluppfyllelsen med nuvarande beräkning eftersom det formulerats på detta sätt i målbilden för år 2016. I landet som helhet ligger måluppfyllelsen på 8,6 procent, men det är en mycket stor variation mellan de olika länen. Vi analyserar därför inte denna måluppfyllelse närmare nu, utan återkommer istället till denna i nästa års redovisning.

Prioriteringar och särskilda insatser i djurskyddskontrollen

Länsstyrelserna har sammantaget angett att de bland annat har prioriterat:

- arbete med att förbättra processen med hantering och prioritering av anmälningsärenden. Orsaken är bland annat att sortera ut de allvarligaste ärendena som behöver kontrolleras på plats respektive de ärenden som istället är lämpliga att hantera via brev eller likande åtgärd.
- öka andelen normalkontroller och uppföljningar
- uppföljning av brister

8.4 Ej planerad kontroll

De flesta länsstyrelserna har uppgett att inget oförutsett inträffat som påverkat deras arbete enligt sin kontrollplan. I några fall har länsstyrelserna uppgett att följande orsaker har påverkat deras kontrollarbete:

- Omfattande omhändertagande av djur som tagit mycket resurser i anspråk.
- Omfattande arbete i samband med överklagande av länsstyrelsens beslut, domstolsförhandlingar och förhör
- Hög vikariefrekvens

8.5 Efterlevnaden hos företag

Nöt, gris och fjäderfä

Nedan följer analyser av brister gällande nötkreatur, gris och fjäderfä. Får och häst är endast presenterade översiktligt.

Tabell 29. Vanliga brister vid djurskyddskontroll gällande nötkreatur (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)

Kontrollpunkt	Andel brister (%)
Nötkreaturen hålls tillfredställande rena.	20
Utrymmen för nötkreatur äldre än 6 månader är enligt gällande måttföreskrifter.	13
Kalvgömma finns för kalvar upp till 3 månaders ålder i lösdriftstallar för amkor eller dikor.	18
För nötkreatur äldre än 6 månader är kraven på inredningens utformning avseende skaderisker etc. uppfyllt.	15
Kraven för användning av dränerat golv är uppfyllda.	14
Stallutrymmen rengörs och utgödsas på ett sätt som ger en god hygien och god djurhälsa.	12
Kraven på ströets kvalitet och användningen av strö på liggytor är uppfyllda.	10
Liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat	14
Kraven på betesmarker, rastgårdar, markytor, drivningsvägar och drivning, rörelsefrihet samt stängsel är uppfyllda.	15
Kraven för hållande av utegångsdjur är uppfyllda.	21
Mekaniskt ventilerade stallar med kalvar har nödventilation och är utrustade med en fungerande larmanordning.	21

De vanligaste återkommande bristerna är smutsiga djur och andra brister kopplade till denna punkt såsom renhållning, ytor, strömedel etc. Vid ca 20 procent av de tillfällen när denna kontrollpunkt bedömts har det funnits brister. Dessa brister är tydligt kopplade till de dagliga rutinerna i djurhållningen. Faktorer som påverkar är tillgången till personal, utformningen av byggnader, ekonomi, utbildning och kunskap eller insikt om hur detta påverkar djuren. Strukturrationalisering inom produktionen har sannolikt även lett till en ökad kompetens bland lantbrukarna och därmed eventuellt bidragit till färre brister. Sett över en treårsperiod har flera av de brister som är vanligast minskat i förekomst. Även det totala antalet brister minskat. Skötselrelaterade brister är vanligare än byggnadsrelaterade. Detta är positivt sett ur aspekten att bristerna är relativt lätta att åtgärda, men samtidigt negativt då bristerna finns i djurets absoluta närmiljö och därmed direkt påverkar djurets välbefinnande.

De generella skälen till brister i hållningen av nötkreatur har länsstyrelserna angett är kunskapsbrist, resurser och engagemang hos djurägaren. Som mer specifika skäl anges bl.a. att smutsiga djur beror på brister i renhållning och dåligt ströade liggytor vilket i sin tur är kopplat till brister i skötseln men även ibland till tungarbetade och gamla inhysningssystem. Skaderisker i inredningen anges bero på att äldre byggnader används för inhysning, som antingen byggts om från t.ex. mjölkproduktion till köttproduktion eller som inte underhållits i nödvändig utsträckning.

Allvarliga konsekvenser av brister

De brister som beskrivs få allvarliga konsekvenser för djuren är bl.a. brister i hull, tillgång på foder och vatten och utebliven veterinärvård. Även brister i djurens renhet, torra och rena liggplatser, strö, utrymme, kalvningsboxar, ligghall med mera kan medföra allvarliga risker för djurens välfärd beroende på graden av brist och varaktigheten. Bristerna är kopplade till grundläggande skötsel faktorer där brister innebär relativt stor risk för försämrade djurvälfärd och i allvarliga fall även djurlidande.

Tabell 30. Vanliga brister vid djurskyddskontroll gällande gris (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)

Kontrollpunkt	Andel brister (%)
Personalstyrkan är tillräcklig och den har lämpliga färdigheter och kunskaper samt yrkesskicklighet.	10
Grisarna hålls tillfredställande rena.	10
Sjuka/skadade grisar ges nödvändig vård. Grisar som behöver särskild vård kan tas omhand i särskilt utrymme.	13
Kraven på inredningens utformning avseende skaderisker etc. är uppfyllt.	15
Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen.	13
Stallutrymmen rengörs och utgödsas på ett sätt som ger en god hygien och god djurhälsa.	16
Liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	15
Kraven för hållande av utgångsdjur är uppfyllda.	14
Kraven på ströets kvalitet och användningen av strö för komfort och sysselsättning på liggytor är uppfyllda.	12
Kraven på tillgång till vatten och vattnets kvalitet är uppfyllda.	12

När det gäller brister i grishållningen har länsstyrelserna uppgivit att de vanligaste skälen till brister är bland annat kunskapsbrist och för lite personal. Det finns betydande skillnader mellan mindre producenter och större. Det bedöms också att bristerna kan skilja sig åt mellan olika djurkategorier. Avsaknad av strö bedöms t ex vara vanligare i slaktgrisproduktion.

Strukturen i branschen ändras kontinuerligt. Enheterna blir större och där har produktionskopplade brister minskat delvis. Vissa andra brister som är mindre kopplade till produktionen, såsom klövar och hantering av sjuka djur är dock vanliga. Daglig tillsyn och kravet på extra tillsyn har återigen ökat jämfört med de senaste två åren. Även brister gällande luftkvaliteten och skaderisker har ökat. Bristande strö mängd är fortfarande en vanlig brist, även om den minskat. Gällande strö mängd har brister uppgetts t ex uppgetts bero på att strö fastnar i utgödslingmaskineriet samt att det är ett tidskrävande och tungt arbetsmoment.

Rengöring och utgödsling av stallutrymmen samt brister i att liggytor inte hålls rena och torra är fortfarande en väldigt vanlig brist som återigen har ökat sedan föregående år.

Även brister gällande djurens renhet har åter ökat.

Brister om fri tillgång till vatten beror t.ex. på att det finns mycket små besättningar där djuren hålls i byggnader utan rinnande vatten. Brister avseende vatten har även berott på att vattnet inte var påslaget under hela dygnet utan endast delar av det. Flera brister hittades också avseende att grisar hölls ensamma eller avskilda från gruppen periodvis på grund av aggressivitet.

Allvarliga konsekvenser av brister

Några av de brister som bedöms ha stor betydelse för grisarnas välmående var bland annat brister i strö mängd och att liggytor och utrymmen inte hålls torra och rena. Brister i form av otillräcklig strömängd för sysselsättning eller komfort kan leda till allvarliga följder då grisarna får fler eller allvarligare skador såsom t.ex. bogsår på suggor, slitageskador på klövar och knän på smågrisar, svansbitning hos tillväxtgrisar och slaktgrisar. Skadorna är smärtsamma och kan bl.a. ge infektioner som kräver behandling med antibiotika. Vattentillgång är en mycket viktig välfärdsfaktor, vilket självklart i sig medför en allvarlig risk och kan ge allvarliga följder. I merparten av ärendena rörde det dock sig inte om en total avsaknad av vatten utan om att tillgången begränsats varför risken och följderna får anses som mindre.

Brister i djurens skötsel såsom hull och klövar kan det medföra brister som allvarligt hotar djurens välfärd. Bristerna är kopplade till grundläggande sköselfaktorer där brister innebär relativt stor risk för försämrade djurvälfärd och i allvarliga fall även djurlidande.

Tabell 31. Vanliga brister vid djurskyddskontroll gällande värphöns fler än 350 (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)

Kontrollpunkt	Andel brister (%)
Burar: Inredda burar för värphöns eller unghöns har täta sidoväggar och värphönsburar är försedda med klonötare.	14
Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen.	33
De ytor djuren vistas på hålls rena och är torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	10
Kraven på strö, användning av strö och sandbad är uppfyllda.	12
Dagsljus eller dagsljusliknande artificiellt ljus finns.	16

Relativt få kontroller har gjorts på området. Det ger vid handen att t.ex. återkommande kontroller under året hos en djurhållare med problematisk djurhållning får ett relativt stort genomslag på siffrorna. Generellt för området kan det konstateras att de parametrar som är direkt kopplade till produktionen ser bra ut. När det gäller brister i hållningen av värphöns har länsstyrelserna framförallt uppgett brister gällande luftkvalité.

Något län rapporterar att även i nya stallar förekommer problem. Brist vad gäller sjuka och skadade djur har ökat betydligt. Bristerna i luftkvalitet och stallmiljö med höga till mycket höga ammoniakhalter bedöms medföra allvarliga risker och följder för djuren. Det uppges även att de brister som ses i fjäderfäbesättningar till stor del handlar om systemfel i produktionsformen.

Andra djurslag som får och häst

Totalt sett över en treårsperiod har andelen kontroller med brister minskat. För flera kontrollpunkter har ett antal brister minskat i frekvens. Ett exempel är att fårens hull verkar vara bättre. Antalet får i landet har ökat över en längre tidsperiod. Sannolikt medförde detta en större andel fårhållare som saknade kunskap. Många länsstyrelser har arbetat med insatser för att lyfta kunskapsnivån. Här verkar detta ha gett effekt i form av att bristerna minskat tydligt. När det gäller får har länsstyrelsen uppgett att de vanligaste bristerna bland annat gäller hull, inspektion av klövar, att liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat. Vidare att kraven på ströets kvalitet och användningen av strö på liggytor är uppfyllda, att fåren klippas vid behov och med högst ett års intervall och att föremål och ämnen som kan skada djuren förvaras oåtkomliga för djuren. Bristerna uppges till stor del bero på okunskap och läns-

styrelserna har bland annat framfört att det finns mycket okunskap hos djurhållare som håller får.

Vad gäller hästar har länsstyrelserna totalt sett konstaterat brister i 9 procent av kontrollerna. Sett över tid så består i princip samma brister i denna djurhållning. Många av bristerna kan sägas bero på okunskap och detta är även ett djurhållningsområde där gruppen djurhållare är väldigt heterogen. Det finns även en stor variation över landet avseende förekomst av brister. När det gäller hästar uppges de vanligaste bristerna bland annat vara skaderisker i stallar och att 16 §-tillstånd saknas. Ett skäl till detta anges vara gamla slitna stallar och brister i ekonomi. Många hästhållare är inte medvetna om skaderisker i hästens närmiljö. Andra vanliga brister är till exempel att hästpass saknas, att takhöjden i stallet är för låg, att stallet har ventilationsbrister, att ligghall saknas, eller att hovarna inte verkas tillräckligt ofta.

Det kan nämnas att några länsstyrelser kommenterat att när stor del av kontrollerna för ett djurslag görs efter anmälan eller som uppföljning och brister uppmärksammas ger detta en bild med förhållandevis mycket brister. Resultat av dessa kontroller ger inte en rättvisande bild av den genomsnittliga djurhållningen. I stycket 8.3 beskrivs målet om normalkontroller och att det i landet som helhet inte uppnås. Eftersom djurskyddskontrollen ska vara riskbaserad och förebyggande är det alltså viktigt att öka andelen normalkontroller för att så tidigt som möjligt uppmärksamma brister samt förebygga att de uppstår.

8.6 Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag

Länsstyrelsen använder de åtgärder, i form av förelägganden, omhändertaganden, djurförbud och åtalsanmälningar som djurskyddslagstiftningen medger för att lagstiftningen ska efterlevas. De vanligaste åtgärderna från myndighetens sida är påpekanden i kontrollrapporter och förelägganden. Utöver detta görs även insatser såsom informationsblad och möten för djurägare samt informationsutbyte med LRF och polisen med flera. Information ges även om planerade kontrollprojekt med mera.

Tabell 32. Olika åtgärder och antal 2013-2016

	2016	2015	2014	2013
Djurförbud	244	279	210	207
Anmälan till Polis/åklagare	296	498	356	336
Omhändertaganden varav	827	941	1 085	1 057
- lantbrukets djur	41	39	54	
- hästdjur	18	26	52	
- hund	215	267	273	
- katt	494	543	644	
- övriga djur	60	75	66	
Underrättelse om djurskydd (OVS) ³⁶	919	1 498	1 254	269
Beslut enligt 32 a § (OVS)	4	9	9	4
Anmälan till Polis/åklagare (OVS)	17*		3	1
Totalt	2307	3 234	2 926	1 874

*I Jordbruksverkets vägledning som kom ut våren 2016 framkom, för vissa ärenden, att SLV kunde anmäla direkt istället för att skicka en information till länsstyrelsen.

8.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Hur verifierar länsstyrelserna att kontrollen är effektiv och ändamålsenlig?

Länsstyrelserna har sedan tidigare genomfört projektet VAD som syftar till att bättre kunna följa upp och verifiera att djurskyddskontrollen är effektiv och ändamålsenlig. Det finns en gemensam modell med rutiner som samtliga länsstyrelser kan använda. De delar som ingår i projektet beskrivs i korthet nedan.

Tabell 33. Åtgärder och metoder som ingår i VAD projektet

Kontroll av:	Metod:
Om antalet normalkontroller och kontrollurvalet följer myndighetens kontrollplan	Uttaga kontrollobjekt som markerats i det interna registret kontrolleras och utförda kontroller söks ut i Platina och DSK
Diarieföring och att dokumenterade förfaranden följs	Dokumentkontroll och kontroll i Platina. Genomgång av relevanta lokala styrdokument och upprättande av plan för årlig revidering av dessa dokument
Effekten	Granskning av kontrollärenden i Platina av typerna normal kontroll och anmälan med ställningstagande som innebär att uppföljning ska ske. Granskning i Platina hur uppföljning har gjorts
Ev. brister i kontrollsystemet	Samtal, möten och revidering av styrdokument
Att djurskyddsbedömningen är likriktad samt att bristande regelefterlevnad upptäcks	Två parallellkontroller av varje handläggare och två samsynsövningar

För övrigt har länsstyrelsen till exempel uppgett att de har under 2016 gjort regelbundna uppföljningar och utvärderingar av kontrollarbetet efter varje avslutat kvartal. Handläggningstider har till exempel följts upp och arbetsrutinerna på enheten har diskuterats och justerats vid behov. Det har även regelbundet förts samsynsdiskussioner på länsstyrelserna och beslut granskas regelbundet av jurister.

Samarbete och samverkan mellan kontrollmyndigheterna

Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna sedan tidigare tagit fram en riskklassificeringsmodell av djurskyddsobjekt. Ett av syftena med riskklassificeringsmodellen är att göra det möjligt att rikta djurskyddskontroller dit det finns störst behov av dem. Ett annat syfte är att djurhållare med jämförbara djurvälståndsrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet.

Kalibrering av länsstyrelsernas arbete

Jordbruksverket genomför kalibreringsarbete om djurskydd för olika djurslag. I detta arbete har bland annat kalibreringskurser hållits för veterinärer och länsstyrelsernas djurskyddshandläggare. Kursernas främsta syfte är att stärka kompetensen och förbättra samsynen kring lagstiftningens krav när det gäller djurskyddsbedömningar. Sedan 2010 har kalibreringskurser om djurskydd hållits för gris, nötkreatur, får och fjäderfä. Planering för kalibreringskurs häst har påbörjats.

Fokus på bemötandefrågor

Bemötande i kontrollsituationen är en viktig och hör på många sätt ihop med kompetens. I länsstyrelsernas kompetensmodell finns därför delarna kommunikation och bemötande med. Här kan även nämnas att det under 2014 – 2016 pågått ett forskningsprojekt som undersöker effekten av att använda metoden ”motiverande samtal” vid länsstyrelsens djurskyddskontroller. Resultatet kommer att redovisas under 2017 av forskarna. Bemötande och dialog finns upptaget i målbilden.

Dialog i djurskyddsfrågor

För att kunna föra en dialog med branschorganisationerna på området djurskydd och djurhälsa har Jordbruksverket ett antal råd, referens- och samrådsgrupper. I många av dessa grupper deltar även andra berörda myndigheter och intresseorganisationer. Syftet med dessa grupper är bl.a. skapa en bättre samsyn kring lagstiftningens krav och samla in och ta om hand om frågor som upplevs som problem. Utöver detta använder verket sig även av kalibreringsgrupper som tillsätts för kortare tid. I dessa ingår till exempel verksamma lantbrukare och veterinärer och arbetet i dessa grupper har utgjort grunden för det kalibreringsarbete som verket har gjort på djurskyddsområdet.

8.8. Yttrande om den allmänna funktionen

Länsstyrelsernas kontroll som genomförs resulterar i att brister upptäcks, krav ställs på åtgärder och uppföljning har skett för att säkerställa att bristerna åtgärdas. I kontrollen används checklistor och vägledningar.

En anledning till varför de nedlagda resurserna minskat mellan åren är sannolikt beskedet att det statliga anslaget på 25 miljoner som länsstyrelserna tilldelats under ett antal år inte skulle fortsätta under 2016, vilket har lett till uppsägningar eller beslut att inte återbesätta vakanser. Vidare har länsstyrelserna lagt mer resurser på kontroll av foder och livsmedel. Detta innebär en förflyttning av resurser inom länsstyrelsernas kontrollområde som omfattar säkra livsmedel genom hela livsmedelskedjan, och är i den bemärkelsen ingen minskning.

Länsstyrelsernas kontrollverksamhet omfattar ett stort antal kontroller, beslut och övrig ärendehandläggning. Då dessa olika åtgärder i sig är olika tidskrävande har Jordbruksverket konstruerat ett indexsystem för att kunna jämföra länsstyrelsernas djurskyddsarbete och effektivitetstal. Genom att indexera all verksamhet och ”översätta” de olika åtgärderna till en *kontrollenhet*, kan utfallet av verksamhet lättare analyseras. Variationerna mellan länen är däremot mycket stora. En möjlighet för utveckling av verksamheten är ett ökat erfarenhetsutbyte mellan länen för att fånga upp och lära av varandras goda exempel.

Jordbruksverket och länsstyrelserna har tillsammans tagit fram mål för djurskyddskontrollen och flera av länsstyrelserna uppfyllde under 2016 ett antal av dessa mål. Ett av målen är att en viss del av genomförda kontroller, minst 50 procent, ska vara normalkontroller. Målet gällande normalkontroll uppfylldes i några län, men inte i landet som helhet. Anledningen till att målet inte uppfylldes fullt ut har länsstyrelserna framförallt uppgett bero på den stora mängden anmälningsärenden som tar mycket resurser i anspråk. Vi har uppmärksammat situationen med anmälningsärenden och det är angeläget att underlätta och effektivisera handläggningen av dessa ärenden, i synnerhet eftersom ungefär hälften av de genomförda kontrollerna är utan anmärkning.

Jordbruksverket har gjort en redovisning av länsstyrelsernas djurskyddskontrollarbete under 2016. Denna lämnades till Näringsdepartementet i april 2017.

9 Kontroll av livsmedel

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll av livsmedel och livsmedelshygien i primärproduktionen respektive i leden efter primärproduktionen, kontroll av dricksvatten, särskilda kontrollprogram, samt övriga områden för livsmedelskontroll. Livsmedlen är både animaliska och icke-animaliska.

9.1 Kontroll av livsmedel i primärproduktionen

9.1.1 Kontrollens omfattning och resurser

9.1.1.1 Omfattning

Länsstyrelserna har tagit fram ett gemensamt datasystem för registrering, riskuttag och rapportering av kontrollresultat, ”Primör”. Systemet driftsattes 2014 och sedan 2015 har länsstyrelserna aktivt arbetat med att registrera anläggningar. I slutet av 2016 fanns 30 398 anläggningar registrerade. Det sker en ökning av registrerade anläggningar²¹.

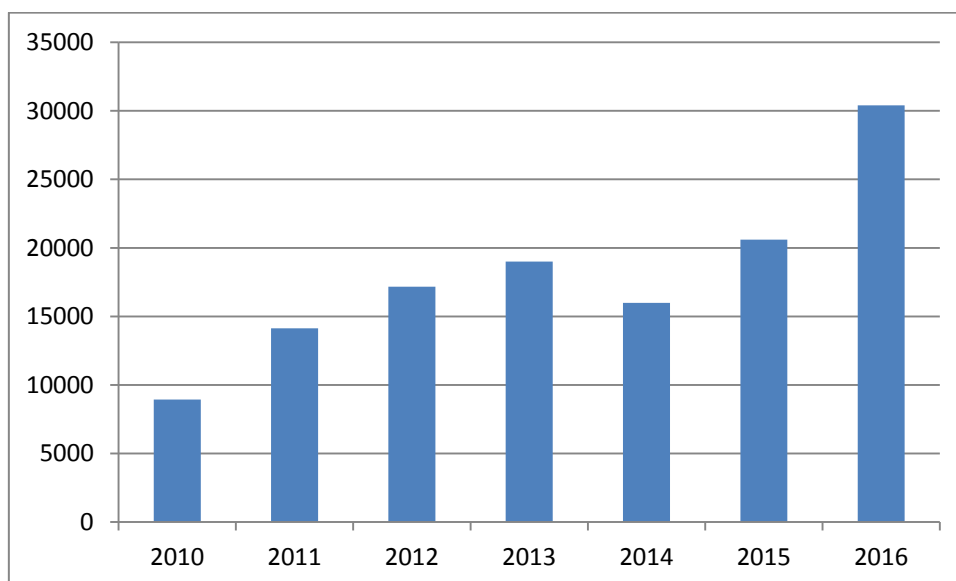

Diagram 5. Antal registrerade anläggningar i primärproduktionen för livsmedel

I rapporteringen till Livsmedelsverket har varje länsstyrelse uppskattat hur många det totala antalet anläggningar är i länet, både registrerade och oregistrerade. Det totala antalet anläggningar uppskattades till 45 398. Avsaknad av ett gemensamt system för skattning gör att

²¹ Data för 2014 är något bristfällig p.g.a. systemfel.

siffran är osäker. En siffra som angetts rörande totalt antal anläggningar är 60 000²² och härrör från en utvärdering från år 2016 rörande den offentliga kontrollen av livsmedel och foder i primärproduktionen.

Under 2016 utfördes totalt 903 kontroller vid totalt 880 anläggningar. Kontrollerna är fördelade på olika kontrolltyper, se diagram nedan. Det sker en ökning av antalet kontroller²³. Det största antalet kontroller är fortfarande tvärvillkorskontroller, men planerade kontroller med ett riskbaserat urval ökar, vilket är positivt.

Tre länsstyrelser har anställt kontrollpersonal med livsmedelsinriktning. Myndighetens plan kan därmed ha innehållit fler planerade kontroller med ett riskbaserat urval. Tidigare har kontrollen framförallt utförts av livsmedels- och djurskyddskontrollanter som utför tvärvillkorskontrollerna. Lokala variationer kan förekomma.

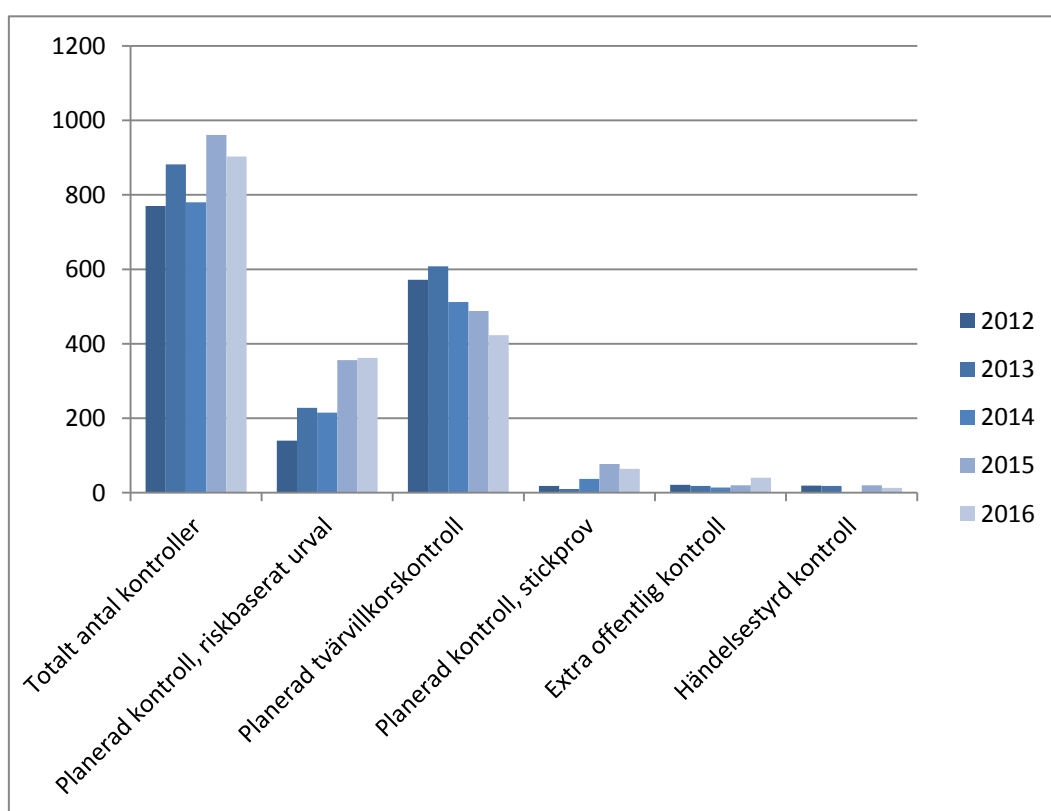

Diagram 6. Antal kontroller fördelade på olika kontrollorsaker under åren 2012-2016²⁴

Andelen förannmälda kontroller 2016 var liksom 2015 betydligt högre, 79 procent (82 procent), än andelen oanmälda kontroller, 21 procent (18 procent). Anledningen till den höga andelen förannmälda kontroller är troligtvis att livsmedelskontrollerna utförts tillsammans med andra kontroller och att många av kontrollerna är tvärvillkorskontroller. Tvärvillkorskontroller får anmälas 24 timmar före, vilket oftast görs och övriga planerade kontroller bör anmälas innan

²² Rapport för regeringsuppdrag angående den offentliga kontrollen av livsmedel och foder i primärproduktionen.

²³ Data för 2014 är något bristfällig p.g.a. fel i IT-systemet.

²⁴ Fr.o.m. 2015 benämns extra offentlig kontroll för uppföljande kontroll.

enligt Jordbruksverkets vägledning. Flera länsstyrelser föranmäler även kontroller som sker på nyregistrerade anläggningar.

Enligt Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen bör 40 procent av de planerade kontrollerna utföras på anläggningar i kategori röd. Liksom tidigare år hamnar denna siffra runt 20 procent, se diagram nedan. Den planerade kontrollen var i denna sammanställning dels tvärvillkorskontroll, kontroll med riskurval och stickprov. Majoritet av de anläggningar där planerad kontroll utförts var i kategori orange och gul.

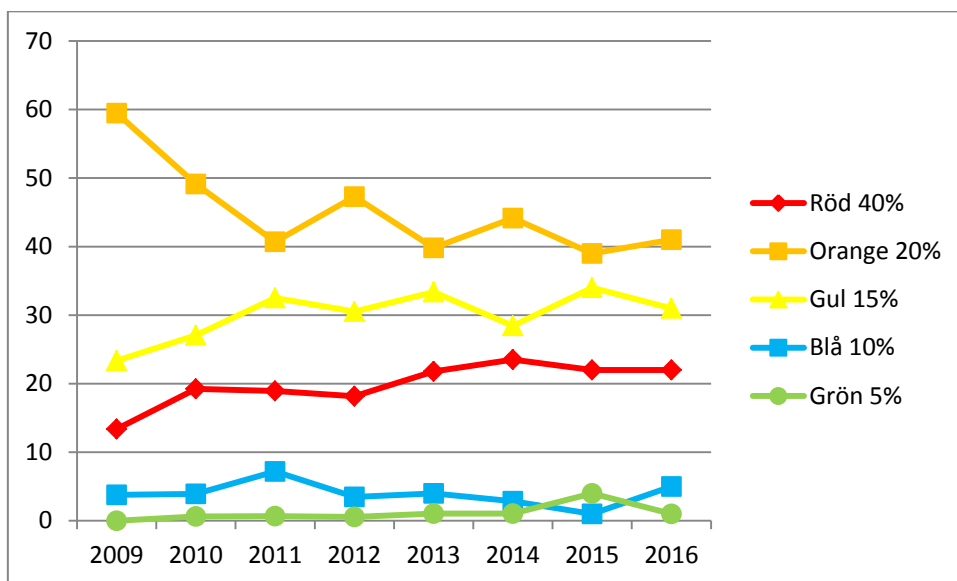

Diagram 7. Andel kontrollerade anläggningar per klassificeringskategori, där röd är högst kategori, procent. Procentsiffrorna som anges till höger är riktvärden enligt vägledningen.

2016 års siffror har delats upp i de olika kontrollorsakerna, se tabell 34 nedan. De planerade kontrollerna med ett riskbaserat urval visar sig inte uttaga enligt riktlinjerna i riskklassificeringsmodellen.

Tabell 34. Andel kontrollerade anläggningar per kategori och kontrollorsak för år 2016, procent

Kontrollorsak	Antal kontrollerade anläggningar	Kategori röd	Kategori orange	Kategori gul	Kategori blå	Kategori grön
Riskbaserat urval	363	18	39	33	9	0
Tvärvillkorsurval	423	28	31	41	0	0
Stickprov	64	26	45	27	1	1

Det riskbaserade urvalet sker på varje enskild länsstyrelse. Anledningen till att vägledningen frångås är att det i många län endast finns ett fåtal röda objekt. Svingårdar är t.ex. enligt vägledningen röda objekt men eftersom de ofta är anslutna till kvalitetssäkringssystem klassificeras de automatiskt om och blir orangea objekt. En annan anledning till att utfallet ser ut som det gör är att den huvudsakliga produktionsinriktningen styr anläggningens riskklass. En anläggning

som har t.ex. potatisodling som huvudsaklig verksamhet (gul verksamhet) men som även odlar bladgrönsaker (röd verksamhet) kommer att rapporteras som gul verksamhet trots att länsstyrelsen sannolikt gjort kontrollurvalet utifrån att det bedrivs en högriskverksamhet, odling av bladgrönsaker. En annan faktor som förklarar kontrollurvalet är kravet att alla branscher ska kontrolleras. Även de branscher som är klassade som t.ex. gröna, blå och gula måste alltså kontrolleras. För att få ett bättre riskbaserat urval bör det övervägas om ett gemensamt nationellt urval ska ske.

9.1.1.2 Förändringar i resurser

Under 2016 arbetade drygt 11 årsarbetskrafter (åa) med livsmedelskontroll i primärproduktionen. Det är en ökning med en åa jämfört med 2015. Resurser har, enligt länsstyrelserna, tagits från andra områden vid myndigheten för att användas för inventering och registrering av anläggningar, samt för att utföra mer livsmedelskontroll. Det har varit ett ökat fokus på detta kontrollområde vid flera av länsstyrelserna. Det bedöms behövas ytterligare 3 åa under 2017 för att fortsätta denna satsning.

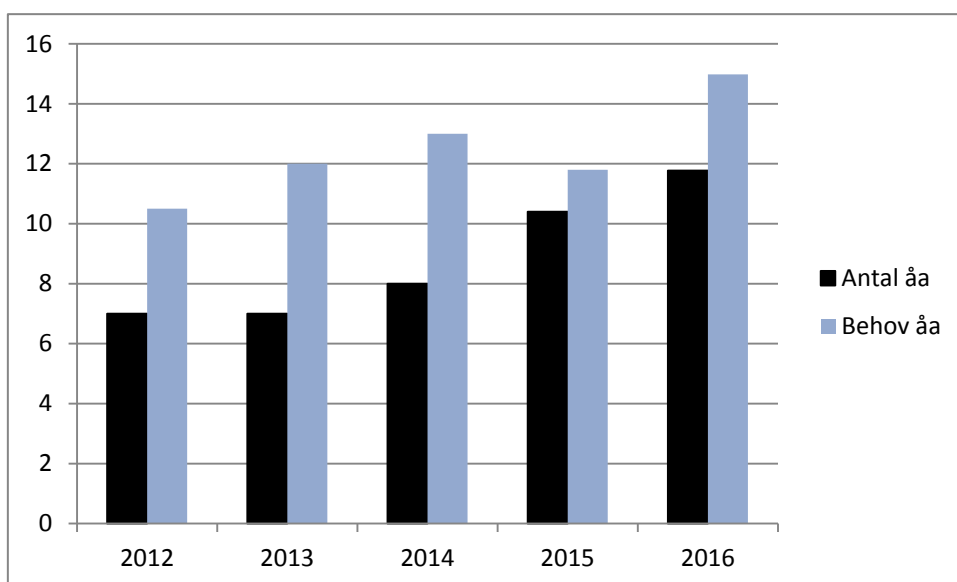

Diagram 8. Antal årsarbetskrafter(åa)samt uppskattat behov av årsarbetskrafter i primärproduktionen

Eftersom det fortfarande inte är helt klarlagt hur många anläggningar som ska ingå i registret och det saknas en tydlig målbild av kontrollfrekvens är det svårt att bedöma det totala antalet åa som skulle krävas för en effektiv kontroll på området. Med ett litet antal kontrollpersonal är det dock svårt att upprätthålla kompetensen inom alla olika verksamhetstyper som ingår i kontrolluppdraget.

9.1.2 Måluppfyllelse

Enligt den nationella kontrollplanen (NKP) ska kontrollen i primärproduktionen senast i slutet av 2016 genomföra störst andel kontroller i kategori röd (enligt riskklassificeringen). Än så länge sker dock störst andel kontroller inom kategori orange och gul (diagram x) och endast drygt 20 procent sker i kategori röd. En förklaring till detta har beskrivits i avsnitt 9.1.1.1.

Enligt NKP ska även alla kända anläggningar i primärproduktionen registreras och riskklassas. Antal registrerade och riskklassade anläggningar fortsätter att öka, från 20 162 år 2015 till 30 398 år 2016, men då det skattade antal anläggningar är ca 60 000 kvarstår mycket att göra innan målet är uppfyllt.

Kontrollen ska ske regelbundet och samtliga branscher i primärproduktionen ska omfattas av kontrollen. Det finns inget tydligt mål satt för frekvensen eller den årliga omfattningen. Dock nämns ofta en siffra på ca 1 procent av anläggningarna för årlig riskbaserad kontroll (normalkontroll). Tvärvillkorskontrollerna ingår inte i dessa 1 procent.

Under 2016 utfördes planerade kontroller vid 850 anläggningar, varav planerad kontroll med ett riskbaserat urval vid 363 anläggningar. Utifrån antagandet att det totalt finns ca 60 000 anläggningar med verksamhet inom primärproduktion livsmedel, så omfattar 2016 års kontroll totalt 1,4 procent av alla anläggningar. Den kontroll som utförts med ett riskbaserat urval omfattar 0,6 procent av anläggningarna, vilket är en låg siffra. Ett större antal kontroller utifrån ett riskbaserat urval bör genomföras.

9.1.3 Ej planerad kontroll

Det utfördes 13 händelsestyrda kontroller 2016 och 20 händelsestyrda kontroller under 2015. Antalet är liknande från år till år, se diagram ovan med antal kontroller per kontrollorsak. De händelsestyrda kontrollerna kan exempelvis vara orsakade av ett RASFF ärende, en iakttagelse vid en kontroll inom ett annat område, information från mejeri eller slakteri eller ett verksamhetsgodkännande av exempelvis groddproduktion.

9.1.4 Efterlevnaden hos företag

Vid 149 av de totalt 903 kontroller som utfördes noterades avvikelse, vilket motsvarar 16,5 procent. Andelen kontroller med avvikelse har legat runt 20 procent de senaste fyra åren. Kontrollerna följs upp genom återbesök eller via foton och dokument som skickas in till länsstyrelsen. Vissa mindre avvikelser är av karaktären att de inte kan följas upp och vissa brister åtgärdas vid kontrolltillfället. Det gäller t.ex. missad dokumentation av enstaka läkemedelsbehandling. Under 2016 registrerades 40 uppföljande kontroller i Primör (jämfört med 20 stycken 2015) och bland dessa noterades 17 avvikelser, 24,5 procent. Alla uppföljande dokumentkontroller har dock inte registrerats i Primör-systemet.

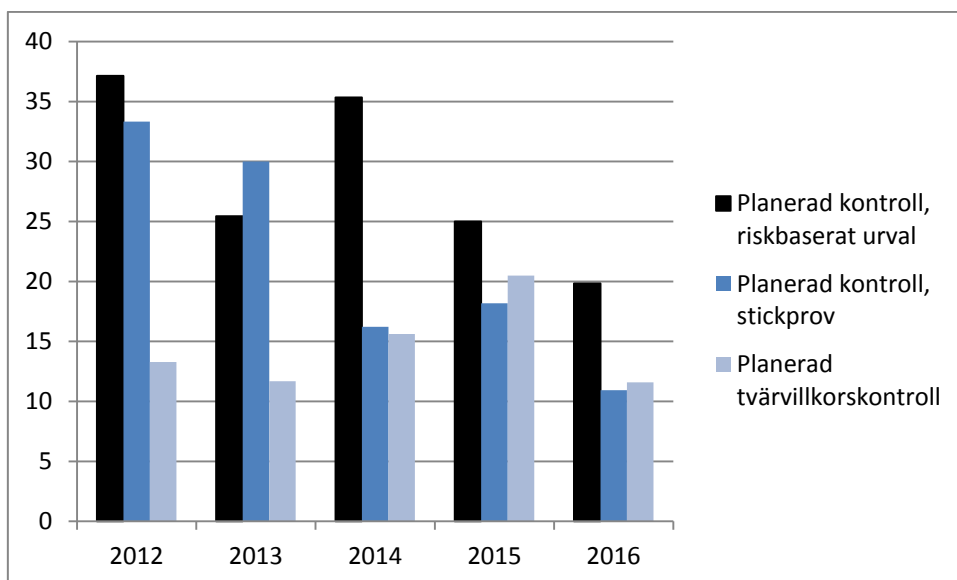

Diagram 9. Andel planerade kontroller i primärproduktionen där avvikelse noterades vid tre olika kontrollorsaker, procent

De mest frekventa avvikelserna under senaste fyra-årsperiod presenteras i tabellen nedan.

Tabell 35. De mest frekventa avvikelserna vid livsmedelskontroll i primärproduktionen²⁵

	2016		2015		2014		2013		2012	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Skadedjurs- bekämpning - övrigt	11	2	18	4	13	4	8	3	25	11
Växtskyddsmedel och biocider - dokumentation över använda preparat	31	11	25	8	15	7	20	8	39	13
Läkemedel - dokumentation över använda preparat	42	8	41	8	44	11	37	7	45	10

9.1.5 Beslut om åtgärder mot företag

Vid konstaterade avvikelser är det vanligast att företagaren frivilligt åtar sig att rätta till bristerna. Under 2016 togs dock även 7 beslut med anledning av kontrollresultatet:

²⁵ Kontrollområden, se vägledning Livsmedelskontroll i primärproduktionen

Tabell 36. Beslut om åtgärder mot företag och orsaker i primärproduktionen.

Åtgärd	Antal	Orsak till åtgärd	Antal
Föreläggande	5	Läkemedel – mjölk får inte komma från djur som fått otillåtna preparat eller illegal behandling enligt direktiv 96/23	2
		Läkemedel – Ändamålsenliga rutiner för märkning av djur och avskiljande av mjölk under karenstiden	1
		Läkemedel – dokumentation använda preparat	3
		Spårbarhet – dokumentation i enlighet med kraven på spårbarhet	1
		Övrigt - Övrigt	2
Anmälan för åtal	1	Rengöring och desinfektion – övrigt	1
		Smittskydd – ändamålsenliga rutiner för att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar genom att produktionsdjuren är rena och framförallt att djuren är rena när de skickas till slakt	1
Förbjuda utsläppande på marknaden	1	Läkemedel – mjölk får inte komma från djur som fått otillåtna preparat eller illegal behandling enligt direktiv 96/23	1
		Läkemedel – dokumentation använda preparat	1

Antal åtgärder mot företag var fyra stycken 2015, tre stycken 2014, fem stycken 2013 och sju stycken 2012.

9.1.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Se avsnitt 4.2.6.

9.1.7 Bedömning av kontrollen

Under 2016 har arbetet med inventering och registrering av livsmedelsanläggningar i ”Primör” prioriterats. Flera länsstyrelser har omfördelat befintliga resurser för detta arbete, samt för att utföra kontroll. Kontrollområdet har haft ökat fokus på flera av myndigheterna.

Det totala antalet kontroller i primärproduktionen för livsmedel (inklusive tvärvillkorskontrollerna) har minskat jämfört med 2015, men antalet planerade kontrollerna med ett riskbaserat urval har ökat något. Uttaget av kontrollobjekt har i större omfattning gjorts utifrån ett riskperspektiv. Fortsatt görs dock urvalet oftast inom ramen för tvärvillkorskontrollerna.

Utvärderingen av kontroll inom primärproduktion som genomfördes under våren 2016 drog slutsatsen att grundförutsättningar för att kontrollen ska ge effekt inte är uppfyllda. Många anläggningar är inte kända och urvalen styr inte mot de mest riskfyllda anläggningarna. Kontrollerna är för få för att täcka alla typer av anläggningar på ett sådant sätt att eventuella brister och nya faror kan upptäckas. Samordning med tvärvillkoren medför att alla relevanta krav inte alltid kontrolleras. Kontrollen är spridd på många människor. I genomsnitt arbetar en medarbetare 14 procent av en årsarbetskraft med livsmedelskontroll. Kontrollanterna har ofta kontroll inom andra områden än offentlig livsmedels- och foderkontroll som huvuduppgift. Kontrollkompetensen varierar beroende på kontrollantens huvudsakliga arbetsområde (tvärvillkor, livsmedel, foder eller djurskydd). Exempelvis har kontrollanter med huvudsaklig inriktning inom tvärvillkorskontrollen lägre kompetens inom bl.a. livsmedelslagstiftning och förvaltningsrätt. Bristande kompetens kan minska kontrollens effekt.

9.2 Kontroll av livsmedel i leden efter primärproduktionen

9.2.1 Kontrollens omfattning och resurser

9.2.1.1 Omfattning

Myndigheter

Kontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna (kommunerna) och av Livsmedelsverket. Flera kommuner samarbetar, t.ex. genom en gemensam myndighetsnämnd och antalet myndigheter uppgår 2016 till 250.

Antalet kontrollmyndigheter minskade från 252 till 250 under 2016 p.g.a. att Hofors, Ockelbo och Sandviken slogs samman till ”Västra Gästriklands samhällsbyggnadsnämnd Hofors Ockelbo Sandviken”.

Anläggningar

Under 2016 fanns det totalt 97 792 anläggningar, både livsmedels- och dricksvattenanläggningar inräknade. Kontrollen vid dricksvattenanläggningar redovisas i avsnitt 9.3. I rapporteringen finns anläggningar som inte är typade som livsmedels- eller dricksvattenanläggningar 140 (stycken). Dessa är inräknade i antalet livsmedelsanläggningar i denna sammanställning.

Anläggningar som har upphört under perioden januari – mars eller nyregistrerats under perioden november – december har rensats bort från populationen för att ge en mer rättvisande bild av hur kontrollen fungerar. Dessa anläggningar fanns med i myndighetens register men de kan ha upphört före det att kontroll har planerats utföras vid anläggningen. De kan även ha registrerats innan verksamheten varit igång och då har det inte varit möjligt att utföra kontroll. Denna rensning har gjorts i materialet för år 2014, 2015 och 2016. Uppgiften om datum för upphörda respektive nyregistrerade anläggningar fanns inte tidigare år, vilket medför att jämförelse med flera tidigare år inte är möjlig. Följande sammanställningar bygger på rensad data för år 2014, 2015 och 2016.

Efter rensning så fanns det 88 378 livsmedelsanläggningar under perioden april – oktober, en liten ökning jämfört med föregående år.

Tabell 37. Antal anläggningar i leden efter primärproduktionen

	2016	2015	2014
Totalt antal anläggningar	97 792	96 772	94 909
varav			
- antal livsmedelsanläggningar*	92 273	91 415	89 994
- antal dricksvattenanläggningar	5 519	5 357	4 915
Antal livsmedelsanläggningar efter rensning	88 378	87 594	86 567

* inklusive otypade anläggningar

Anläggningarna är indelade i olika riskklasser²⁶. Det är få anläggningar i de högsta riskklasserna, det vill säga 1 – 4, och flest anläggningar i riskklass 7. Fördelningen av anläggningarna mellan riskklasserna är relativt stabil över tid. Ökningen av antal anläggningar har framförallt skett i de lägre riskklasserna. Det är bland annat restauranger, mobila verksamheter och tillfälliga sommarverksamheter som tillkommit.

Tabell 38. Antal livsmedelsanläggningar per riskklass, där 1 är högst riskklass och 8 lägst riskklass.

År	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas*	Totalt
2016	60	163	1 233	5 047	14 408	13 763	32 782	18 664	2 258	88 378
2015	64	158	1 253	4 946	14 549	13 518	32 336	18 499	2 271	87 594
2014	66	161	1 257	4 797	14 511	12 985	31 498	17 816	3 476	86 567

* Den inrapporterande myndigheten använder sig av någon annan riskklassningsmodell, då redovisas inte riskklass, uppgift saknas. Siffran kan även innehålla icke riskklassade anläggningar.

Kontroller

Under 2016 utfördes totalt 89 652 kontroller. Det är drygt 2300 fler kontroller än under 2015. Det är olika orsaker till kontrollerna; planerade²⁷, uppföljande eller händelsestyrda. De uppföljande kontrollerna har ökat och utgör nu tolv procent. De händelsestyrda har ökat från tre till fyra procent av kontrollerna.

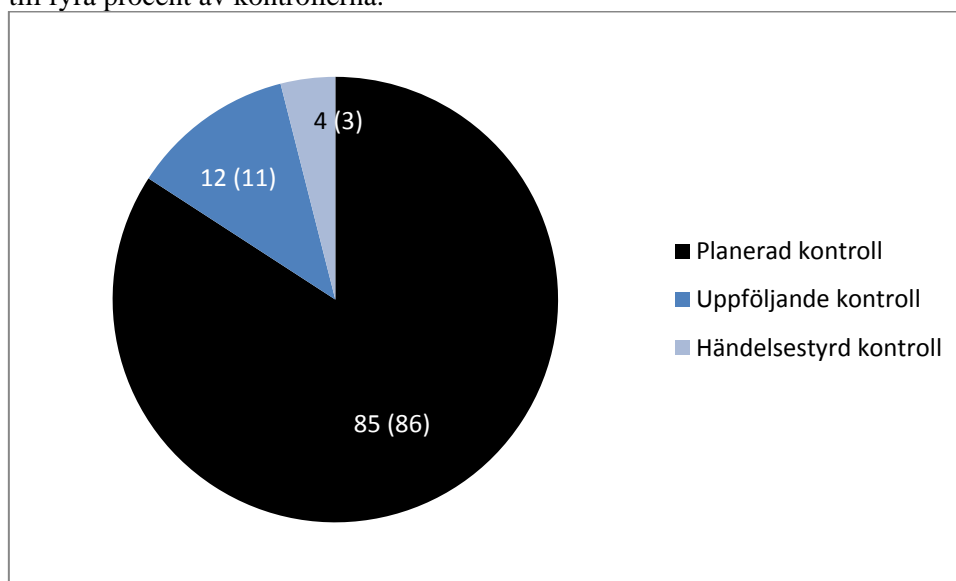

Diagram 10. Kontroller utförda på livsmedelsanläggningar fördelade på kontrollorsak, procent. Inom parentes anges 2015 års siffra²⁸

Kontrollerna är antingen föranmälda eller oanmälda. För samtliga kontrollorsaker är majoriteten oanmälda. Fördelningen kan variera mellan kontrollmyndigheterna och påverkas bland annat av antal revisioner som ingår i myndighetens plan. Revisioner är föranmälda. Några myndigheter

²⁶ Se Livsmedelsverkets vägledning Riskklassning av livsmedelsanläggningar och beräkning av kontrolltid.

²⁷ De planerade kontrollerna är inte bara planerade, utan har även utförts.

²⁸ 2014 benämndes de uppföljande kontrollerna för extra offentlig kontroll

väljer även att föranmäla första besöket vid en nystartad anläggning för att säkerställa att ansvarig verksamhetsutövare finns på plats. Vid uppföljande och händelsestyrda kontroller väljer myndigheten beroende av anledningen till kontrollen om det är lämpligast att föranmäla kontrollen eller inte.

Tabell 39. Utförda kontroller på livsmedelsanläggningar fördelade på kontrollorsak och på föranmäld respektive oanmäld kontroll, procent

	Planerad kontroll	Uppföljande kontroll	Händelsestyrd kontroll	Totalt
	n = 75 796	n = 10 590	n = 3 266	n = 89 652
Föranmäld	18	31	22	20
Oanmäld	82	69	78	80
Totalt	100	100	100	100

n = antal kontroller

De planerade kontrollerna utfördes på 55 349 anläggningar. Antalet anläggningar som det utförts planerad kontroll på har ökat något jämfört med 2015, men andelen kontrollerade anläggningar ligger stabilt på drygt 60 procent.

Tabell 40. Antal livsmedelsanläggningar, totalt antal kontroller och antal anläggningar där planerad kontroll utförts

	2016	2015	2014
Antal anläggningar	88 378	87 594	86 567
Totalt antal kontroller*	89 652	87 302	88 614
Antal anläggningar med planerad kontroll	55 349	54 268	54 823
Andel anläggningar med planerad kontroll, procent	62,6	61,9	63,3

* planerade, uppföljande och händelsestyrda kontroller

Det är viktigt att komma ihåg att riskklassificeringen påverkar om en anläggning kontrolleras årligen eller inte. Anläggningar i de lägre riskklasserna som tilldelats ett fåtal kontrolltimmar kan enligt plan kontrolleras vartannat eller vart tredje år, medan anläggningar i höga riskklasser med flera tilldelade kontrolltimmar kontrolleras årligen. Det stora antalet anläggningar finns i de lägre riskklasserna, 58 procent i riskklass 7 och 8, vilket ger stort genomslag på andelen anläggningar som kontrollerats. Utifrån detta resonemang ligger andelen kontrollerade anläggningar på en rimlig nivå.

Kontroll har alltså utförts olika ofta på olika typer av anläggningar. Anläggningar i de lägre riskklasserna har ofta fått en kontroll, medan anläggningar i de högre riskklasserna har fått flera kontroller. Det är framförallt anläggningar i de lägre riskklasserna som inte kontrolleras årligen, men det finns även anläggningar i de högre riskklasserna som inte kontrollerats.

Tabell 41. Andel livsmedelsanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat per riskklass, procent

	Riskklass								Saknas	Totalt
	1	2	3	4	5	6	7	8		
	n= 60	n=163	n=1 233	n=5 047	n=14 408	n=130763	n=32 782	n=18 664	n=2 258	n=88 378
Ingen kontroll	3	4	6	5	14	22	44	63	67	37
En kontroll	5	17	28	39	52	58	52	35	31	47
Flera kontroller	92	79	66	56	35	20	5	2	2	15
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

n = antal anläggningar

Andelen anläggningar i den högsta riskklassen, riskklass 1, som inte kontrollerats ligger kvar på tre procent, vilket är samma siffra som 2015. Andelen anläggningar i samma riskklass, 1, som kontrollerats mer än en gång har ökat från 89 till 92 procent. Samma förhållande kan i stort sett ses vad gäller anläggningar i riskklass 2 och 3 (data visas ej). Det är en positiv utveckling att myndigheterna prioriterar kontroll vid de mest riskfyllda verksamheterna.

Det finns fortfarande anläggningar med mycket tilldelad kontrolltid som inte har fått någon kontroll under 2016. Anläggningar med minst fem tilldelade kontrolltimmar bör få kontroll årligen. Andelen av dessa anläggningar som inte kontrollerats var 13 procent för både 2016 och 2015. Ingen förändring har alltså skett.

Tabell 42. Andel livsmedelsanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat på antal tilldelade kontrolltimmar, procent

	Tilldelade kontrolltimmar					Saknas	Totalt
	>16	9-16	5-8	1-4	< 1		
	n= 542	n= 3 100	n= 21 787	n= 61 677	n= 550	n= 722	n= 88 378
Ingen kontroll	3	6	13	47	90	93	37
En kontroll	7	15	23	49	8	7	47
Flera kontroller	82	71	36	5	2	0	15
Totalt	100	100	100	100	100	100	100

n = antal anläggningar

Granskade kontrollområden

Vissa kontrollområden²⁹ granskas oftare än andra. Det område som granskats vid störst andel av kontrollerna var Rengöring, följt av Temperatur, Hantering, Personlig hygien, samt Infrastruktur, se diagram nedan. Andra områden, som Mikrobiologiska kriterier och Vattenkvalitet granskas mer sällan. Det är samma områden som ligger högt respektive lågt under 2016, 2015 och 2014. Fördelningen påverkas bland annat av vilken anläggningstyp som kontrollerats, eftersom alla kontrollområden inte är relevanta att granska vid alla typer av anläggningar.

²⁹ Se kontrollhandbok – utföra offentlig livsmedelskontroll, fördjupnings - kontrollområden

En positiv förändring som skett är att andelen planerade kontroller där kontrollområdet Information granskats har ökat från 49 till 52 procent. Ökningen beror troligtvis på att den nya informationsförordningen³⁰ har tillämpats sedan december 2014. Under 2014 hölls ett flertal informations- och utbildningsinsatser för att förbereda kontrollpersonalen på kontroll enligt den nya förordningen, vilket gett utslag i en ökad andel kontroller av detta område under 2015. Detta har även fortsatt under 2016.

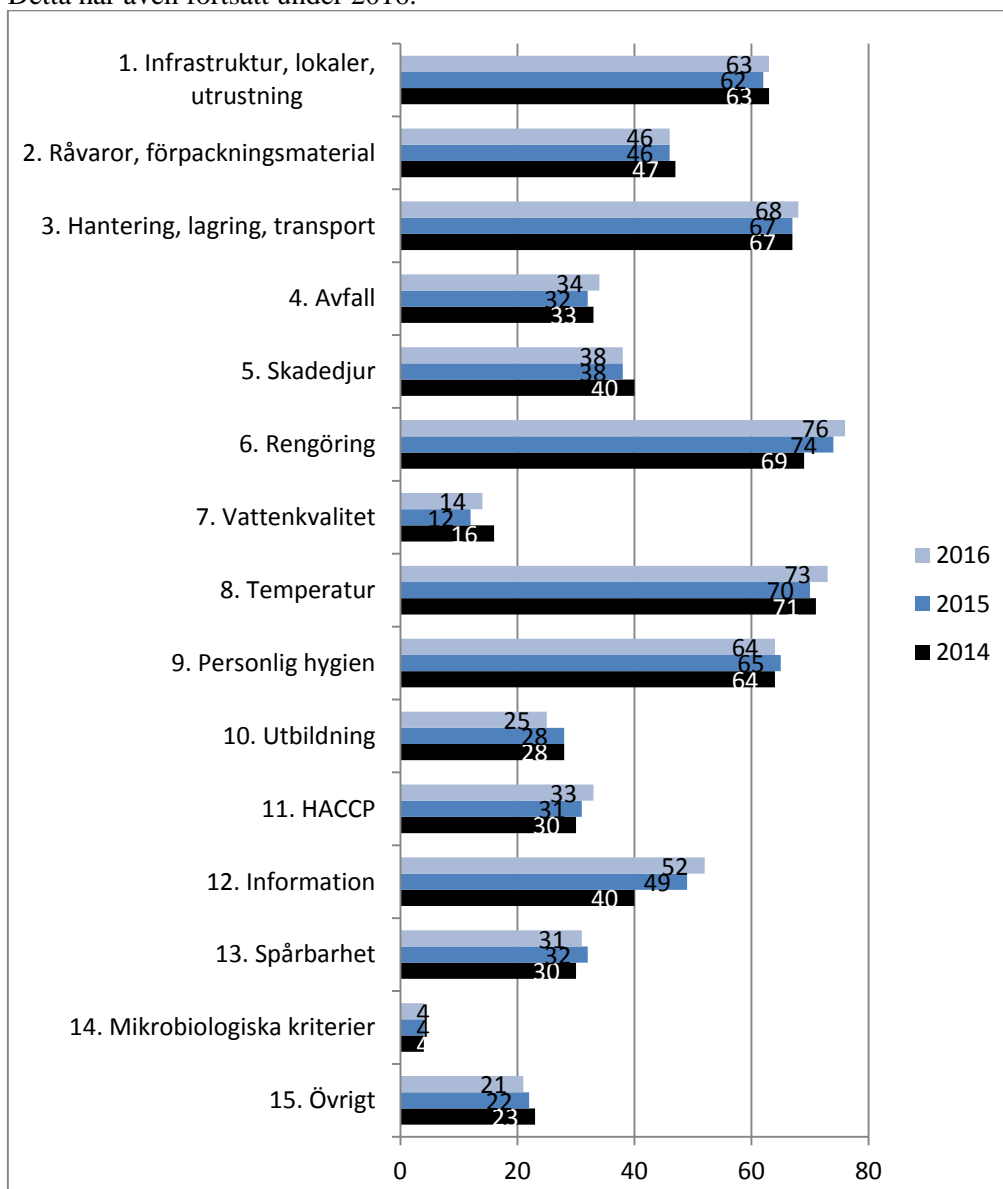

Diagram 11. Andel av planerade kontroller då kontrollområdet granskats, procent

Generellt kan sägas att det med den nuvarande indelningen av kontrollområden är svårt att uttala sig om en viss procentandel är tillräcklig eller ej. Från och med 2018 föreslås myndighetsrapporteringen få ett nytt upplägg. Den nya sorteringen utgår från lagstiftningsområden istället för kontrollområden. Anvisningen för rapportering, med de nya lagstiftningsområdena kommer att gälla kontroll som genomförs under 2018 och rapporteras in till Livsmedelsverket i januari 2019.

³⁰ Förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna.

Provtagning för mikrobiologisk analys

Kontrollmyndigheterna har under 2016 tagit ut 3 681 prov för mikrobiologisk analys (exklusive salmonellakontrollprogrammet). Motsvarande siffra var 3 645 för 2015 och 2 981 för 2014.

Användande av kontrollmetoden provtagning har därmed ökat något över tid.

Data har erhållits från alla berörda laboratorier, utom ett fåtal som endast anlitas av enstaka kontrollmyndigheter. Därutöver saknas resultat från några enstaka kommuner på grund av att nytt medgivande om utlämnande av analysresultat inte hunnit införskaffas. Data visar att prov har tagits med anledning av bland annat rutinkontroll/verifiering av företagets egen kontroll, projekt/kartläggning eller utredning av matförgiftning/klagomål. De uttagna proven har använts för att leta efter olika agens enligt följande fördelning:

Tabell 43. Antal prover för att leta efter olika agens 2014-2016.

Agens	2016	2015	2014
Aeroba mikroorganismer	1749	2 121	2 005
Koagulaspositiva stafylokocker	1748	2 219	2 169
E.coli	1605	2 004	1 779
Bacillus Cereus (presumtiva)	1507	1 788	1 756
Enterobacteriaceae	1413	1 771	1 563
Listeria monocytogenes	1298	746	519
Clostridium perfringens	1075	1 119	1 101
Enterokocker	928	1 177	927
Jästsvamp	775	900	901
Mögelsvamp	739	834	834
Salmonella	741	1 284	805
Stafylokockenterotoxin	123	134	119
STEC	93	38	68
Campylobacter	72	97	57
Norovirus	18	27	17
E coli O 157	15	38	-
Vibrio	4	14	10
Hepatit A	2	1	-
Sapovirus	2		
Shigella	-	25	1
Termotoleranta koliformer 44°C	-	10	-
Mjölksyrabakterier	-	-	53
Enterobacter	-	-	2
Yersinia enterocolitica	-	-	1
VTEC	-	-	-
ETEC presumtiv	-	-	-
Totalsumma analyser	13711	16 347	14 687
Antal prover	3681	3 645	2 981
Genomsnittlig andel analyser/prov	3,7	4,5	4,9

9.2.1.2 Förändringar i resurser

Personalresurserna, årsarbetskrafterna (åa), delas upp på kontrollpersonal som arbetar med livsmedelskontroll och kontrollpersonal som arbetar med dricksvattenkontroll³¹. Från och med 2014 så inkluderas även administrativ personal, samt chefer, som arbetar med avgiftsfinansierad livsmedelskontroll i siffrorna.

Under 2016 arbetade totalt 630 åa med livsmedelskontroll (612 åa 2015 och 618 åa 2014). Myndigheterna bedömde att det totalt behövs ytterligare 47 åa inför kommande års kontrollupdrag, 2017 (12 åa inför 2016 och 37 åa inför 2015).

Tabell 44. Kontrollmyndigheternas personalresurser i antal årsarbetskrafter, och bedömning av resursbehovet

	2016 n = 250	2015 n = 252	2014 n = 252
Kontrollpersonal innevarande år, antal åa	630	612	618
Behov inför nästa år, antal åa	677	635	655

åa =årsarbetskrafter, n=antal myndigheter

Medan 45 procent av myndigheterna gör bedömningen att de behöver mer personal inför 2017 än man hade tillgång till 2016, anser knappt hälften (48 procent) av myndigheterna att de har tillräckligt med personal och 8 procent att de har ett minskat behov inför 2017.

Kontrollmyndigheternas storlek varierar. Under 2016 var det 34 procent av myndigheterna som hade mindre än en åa till sitt förfogande för livsmedelskontroll (motsvarar 85 myndigheter). Flest myndigheter, 43 procent, har 1-3 årsarbetskrafter till sitt förfogande och 2 procent av myndigheterna har mer än 10 årsarbetskrafter (motsvarar 6 myndigheter).

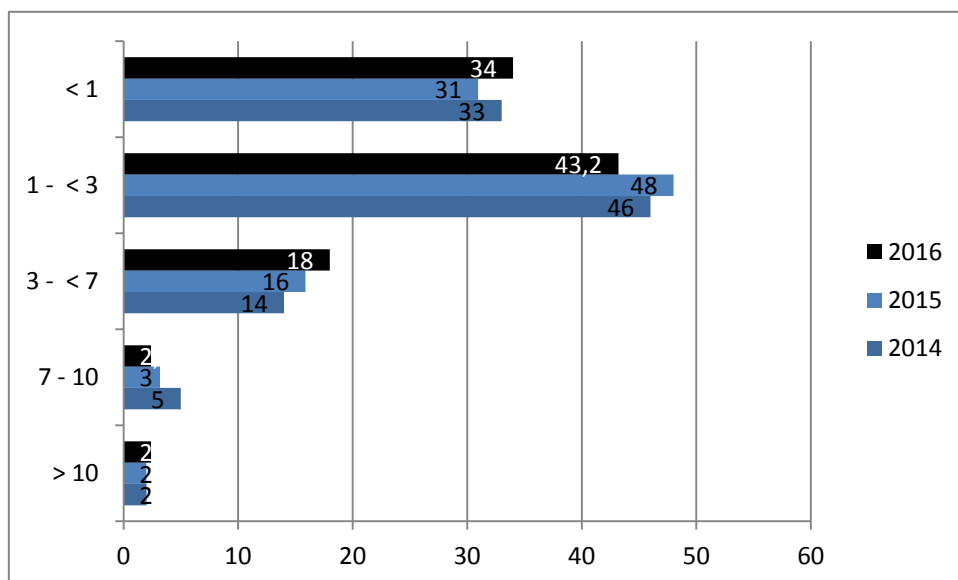

Diagram 12. Andel myndigheter (n= 250; 2016) fördelat på antal årsarbetskrafter, procent

³¹ Se avsnitt 9.3

Bland de 112 myndigheter som angett att de behöver ytterligare resurser inför 2017 tillhör 43 procent av myndigheterna gruppen med 1- <3 Årsarbetskrafter och knappt en tredjedel i storlek mindre än en åa. I grupperna 7-10 och mer än 10 åa är behovet av ytterligare resurser som lägst.

9.2.2 Måluppfyllelse

I den nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan finns från och med 2013 gemensamma mål för livsmedelskontrollen. Ett av målen anger att alla anläggningar i riskklass 1 - 4 ska få minst en kontroll per år³². Målet skulle vara uppnått senast den 31 december 2016.

Totalt sett har planerad kontroll utförts på 95 procent av alla anläggningar i riskklass 1 - 4 med fem eller fler tilldelade kontrolltimmar under 2016. Under 2015 kontrollerades 94 procent av dessa anläggningar och 95 procent 2014. Fördelningen mellan olika myndigheter skiljer sig dock åt. Under 2015 och 2016 kontrollerade 77 av myndigheterna över 90 procent av dessa anläggningar, se diagram nedan. Detta innebär att trenden fortsätter mot att andelen myndigheter som kontrollerar denna typ av anläggningar ökar.

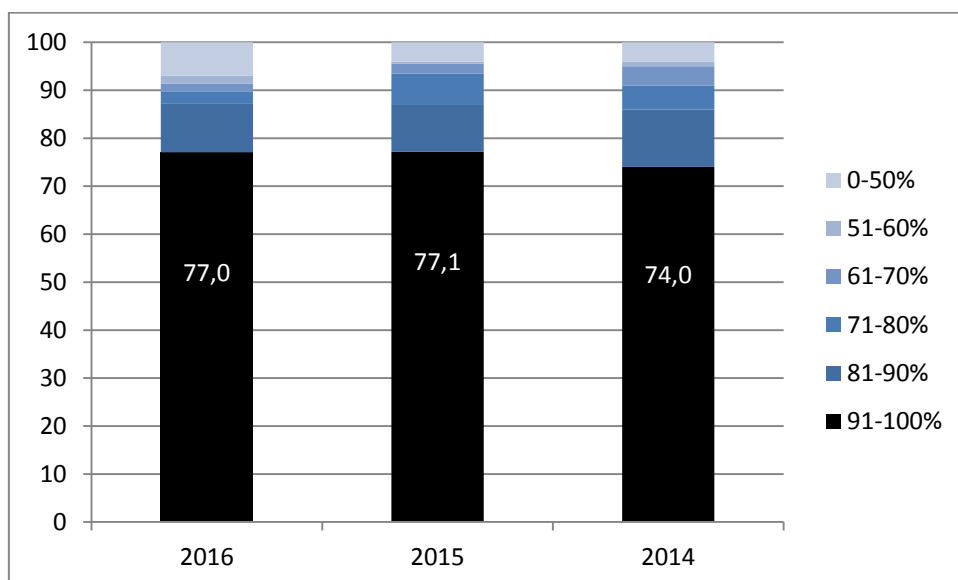

Diagram 13. Andel myndigheter som kontrollerat olika andel av livsmedelsanläggningar i riskklass 1-4 med fler än 5 tilldelade kontrolltimmar, procent. År 2016 var det 244 st. myndigheter som hade kontrollansvar för denna typ av anläggningar, 2015 245 st. och 2014 242 st.

Undersökning om livsmedelsburna utbrott

Lokala kontrollmyndigheter och Folkhälsomyndigheten rapporterar årligen resultaten av epidemiologiska utredningar av livsmedelsburna utbrott till Livsmedelsverket. För rapporteringen gällande 2013 års händelser och framåt har en extra påminnelse om att rapportera skickats ut till de lokala kontrollmyndigheterna. Sammanställningen av de rapporterade utbrotten för 2016 visar att norovirus och campylobacter var det smittämnen som orsakade flest antal insjuknade personer i matförgiftning. Rapportering av utredningsresultat från fall med en sjuk är frivillig för kontrollmyndigheterna.

³² Indikatorn för att följa upp detta mål visar hur många anläggningar i riskklass 1-4, med fler än fem tilldelade kontrolltimmar, som fått minst en kontroll.

Tabell 45. Rapporterade fall av matförgiftning.

År	2016	2015	2014	2013	2012
Antal fall av misstänkt matförgiftning	423	446	504	366	278
Antal fall av misstänkta matförgiftning med minst 2 sjuka (utbrott)	326	334	350	287	231
Antal insjuknade personer	2 601	3 213	2 656	1 767	1 622

Därutöver noterades ett utbrott med campylobacter men antalet fall i utbrottet är mycket svårbedömt men uppskattningsvis ca 3000 fall.

9.2.3 Ej planerad kontroll

Utöver de planerade kontrollerna så har knappt 13 900 oplanerade kontroller utförts. Dessa är uppföljande och händelsestyrda kontroller (inklusive utredningar om matförgiftningar) och utgör 15 procent av samtliga kontroller. Det är en liten ökning jämfört med 2015 då de utgjorde 14 procent.

9.2.4 Efterlevnaden hos företag

Under 2016 var andelen planerade kontroller där avvikelser noterats 49,8 procent (49,4 procent 2015 och 47,8 procent 2014). Andelen kontroller med avvikelse är i stort sett stabilt.

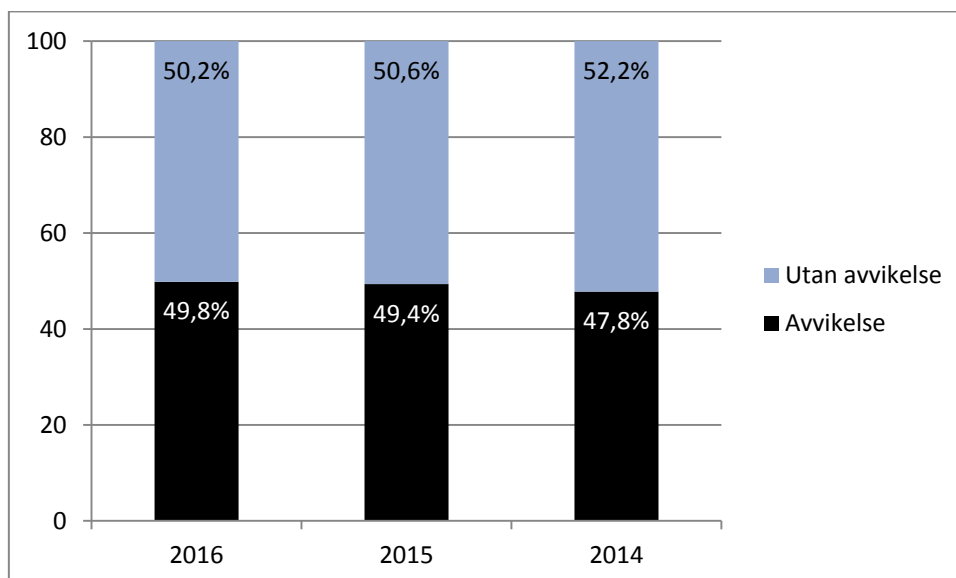

Diagram 14. Andel planerade kontroller med avvikelse respektive utan avvikelse, procent

Andelen kontroller med avvikelse skiljer sig dock mycket åt mellan olika myndigheter. I diagrammet nedan visas fördelningen mellan andel kontroller med avvikelse per myndighet

under 2016. Det nationella medianvärdet är 53 procent avvikelser men spridningen mellan myndigheterna är mycket stor.

Hos de myndigheter som har lägst andel avvikelser ligger andelen avvikelser på 35 procent vid den 20:e percentilen av myndigheterna och vid den 80:e percentilen (andelen myndigheter med högst andel avvikelser) på 73 procent. Spridningen tyder på att myndigheterna sätter avvikelser på olika sätt vilket även påverkar hur stor andel åtgärder av avvikelser som myndigheterna beordrar. Se diagram 15.

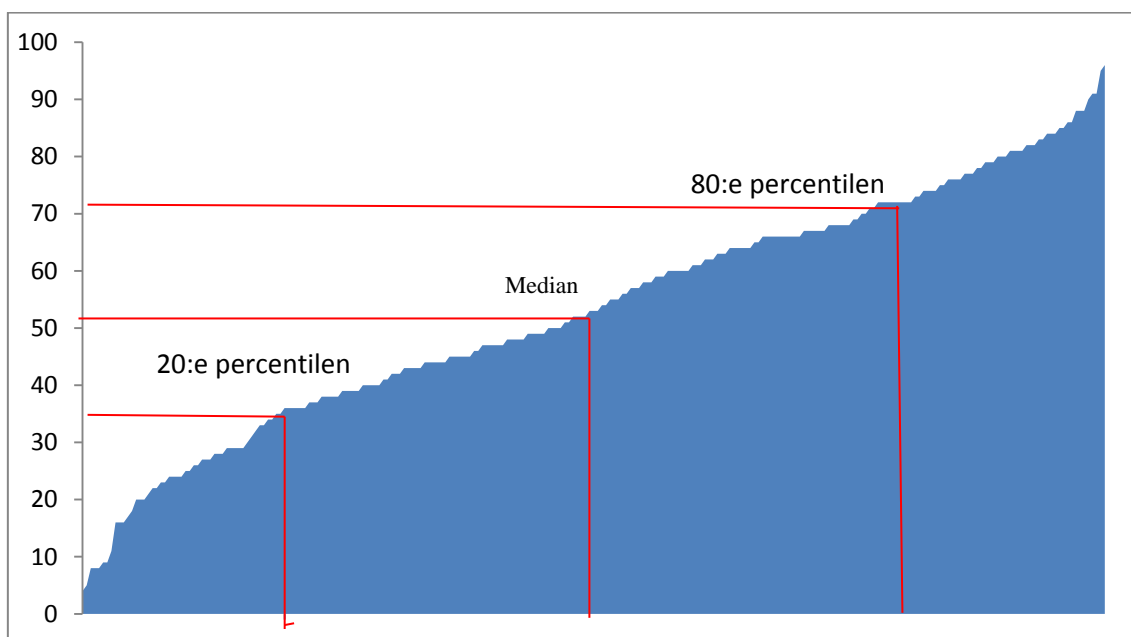

Diagram 15. Andel planerade kontroller med avvikelse per myndighet, 2016, procent. Varje stapel motsvarar en myndighet, dvs. det är 249 staplar (en myndighet utförde inga kontroller 2016)

Av de anläggningar som kontrollerats under 2016 så är det 56,1 procent som haft en kontroll där någon avvikelse noterats. Andelen var nästan densamma under 2015 och 2014 (55,8 respektive 55,4 procent).

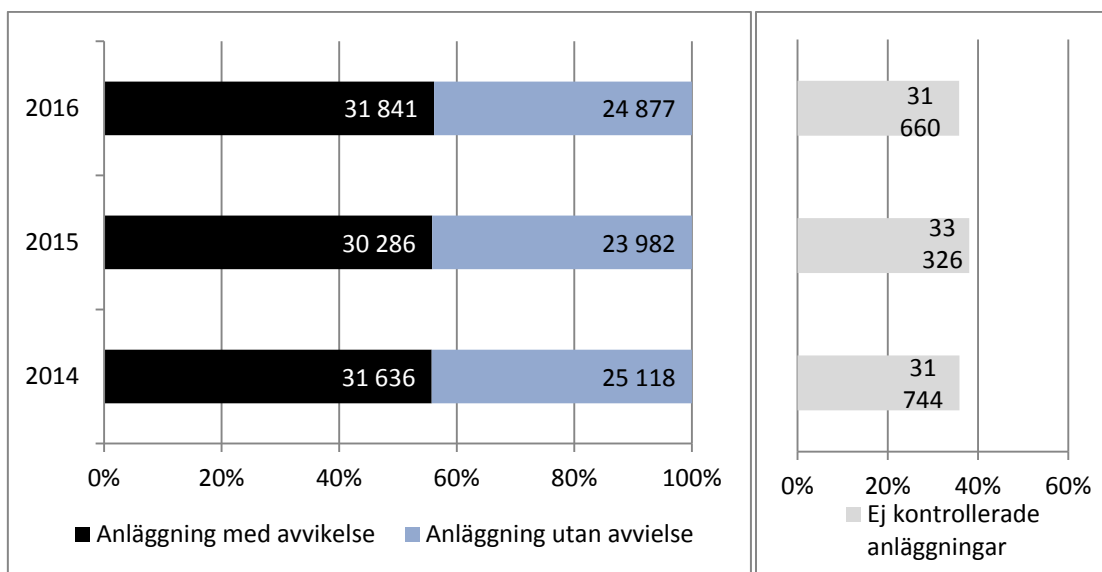

Diagram 16. Andel kontrollerade anläggningar med och utan avvikelser (till vänster). Andel ej kontrollerade anläggningar (till höger). Siffran inne i staplarna anger antal planerade kontroller.

De kontrollområden där andelen avvikelser är högst är de som berör Information, Infrastruktur, Rengöring och HACCP. Rengöring och Infrastruktur var kontrollområden som också kontrollerades i ganska hög omfattning. Däremot var information och HACCP kontrollområden som kontrollerats i något mindre omfattning, men med hög andel avvikelser. Lägst andel avvikelser fanns i Hantering av avfall. Detta område inkluderar hantering av ABP.

Endast inom området Råvaror/ förpackningsmaterial kan en ökning ses av andelen avvikelser. Inom övriga områden är andelen avvikelser oförändrad eller har minskat något i jämförelse med 2015.

Ökningen av andelen avvikelser inom området Råvaror/förpackningsmaterial kan bero på att det under 2016 pågått ett kontrollprojekt inriktat på material i kontakt med livsmedel vilket i sin tur kan avspegla sig i att andelen avvikelser ökar.

Området information har granskats oftare under 2016 än under 2015. Andelen noterade avvikelser inom området har minskat något vilket kan tyda på att livsmedelsföretagarna har förändrat sin verksamhet efter de nya kraven i lagstiftningen.

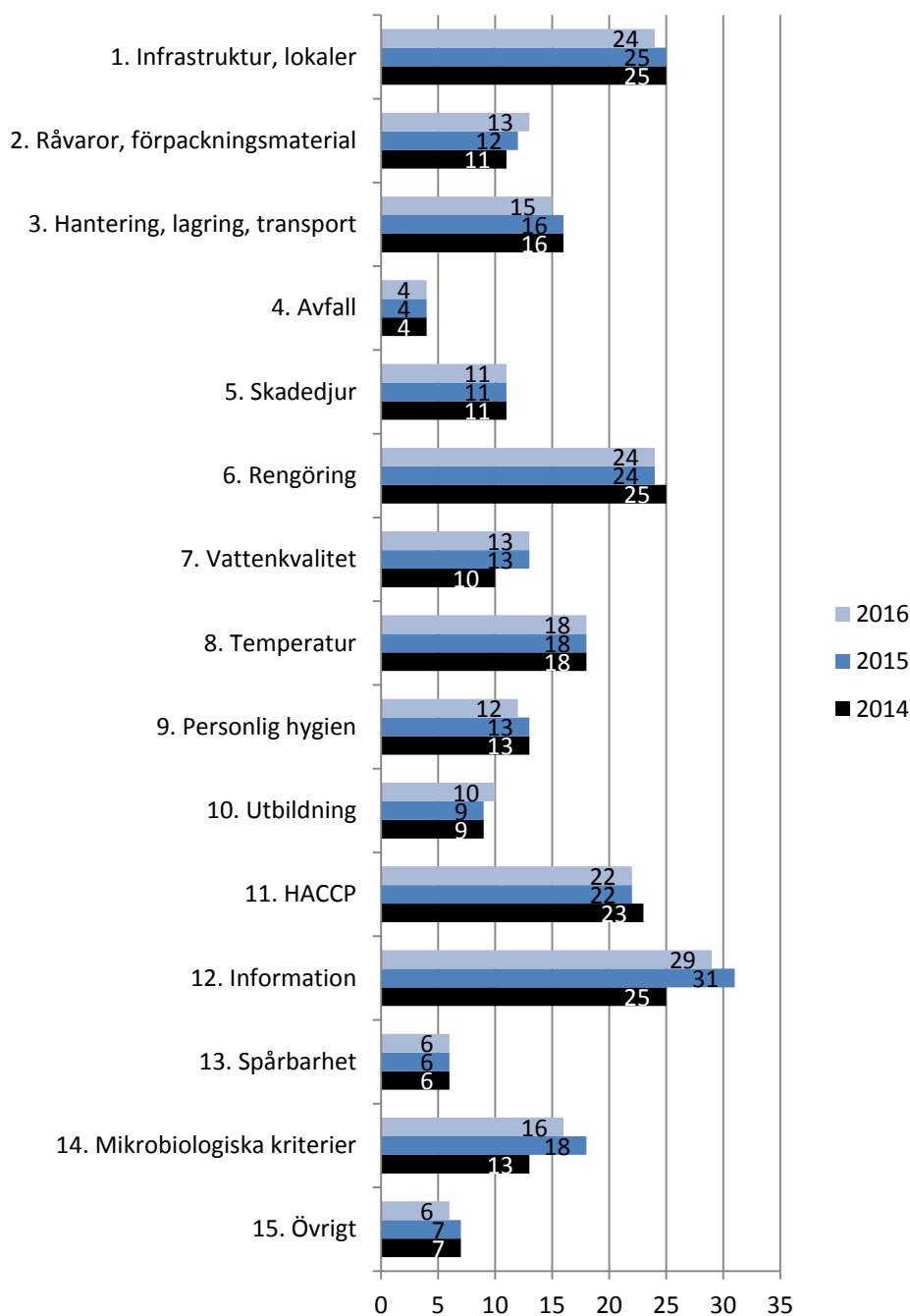

Diagram 17. Andel avvikelser per kontrollområde, procent

9.2.5 Beslut om åtgärder mot företag

Antalet beslut som kontrollmyndigheterna fattat på grund av bristande efterlevnad har ökat något. Den vanligaste åtgärden vid bristande efterlevnad var *beslut om föreläggande*, därefter *förbjuda utsläppande på marknaden* och sedan *stänga delar av företaget under lämplig tid*. Trenden ser ut på liknande sätt under 2015 och 2014 förutom att *anmälan för åtal* var vanligare 2014.

Tabell 46. Antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad funna vid livsmedelskontroll.

Åtgärd	Antal åtgärder 2016	Antal åtgärder 2015	Antal åtgärder 2014
Föreläggande	2 231	2 044	2 067
Förbjuda utsläppande på marknaden	355	380	289
Stänga delar av företaget under lämplig tidsperiod	74	59	30
Anmälan för åtal	51	58	80
Begränsa utsläppande på marknaden	51	29	39
Stänga företaget under lämplig tidsperiod	31	26	29
Tillfälligt avbryta driften under lämplig tidsperiod	22	11	14
Beordra att livsmedel dras tillbaka från marknaden	10	7	3
Beordra att livsmedel destrueras	5	6	11
Förbjuda import/export	4	1	0
Beordra att livsmedel återkallas	1	1	6
Totalt	2 835	2 622	2 568

Under 2016 ledde drygt sex procent av de kontroller där någon avvikelse konstaterats till beslut om åtgärd från kontrollmyndigheten. Det är en liten ökning i jämförelse med året innan.

Tabell 47. Antal och andel kontroller som lett till beslut om åtgärd från kontrollmyndigheten vid bristande efterlevnad

	2016	2015	2014
Totalt antal kontroller*	89 652	87 302	88 614
Kontroller med avvikelse	43 019	41 680	41 676
Antal kontroller som lett till åtgärd från kontrollmyndigheten	2 718	2 489	2 475
Andel åtgärder vid kontroller med avvikelse, procent	6,3	6,0	5,9

*planerade, uppföljande (2014 extra offentlig kontroll) och händelsestyrda kontroller

Andel beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad som myndigheterna vidtagit skiljer sig mycket åt mellan myndigheterna, se diagrammet nedan. Nästan 30 procent av myndigheterna (73 st.) har inte beslutat om någon åtgärd under 2016 (ca 30 procent 2015, 40 procent 2014). Cirka 6 procent av myndigheterna (7 procent 2015 och 5 procent 2014) hade fattat beslut om någon form av åtgärd i minst 20 procent av kontrollerna där en avvikelse konstaterats. Mönstret är likartat över perioden 2012-2016 och antyder att principen för om och hur beslut om åtgärd fattas skiljer sig åt mellan myndigheterna.

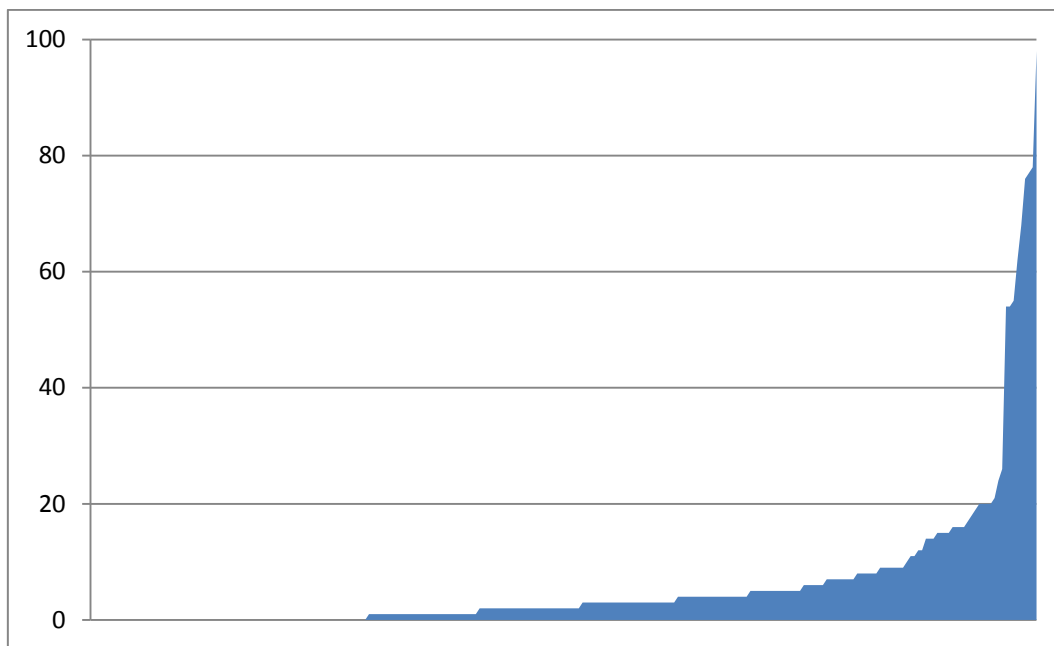

Diagram 18. Andel kontroller med avvikelse som följts av beslut om krav på åtgärd, 2016, procent. Varje stapel motsvarar en myndighet, dvs. det är 249 staplar (en myndighet hade inga kontroller för år 2016).

De vanligaste orsakerna till beslut om krav på åtgärd var avvikelser vid kontroll av Infrastruktur, lokaler och utrustning, Rengöring, Temperatur och Information. Det är samma områden som låg högt 2014 och 2015, se diagram nedan.

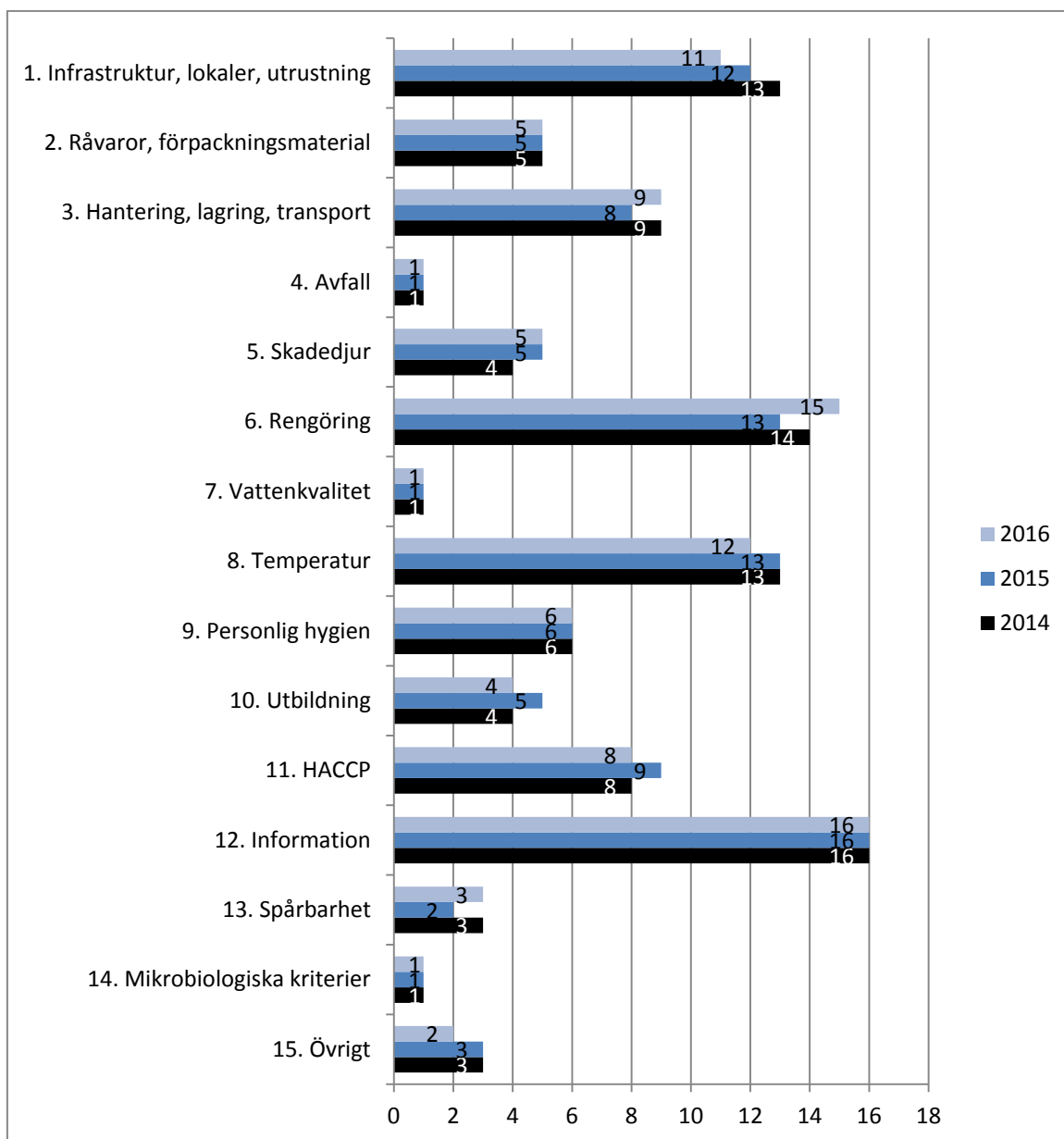

Diagram 19. Fördelning av krav på åtgärder vid bristande efterlevnad mellan kontrollområdena, procent

9.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Leda och samordna den nationella kontrollen

Livsmedelsverket verkar för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll i hela landet. För att skapa en bättre och smidigare kontroll genomför Livsmedelsverket bland annat samordnade kontrollprojekt, särskilda utbildningsinsatser och tar fram vägledningar och kontrollhandböcker. Dessa insatser utvecklar kompetensen i livsmedelskontrollen.

Projektet Kontrollen i mobilen

I projektet Kontrollen i mobilen utvecklar Livsmedelsverket verktyg för att dels stärka Livsmedelsverkets stöd till kontrollmyndigheter och företag, dels förbättra Livsmedelsverkets interna processer. Därmed främjas en rättssäker och kostnadseffektiv kontroll.

Projektet ska också bidra till att

- ge rätt information på ett lättillgängligt sätt, i rätt tid och till rätt målgrupp
- kvalitetssäkra verksamheten
- kontrollen upplevs som mer professionell och modern av livsmedelsföretagen
- ge bättre möjligheter till uppföljning, statistik och rapporter
- skapa grundläggande möjligheter till digitalt informationsutbyte med andra myndigheter

En del av projektet – Kontrollwiki – syftar till att all kontrollpersonal inom livsmedelskontrollen i Sverige enkelt ska hitta den senaste kontrollrelaterade informationen. Via ett webbgränssnitt och en nerladdningsbar applikation i mobilen blir informationen sökbar, överskådligt formulerad och väl strukturerad. Den tekniska utvecklingen har slutförts under 2015 och nu pågår arbetet med att uppdatera och föra över information från tidigare format till den nya plattformen.

Den andra delen av projektet – Kontrollappen – skapar en grund för att hela Livsmedelsverkets kontrollverksamhet ska kunna genomföras och dokumenteras med hjälp av en app för mobila plattformar som till exempel mobiltelefoner eller surfplattor. I Kontrollappen finns i princip all information om livsmedelsanläggningar och deras verksamheter direkt tillgänglig. Innan kontrollpersonalen anländer till en anläggning har appen automatiskt hämtat alla uppgifter som behövs för kontrollen, exempelvis kontaktuppgifter, information om verksamheten, godkända djurslag och vilken omfattning verksamheten får ha. Här kommer också pågående ärenden att finnas som inspektören lätt kan jobba vidare med. Avvikelse och fynd kan dokumenteras med bild och video. I enklare fall kan ärendet avklaras direkt i mobilen. Projektet beräknas kunna slutföras under 2017.

Samordnade kontrollprojekt

Sedan år 2015 samordnar Livsmedelsverket årligen ett antal kontrollprojekt. De samordnade kontrollprojekten syftar till att bygga upp kontrollmyndigheternas kompetens, ge information om efterlevnaden av viss lagstiftning, att hämta in haltdata inom prioriterade områden och att göra kontrollen likvärdig. Projekten bygger på frivilligt deltagande av kontrollmyndigheterna. Projektledarna för de enskilda projekten sammanställer och redovisar resultaten av kontrollprojekten.

Under 2016 genomfördes följande samordnade kontrollprojekt:

- PAH i direktrökta livsmedel
- Vitamin D i kosttillskott
- Spårbarhet för fet Östersjöfisk
- Kontroll av DoC för plastmaterial för kontakt med livsmedel
- Kontroll av beredning, kritiska styrpunkter och larm på dricksvattenanläggningar
- Mögeltoxiner i svenskodlad spannmål
- Listeria på utrustning i lokaler där ätbara livsmedel produceras
- Listeria i kallrökta och gravade fisk- och charkprodukter

För detaljerad information om projekten se Livsmedelsverket årsredovisning 2016 samt ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

Kontrollprojekt och andra större kontrollinsatser inom Livsmedelsverkets kontroll

Processgruppen kontroll av livsmedelsföretagare har under 2016 inlett ett omfattande arbete med att överföra befintliga instruktioner och stödmaterial som respektive grupp ansvarar för till Wiki-format.

Processgruppen är även involverad i ett större arbete med att ta fram och utarbeta anvisningar för att i den egna organisationen (Livsmedelsverket) implementera de ”Lagstiftningsområden” som 2018 ersätter de nuvarande Kontrollområdena.

Gruppen har under 2016 också tagit fram en webb-utbildning om provtagning som kontrollmetod.

Processgruppen kontroller vid slakt har under 2016 slutfört projektet supervision av kontroll vid vilthanteringsanläggningar.

Processgruppen planerade projektet interkalibreringskurserna på svin som kommer att genomföras under 2017. Gruppen arbetar även med att överföra instruktionerna och stödmaterial som rör slakt till Wiki-format. Inom processgruppen görs visst arbete som bidrar till en vetenskaplig studie där särskilt utbildade officiella assistenter får fatta beslut om otjänlig-förklaring av kött under överinseende av officiell veterinär. Beräknat slutdatum för studien är 2018 (inkl. publicering av resultat).

Processgruppen kvalitetsutveckling har under 2016 arbetat med och genomfört en supervision med inriktningen att undersöka om kontrollen har effekt. Focus lades på tre punkter inom kontrollområdet mikrobiologiska kriterier för slakterier. Genom att kontrollera hur väl olika livsmedelsföretagare, som redan genomgått offentlig kontroll utan avvikelser, uppfyllde lagstiftningens krav i tre punkter har kontrollens effekt bedömts.

Under 2016 har Livsmedelsverkets kontrollorganisation bildat sakområdesgrupper vilka representerar olika sakområden t.ex. fisk, fjäderfä, djurskydd, mjölk, ägg m.fl. Inom sakområdet arbetar ett begränsat antal medarbetare som fördjupar sig i och utför kontroller inom specifikt sakområde. Det sker ett tätt samarbete inom sakområdet både på regional avdelningsnivå och på central områdesnivå. Syftet är att höja kompetensen inom kontrollen för att öka likvärdighet, kvalitet och mervärde för livsmedelsföretagen. Företagen får då genom kontrollen bättre förutsättningar att producera säkra livsmedel.

Allergener – samarbete vid registrering och utredning av oväntade allergiska reaktioner

Under 2016 har 11 ärenden inkommit till Livsmedelsverket gällande odeklarerade allergener, totalt har 13 prover analyserats. Ett av fallen gällde en veganglass där mjölkprotein kunde påvisas.

Kurser, utbildningar och konferenser 2016

Livsmedelsverket genomför, eller medverkar i att arrangera, i kurser, utbildningar och konferenser för att leda och samordna kontrollen i Sverige.

Tabell 48. Kurser och utbildningar för livsmedelskontrollen

Kurs/utbildning	Antal deltagare
Att upptäcka och bekämpa livsmedelsbrott	369 (145 män, 224 kvinnor)
Utbildning av företagsanställda assistenter vid fjäderfäslakterier	21 (17 män, 4 kvinnor)
BTSF	307
Grundläggande HACCP	11 (2 män, 9 kvinnor)
Grundläggande revisionsteknik	15 (2 män, 13 kvinnor)
Revision av HACCP	19 (7 män, 12 kvinnor)
E-utbildningar - Förvaltningskunskap - Listeria	Uppgift saknas
Riskbaserad dricksvattenkontroll	108 (28 män, 80 kvinnor)
Kontroll av dricksvattenanläggningar, endagsseminarium	114

Nationell kontrollkonferens

Nationell kontrollkonferens 2016 samlade ca 400 personer från offentliga livsmedelskontrollen i Sverige, inspektörer och chefer i kommuner, länsstyrelser och Livsmedelsverket. Temat var verktyg för effektiv kontroll.

Deltagarna upplevde i hög grad konferensen som meningsfull och att de fick kunskaper som de har nytta av i sin yrkesroll.

Nordisk tillsynskonferens

Nordisk tillsynskonferens har chefer och inspektörer vid livsmedelsmyndigheterna i de nordiska länderna som målgrupp. Konferensen hade ca 240 deltagare från Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige och Åland.

Tema för konferensen var proportionalitet i tillsynen med fokus på myndigheternas åtgärder vid bristande efterlevnad.

Den nordiska konferensen ökar kunskapen om och förståelsen för de respektive ländernas livsmedelskontroll. Konferensen är ett projekt under Nordiska ministerrådet, som 2016 genomfördes för fjortonde året i rad.

BTSF-kurser

Better Training for Safer Food, BTSF, är EU-kommissionens utbildningsprogram för myndigheternas kontrollpersonal inom livsmedelskedjan. BTSF har kurser inom livsmedels- och foderlagstiftning, djurhälsa, djurskydd och växtskydd.

De svenska deltagarna i utbildningarna kommer främst från Livsmedelsverket, Jordbruksverket, SVA, länsstyrelserna samt Sveriges kommuner.

Under 2016 deltog 232 kursdeltagare från Sverige på totalt 307 kurstillfällen, såväl fysiska som e-utbildningar. Av dessa var 47 restplatser, dvs. platser Sverige fick utöver sina ordinarie platser.

Sverige hade tillgång till 33 olika kurser, varav många har ett antal ”underkurser”, dvs. olika inriktningar och nivåer.

BTSF Måluppfyllelse

I den Nationella kontrollplanen har specifika mål formulerats: ”Med rätt kompetens kan kontrollpersonalen upptäcka avvikelser och bedöma dess risker”. Ett led i utvecklingen av kompetensen är den kunskap som inhämtas via BTSF-kurser.

Sverige har markant ökat sitt deltagande de senaste tre åren. Genom det starka intresset för kompetensutveckling bidrar deltagarna till en säkrare kontroll.

2014	159 deltagare
2015	274 deltagare
2016	307 deltagare

Utbildningar via en portal

Livsmedelsverket har en utbildningsportal som under 2016 har börjat fyllas av utbildningar, främst e-utbildningar. Utbildningarna ska rikta sig mot såväl Livsmedelsverkets egen personal som kontrollpersonal runt om i landet. Kurserna syftar till att vara kompetenshöjande i såväl interna system och ämnen som rena sakämnen.

Under 2016 blev två utbildningar färdiga och igångsatta, Listeria och Förvaltningskunskap.

Åtgärder hos myndigheterna

Effekten av 2016 års kurser har visat att behovet i kontrollen är stort och flera kurser kommer att göras tillgängliga för kommunerna och framöver även för företag. Några av kurserna kommer att avgiftsbeläggas.

Livsmedelsverket bedriver ett långsiktigt strategiskt arbete i utbildningen av kontrollen i Sverige.

Bedömning av Utbildningar via en portal

Med rätt kompetens finns möjlighet för kontrollpersonalen att upptäcka avvikelser och bedöma dess risker. Effekten av utbildningar via en portal är att kompetensen inom livsmedelskontrollen ökar och att Sverige får en likriktad kontroll.

De utbildningar som gavs 2016 har mottagits positivt och intresset för detta sätt att stärka kontrollen är mycket stort, från såväl Livsmedelsverket som kommuner och länsstyrelser.

Vägledningar och kontrollhandböcker

Den 19 september 2016 lanserades Kontrollwiki, ett nytt webbaserat verktyg för stödjande och styrande information riktad till livsmedelskontrollen. Informationen kommer att inkludera vägledningar, kontrollhandböcker och instruktioner med fördelen att informationen samlas på ett ställe. De texter som lanserades i Kontrollwiki 2016 behandlar styrning av kontrollen, registrering och godkännande av livsmedelsanläggningar, information och märkning, provtagning, mikrobiologiska kriterier, kosttillskott, tillsatser samt livsmedel för särskilda grupper.

Utöver de texter som lanserats i Kontrollwiki har andra dokument publicerats under 2016. Det handlar om vägledningar som behandlar radioaktiva ämnen i dricksvatten, livsmedelskontroll i primärproduktion och om användande av Livsmedelsverkets kostråd i märkning och marknadsföring av enskilda livsmedel. Därtill har kontrollhandböckerna om butik och storhushåll reviderats.

Webbplatsen Livstecknet och telefonsvar

Webbplatsen Livstecknet är Livsmedelsverkets mötesplats för kontrollmyndigheterna på central, regional och lokal nivå inom livsmedelskontrollen. Det är en kanal för informationsutbyte och samverkan. På Livstecknet finns också blanketter och webbformulär för rapportering av myndighetsuppgifter och där finns arbetsrum. Webbplatsen har också ett forum för frågor och svar där kontrollmyndigheterna kan ställa frågor till Livsmedelsverket och till kollegor runt om i landet och även föra diskussioner om olika frågeställningar. Frågorna och svaren i Forum finns sparade och är sökbara och används också av livsmedelsinspektörerna för att söka svar på frågor. Det är ett led i vår strävan att minska envägskommunikation och i stället se till nytta för många och därmed också verka för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll.

Sedan Livsmedelsverket i mars 2015 lanserade en ny webb med förbättrade funktioner för Livstecknet har det i stort sett skett en fördubbling av antalet inkomna frågor i Forum och det har dessutom syns en minskning av inkomna telefonfrågor.

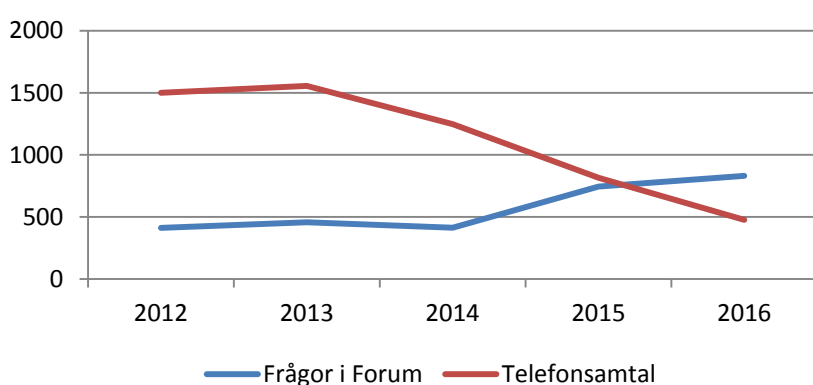

Diagram 20. Antal frågor i forumet på Livstecknet och antal telefonsamtal under 2012 - 2016

831 frågor har under året besvarats via Forum på Livstecknet jämfört med 745 frågor år 2015. Flest frågor rör märkning och information, 25 procent, många frågor rör också registrering och godkännande, kött och dricksvatten. Ytterligare frågor har besvarats i Livstecknets arbetsrum och via e-post direkt till Livsmedelsverkets handläggare.

477 (816) telefonsamtal från kontrollmyndigheter har registrerats, 118 (151) från livsmedelsföretag och 110 (178) från övriga såsom media, privatpersoner, konsulter, siffrorna inom parentes gäller 2015. De vanligaste förekommande telefonfrågorna rör dricksvatten, märkning, information och ekologiskt.

Uppföljning av myndigheterna som utför livsmedelskontroll

Alla lokala kontrollmyndigheter (kommuner) rapporterar årligen in uppgifter till Livsmedelsverket om sin kontroll. Det rör exempelvis hur mycket kontroller som har utförts och hur många avvikelser som har noterats inom olika områden. Även mer administrativa mått som timtaxa och antal årsarbetskrafter anges. Livsmedelsverket analyserar de inrapporterade resultaten.

Till myndigheter som rapporterat att de kontrollerat färre än vissa andelar av kontrollobjekten totalt och kontrollobjekten i de högsta kategorierna kontrolltimmar skickar Livsmedelsverket frågor om utfallet. Frågor ställs även till myndigheter som rapporterar en hög andel förannmälda, planerade kontroller. Svaren på frågorna utgör en del i Livsmedelsverkets bedömning av om en kommun behöver vidta åtgärder för att förbättra sin livsmedelskontroll.

En annan del av bedömningen utgörs av revisionsresultat, från Livsmedelsverkets och Länsstyrelsens revisioner av myndigheterna.

Revisionsärenden, där påtalade brister inte har åtgärdats, kan överlämnas till Livsmedelsverket. Enligt Livsmedelslagen får Livsmedelsverket förelägga kommunala myndigheter att vidta nödvändiga åtgärder för att deras livsmedelskontroll ska fungera enligt de krav som finns på kontrollmyndigheter enligt bland annat förordning (EG) nr 882/2004.

De föreläggandeärenden som under tidigare år har avslutats har inneburit stora förbättringar i de aktuella kommunernas planering och uppföljning av sin kontroll. Under år 2016 har tre föreläggandeärenden hanterats varav två är avslutade och ett är under uppföljning.

Regional samverkan och länsmöten

Under 2015 startade Livsmedelsverket funktionen Regional samverkan med målet att i dialog med livsmedelskontrollen öka likvärdigheten, minska sårbarheten och se till att resurser och kompetens utnyttjas optimalt. Länsmöten är en arena där personalen vid de lokala och regionala kontrollmyndigheterna informeras om nyheter och trender inom livsmedelskontrollen. För detaljerad beskrivning av området se ”Livsmedelsverkets Årsredovisning 2016”.

Tabell 49: Antal möten i vilka kontrollen (inspektörer och beslutsfattare) har mötts.

Typ av möte	Antal
Chefsmöten	8
Chefslänsmöten	6
Länsmöten	38
Myndigheter representerade på chefs- och chefslänsmöten (kommunala kontrollmyndigheter)	124

Samarbete mellan länsstyrelser

Det finns ett antal nätverk mellan länsstyrelserna, inom olika verksamhetsområden, som syftar till att samordna och likrikta bedömningar och arbetssätt, utbyta erfarenheter samt att ringa in problemområden. Bland dessa kan nämnas nätverket för djurskydd och veterinära frågor (även kallat 28-nätverket) där cheferna för huvuddelen av de frågor som berör livsmedelskedjan är representerade. Inom 28-nätverket finns referensgrupper som arbetar med de olika sakområdena som ingår i länsstyrelsernas ansvarsområden; djurskydd, livsmedel och foder, smittskydd och animaliska biprodukter (ABP), djurhälsa och veterinära frågor, FVO-revisioner samt en grupp som hanterar övergripande frågor. Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA bjuds regelbundet in till möten med 28-nätverket och referensgrupperna.

Länsstyrelserna har ett gemensamt datasystem, ”Primör” för registrering, riskuttag och rapportering av resultat från livsmedelskontrollen i primärproduktionen. Till systemet finns en E-tjänst där primärproducenterna kan anmäla sina verksamheter. Under året har länsstyrelserna intensifierat arbetet mot vissa branscher för att få primärproducenterna att registrera sig.

Länsstyrelserna har haft ett gemensamt Skype-möte för kompetensutveckling inom området viltfångad fisk. På mötet förmedlade handläggare som deltagit i BTSF-utbildning kunskapen till övriga län och dessutom diskuterades registrering av fiskebåtar.

Länsstyrelserna har medverkat vid ett nationellt projekt under året, projekt Östersjölax om spårbarhet och redlighet.

Länsstyrelserna samarbetar även inom kontrollen genom utbyte av personal vid behov, exempelvis vid situationer där det kan antas förekomma risk för jäv och intressekonflikter.

Livssamverkan Sverige

Livssamverkan är ett samverkansprojekt startat mellan ett antal kommuner, Livsmedelsverket, länsstyrelsen och SKL. Syftet med projektet är att på lednings- och strategisk nivå stärka samarbetet mellan centrala, regionala och lokala myndigheter. Syftet med samverkan är att utveckla livsmedelskontrollen så att den ger ett mervärde för samhället. Livssamverkan ska genom att dela kunskap, inhämta synpunkter och driva utveckling, vara en kanal mellan behöriga kontrollmyndigheter och Livsmedelsverket.

Kommunal samverkan

Möjligheter till samverkan mellan kommuner i myndighetsfrågor regleras bland annat i Kommunallagen och Livsmedelslagen. Samarbetet kan ske på flera olika sätt, genom bildande av kommunalförbund, gemensam nämnd eller bara gemensamt kontor. För närvarande har 73 kommuner gått samman i 26 gemensamma organisationer där livsmedelskontrollen ingår som en del. De flesta av dessa organisationer omfattar två kommuner, men även gemensamma organisationer om tre, fyra och fem kommuner förekommer. Därutöver finns ett mindre antal kommuner som träffat avtal med en annan kommun om att kontrolluppgifter som kommunen har enligt Livsmedelslagen ska skötas helt eller delvis av den andra kommunen.

Stöd för kostnadstäckning hos kommunerna

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) arbetar med att hjälpa kommunerna till bra förutsättningar för kostnadstäckning (finansiering) av kontrollen. SKL stöder kommunerna genom att arbeta fram vägledningar, utveckla mallar och hålla konferenser inom taxor och planering. Enkät om finansiering och taxor skickas med jämna mellanrum ut till kommunerna. Den senaste gick ut 2014. Med enkätsvaren som grund kan jämförelser ske enklare och ge bättre förutsättningar för att visa kommunerna hur de kan finansiera sin kontroll och öka kostnadstäckningen.

SKL arbetade under 2015 fram en ny och enklare modell för framräkning av taxorna.

RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed)

Under 2016 meddelade Livsmedelsverket EU-kommissionen om upptäckta icke säkra livsmedel vid 74 tillfällen. Under året hanterades totalt 171 RASFF ärenden om olika typer av livsmedel, se tabell nedan.

Tabell 50. Antalet meddelade icke säkra livsmedel i RASFF systemet (inklusive material i kontakt med livsmedel).

	2016	2015	2014	2013
Notifierade livsmedel till EU-kommissionen	74	Ca 64	Ca 40	Ca 65
Totalt hanterade ärenden	171	163	141	163

Tabell 51. Antal Livsmedelskategorier inom RASFF som berördes flest gånger samt antalet meddelanden

Livsmedelskategorier som berörde Sverige flest gånger under 206	Antalet meddelanden (meddelat av Sverige)
Kosttillskott, bantningspreparat och berikade livsmedel	25 (11)
Frukt och grönsaker	22 (12)
Kött och köttprodukter (förutom fläskkött)	18 (11)
Nötter, nötprodukter och frön	10 (5)
Övriga	96 (35)

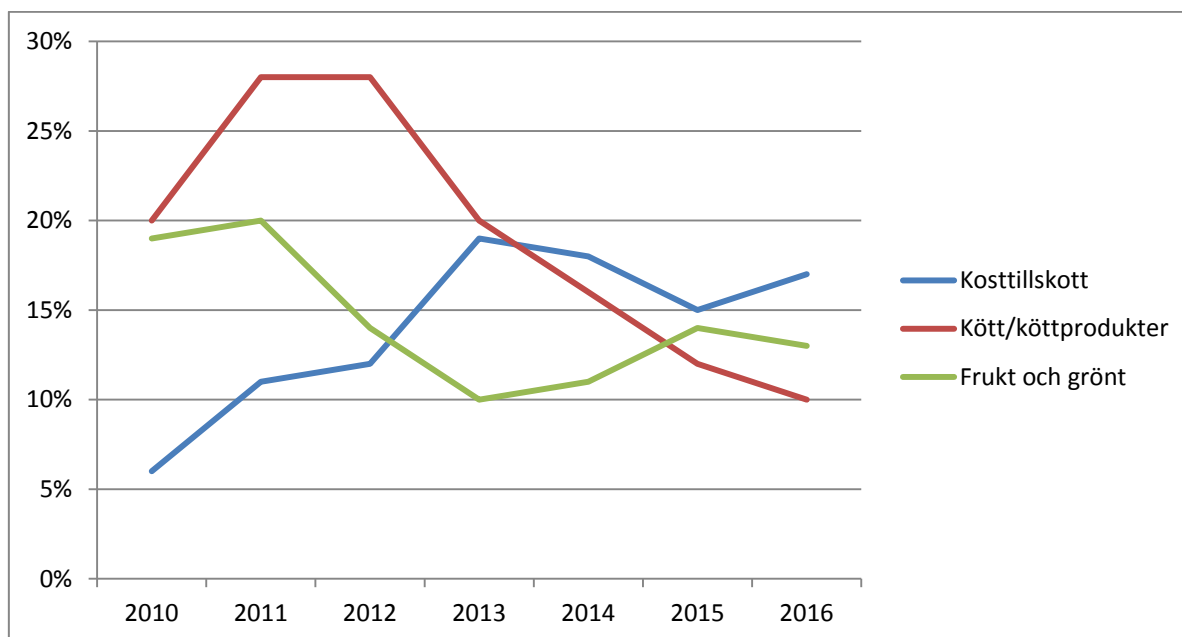

Diagram 21. Livsmedelskategorin kosttillskott, bantningspreparat och berikade livsmedel har sedan 2014 dominerat de RASFF meddelanden om icke säkra livsmedel som Sverige hanterar.

Nationellt RASFF

Under 2016 fick livsmedelsverket i uppdrag från regeringen att ta fram ett system för att kontrollmyndigheter på ett effektivt sätt ska kunna meddela varandra om icke säkra livsmedel inom landet. I rapporten föreslår Livsmedelsverket att ett sådant system ska börja användas från och med år 2018. Systemet som ska användas är i RASFF systemet. Det är det webbaserade meddelandesystem som idag används av medlemsländerna inom EU för att meddela varandra över landsgränserna om icke säkra livsmedel. I systemet finns en regional/ lokal modul som gör det möjligt att använda på nationell nivå.

Lagstiftning

Beskrivning av området

För utförlig beskrivning av området se Livsmedelsverkets årsredovisning s.17.

Omfattning och resurser

Under året har Livsmedelsverket beslutat och publicerat 13 föreskrifter, av dessa är en ett genomförande av ett direktiv.

Tabell 52. Antal beslutade föreskrifter per år

Antal/år	2016	2015	2014	2013
Beslutade nationella föreskrifter	13	4	25	10

Granskning av branschens kvalitetssäkringssystem inom primärproduktionen

Beskrivning av området

Enligt förordning (EG) nr 882/2004 ska kontrollmyndigheterna ta hänsyn till kvalitetssäkringssystem som stödjer foder- och livsmedelsföretagare att uppnå målen med lagstiftningen.

Syftet med att granska kvalitetssäkringssystem för olika sakområden (branscher) är att säkerställa att dessa blir granskade i enlighet med vägledningen Klassning av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen, prioritering och urval av kontrollobjekt.

Granskningen görs för att bedöma i vilken utsträckning dessa bidrar till att målen i lagstiftningen uppnås. Syftet är i första hand att ge underlag till länsstyrelserna prioritering av offentlig kontroll i primärproduktionen. Granskningen är även viktig eftersom användandet av kvalitetssäkringssystem motiverar den låga kontrollfrekvensen i primärproduktionen i Sverige.

För granskningar av kvalitetssäkringssystem i livsmedelskedjan finns inga specifika mål i NKP.

Resultat av granskningen

Under 2016 granskade Livsmedelsverket tillämpningen av kvalitetssäkringssystemet Sigill Biodling. Detta system förefaller fungera bristfälligt som komplement till och underlag för bedömning av hur mycket offentlig kontroll primärproduktionen behöver. Livsmedelsverket har arbetat med att uppdatera vägledningen Klassning av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen, prioritering och urval av kontrollobjekt. Inga förändringar på status för olika kvalitetssäkringssystem till följd av granskningarna i fält har dock gjorts sedan första utgåvan 2010, trots att granskningarna visar behov av detta.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket och Jordbruksverket har haft ett gemensamt regeringsuppdrag om livsmedels- och foderkontrollen i primärproduktion. Regeringsuppdraget redovisades den 1 december 2016. Som en del av uppdraget har en större utvärdering av kontrollen genomförts under 2016. Utvärderingsresultat i samband med regeringsuppdraget visar på att länsstyrelsernas användande av resultaten från granskningarna i kvalitetssäkringssystemen i primärproduktion är begränsat vid genomförande av kontrolluppdrag. I avvaktan på regeringens beslut med anledning av de föreslagna åtgärderna i regeringsuppdraget kommer Livsmedelsverket att göra uppehåll i granskningarna under 2017. Granskningsprogram för 2017-2021 tas inte heller fram.

Bedömning av kontrollen

Granskningarna genomförda i fält har hitintills begränsad eller ingen effekt på länsstyrelsernas prioritering av offentlig kontroll i primärproduktionen.

Rådgivning till företag

Livsmedelsverket informerar företag om regler och andra viktiga förhållanden inom livsmedelsområdet. Föreskrifter och vägledande dokument ska vara utformade så att de är kostnadseffektiva och enkla att följa och förstå. Livsmedelsverket ska även underlätta företagets kontakter med myndigheten i övrigt.

Målet är att öka målgruppernas kunskap om regler och kontroll på livsmedelsområdet. Under 2014–2017 arbetar Livsmedelsverket med fyra verktyg:

- Information till livsmedelsföretag via Livsmedelsverkets webbplats.
- Möten med företag och branschorganisationer.
- Branschriktlinjer.
- Stöd till företagare via Livsmedelsverkets telefonupplysning.

Sedan 2012 är det möjligt för livsmedelsföretagare att via Livsmedelsverkets webbplats prenumerera på nyheter om bland annat information om ny lagstiftning, vägledningar och branschriktlinjer.

Flera branschorganisationer har utarbetat eller utarbetar branschriktlinjer. Livsmedelsverket deltar i samråd kring dessa och bedömer om de kan fastställas som en nationell branschriktlinje. Nationella branschriktlinjer listas på Livsmedelsverkets webbplats.

Tabell 53. Rådgivning till företag, prestationer och kostnader

Antal/år	2016	2015	2014	2013
Prenumeranter på nyhetsbrev	4200	3 970	3 400	2 300
Nya slutbedömda branschriktlinjer	1	1	9	4
Frågor i Upplysningen från företagare	6620	7 600	9 000	6 000

Förenklingsresan för livsmedelsindustrin – resa för tillväxt och export

Livsmedelsverket har tillsammans med Jordbruksverket och Tillväxtverket fortsatt projektet *Förenklingsresan för livsmedelsindustrin – en resa för tillväxt och export*. Ambitionen med projektet är att i dialog med livsmedelsföretag och berörda myndigheter genomföra aktiviteter som leder till förenklningar i företagets vardag.

För mer detaljerad beskrivning av området, se ”Livsmedelsverkets årsredovisning 2016”

Måluppfyllelse

Förenklingsresan som påbörjades 2015 fortsatte under 2016, då besök hos fyra återstående företag samt Svensk Dagligvaruhandel genomfördes.

De frågor företagen tog upp analyserades och en officiell, myndighetsgemensam handlingsplan lanserades. Handlingsplanen presenterades för bland andra de besökta företagen, 14 myndigheters generaldirektörer och Näringsdepartementet och har rönt stort intresse och positivt gensvar från samtliga.

Aktiviteterna i handlingsplanen speglade företagens frågor och rörde sig inom fem områden:

- Export (önskat stöd)
- Information och kontakt med myndigheter (önskemål om en kanal in, tydlighet)
- Livsmedelskontroll (likvärdig, kompetent och i dialog med företagen, för säkra konkurrensvillkor och minskad utsatthet)
- Regler och märkning (påverkan på regelutformning, undvika regelkrocker)
- Utbildning, utveckling och personal (önskemål om stöd)

Livsmedelsverkets aktiviteter i handlingsplanen ligger i myndighetens verksamhetsplanering. Handlingsplanen kommer att följas upp efter ett år (oktober 2017).

Arbetet med förenkling ligger med i alla Livsmedelsverkets aktiviteter. Förenklingsresan har bidragit med fler erfarenheter av företagens önskemål, men Livsmedelsverket ser också att de sammanfaller med dem vi redan sett och förenklingar och förbättringar som myndigheten redan planerar och arbetar med.

Företagen har särskilt uttryckt uppskattning av den mötesarena mellan myndigheter, företag och andra aktörer som skapades i Förenklingsresan. Detta är något Livsmedelsverket kommer att ta tillvara i arbetet med företagskontakter och företagsstöd.

Omvärldsbevakning

Livsmedelsverket bedriver flera typer av omvärldsbevakning med olika syften: Bevakning med ett kortare och mer omedelbart tidsperspektiv används för att upptäcka kortsiktiga incidenter och potentiella kriser, medan bevakning ur ett längre perspektiv används för att fånga upp strategiskt viktig utveckling och förändring. Omvärldsbevakningsarbete genomförs inom ramen för flera olika verksamheter på Livsmedelsverket. Exempel på kortsiktig bevakning är arbetet med RASFF och en bevakning av nyhetsflödets som utförs av Tjänsteman I Beredskap (TIB). Exempel på strategisk omvärldsbevakning är den vetenskapliga bevakning som genomförs av Livsmedelsverkets område för undersökning och vetenskapligt stöd.

2016 levererade utvärderingsavdelning en omvärldsanalys på uppdrag av Livsmedelsverkets ledning. I denna presenterades och analyserades frågor medarbetarna lyft som viktiga för verksamheten under de kommande åren. Frågor som identifierades rörde områden som arbetsformer, Livsmedelsverkets uppdrag och hur dessa uppdrag förmedlas och tilldelas; olika problem kontrollverksamheter står inför, som t.ex. svårigheterna att rekrytera veterinärer och svårigheten att hålla ihop utvecklingen av kontrollen mellan regionerna; ökningen av flera nya livsmedelsburna smittor; utvecklingen av laboratorieteknik samt utveckling och nya behov inom IT-området. Rapporterna användes som underlag i Livsmedelsverkets planeringsprocess.

Livsmedelsverket arbetar för närvarande med att utveckla sin strategiska övergripande omvärldsanalysfunktion. Detta görs både internt genom en ny process för strategisk omvärldsanalys som ska integreras i planeringsprocessen, och i samarbete med de centrala kontrollmyndigheterna SVA och Jordbruksverket i ett gemensamt projekt om analys av trender, hot och risker i livsmedelssektorn. Denna analys kommer att utgå från de gemensamma mål som fastslås i den Nationella kontrollplanen.

Risk- och sårbarhetsanalyser

En risk- och sårbarhetsanalys (RSA) syftar till att identifiera nya och förändrade hot, risker och sårbarheter mot myndigheten och i dess ansvarsområde. Detta inkluderar även en inventering av samhällsviktiga verksamheter, beroendeanalys och förmågebedömning.

2016 års RSA visar att Livsmedelsverkets verksamhet i hög grad är beroende av teknisk infrastruktur som data- och telekommunikation, elförsörjning, tillgång till transporter, samt offentliga kommunikationer för personalens del. Många ämnesområden är beroende av sakkompetens som enbart finns hos ett fåtal medarbetare. Krishanteringen sker ofta i samverkan med andra aktörer och är därmed beroende av dessa.

Hotbilden mot Livsmedelsverket och ansvarsområdet håller på att förändras, t.ex. genom att vissa livsmedelsbruna patogener ökar oroväckande och att indikationer finns på att torka och låga grundvattennivåer kommer att bli ett vanligare problem i framtiden. Det försämrade globala säkerhetsläget har också lett till att civilförsvarsplanering blir en allt viktigare del av

myndighetens krisberedskapsarbete. För att hålla hotbilden aktuell behövs ytterligare arbete med riskidentifiering och omvärlds-bevakning. Identifierade förbättringsområden är bl.a. att förtydliga ambitionsnivån för krisberedskapsarbetet, definiera uppdraget kring civilförsvarsplaneringen och mer övning av krisorganisationen.

9.2.7 Bedömning av kontrollen

Antal registrerade anläggningar och antal kontroller med ett riskbaserat urval ökar inom primärproduktionen, men mycket arbete återstår för att uppnå en riskbaserad kontroll, både vad gäller urval av kontrollobjekt och genomförande.

Antalet anläggningar i leden efter primärproduktionen av livsmedel ökar. Det är framförallt små anläggningar som blivit fler, bland annat restauranger, mobila verksamheter och tillfälliga sommarverksamheter.

Andelen av de mest riskfyllda anläggningarna (i riskklass 1-4) som kontrollerats har ökat från 88 procent (år 2014) till 97 och 95 procent (2015 och 2016), vilket är en positiv utveckling. Dessa anläggningar hade tilldelats flest kontrolltimmar (>16 timmar). Det specifika målet i livsmedelskontrollen *Alla anläggningar i riskklass 1-4 kontrolleras varje år*, var i princip uppnått under 2014 och har förbättrats sedan dess. Även under 2016 har fokus legat på dessa anläggningar och planerad kontroll på anläggningar med mer än 5 kontrolltimmar har utförts på 95 procent.

Andelen planerade kontroller i livsmedelskontrollen där kontrollområdet Information granskats har ökat från 40 2014 till 49 procent 2015 och 52 procent 2016. Inför ikraftträdandet av den nya informationsförordningen 2014 gjordes flera utbildningsinsatser för kontrollpersonalen vilket gett genomslag i kontrollen 2015 och 2016. Ökning av andelen avvikelser syns även inom detta område.

Det är en spridning mellan olika lokala kontrollmyndigheters andel kontroller med avvikelse i livsmedelskontrollen och i om de använder åtgärder mot livsmedelsföretagaren då bristande efterlevnad noterats. Detta tyder på att bedömningar och gradering av iakttagelser görs på olika sätt, och att kontrollen därmed inte är likvärdig.

Majoriteten av kontrollmyndigheterna är små. Det är 77 procent av myndigheterna som hade mindre än 3 årsarbetskrafter och av dem 34 procent som har mindre än en årsarbetskraft. Med en liten personalstyrka är det svårt att upprätthålla, behålla och utveckla kompetensen inom alla olika verksamhetstyper, bygga upp erfarenhet av exempelvis matförgiftningsutbrott, hantera eventuella intressekonflikter och arbeta med utvecklingsinsatser. Sårbarheten är stor hos en liten kontrollmyndighet. Trots detta är det många små kontrollmyndigheter som utför en fullgod kontroll.

Livsmedelsverket verkar för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll i hela landet. För att skapa en bättre och smidigare kontroll genomför Livsmedelsverket bland annat samordnade kontrollprojekt, särskilda utbildningsinsatser och tar fram vägledningar, kontrollhandböcker och andra verktyg. Dessa insatser utvecklar kompetensen och arbetssätt i livsmedelskontrollen.

9.3 Kontroll av dricksvatten

9.3.1 Beskrivning av kontrollområdet

För en detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

9.3.2 Kontrollens omfattning och resurser

9.3.2.1 Omfattning

Myndigheter

Kontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna (kommunerna) och av Livsmedelsverket, totalt 250 kontrollmyndigheter.

Anläggningar

Under 2016 fanns det totalt 5 519 dricksvattenanläggningar. Efter rensning av tidigt upphörda och sent nyregistrerade anläggningar så var antalet 5 364. Följande sammanställningar bygger på rensad data.

Tabell 54. Antal dricksvattenanläggningar

	2016	2015	2014
Totalt antal dricksvattenanläggningar	5 519	5 357	4 915
Antal dricksvattenanläggningar efter rensning*	5 364	5 203	4 744

* Anläggningar som har upphört under perioden januari – mars eller nyregistrerats under perioden november – december har rensats bort.

Anläggningarna är indelade i olika riskklasser³³. Det är få anläggningar i de högsta riskklasserna, det vill säga 1 – 4, och flest anläggningar i riskklass 8. Fördelningen av anläggningarna mellan riskklasserna är stabil över tid. Ökningen som skett i antal dricksvattenanläggningar är framför allt i de lägre riskklasserna.

Tabell 55. Antal dricksvattenanläggningar per riskklass, där 1 är högst riskklass och 8 lägst riskklass

År	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas*	Totalt
2016	5	13	29	96	151	5	1 454	3 444	167	5 364
2015	5	12	29	91	167	5	1 410	3 327	157	5 203
2014	5	12	28	93	173	10	1 308	2 838	277	4 744

* Den inrapporterande myndigheten använder sig av någon annan riskklassningsmodell, då redovisas inte riskklass, uppgift saknas.

³³ Se Livsmedelsverkets vägledning Riskklassning av livsmedelsanläggningar och beräkning av kontrolltid.

Kontroller

Under 2016 utfördes totalt 2 953 kontroller. Det är olika orsaker till kontrollerna; planerade, uppföljande eller händelsestyrda. De uppföljande kontrollerna ligger stadigt på 7 procent. De händelsestyrda ligger stadigt på två procent av kontrollerna.

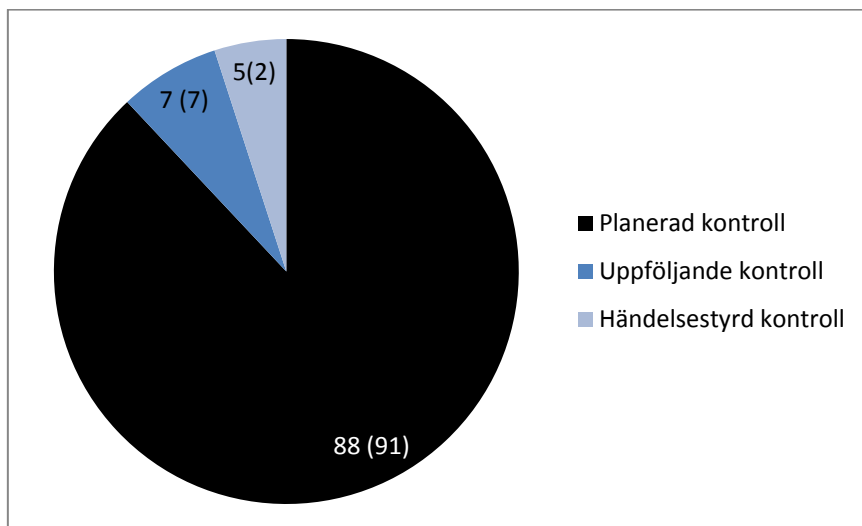

Diagram 22. Kontroller utförda på dricksvattenanläggningar fördelade på kontrollorsak, 2016, procent. Inom parentes 2015års siffra³⁴.

Kontrollerna är antingen föranmälda eller oanmälda. Majoriteten av kontrollerna på dricksvattenanläggningar är föranmälda. Det är oftast mest ändamålsenligt att föranmäla dessa kontroller med tanke på hur verksamheterna är utformade och bemannade. Flera anläggningar är obemannade.

Tabell 56. Utförda kontroller på dricksvattenanläggningar fördelade på kontrollorsak och föranmäld respektive oanmäld kontroll, 2016, procent

	Planerad kontroll	Uppföljande kontroll	Händelsestyrd kontroll	Totalt
	n = 2 608	n = 195	n = 150	n = 2 953
Föranmäld	73	67	38	71
Oanmäld	27	33	62	29
Totalt	100	100	100	100

n = antal kontroller

De planerade kontrollerna utfördes på 2018 anläggningar. En liten minskning jämfört med 2015. Andelen anläggningar där det utförts planerad kontroll ligger dock stadigt runt 40 procent.

³⁴ 2014 benämndes de uppföljande kontrollerna för extra offentlig kontroll

Tabell 57. Antal dricksvattenanläggningar, totalt antal kontroller och antal anläggningar där planerad kontroll utförts.

	2016	2015	2014
Antal anläggningar	5 364	5 203	4 744
Totalt antal kontroller*	2953	2 775	2 544
Antal anläggningar med planerad kontroll	2018	2 067	1 982
Andel anläggningar med planerad kontroll, procent	39,3	39,7	41,8

*planerade, uppföljande och händelsestyrda kontroller

Det är viktigt att komma ihåg att riskklassificeringen påverkar om en anläggning kontrolleras årligen eller inte. Anläggningar i lägre riskklasserna som tilldelats ett fåtal kontrolltimmar kan kontrolleras enligt plan vartannat eller vart tredje år, medan anläggningar i höga riskklasser med flera tilldelade kontrolltimmar kontrolleras årligen. Det stora antalet dricksvattenanläggningar ligger i de lägre riskklasserna, drygt 90 procent i riskklass 7 och 8, vilket ger stort genomslag på andelen anläggningar som kontrollerats. Utifrån detta resonemang ligger andelen kontrollerade anläggningar på en rimlig nivå.

Kontroll har utförts olika ofta på olika typer av anläggningar. Det är framförallt anläggningar i de lägre riskklasserna som inte kontrolleras årligen, men det finns även anläggningar i de högre riskklasserna som inte kontrollerats.

Tabell 58 Andel dricksvattenanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat per riskklass, procent

	Riskklass									Totalt n=5 364
	1 n=5	2 n=13	3 n=29	4 n=96	5 n=151	6 n=5	7 n=1 454	8 n=3 444	Saknas n=167	
Ingen kontroll	0	8	24	28	32	60	52	66	80	61
En kontroll	20	31	41	42	49	0	42	30	20	34
Flera kontroller	80	62	34	30	19	40	6	4	0	6
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

n = antal anläggningar

Anläggningar i de lägre riskklasserna har sällan kontrollerats mer än en gång per år, medan anläggningar i de högre riskklasserna har fått flera kontroller. Anläggningar i riskklasserna 1 - 4 borde ha fått en eller flera kontroller under året vilket dock inte var fallet för alla anläggningar. Totalt har 24 procent av procent av anläggningarna i dessa riskklasser inte fått någon kontroll under 2016. Det är en liten ökning jämfört med 2015 då 23 procent av anläggningar inte fick någon kontroll och kan jämföras med 2014 då motsvarande siffra låg på 17 procent. Det finns fortfarande anläggningar med mycket tilldelad kontrolltid som inte har fått någon kontroll under 2016. Anläggningar med minst fem tilldelade kontrolltimmar bör få kontroll årligen men upp till 34 procent av dessa har inte fått någon kontroll 2016 (se tabell 59).

Tabell 59. Andel dricksvattenanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat på antal tilldelade kontrolltimmar, 2016, procent

	Tilldelade kontrolltimmar					Saknas n= 77	Totalt n= 5 364
	>16 n= 24	9-16 n= 123	5-8 n= 230	1-4 n=4 816	< 1 n= 94		
Ingen kontroll	13	29	34	62	79	92	61
En kontroll	29	42	49	33	21	8	34
Flera kontroller	58	28	17	4	0	0	6
Totalt	100	100	100	100	100	100	100

n = antal anläggningar

Granskade kontrollområden

Vissa kontrollområden³⁵ kontrolleras oftare än andra. Det område som granskats vid störst andel av kontrollerna var Vattenkvalitet och Infrastruktur, lokaler och utrustning, följt av Rengöring och Skadedjur.

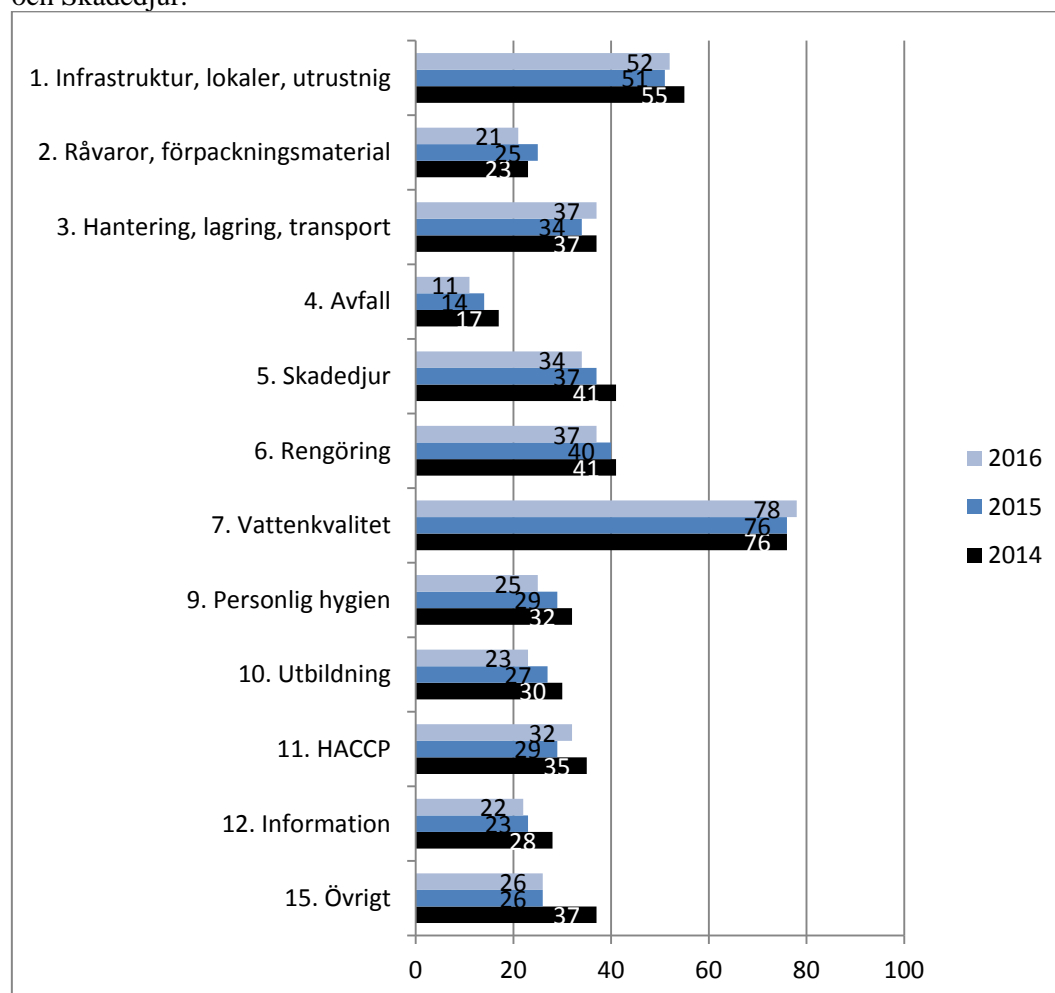

Diagram 24. Andel av planerade kontroller då kontrollområdet granskats, procent

³⁵ Se kontrollhandbok – utföra offentlig livsmedelskontroll, fördjupning – kontrollområden. Kontrollområde 8, 13 och 14 är inte aktuella för kontroll vid dricksvattenanläggningar.

9.3.2.2 Förändringar i resurser

Inom dricksvattenkontrollen arbetade totalt 39 årsarbetskrafter (åa). Myndigheterna bedömde att det behövdes totalt ytterligare 6 åa inför kommande års kontrolluppdrag och - plan.

Tabell 60. Kontrollmyndigheternas personalresurser inom dricksvattenområdet i antal årsarbetskrafter och bedömning av resursbehovet.

	2016	2015	2014
Kontrollpersonal, antal åa	39	43	44
Behov inför nästa år, antal åa	45	46	45

åa = årsarbetskrafter

9.3.3 Måluppfyllelse

I den nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan finns från och med 2013 gemensamma mål för livsmedelskontrollen. Ett av målen anger att alla anläggningar i riskklass 1-4 ska få minst en kontroll per år och att målet ska vara uppnått senast 31 december 2016 (lägg in fotnot med hänvisning till NKP 2013-2016) ³⁶.

Totalt sätt har kontroll utförts på 78 procent av alla anläggningar i riskklass 1-4 med fem eller fler tilldelade kontrolltimmar (77procent 2015, 84 procent 2014) Fördelningen mellan olika myndigheter skiljer sig dock åt. ÅR 2016 är det liksom 2015, 74 procent av myndigheterna som kontrollerar 90 procent eller mer av dessa anläggningar vilket är en minskning jämför med 2014. (se diagram 26 nedan).

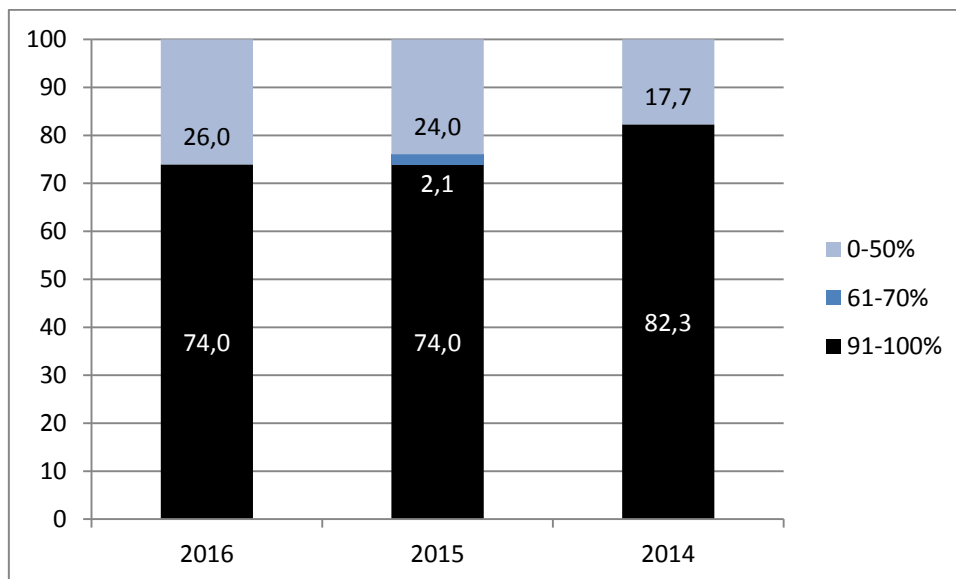

Diagram 25. Andel myndigheter som kontrollerat olika andel av dricksvattenanläggningar i riskklass 1-4 med fler än 5 tilldelade kontrolltimmar, procent. Under alla 3 åren var det 96 st. myndigheter som hade kontrollansvar för denna typ av anläggning.

Resultat antyder att antingen utför myndigheten kontroll vid de dricksvatten- anläggningar som ingår i kontrollansvaret (den mörkaste delen av stapeln) eller gör myndigheten inte det (den ljusare delen av stapeln). Det är få myndigheter som bara delvis utför kontroll vid

³⁶ Indikatorn för att följa upp detta mål visar hur många anläggningar i riskklass 1-4, med fler än fem tilldelade kontrolltimmar, som fått minst en kontroll.

dricksvattenanläggningar (den mellanblåa stapeln som endast förekommer för 2015). Tidigare års resultat från kommunrevisioner inom området dricksvatten har visat att kontrollen påverkas starkt av om kontrollmyndigheten har tillgång till kontrollpersonal med tillräcklig kompetens på området.

9.3.4 Efterlevnad hos företag

Inom kontrollen vid dricksvattenanläggningar minskar andelen planerade kontroller med avvikelse något. Andelen var 49 procent 2016, jämfört med 44 procent 2015 och 47 procent 2014.

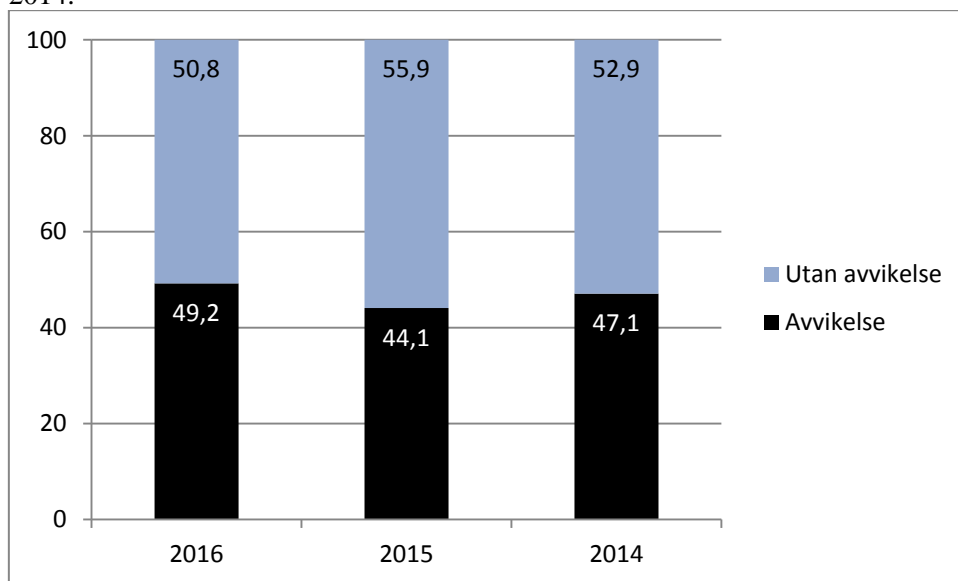

Diagram 26. Andel planerade kontroller med avvikelse respektive utan avvikelse, procent

De kontrollområden där andelen avvikelser är högst är liksom tidigare år de som berör HACCP, Vattenkvalitet och Infrastruktur, lokaler och utrustning.

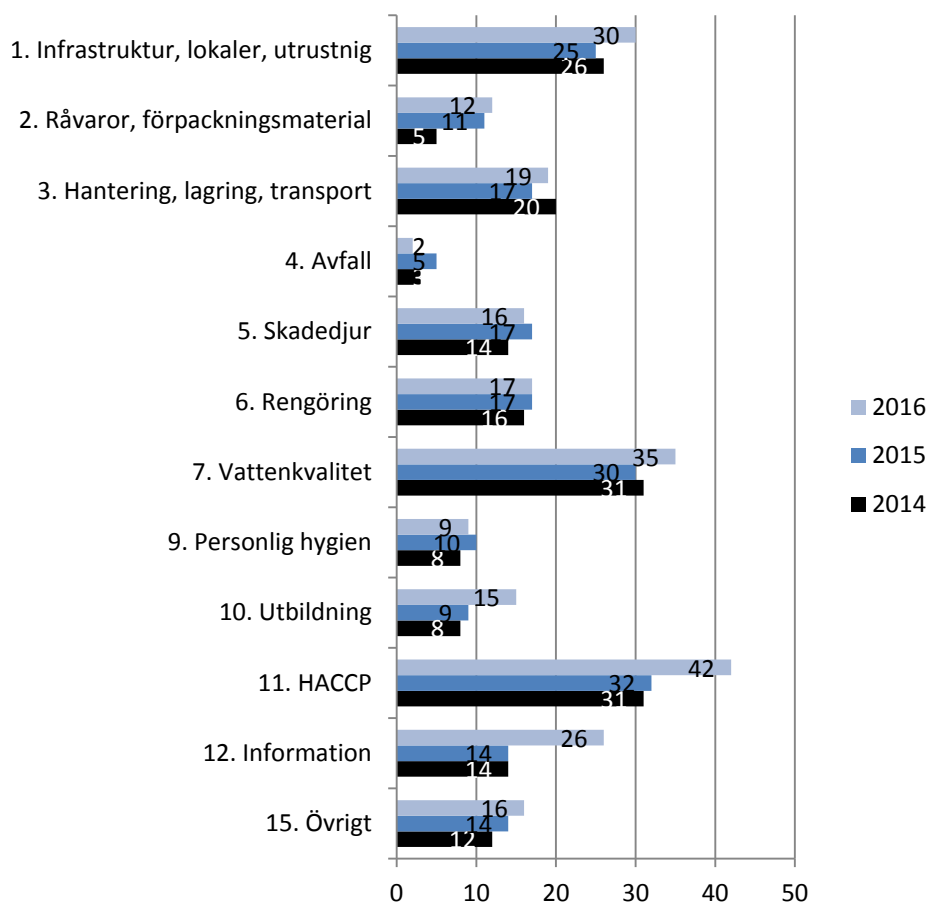

Diagram 27. Andel avvikelser per kontrollområde, procent.

9.3.5 Beslut om åtgärder mot företag

Antal kontroller som ledde till beslut om åtgärd från myndigheten vid bristande efterlevnad var totalt 96, vilket är 6,5 procent, en klar minskning jämfört med 2015 och 2014. Den absolut vanligaste åtgärden var föreläggande, precis som tidigare år.

Tabell 61 Antal och andel kontroller som lett till åtgärd vid bristande efterlevnad.

	2016	2015	2014
Totalt antal kontroller*	2 953	2 775	2 544
Kontroller med avvikelse	1 472	1 223	1 197
Antal kontroller som lett till åtgärd från myndigheten	96	132	124
Andel åtgärder vid kontroller med avvikelse, procent	6,5	10,8	10,4

*planerade, uppföljande och händelsestyrda kontroller

9.3.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

För att höja kompetensen hos kontrollmyndigheter arrangerar Livsmedelsverket löpande riktade utbildningar eller medverkar i andras utbildningar. Under 2016 genomfördes de tre sista regionala seminarierna om riskbaserad dricksvattenkontroll. I de tre seminarierna deltog 114 deltagare från 109 kommuner/kontrollmyndigheter.

Livsmedelsverket har föreläst på Strålsäkerhetsmyndighetens kurs om radioaktiva ämnen i dricksvatten. Kursen genomfördes med anledningen av införlivandet av radiakdirektivet (2013/51/EURATOM) i dricksvattenföreskrifterna.

Under 2016 har Livsmedelsverket drivit ett kontrollprojekt inom dricksvattenområdet, se avsnitt 9.2.6.

Under 2016 uppmanades 61 893 personer att koka sitt dricksvatten från dricksvattenanläggningar i 30 olika kommuner. För att få ett mått på omfattningen av kokningsrekommendationerna multipliceras antalet drabbade personer med antalet kokningsrekommendationsdygn vid varje enskilt tillfälle, vilka sedan adderas. År 2016 var denna siffra 299 151 ”persondygn” jämfört med 711 265 ”persondygn” år 2015.

Tabell 62. Antal berörda personer, antal dygn och antal persondygn, 2011-2016

År	Antal personer	Antal dygn	Antal persondygn
2016	61 893	398	299 151
2015	21 993	431	711 265
2014	129 495	415	533 745
2013	246 955	554	1 619 450
2012	33 253	635	373 053
2011	146 439	727	7 074 989

Nationell dricksvattensamordning

Det nationella nätverket för dricksvatten stödjer strategisk och systematisk samordning på dricksvattenområdet med fokus på klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen och krisberedskapsplanering. Inom nätverkets ram har man från och med 2016 arbetat organiserat utifrån tre prioriterade områden och fyra arbetsgrupper.

- krisberedskap
- forskning och utveckling
- planering samt offentlig kontroll av dricksvatten

Livsmedelsverket är samordnande myndighet för dricksvattenfrågor med inriktning på klimatanpassning och krisberedskap på nationell nivå och ordförande i styrgruppen Nationellt nätverk för dricksvatten. Nätverket har regelbundna möten för nätverkets olika nivåer, tematiska seminarier och kurser med fokus på prioriterade frågor samt informationsinsatser som lyfter fram dricksvattenfrågor inom nationella planer och program. Information om nätverkets aktiviteter publiceras på Livsmedelsverkets webbplats under rubriken Samverkan och Nationellt nätverk för dricksvatten. Under 2016 har det inom nätverkets ram fortsatt ett arbete med utgångspunkt från nationell strategi för hanteringen av korta kriser i dricksvattenförsörjningen och ett antal av dessa aktivitetsförslag i den nationella strategin genomförs just nu.

Under 2016 startades ett omfattande arbete med en handbok för klimatanpassning av dricksvattenproduktionen. Arbetet sker i samverkan med nationella myndigheter, länsstyrelser, branschföreträdare och andra viktiga aktörer. Projektet kommer att pågå till och med 2018.

Nationellt nätverk i samverkan med Sveriges kommuner och landsting (SKL) startade 2015 en arbetsgrupp med dricksvatten och offentlig kontroll. Gruppen har under 2016 arbetat för bättre kompetensförsörjning och ökad status på dricksvattenkontrollen. Kompetensprofil och kartläggningar av universitetsutbildningar med lämplig inriktning för dricksvatten och kontroll. Baserat på ett utökat kunskapsunderlag om hur dricksvattenkontrollen fungerar behöver tydliga mål och aktiviteter för dricksvattenkontrollen tas fram genom dialog med kontrollen och Livsmedelsverket. Arbetsgruppen består av representanter för kommunala myndigheter, Generalläkaren, länsstyrelsen, Livsmedelsverket och SKL.

Arbetsgruppen för forskning och utveckling genomförde ett seminarium om mikrobiologiska dricksvattenrisker den 25 oktober i Gävle och det var lagt dagen innan ett möte om kemiska risker. Seminariet riktade sig till dricksvattenproducenter, inspektörer och andra aktörer. De deltagande myndigheterna var Livsmedelsverket, Folkhälsomyndigheten och SVA. Ett nordiskt-baltiskt möte med inriktning dricksvattenforskning och utveckling genomfördes i Helsingfors med Finland som arrangör. Arbetsgruppen för planering har arbetat med samsyn för dricksvattenfrågor och följt upp dricksvattenutredningens arbete med planeringsfrågor och även andra aktuella utredningar som ansvarsutredningen för klimatanpassning.

9.3.7 Bedömning av kontrollen

De lokala kontrollmyndigheterna har jobbat aktivt med att inventera och registrera små dricksvattenanläggningar, vilket är positivt.

Vid kontrollen av dricksvattenanläggningar prioriteras inte alltid anläggningarna med de högsta riskerna. Det specifika målet i livsmedelskontrollen *Alla anläggningar i riskklass 1-4 kontrolleras varje år*, är inte uppnått. Under 2016 var det bara 76 procent av dessa anläggningar som kontrollerades. Detta är en fortsatt låg siffra.

Flera insatser har gjorts på detta område, se avsnitt 9.3.6, men ytterligare utveckling av kontrollen krävs.

9.4 Särskilda kontrollprogram

9.4.1 Restsubstanser

För en detaljerad beskrivning av kontrollprogrammet, se Livsmedelsverkets årsredovisning 2016 samt "Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019".

9.4.2 Dioxiner och PCB

För en detaljerad beskrivning av kontrollprogrammet, se Livsmedelsverkets årsredovisning 2016 samt "Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019".

Måluppfyllelse

Tabell 63. Antal prov enligt mål samt antal tagna prov inom, de särskilda kontrollprogrammen 2016.

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Fisk	47	42
Kött	13	13
Ägg	10	10
Äggpulver	5	5
Proteinpulver	5	3
Kryddor	5	5
Kosttillskott	3	2
Summa	88	80

Beslut om åtgärd

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Två av fyra prover på sik från Vänern och Vättern överskred gränsvärdet för summan av dioxiner och för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Två av tre prov av ål från Vänern överskred gränsvärdet för dioxiner. Ett av ålproverna överskred även gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Samtliga prov av lax från Östersjön överskred gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Ytterligare överskred ett prov av strömming från ICES område 31 gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Se tabellen nedan.

Tabell 64. Antal beslut om åtgärder vid överskridande av gränsvärden för dioxiner och PCB samt spridning och medelvärden av dessa halter för 2016.

Livsmedel	n	Summan av dioxiner (PCDD/F-TEQ), pg/g fettvikt		Summan av dioxinlika PCB (PCB-TEQ), pg/g fettvikt		Summan av PCB 28, PCB 52, PCB 101, PCB 138, PCB 153 och PCB 180 (Ices - 6), ng/g fett		Antal överskridanden av gränsvärden efter frändragen mätosäkerhet
		Lägsta och högsta halt	Medelvärde	Lägsta och högsta halt	Medelvärde	Lägsta och högsta halt	Medelvärde	
Svensk odlad röding och regnbåge	3*							
Sik från Vättern och Vänern	4	1,09-8,11	5,99	3,35-11,8	8,47	17,6-34	29,45	2
Införd och importerad sik	4	0,334-0,757	0,58	0,334-0,757	1,18	1,36-10,5	5,99	
Ål, Vänern	3	2,37-5,91	4,21	7,47-15,25	11,17	72,3-137	98,77	2
Strömming, ICES 28, 29 N samt 31	16	0,23-5,47	1,86	0,44-8,33	3,07	1,35-31,6	13,83	1**
Lax, Östersjön	4	3,68-4,66	4,09	8,22-10,70	9,33	46,8-59,2	50,8	4**
Underhudsfett av kalkon	5	0,337-0,994	0,54	0,537-1,46	0,87	1,95-5,31	3,15	
Underhudsfett av nöt	6	0,228-0,343	0,29	0,582-0,807	0,68	1,77-2,61	2,16	
Underhudsfett av vildsvin	2	0,495-1,45	0,97	1,09-3,14	3,68	0,91-15,6	8,26	
Importerad krabba/fiskolja	5	0,106-0,135	0,21	0,163-2,77	0,94	0,552-7,98	2,41	
Proteinpulver för idrottare	2	0,388-0,429	0,41	0,593-0,682	0,64	1,97-2,46	2,22	
Äggulvulver	5	0,181-0,449	0,25	0,289-0,719	0,45	1,00-6,85	2,29	
Torkade kryddor	5	0,159-0,164	0,61	0,254-1,40	0,85	0,80-0,88	0,85	
Kosttillskott	3*							

*Samtliga prover har inte analyserats ännu

** Frilistningen av fet Östersjöfisk gör att inga åtgärder genomförs trots överskridanden av gränsvärden

Sik och ål ingår inte i det undantag som Sverige har fått från EU:s gränsvärden för dioxiner och PCB. Information om gränsvärdesöverskridande halter av dioxiner och dioxinlika PCB i sik från

Vänern har tidigare lämnats över till berörda kontrollmyndigheter. Livsmedelsverket följer löpande upp de berörda kontrollmyndigheternas åtgärder. Information om gränsvärdesöverskridande halt av dioxiner och PCB i ål från Vänern kommer att lämnas över till berörda kontrollmyndigheter för vidare åtgärder.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Sik från Vänern har sedan tidigare belagts med saluförbud av de behöriga myndigheterna.

Problematiken med höga halter av dioxiner och PCB i fet fisk från Östersjöområdet är sedan länge känt. Årligen ingår minst 15-30 prov på fisk från Östersjöområdet i kontrollen.

Livsmedelsverket har kostrekommendationer för att begränsa vissa sårbara befolkningsgruppers intag av dessa fiskarter från Östersjöområdet. Kostråden om fiskkonsumtion finns att läsa på www.slv.se.

Livsmedelsverket har konstaterat att halterna av dioxiner och dioxinlika PCB i ekologiska ägg årligen har ökat sedan 2005, se tabell nedan. Under hösten 2016 informerades äggbranschen, Jordbruksverket och Statens Veterinärmedicinska anstalt om trenden. Äggbranschen har därför i slutet av 2016 genomfört förändringar i sammansättningen av värfoder till ekologiska värfhöns för att reducera halterna av dioxiner i ägg.

Tabell 65. Förändringar av halter PCDD/F och dioxinlika PCBer i samlingsprover av ekoägg 2005-2015. Samlingsproverna innehöll 12-18 ägg från en gård per prov. N= 49.

Förening	N<LOQ	% förändring (% per år) ^a	Statistisk signifikans, P-värde
CB 77	3	5,0±1,8	0,010
CB 126	1	6,4±2,8	0,026
2,3,7,8-TCDF ^b	3	4,3±1,9	0,026
1,2,3,7,8-PeCDF	7	2,8±2,5	0,266
2,3,4,7,8-PeCDF	4	9,7±2,4	<0,0001

^aLog-normal linjär regression

^bData log-transformerades ej eftersom de var normalfördelade. Resultat presenteras som förändring av halt(pg/g fett) per år.

9.4.3 Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

Beskrivning av kontrollområdet

För en detaljerad beskrivning av kontrollprogrammet, se Livsmedelsverkets årsredovisning 2016 samt ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

9.4.4 Bekämpningsmedelsrester

Beskrivning av kontrollområdet

För en detaljerad beskrivning av kontrollprogrammet, se Livsmedelsverkets årsredovisning 2016 samt ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för bekämpningsmedelsrester i livsmedel omfattade år 2016 analys av 1 730 prov. Programmet fördelades på 450 st prov på inhemska varor, 520 st prov på varor från övriga EU samt 760 st prov på varor från 3:e land. I EU:s koordinerade program, som är en del av det nationella kontrollprogrammet, ingick analys av huvudkål, jordgubbar, persikor/nectariner, purjolök, sallat, råg, tomater, vin (rött eller vitt), äpplen, komjölk och svinfett samt barnmat avsett för spädbarn och småbarn. Sverige ska analysera minst 15 prov

av vardera livsmedlet, undantaget barnmat avsett för spädbarn och småbarn som har tio prov som minimum. Detta ger ett minimum av totalt 175 prov inom det EU-koordinerade programmet. Merparten av proven av färska frukter och grönsaker tas i första grossistledet. Konserver, spannmålsprodukter, oljor och barnmat tas i detaljhandeln. Spannmålsprov tas hos kvarnföretagen. Flertalet prov tas av Jordbruksverkets inspektörer på uppdrag av Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av planerade 1 730 prov har 1 733 uttagits. Dessa fördelades på 442 prov på inhemskt, 529 prov på övriga EU samt 762 prov på 3:e land. I det EU-koordinerade programmet uttogs totalt 194 prov. Antalet uttagna prov per produkt inom det EU-koordinerade programmet uppfyllde minimikravet på femton stycken.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Åtgärder vidtas då analysresultatet minus mätosäkerheten överskrider gränsvärdet. I och med ikraftträdandet den 1 september 2008 av Förordning (EG) 396/2005, är samtliga gränsvärden harmoniserade inom EU.

Under 2016 analyserades sammanlagt 1 733 slumpmässiga prov av vegetabiliska- och animaliska produkter på rester av cirka 530 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 45 (2,6 procent) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2015 var att 1 922 prov analyserades varav 28 (1,5 procent) överskred gränsvärdena. Som framgår av diagrammet nedan så visar resultaten från kontrollen en positiv utveckling vad gäller antalet överskridanden av gränsvärden i frukt och grönsaker på den svenska marknaden sett över en längre tidsperiod.

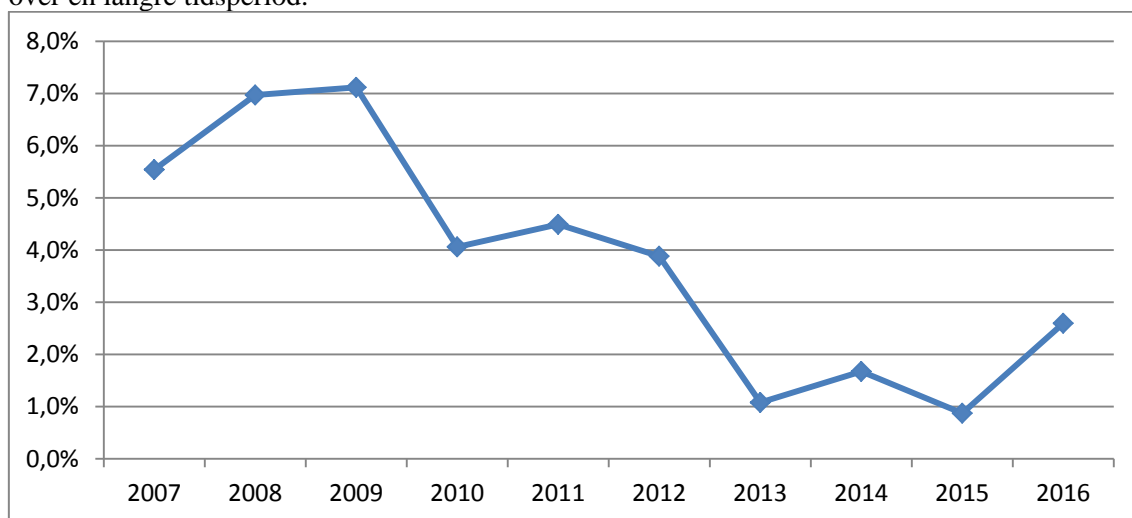

Diagram 28. Andelen överskridanden av gränsvärden i frukt och grönsaker 2007-2016

Andelen överskridanden 2016 var 2,6 procent. Det är drygt en procent högre överskridanden jämfört med 2015. En bidragande anledning till ökningen är att produkter från tredjeland har innehållit bekämpningsmedel som inte haft stöd för användning inom EU. Gränsvärden för sådan användning är satt på lägsta analytiska bestämningsgräns. Trots att det skett en viss ökning 2016 så kan man se en nedåtgående trend sett över en längre period. Att trenden är nedåtgående kan ha flera orsaker. En orsak kan vara effektivare offentlig kontroll på nationell och EU-nivå. EU har till exempel förstärkt kontrollen av vissa varor från tredje land. En annan orsak kan vara branschens egna kvalitetskrav i form av certifierad produktion, som på senare år har fått stor utbredning.

Av 62 prov på spannmålsbaserad barnmat, fruktdrycker och fruktpuréer innehöll inga produkter otillåtna halter.

Bristande efterlevnad kan vara:

- 1) Överskridande av gränsvärde - 45 prov överskred gränsvärdena.
- 2) Misstänkt otillåten användning av bekämpningsmedel – Inga fall av misstänkt otillåten användning påträffades under 2016.
- 3) Bekämpningsmedelsrester i ekologiska produkter – I fem fall har det påträffats otillåtna bekämpningsmedel, se nedanstående tabell. Dessa fall har lämnats över till certifierande kontrollorgan för vidare hantering och uppföljning.

Tabell 66. Ekologiska prov med halter över kvantifieringsgränsen

Produkt	Ursprung	Ämne
Banan	Domenikanska Republiken	cypermetrin
Ris	Pakistan	permetrin
Russin	Australien	iprodon
Vitt vin	Italien	Klormekvat
Zucchini	Spanien	propamokarb

Beslut om uppföljande åtgärder

Om halter av bekämpningsmedel påträffas över gränsvärdet, med mätosäkerheten frändragen, beslutar Livsmedelsverket om villkor för saluhållande av kommande partier av livsmedlet från berörd odlare eller leverantör. Finns delar av partiet kvar hos grossisten beläggs detta med saluförbud.

Under 2016 fattades 17 beslut om förstärkt kontroll av efterkommande sändningar, så kallad riktad provtagning. Sex partier om sammanlagt 39 057 kg stoppades. Partierna bestod av två partier apelsiner från Egypten, apelsiner från Turkiet, Physalis från Colombia, päron från USA, samt ett parti äpplen från Italien. I sex fall påträffades resthalter där en hälsorisk inte kunde uteslutas. I dessa fall gjordes en RASFF-notifiering till EU-kommissionen, se nedanstående tabell.

Tabell 67. Provresultat som har RASFF-notifierats till EU-kommissionen.

Produkt	Ursprung	Ämnen
Nektariner	Chile	tebukonazol
Morötter	Italien	klorpyifos
Färsk koriander	Thailand	karbofuran, metomyl, protifos
Färsk chilipeppar	Thailand	amitraz, triazofos
Äpplen	Italien	klorpyifos
Äpplen	Polen	klorpyifos

Prövning av bekämpningsmedelsprodukter

Livsmedelsverket bistår Kemikalieinspektionen med att bedöma resthalter av bekämpningsmedel i livsmedel och kemiska analysmetoder för dessa i samband med prövning och godkännande av bekämpningsmedelsprodukter. Under året avslutades på Livsmedelsverket totalt runt 81 ärenden som i huvudsak rörde rester av växtskyddsmedel i livsmedel och endast en biocidprodukt

9.4.5 Främmande ämnen i vegetabilier

Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollen av främmande ämnen i vegetabilier utgår från förordning (EG) nr 1881/2006 där gränsvärden för kontaminanter (främmande ämnen) i olika livsmedel anges. För närvarande omfattar kontrollen mykotoxiner, tungmetaller och nitrat. Under 2016 analyserades utvalda vegetabilier och barnmat med avseende på mykotoxiner och nitrat.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet omfattar cirka 140 prov per år. Under 2016 analyserades i kontrollprogrammet 90 prov för mykotoxiner och 50 prov för nitrat. Produkter som har provtagits för kontroll av nitrat är barnmat, sallat, rucola samt rödbetor. För kontroll av mykotoxiner har spannmål, havregryn och vin provtagits, se tabell nedan. Samtliga spannmålsprover analyserades efter Ochratoxin A, Deoxynivalenol och Zearalenon. Havreproven analyserades även efter T-2 och HT-2 toxin. Vin analyserades efter Ochratoxin A.

Tabell 68. Ursprungsland, antal prover och planerat antal prover vid kontroll av främmande ämnen i vegetabilier

Livsmedel	Ursprungsland	Antal prov taget	Planerat antal prov
Kontroll för nitrat			
Barnmat på burk med grönsaker	Sverige och EU	9	9
Spenat, färsk och fryst	Eko, konv, Sverige, EU	11	10
Färsk sallat, odlad april tom september	Sverige, ekologisk och konventionell	10	11
Rucola, odlad april tom september	Sverige, EU, ekologisk, konventionell	10	10
Rödbetor, färska	Sverige, EU, ekologisk, konventionell	10	10
Kontroll för mykotoxiner			
Spannmål (vete, havre)	Sverige	20	20
Havregryn	Sverige	20	20
Vin	EU, 3-L	50	50
Summa		140	140

Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Provtagningen har skett i enlighet med EU-kommissionens förordning (EG) nr 401/2006 och enligt EU-kommissionens förordning (EG) nr 1882/2006 för prov tagna för kontroll av mykotoxiner respektive nitrat. Provtagningen skedde slumpmässigt i både detaljist- och grossistled samt i kvarnledet. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Samtliga av de planerade 140 proven har tagits för analys.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för mykotoxiner och nitrat finns fastställda i EU-kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen. Rödbetor saknar dock

gränsvärde för nitrat, men provtogs för en kommande riskvärdering av tillskottet av nitrat i kosten via rödbetsbaserade produkter. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten.

Analysresultaten från kontrollen av främmande ämnen i vegetabilier 2016 redovisas till Efsa enligt artikel 9 i förordning (EG) nr 1881/2006.

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Under 2016 var det ett prov av svenskodlad sallat som hade halter över gällande gränsvärde för nitrat med hänsyn tagen till mätosäkerheten.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet för vidare hantering och uppföljning och Livsmedelsverket följer upp kontrollmyndighetens åtgärder. Under 2016 överlämnades inte ärendet rörande nitrat till kontrollmyndigheten pga. försenat analysresultat.

9.4.6 Salmonella i animalier

Sveriges salmonellakontroll för 2016, inklusive kontrollen av Salmonella i livsmedel, rapporteras samlat i den svenska zoonosrapporten som tas fram av Statens veterinärmedicinska anstalt i samarbete med Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Zoonosrapporten sammanställs under våren 2017 och sänds till EFSA. Nedan återges en sammanställning av resultat av kontroll av Salmonella 2016 vid slakterier och styckningsanläggningar.

Tabell 69. Antal prov och antal positiva prov av salmonella vid kontroll av nöt och svin vid slakterier 2016

Nöt & svin	Antal prov				Antal positiva prov			
	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a. prov	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a. prov
Svabbar	3 661	1 624	2 333	7 618	0	1	1	2
Lymfknutor	3 627	1 548	2 364	7 539	4	1	2	7
Totalt	7 288	3 172	4 697	15 157	4	2	3	9

Tabell 70. Salmonellakontroll av fjäderfä vid slakterier 2016

Fjäderfä	Antal prov	S:a prov	Antal positiva prov
Halsskinn	4 288	4 288	0
Totalt	4 288	4 288	0

Tabell 71. Salmonellakontroll av nötkött, svin och fjäderfä vid styckningsanläggningar 2016

	Nötkött och Svin		Fjäderfä	
	Antal prov	Antal positiva prov (%)	Antal prov	Antal positiva prov (%)
	4 955	0(0)	908	0 (0)
Totalt	4 955	0(0)	908	0 (0)

Tabell 72. Sammanfattning av all salmonellakontroll vid slakterier och styckningsanläggningar 2016.

	Antal prov	Positiva prov
Summa total nötkött och svin (slakterier och styckningsanläggningar)	20 112	9
Summa total fjäderfä (slakterier och styckningsanläggningar)	5 196	0
Summa total (slakterier och styckningsanläggningar)	25 308	9

Totala antalet prov under året var 25 308. Nio positiva prov på Salmonella påvisades. I samband med slakt påvisades 4 positiva prov från nötkreatur, 2 positiva prov från slaktsvin och 1 positiva prov från vuxna svin. Inga positiva prov från fjäderfä i samband med slakt. I samband med styckning påvisades 0 positiva prov. Laboratoriet som analyserade proven sades upp mars 2016 efter problem med kontamination. En upphandling genomfördes av laboratorietjänster och salmonellakontrollen utfördes av ett nytt laboratorium resten av året.

Provtagningen på slakterier och styckningsanläggningar bekräftar att de insatser som görs i tidigare led resulterar i mycket låg förekomst av salmonella hos levande djur och på svenskt nötkött-, gris- och fjäderfäkött. Det innebär att risken för att salmonella ska spridas från svenskt kött till konsumenter är mycket liten.

9.4.7 Cesium i ren

Beskrivning av kontrollområdet

För en detaljerad beskrivning av kontrollprogrammet, se Livsmedelsverkets årsredovisning 2016 samt "Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019.

9.4.8 Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för tvåskaliga blötdjur avser kontroll av marina biotoxiner i blåmusslor, hjärtmusslor och ostron. Kontrollen innefattar också klassificering av musselvatten

med avseende på halten av bakterien *Escherichia coli* i musslorna. Det är Livsmedelsverket som ansvarar för att de musselvatten som utnyttjas som produktionsområden för musslor kontrolleras löpande genom bedömning av analyserna mot gränsvärden som framgår av EU-kommissionens förordning (EG) nr 853/2004.

Begrepp

Marina biotoxiner är gifter som produceras av marina mikroalger (plankton). De toxiner som ingår i kontrollen är DST (Okadasyra, dinophysistoxiner och pectenotoxiner), PST (Saxitoxiner), YTX (Yessotoxiner), AZA (Azaspirozider) och AST (Domorinsyra).

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för tvåskaliga blötdjur omfattade år 2016 analys av 1777 prov. Proven fördelades på kemiska analyser av lipofila toxiner (inkl. DST, AZA och YTX samt screening av AST), kemiska analyser av PST, mikrobiologiska analyser av *E. coli* samt planktonanalyser i havsvatten.

Tabell 73. Antal analyserade prov för algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur under 2016

	Analyserade prov	Överskridanden
Lipofila toxiner	652	13
AST	25	3
PST	540	0
<i>E. coli</i>	463	13
Plankton	97	-
Totalt	1777	29

Proverna tas från havsområden där musselproduktion sker.

Måluppfyllelse

I kontrollprogrammet tas prover minst en gång per vecka i områden där musslor och ostron skördas, men antalet provtagningar går inte att förutse eftersom det beror på hur många områden som är öppna för skörd under året. Målet att ta prover varje vecka i öppna områden är uppfyllt. Det sker en regelbunden övervakning av närvaron av potentiellt giftiga plankton i vattnet i produktionsområdena, dock sker inte provtagningen i alla produktionsområden utan på ett mindre antal representativa punkter.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för 5 toxiner eller grupper av toxiner samt för bakterien *E. coli* (EU-kommissionens förordning (EG) nr 853/2004). Åtgärden vid överskridande av gränsvärden innebär att Livsmedelsverket stänger området för produktion, det vill säga upptag av tvåskaliga blötdjur, tills analysprover visar att halterna av toxinet återigen är under gränsvärdet.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde, se tabell 74.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Under 2016 togs 13 beslut om stängning på grund av toxinhalt över gränsvärdet i musslor. Tre toxiska perioder inträffade under vår och sommarmånaderna med olika geografisk utbredning. I april drabbades en del av områdena runt Orust av AST i musslor. I juni mättes halter av PST upp i ett antal områden från Sotenäs och söderut dock var inga halter över gränsvärdena och i juli kom oväntat en period med höga halter DST i många områden längs kusten. Alla 13 överskridanden av *E. coli* drabbade olika områden vid vardera ett enstaka

tillfälle och stängdes tills värdena minskat igen och två provtagningar i följd visade på halter under gränsvärdet.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Förutom arbetet med den löpande kontrollen som inkluderar provtagning och beslut om öppning och stängning av produktionsområden arbetade Livsmedelsverket under 2016 bland annat med omklassificering av områden och revidering av samtliga provtagningsplaner för provtagning av E.coli-bakterier i tvåskaliga blötdjur. Arbete med revidering av produktionsområdenas gränser utifrån förändrad produktion samt risk för fekala föroreningar genomfördes också.

9.5 Övriga områden för kontroll

9.5.1 Aromer och rökaromer

För beskrivning av området se NKP del 2 avsnitt 10.4.3.1.

9.5.2 Bestrålning

I Sverige finns inte någon anläggning för bestrålning av livsmedel. Livsmedelsverket har under 2016 inte utfört några analyser för påvisning om provet behandlats med joniserande strålning.

9.5.3 GMO

Beskrivning av området

För utförlig beskrivning av området, se NKP 2016-2019.

Kontrollens omfattning och resurser

2016 genomförde Livsmedelsverket ett nationellt kontrollprojekt med avseende på GMO som omfattade både dokumentationskontroll och provtagning.

Dokumentationskontroll med avseende på spårbarhet genomfördes hos elva företag (tillverkare). Alla tillverkare hade dokumentationsrutiner och spårbarhet för GMO implementerat i deras egenkontroll. 13 majs-, 19 soja- och två papayaprodukter togs ut från 20 företag för GMO-analys. I nio (26 procent) av proverna påträffades GMO. Sex sojaprover innehöll genetiskt modifierad soja. Två av proverna innehöll 8 respektive 14 procent GMO, medan fyra av proverna innehöll spår av GMO, det vill säga mindre än 0,9 procent GMO. Tre majsprodukter innehöll genetiskt modifierad majs i varierande grad från 50 till 100 procent. I varje prov kunde det förekomma upp till elva olika GMO-sorter. De produkter som hade hög inblandning av GMO kom uteslutande från USA och var inköpta i butik. Ingen otillåten GMO påträffades. Livsmedelsverket har i egenskap av NRL för genmodifierat foder satt upp fem analysmetoder för att kunna detektera och kvantifiera de GMO-sorter som för tillfället omfattas av förordning (EU) nr 619/2011 om provtagnings- och analysmetoder för offentlig kontroll av foder vad gäller förekomst av genetiskt modifierat material där godkännandeförfarandet fortfarande pågår eller godkännandet har upphört att gälla.

Inom ramen för Jordbruksverkets officiella foderkontroll har Livsmedelsverket analyserat 16 foderprover med avseende på GMO-förekomst. Livsmedelsverket analyserade ett risprov enligt EU-kommissionens genomförandebeslut 2013/287/EU om nödgärder avseende icke-godkänt genetiskt modifierat ris i risprodukter med ursprung i Kina.

9.5.4 Livsmedel för personer med särskilda näringsbehov

Beskrivning av området

För utförlig beskrivning av området, se NKP 2016-2019 och avsnitten om ”Glutenfria, laktosfria och andra ”fri från”-livsmedel” samt ”Livsmedel för särskilda grupper – FSG” i Kontrollwiki på Livsmedelsverkets webbplats.

Antal anmälningar av ”fri från”-livsmedel 1 januari 2016 – 19 juli 2016 var 2014 stycken. Från och med den 20 juli 2016 är anmälan av ”fri från” frivillig och antalet frivilliga anmälningar som gjordes 20 juli 2016 – 31 december 2016 var 60 stycken.

Under 2016 var antalet anmälningar av livsmedel för speciella medicinska ändamål 21 stycken, anmälningar om modersmjölksersättningar fem stycken och antalet VLCD-tillstånd åtta stycken.

9.5.5 Livsmedelstillsatser

Beskrivning av området

För utförlig beskrivning av området, se NKP, del 2, 2016-2019.

Kontrollens omfattning och resurser

Kontrollen av livsmedelstillsatser ingår i den ordinarie kontrollen av produktionsanläggningar och detaljhandel.

Måluppfyllelse

Under 2016 har ett stödmaterial (kontrollhandbok) om kontroll av livsmedelstillsatser färdigställts för publikation på livsmedelsverkets Kontrollwiki. Informationen vänder sig till de som utför offentlig kontroll av företag som hanterar tillsatser på olika sätt till exempel:

- tillverkare av tillsatser
- importörer av tillsatser
- företag som använder tillsatser i sin tillverkning av tillsatsblandningar eller livsmedel

Även vägledningen till förordning (EG) nr 1831/2003 om livsmedelstillsatser bearbetades och publicerades på Livsmedelsverkets Kontrollwiki under 2016.

9.5.6 Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel

I väntan på att Livsmedelsverkets begäran till regeringen för att få till stånd ett lagstöd för kontroll genom ändring i livsmedelsförordningen har projektgruppen för material i kontakt med livsmedel främst fokuserat på förberedande arbete som kompetensutveckling, information samt samarbete med övriga nordiska länder. Under 2016 har ett kontrollprojekt om plastmaterial genomförts, se avsnitt 9.2.6.

9.5.7 Naturligt mineralvatten

Livsmedelsverket godkänner uttag för produktion av naturligt mineralvatten. Den löpande myndighetskontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna. Under 2016 har inga nya godkännanden utfärdats.

9.5.8 Nya livsmedel (Novel Food)

Beskrivning av kontrollområdet

Nya livsmedel är livsmedel som inte har konsumerats i någon större utsträckning inom EU före 15 maj 1997. Området regleras av förordning (EG) nr 258/97 om nya livsmedel och nya livsmedels ingredienser. För utförlig beskrivning av området, se NKP, del 2, 2016-2019.

Kontrollens omfattning och resurser

Livsmedelsverket deltar i EUs fora för frågor om nya livsmedel samt tar fram underlag inför och deltar i arbetsgruppsmöten och omröstningar i ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder.

Myndigheten bistår kontrollmyndigheter och företag med råd och stöd samt bedömningar avseende nya livsmedel. Vi skriver information på webbplatsen, svarar på direkta frågor och håller föredrag.

Livsmedelsverket handlägger ansökningar om godkännande av nya livsmedel och notifieringar för utsläppande av nya livsmedel på marknaden.

Måluppfyllelse

Livsmedelsverket tar fram underlag inför och deltar i arbetsgruppsmöten och för Sveriges ställningstagande i omröstningar i ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder. Under 2016 påbörjades arbetet med genomförandeakter till den nya förordningen (EU) nr 2015/2283 om nya livsmedel, som börjar tillämpas den 1 januari 2018.

Livsmedelsverket fortsätter att bistå kontrollmyndigheter och företag med råd och stöd samt bedömningar avseende nya livsmedel. Myndigheten besökte i oktober innovationsmyndigheten Vinnova för att informera innovatörer om regelverket kring nya livsmedel och därigenom skapa förståelse hos företagen om kraven i lagstiftningen.

Myndigheten fick många frågor från företag kring regelverk och krav för ansökningar och därför reviderades webbtexter med förtydliganden och exempel på de vanligaste frågeställningarna. Ansökningsblanketter togs fram och publicerades på webben. Kraven på innehållet i ansökningarna togs under 2016 fram av Efsa och EU-kommissionen och Livsmedelsverket hänvisar till dessa krav i både webbtexter och på ansökningsblanketter.

Största andelen av frågor som kommit till Livsmedelsverket handlar om insekter och chia produkter. Detta har även haft stort intresse i media och Livsmedelsverket har diskuterat ämnet i ett stort antal intervjuer och tidningsartiklar. Sveriges hållning är att insekter inte är tillåtet att saluföra under rådande omständigheter.

Livsmedelsverkets ansvar för mottagning och behandling av ansökningar om godkännande av nya livsmedel förtydligades under 2016 och interna rutiner för handläggningen av dessa togs fram.

Flera ansökningar om godkännanden om nya livsmedel och lika överensstämmelse med godkända nya livsmedel gjordes till Livsmedelsverket under 2016. Av dessa bedömdes tre produkter med chiafrön i dryck som överensstämmande med redan godkända nya livsmedel och notifierades till EU-kommissionen. En ansökan om godkännande av UV-behandlade champinjoner för ökat D-vitamininnehåll gjordes och riskvärdering påbörjades. Ett svenskt företag fick ett UV-behandlat bröd godkänt i EU.

9.5.8.1 Bedömning av kontrollen

Kontrollmyndigheterna är i behov av mer utbildning på området.

9.5.9 Närings- och hälsopåståenden

Beskrivning av kontrollområdet

För detaljerad beskrivning av kontrollområdet se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

Kontrollens omfattning och resurser

Livsmedelsverket deltar i EUs fora för frågor om närings- och hälsopåståenden samt tar fram underlag inför och deltar i arbetsgruppsmöten och omröstningar i ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder.

Myndigheten bistår kontrollmyndigheter och företag med råd och stöd samt bedömningar avseende närings- och hälsopåståenden. Vi skriver information på webbplatsen, svarar på direkta frågor och håller föredrag.

Livsmedelsverket handlägger ansökningar om godkännande av nya hälsopåståenden.

Måluppfyllelse

EU-kommissionens arbete med REFIT av förordning (EG) nr 1924/2006, rörande näringsprofiler och botanicals, kom igång 2016 och Livsmedelsverket bistod med kommentarer från myndigheten och från branschen vid framtagningen av den enkät som ska stå till grund för beslut kommande år.

Det största behovet av stöd om närings- och hälsopåståenden till kontrollmyndigheterna har rört kosttillskott, där företagen gör hälsopåståenden som inte är godkända enligt förordning (EG) nr 1924/2006 eller som är medicinska.

2015 gjorde Livsmedelsverket ett nytt ställningstagande om användandet av myndighetens kostråd i märkning och marknadsföring av livsmedel. Under 2016 tog Livsmedelsverket fram en vägledande information om förutsättningar för detta och förmedlade till kontrollmyndigheter och bransch. Myndigheterna fortsatte också dialogen med branschen om detta och om deras kommande branschstöd i frågan.

Under 2016 påbörjades arbetet med revidering av Livsmedelsverkets vägledning till förordning (EG) nr 1924/2006. Denna kommer att läggas in som text i Kontrollwiki kommande år.

2015 skickade Sverige vidare till EU-kommissionen en ansökan om godkännande av nytt hälsopåstående enligt artikel 13.5 i förordning (EG) nr 1924/2006. Denna behandlades av Efsa under 2016.

9.5.9.1 Bedömning om kontrollen

Kontrollmyndigheterna är i behov av mer utbildning på området.

Nyckelhålet

För utförlig beskrivning av området, se NKP 2016-2019.

9.5.10 Skyddade beteckningar

Beskrivning av området

Livsmedelsverket har tillsammans med kommunerna ansvaret för området. Se avsnitt 10.4.3.5 och 10.4.3.6 i NKP 2016-2019.

9.5.11 Livsmedelsinformation och märkning

Beskrivning av området

Regler om livsmedelsinformation finns i gemensamma förordningar, nationella föreskrifter och handelsnormer. Sedan den 13 december 2016 ska förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna tillämpas i alla delar.

Kontrollens omfattning och resurser

Kontroll av livsmedelsinformation görs som en integrerad del av den vanliga kontrollen vid en anläggning. Kontrollen omfattar både presentation av livsmedel och alla märkningsuppgifter som finns på förpackningen, både obligatoriska och frivilliga. Kontroll av att uppgifter som ska kunna ges för livsmedel som inte är färdigförpackade ingår också. Kontroll av märkning sker lämpligast och främst hos det företag som kan påverka märkningsuppgifterna. Se även i nationella kontrollplanen, avsnitt 10.4.3.10.

Måluppfyllelse

Livsmedelsverkets vägledning till förordning (EU) nr 1169/2011 och LIVSFS 2014:4 publicerades i början av 2015. Under 2016 har arbetet med att uppdatera vägledningen slutförts. Vidare har vägledningen förts över till Livsmedelsverkets nya verktyg för kontrollen, Kontrollwiki. På så sätt har den vägledande informationen blivit mer lättillgänglig och sökbar. I Kontrollwiki finns även ett avsnitt som beskriver hur kontroll av information och märkning kan utföras på ett riskbaserat, ändamålsenligt och effektivt sätt. Avsnittet innefattar de prioriteringar Livsmedelsverket föreslår vid kontroll av information och märkning.

Under hösten 2016 informerade livsmedelsverket om kontroll av näringsdeklaration vid länsträffarna för landets kontrollmyndigheter.

9.5.12 Motverka livsmedelsfusk

Livsmedelsverket utgör Sveriges kontaktpunkt i Food Fraud Network (EU-kommissionens arbetsgrupp inom livsmedelsfusk) samt i OPSON-arbetet (Interpols/ Europols arbete mot förfälskade livsmedel). EU-kommissionens informationssystem AAC (Administrative Assistance and Cooperation) infördes i december 2015 och är används för informationsutbyte mellan medlemsländer och EU-kommissionen vid misstanke om livsmedelsfusk där ingen fara för människors hälsa föreligger. Livsmedelsverket är även kontaktpunkt för denna funktion.

Under 2016 slutfördes arbetet med Livsmedelsverkets stora utbildningssatsning för livsmedelskontrollen inom området livsmedelsfusk. Kursen består av fem dagar varav största delen består av diskussioner och erfarenhetsutbyte, i juni då kurssatsningen avslutades hade 9 kursomgångar getts och ca 400 personer från livsmedelskontrollen deltagit. Kursen fick genomgående mycket höga betyg av kursdeltagarna. Under sista halvan av 2016 påbörjades arbetet med att omarbete kursen till en e-utbildning, som ska bli tillgänglig för Sveriges livsmedelsinspektörer.

Livsmedelsverket deltar i flera branschnätverk för att gemensamt med branschen motarbeta livsmedelsfusk.

På Livsmedelsverket finns en fuskgrupp som arbetar med kontroll av fusk och kontrollstöd till Livsmedelsverkets egen kontrollverksamhet och till övriga kontrollmyndigheter i Sverige, samt samordning av större och mindre omfattande fuskutredningar. Metodutveckling och framtagande av stödmaterial är andra viktiga arbetsuppgifter. I denna fuskgrupp arbetar för närvarande två statsinspektörer.

För att ge möjlighet för allmänheten att enkelt kontakta Livsmedelsverket har en tipsfunktion inrättats. Funktionen heter Livsmedelsverkets tipsfunktion för livsmedelsfusk. Under 2016 tog funktionen emot 199 tips. De allra flesta tipsen ungefär 90procent handlar om andra frågor än tips om livsmedelsfusk.

De senaste årens satsning på att hitta fusk i livsmedelskedjan har gett effekt. Livsmedelsverkets fuskgrupp har stött ett sextiotal ärenden av olika dignitet under 2016. Dagsläget är sådant att det finns flera fall att ta hand om än vad det finns resurser.

9.5.13 Kosttillskott

Beskrivning av kontrollområdet

För mer detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

Kontrollens omfattning och resurser

Livsmedelsverket deltar i EUs fora för frågor om kosttillskott samt tar fram underlag inför och deltar i arbetsgruppsmöten och omröstningar i ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder.

Myndigheten bistår kontrollmyndigheter och företag med råd och stöd samt bedömningar avseende kosttillskott. Vi skriver information på webbplatsen, svarar på direkta frågor och håller föredrag.

Många kosttillskott ligger i gränslandet mellan livsmedel och läkemedel. Arbetet med bedömningen av dessa produkter sker i nära samarbete med Läkemedelsverket.

Livsmedelsverket samarbetar också med övriga nordiska länders livsmedelsverk kring kosttillskott genom informationsutbyte och kommunikation till företag och kontroll.

Måluppfyllelse

För att stötta kontrollen inom kosttillskott har information om detta prioriterats i arbetet med Kontrollwiki. Informationen och vägledning om kosttillskott var vid lanseringen av Kontrollwiki 2016 en av de första texterna som publicerades. Den kontrollhandbok som togs fram 2015 är införlivad i texten.

Under 2016 har flera domar från förvaltningsdomstolar kommit, där kommuner lagt saluförbud på kosttillskott med höga vitaminhalter (överskridna UL-värden). I tre fall har förvaltningsdomstolarna gått på företagets linje och i två fall på kommunernas. Det som diskuteras i domarna är proportionaliteten i föreläggandet, underlaget för värderingen (Efsas UL-värden) samt möjligheten till att använda varningstexter. Eftersom domarna har givit så olika utfall är rättsläget i denna fråga fortfarande osäkert.

Ett samarbetsprojekt mellan de nordiska länderna inleddes under 2015 med syftet att öka informationsutbytet gällande bland annat biverkningsrapporter, analyskapacitet och riskvärderingar av kosttillskott mellan länderna. 2016 infördes ett arbetsrum för detta, NOCOPLAT.

Livsmedelsverket fick för 2016 ett regeringsuppdrag att föreslå åtgärder som ska effektivisera kontrollen av internethandel, särskilt handeln med kosttillskott. Redovisning av uppdraget skickades till Näringsdepartementet den 12 oktober.

Under 2016 genomförde Livsmedelsverket tillsammans med kontrollmyndigheterna ett kontrollprojekt som gick ut på att jämföra analyserad halt av vitamin D i kosttillskott med märkningsuppgifterna samt räkna ut tillåten avvikelse.

Två aktiviteter kring kosttillskott som planerades inför 2016 blev inte slutförda på grund av bristande resurser.

Den utredning om för- och nackdelar med införande av ett anmälningsförfarande av kosttillskott i Sverige, som ingick i kosttillskottsprojektet 2015, pausades.

Den e-utbildning om kosttillskott som planerades för 2016 har skjutits fram.

9.5.13.1 Bedömning av kontrollen

Kontrollmyndigheterna är i behov av mer utbildning och stöd inom området.

9.5.14 Salmonellagarantier

Enligt förordning (EG) nr 853/2004 ska sändningar med kött, inklusive malet kött, av nöt, svin och fjäderfä samt ägg avsedda för Sverige och Finland åtföljas av handelsdokument och laboratoriehandlingar som visar att salmonellakontroll utförts med negativt resultat. Se Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019, del 2, avsnitt 10.4.3.16.

9.5.15 Spårbarhet

Kontroll av spårbarhet ska göras som en integrerad del i den vanliga kontrollen vid en anläggning. Kraven på spårbarhet enligt artikel 18 i förordning (EG) nr 178/2002 innebär en skyldighet för företagaren att kunna spåra livsmedel ett steg bakåt och ett steg framåt i kedjan, dvs. denne ska kunna ge upplysningar om varifrån råvaror, ingredienser eller färdiga livsmedel köpts och vem varor sålts vidare till. Denna information ska kunna lämnas till kontrollmyndigheter på begäran. SANTE F genomförde en spårbarhetsrevision i Sverige i april 2015. Efter denna revision har Sverige arbetat mer intensivt med spårbarhetsfrågor i livsmedelskontrollen, med särskild betoning på spårbarhetskontroller som syftar till att upptäcka livsmedelsfusk i olika former. Nya metoder för att arbeta med spårbarhetskontroller har varit en del av den stora utbildningsinsats på livsmedelsfusk som genomfördes 2015/2016 i Sverige, där Livsmedelsverket utbildade strax under 400 inspektörer.

9.5.16 Trikiner

Eventuella fynd av trikinos rapporteras till länsstyrelsen och Jordbruksverket. För detaljerad information se Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016, del 2, avsnitt 10.4.3.18.

9.5.17 TSE

Rapportering av positiva analysresultat sker enligt nationell epizootilagstiftning. För detaljerad information se Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016, del 2, avsnitt 10.4.3.19.

9.5.18 Besiktning före och efter slakt

Rapportering av beslut om kött sker i Livsmedelsverkets databaser samt till berörda slakteriföretag. Registrering av andra fynd som kan ha betydelse för djurhälsa rapporteras till

berörda slakteriföretag och i vissa fall i Livsmedelsverkets databaser. Registreringar av fynd som sker vid de största boskapsslakterierna i Sverige sker enbart till slakteriföretagen. Via överenskommelse förs dessa registreringar vidare till slakteriföretagens organisation för förebyggande djurhälsovård.

För detaljerad information se Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016, del 2, avsnitt 10.4.3.20.

9.5.19 Äggpackerier

Resultatet av kontrollen rapporteras till berörda företag och i Livsmedelsverkets databaser. För detaljerad information se Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016, del 2, avsnitt 10.4.3.21.

9.5.20 Vin och sprit

Resultatet av kontrollen rapporteras till berörda företag och in i Livsmedelverkets databaser. För detaljerad information se Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016, del 2, avsnitt 10.4.3.22.

10 Gränskontroll av levande djur, livsmedel, andra animaliska produkter m.m.

10.1 Beskrivning av kontrollområdet

För detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

10.2 Kontrollens omfattning och resurser

Livsmedelsverket

Under 2016 kontrollerades 3 688 importsändningar med livsmedel av animaliskt ursprung av Livsmedelsverkets gränskontroll. Det var cirka 100 fler animaliesändningar jämfört med 2015. Dessutom kontrollerades 1 182 vegetabiliesändningar och cirka 15 sändningar med köksredskap. Därmed kontrollerades ca 800 färre sändningar med livsmedel av vegetabiliskt ursprung jämfört med 2015. Denna minskning går att härleda till förändringar i gällande lagstiftning. Framförallt för livsmedel från Japan finns inte längre samma krav på kontroll vid import som 2015 och tidigare år.

Vid avdelning support/team handel och myndighetssamverkan fanns under 2016 två tjänster som arbetade med gränskontrollfrågor. Vid avdelning analys/team eko fanns under 2016 cirka 0,25 tjänst som arbetade med gränskontrollfrågor. På gränskontrollstationerna tjänstgjorde under 2016 cirka sju årsarbetskrafter. En teamchef ansvarar tillsammans med den centrala supporten för den operativa gränskontrollen.

Jordbruksverket

Under 2016 kontrollerade Jordbruksverkets gränskontrollveterinärer 579 sändningar med produkter av animaliskt ursprung jämfört med 561 under 2015 och 463 under 2014. Huvuddelen av sändningarna bestod av foder till framför allt sällskapsdjur, medan ett mindre antal var andra produkter, t.ex. laboratorieprodukter jakttroféer och sperma. För mer detaljerad information om vilka produktkategorier som kontrollerats hänvisas till datasystemet Traces. Jordbruksverket kontrollerade även 586 sändningar med levande djur under 2016, att jämföra med 524 kontrollerade djursändningar 2015 och 513 sändningar 2014. 316 av sändningarna med djur bestod av hästar och 270 bestod av sällskapsdjur som exempelvis hundar, katter, kaniner och fåglar samt akvariefiskar och försöksdjur. För närmare information hänvisas även här till Traces.

Tabell 74. Gränskontroll utförd av Jordbruksverket

	2016	2015	2014
Produkter	579	561	463
Djur	586	524	513

Gränskontrollstationerna bemannas av veterinärer inom Jordbruksverkets distriktsveterinärorganisation. Två personer arbetar på heltid, medan övriga gränskontrollveterinärer tjänstgör vid behov. Centralt på Jordbruksverket har ca 20 procents tjänst avsatts på Kontrollavdelningen för samordning av gränskontrollveterinärerna och ca 20 procents tjänst på Avdelningen för djurskydd och hälsa.

Tullverket

De restriktioner som avser privatinförsel av animaliska produkter gäller gentemot länder utanför den Europeiska unionen med vissa undantagna länder enligt artikel 1 punkten 2 i EU-förordningen 206/2009. Det innebär att de gränspassager som är aktuella för kontroll av den här typen av restriktioner i första hand gäller flygplatser. Av flygplatserna i Sverige är det främst Arlanda och Landvetters flygplatser som är aktuella när det gäller reguljär- och chartertrafik med dagliga ankomster året runt. Chartertrafik från tredje land finns även på ett trettio-tal andra flygplatser men är då mer av säsongskaraktär.

Tullverkets beslagsstatistik för 2016 avseende privatinförsel av animaliska produkter.

Resandeflödet

Kött eller köttprodukter Kap.2	71 kg (6 beslag)
Mjölk eller mjölkprodukter Kap.4 (mjölkpulver)	1 kg (4 beslag)
Animaliska produkter Kap. 1-5 (ej specificerat)	51 kg (3 beslag)

Post- och kurirflödet

Inga beslag finns redovisat.

I övrigt har nedan angivna mängd varor överlåtits till Tullverket på Arlanda- och Landvetters flygplats under 2016. Någon statistik avseende beslag eller överlåtelser på andra orter med trafik från tredje land föreligger inte.

Animaliska produkter: 109 stycken överlåtelser på totalt 594 kilo köttprodukter och 70 kilo mejeriprodukter och 30 kilo honung.

Det kommersiella flödet

Tullverket har som uppgift att se till så att sändningar med livsmedel från tredje land som omfattas av krav på importkontroll inte släpps för fri omsättning förrän Livsmedelsverket lämnat sitt medgivande. Om en importör, speditör eller annan operatör missat/ underlåtit att föränmäla en sändning till gränskontroll, ska den sändningen därmed fastna i Tullverkets röd kanalsystem, sändningar som stoppas i avvaktan på åtgärd.

Under 2016 upptäckte Tullverket 57 sändningar med livsmedel som inte genomgått föreskriven gränskontroll utförd av Livsmedelsverket. Sändningarnas innehåll har varit av varierande slag, kycklingkött, kosttillskott, frysta räkor, fikon, fisksås, buljonger, fisk, sesamfrö, jord nötter, pistaschmandlar, kex, honung, tonfiskkonserver mm.

De flesta av dessa sändningar har dock stoppats utan att komma ut på marknaden. En del sändningar har inte blivit gränskontrollerade vid första EU-ort. Några av sändningarna har transiterats enligt ett förenklat förfarande och en del har lagts upp på tullager utan att de har varit i kontakt med Tullverket eller Livsmedelsverket. Sex stycken sändningar har anmälts till fri omsättning utan att gränskontroll utförts av veterinär och kommit ut på marknaden. Det stora flertalet av de 57 sändningarna har dock fångats upp i våra system. Anmälan till Livsmedelsverket har gjorts i efterhand i de flesta fall men det har även förekommit att sändningar har föränmälts men inte presenterats. Dessa sändningar har i vissa fall godkänts vid en efterkontroll av Livsmedelsverket men i de flesta fall avvisats från Sverige eller destruerats under tullkontroll

efter beslut från Livsmedelsverket. De företag som har hanterat sina sändningar fel följs upp av Tullverket för ett eventuellt ifrågasättande av tillstånd.

Under året har Tullverket deltagit i den FVO-revision som gjorts i Sverige. I samband med detta så har Tullverket fått visa upp vår kontrollapparat för att kunna fånga upp sändningar som inte har veterinärkontrollerats på rätt sätt.

10.3 Måluppfyllelse

Syftet med målen är att importörerna ska ha förtroende för kontrollverksamheten, att kontrollerna är ändamålsenliga, likvärdiga och rättssäkra. Målet bedöms vara uppfyllt bland annat genom att det har satsats på utbildning av gränskontrollveterinärerna och tydligare instruktioner till veterinärerna samt regelbundna avstämningsmöten. Det har även skett inspektioner på gränskontrollstationerna under året och aktiviteterna bedöms sammantaget ha lett till en ökad samsyn och mer effektiva kontroller.

10.4 Beslut om åtgärder mot importör

44 sändningar med animaliska produkter avvisades under 2016, varav 36 med animaliska livsmedel. Av livsmedelssändningarna avvisades flera sändningar på grund av underkänd dokumentkontroll vilket framförallt innebär att de dokument som krävs för import av varan saknas. Även underkänd ID- kontroll är en vanlig avvisningsorsak där det vanligaste är att märkning saknats eller varit felaktig på förpackningarna. Ytterligare skäl till avvisningar kan ha varit för hög temperatur under transporten.

Jordbruksverket avvisade åtta sändningar med levande djur under året. Av dessa avvisades 6 på grund av brister i dokumentkontrollen, 1 på grund av brister i identitetskontrollen medan i 1 fall var orsaken inte angiven. Stickprovskontroller med provtagning gjordes på 32 av sändningarna med hästar. Samtliga av dessa stickprov var utan anmärkning.

Under 2016 provtog Jordbruksverket 62 sändningar med animaliska produkter (ej livsmedel) för salmonella och enterobacteriaceae. Tre av dessa sändningar provtogs på grund av tidigare bristande importkontroller medan 59 provtagningar var stickprov. Tre sändningar där stickprov tagits underkändes på grund av för höga halter av salmonella (en sändning) och enterobacteriaceae (två sändningar). Samtliga av dessa tre sändningar RASFF-notifierades och beslut om destruktion skickades till importören.

Av 26 vegetabiliesändningar avvisades fem på grund av att gränsvärden för aflatoxin överskreds, tre på grund av att gränsvärden för pesticider överskreds. Övriga på grund av brister i dokumenten eller märkningen.

Sex sändningar animaliska livsmedel avvisades på grund av att de kommit in i landet utan föregående gränskontroll. De flesta av de sändningar som avvisats har RASFF-notifierats till EU-kommissionen. Skälet till avvisningen avgör om en notifiering skickas.

Tabell 75. Gränskontroll utförd av Livsmedelsverket

	2016	2015	2014	2013
Livsmedel av animaliskt ursprung	3 688	3 592	3 949	4 034
Vegetabiliska livsmedel	1 182	1 988	2 200	2 488
Antal provtagna sändningar	245	302	290	356
Antal avvisade sändningar	62	21	18	20

10.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under hösten 2016 har två utbildningsdagar anordnats av Livsmedelsverket för dess personal vid gränskontrollstationerna. Vid utbildningsdagarna hålls föreläsningar inom relevanta områden samt diskussioner i nya frågor och aktuella ämnen.

Personal från Livsmedelsverkets gränskontrollstationer har deltagit i sammanlagt åtta ”Better training for safer food – kurser” som anordnas av EU-kommissionen. Kurserna har handlat om såväl importkontroll av livsmedel/produkter av animaliskt ursprung som importkontroll av vegetabiliska livsmedel. Sex medarbetare från team gränskontroll samt två medarbetare från avdelning support har under våren 2016 varit på ett två dagars studiebesök vid gränskontrollstationen i Hamburgs hamn/Tyskland.

Under året har det skett en omfördelning av Jordbruksverkets centrala resurser och samordningen för importkontrollerna har förbättrats genom tydligare ramar och instruktioner för gränskontrollveterinärerna. Ett nytt intranät för officiella veterinärer på Jordbruksverket (däribland gränskontrollveterinärerna) och tydligare instruktioner för uppdatering av materialet som finns där har inneburit att samtliga förändringar och uppdateringar av såväl regelverk som instruktioner sker på ett mer effektivt och samordnat sätt än tidigare år.

Fyra gränskontrollveterinärer från Jordbruksverket har deltagit i en BTSF-kurs ”Control checks at Border Inspection Posts”. Två gränskontrollveterinärer från Jordbruksverket har fått handled utbildning på gränskontrollstationen av annan gränskontrollveterinär. I synnerhet BTSF-utbildningen har gett gränskontrollveterinärerna en bättre helhetssyn över hur hela gränskontrollverksamheten fungerar och den har också gett deltagarna ett värdefullt kontaktnät med veterinärer vid andra gränskontrollstationer inom EU.

10.5 Bedömning av kontrollen

Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets gränskontrollpersonal bedriver ett nära samarbete med Tullverket för att upptäcka sändningar med kontrollpliktiga produkter och djur som har kommit eller riskerar att föras in i landet utan att ha genomgått föreskriven kontroll.

När avvikelser inträffar och sändningar upptäcks som redan förts in i landet utan att ha genomgått föreskriven kontroll sker ett omedelbart utbyte av information mellan Tullverket och Livsmedelsverket alternativt Jordbruksverket, dels för att hantera sändningen, men även för att förhindra framtida avvikelser.

Jordbruksverket har under året arbetat för att effektivisera och höja kvaliteten på importkontrollen med hjälp av tydliga ramar och kontaktvägar för gränskontrollveterinärerna. Kvaliteten på genomförd importkontroll upplevs ha ökat mot bakgrund av att samtliga gränskontrollstationer nu är bemannade med veterinärer som har deltagit i en BTSF-kurs. Detta ska ställas i relation till att det nu sker regelbundna och tätare avstämnings- och diskussionsmöten och att informationsvägarna har blivit kortare i och med lanseringen av det nya intranätet. Sammantaget bedöms förändringarna under året leda till den önskade effekten; effektiva och enhetliga kontroller till hög kvalitet.

10.5.1 Revision från DG SANTE F

Under en vecka i oktober 2016 genomförde EUs revisorer från DG SANTE F en revision av gränskontrollverksamheten i Sverige. Revisionen hade som tema att utvärdera om de systemen för utökade importkontroller av vissa produkter med anledning av t.ex. skyddsbeslut fungerar. Revisorerna besökte tre gränskontrollstationer. I den slutliga rapporten för revisionen lämnades inga rekommendationer. Revisorernas bedömning var att Sverige har ett fungerande gränskontrollsystem för kontroll av produkter med krav på utökade kontroller i samband med import.

11 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat och restsubstanser

11.1 Beskrivning av kontrollområdet

För mer detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

Kontrollen av restsubstanser ska ses som en del av kontrollområdet veterinärmedicinska läkemedel i allmänhet. För ytterligare information om kontrollområdet restsubstanser hänvisas till avsnitt 4.4.1.

11.2 Kontrollens omfattning och resurser

11.2.1 Omfattning

Tabell 76. Veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning

År	Kontrollfrekvens	Antal objekt	Antal genomförda kontroller
2016	86 %	330	283
2015	80 %	245	196
2014	73 %	252	185

En veterinär som förskriver läkemedel i flera län blir ett kontrollobjekt i samtliga av de länen och kan därför ingå flera gånger i siffran antal objekt i tabell 76 och 77.

Arton länsstyrelser har under 2016 rapporterat att de utfört kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning. Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 2-55 stycken.

Tabell 77. Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur

År	Kontrollfrekvens	Antal objekt	Antal genomförda kontroller
2016	13 %	1 992	258
2015	18 %	2 155	355
2014	18 %	1 559	285

Samtliga länsstyrelser har under 2016 rapporterat att de kontrollerat veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Antalet kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 61- 246 stycken.

Under 2016 har tre länsstyrelser kontrollerat motsvarande en tredjedel av veterinärer som forskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Motsvarande siffror för år 2015 och 2014 var en respektive fyra länsstyrelser.

11.2.2 Resurser

Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat är delvis också en del av kontrollen av djurhälsopersonal och kan inte alltid särredovisas.

Tabell 78 Antal Årsarbetskrafter på länsstyrelserna

År	Årsarbetskrafter i genomsnitt/län ³⁷	Årsarbetskrafter totalt
2016	0,13	2,83
2015	0,14 ³⁸	2,94
2014	0,13	2,73

Årsarbetskrafter totalt

Enligt länsstyrelserna så innefattar den redovisade tiden i tabell 78 endast arbetet med den operativa kontrollen. Andra delar av kontrollarbetet såsom, tid för planering, kompetensutveckling och information till kontrollobjekten ingår däremot inte i den redovisade tiden. Tio länsstyrelser uppger att de under år 2016 haft väsentliga förändringar i befintliga resurser. I alla fall utom ett handlar det om att en läsveterinär antingen börjat eller varit tjänstledig alternativt slutat på en länsstyrelse. I sammanhanget är det tydligt att varje läsveterinär som tillkommer eller försvinner ger en stor påverkan på kontrollverksamheten

11.3 Måluppfyllelse

Kontroll av veterinärmedicinska preparat syftar till att säkerställa att läkemedel till djur används i enlighet med bestämmelserna, så att samhällets krav på djurs och människors hälsa, djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses. Kontroll syftar även till att kartlägga och identifiera överskridanden av gränsvärden eller om otillåtna preparat förekommer.

Kontroll av djurhållares läkemedelshantering

Kontrollen av läkemedel på gård är riskbaserad och länsstyrelserna riskklassificerar kontrollobjekten och planerar sin kontroll utifrån detta. Inför året har länsstyrelserna satt upp målet att genomföra 371 kontroller. Totalt har 349 kontroller genomförts, se tabellen i avsnitt 8.5. Det innebär att länsstyrelserna hunnit med att genomföra en stor del av de kontroller de planerat utifrån tillgängliga resurser och ett riskbaserat uttag vilket är positivt.

Länsstyrelsernas egen måluppfyllelse för kontroll av läkemedel på gård

Elva länsstyrelser har redovisat varför de egna kontrollmålen för 2016 inte nåddes. Den vanligaste anledningen är att tillgänglig personal som ska jobba med kontrollen inte har räckt

³⁷ År 2016 särredovisades att totalt 1,51 och i medel 0,07 årsarbetskrafter på länsstyrelserna hade arbetat med operativ kontroll av läkemedelsanvändning på gård. Åren 2015 och 2014 var medelvärdet 0,11 respektive 0,06 årsarbetskrafter.

³⁸ Från och med år 2015 innebär en årsarbetskraft 1710 timmar per år. Tidigare år innebar en årsarbetskraft 1760 timmar per år.

till. Tretton länsstyrelser har genomfört lika många kontroller på området som de själva i förväg planerade utifrån att kontrollen ska vara riskbaserade.

De allmänna råd om kontrollintervaller av veterinärer som lämnas till 8 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:62) om offentlig kontroll av djurhälsopersonal är att veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år och att kontrollintervallet inte bör överstiga tre år för övriga veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur.

Veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning

Under 2016 har 7 länsstyrelser, jämfört med nio länsstyrelser år 2015 och 2014, en kontrollfrekvens på 100 procent på området. Under året har ytterligare två länsstyrelser kontrollerat mellan 80 - 100 procent av objekten, en har kontrollerat mellan 60 – 80 procent, fyra har kontrollerat 20 - 40 procent och fyra har kontrollerat mellan 0 – 20 procent. Det kan konstateras att kontrollerna behöver öka ytterligare för att nå jordbruksverkets allmänna råd om att samtliga veterinärer ska kontrolleras. Positivt är ändå att kontrollnivån är ytterligare högre än tidigare och nu ligger så högt som 86 procent. Det innebär att länsstyrelserna generellt har god kännedom dessa veterinärer.

Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande

Under 2016 har två länsstyrelser kontrollerat motsvarande en tredjedel av de förskrivande veterinärerna i länet. Motsvarande siffror för åren 2015 och 2014 var en respektive fyra länsstyrelser.

Kontrollen ska vara riskbaserad vilket innebär att länsstyrelserna själva gör en riskbedömning av objekten som finns i respektive län och sedan, utifrån denna bedömning, avgör vilka av objekten som ska kontrolleras. Den vanligaste anledningen till att länsstyrelserna inte uppfyller målen, sina egna eller Jordbruksverkets allmänna råd om kontrollfrekvenser av veterinärer, uppges vara bristande resurser. Brist verkar uppstå närhelst en länsveterinär sjukskrivs eller avslutar sin tjänst och i samband med att ny länsveterinär lärs upp. Kontrollen av djurhälsopersonal utförs nästan enbart av länsveterinärer då dessa av länsstyrelserna anses vara de enda som har tillräcklig kompetens för kontrollen. Därmed är marginalerna i organisationerna små och kontrollverksamheten inom området blir snabbt lidande när personal försvinner.

11.4 Efterlevnaden hos företag

Tabell 79. Antal genomförda kontroller och antal kontroller där avvikelser iaktogs vid kontroll av läkemedel på gård

Djurslag	Antal genomförda kontroller			Antal kontroller med avvikelse		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
Nöt	151	195	106	42	43	49
Gris	101	66	75	54	20	33
Häst	37	50	13	22	28	5
Får	47	33	45	21	11	21
Get	3	6	0	1	3	0
Fjäderfä	3	3	3	0	0	0
Ren	1	1	0	1	1	0
Odlad fisk	5	4	0	2	1	0
Bi	1	1	-	0	1	-
Totalt	349	359	242	143	108	108

Förekommande brister hos djurhälsopersonal och djurhållare vid läkemedelsanvändning på gård

De brister som noterats är i huvudsak kopplade till journalföring och dokumentation både hos förskrivande veterinär och hos djurhållare. Även brister i förskrivning av läkemedel (mängd och icke tillåtna läkemedel) har noterats liksom att utgångna eller bristfälligt märkta läkemedel påträffats. Länsstyrelserna har även noterat för långa besöksintervall i besättningen av den veterinär som villkorar läkemedelsanvändning. Avvikelseerna som iaktas är i stort oförändrade jämfört med tidigare år.

Den vanligaste orsaken till att avvikelserna uppkommit bedöms vara bristande kunskap hos veterinär och djurhållare om vad som ska dokumenteras i samband med läkemedelsbehandling av livsmedelsproducerande djur.

11.5 Beslut om åtgärder mot företag

Den första och vanligaste åtgärden vid konstaterade brister är information (muntlig och/eller skriftlig), påminnelser och diskussion med djurhållare och med berörd veterinär. Verksamheten åtar sig sedan att rätta till bristen och att så skett kontrolleras av länsstyrelserna vid nästa kontrolltillfälle. Länsstyrelserna upplever i regel att detta är tillräckligt för att komma till rätta med bristerna på gårdarna. Beslut om ytterligare åtgärder vid konstaterade brister riktas i regel mot förskrivande veterinär.

Tabell 80. Beslut om åtgärder vid brist av hantering av veterinär-medicinska preparat och restsubstanser

Åtgärd	2016	2015	2014
Förnyad kontroll	17	13	9
Föreläggande	4	5	4
Föreläggande med vite	2	1	0
Anmälan till ansvarsnämnden	0	1	0
Åtalsanmälan	0	0	0

11.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Tabell 81. Åtgärder hos länsstyrelserna 2016

Typ av åtgärder	Antal länsstyrelser som vidtagit åtgärden
Uppföljning genom förnyade kontroller vid brister	9
Informationsinsatser i samband med kontroll	15
Informationsinsatser totalt	15

Av länsstyrelserna rapporterar 9 stycken att de under året jobbat med att verifiera att kontrollen haft effekt genom uppföljande kontroller. Ytterligare 10 länsstyrelser planerar att följa upp mindre allvarliga brister vid kommande planerade kontrollbesök. Av de återstående två länsstyrelserna rättades bristen hos djurägaren i det ena fallet till vid kontrollbesöket och i det andra fallet var bristen så lindrig att uppföljning inte ansågs nödvändig. Detta innebär att identifierade brister följs upp av länsstyrelserna vilket är positivt.

För att ytterligare öka efterlevnaden har 15 av länsstyrelserna uppgivit att de jobbar med olika typer av informationsinsatser. Det rör sig i varierande utsträckning om information i samband med kontrollbesök, information på länsstyrelsernas hemsidor, nyhetsbrev, artiklar i lantbrukspress, månatlig information och återkoppling till veterinärer som villkorar läkemedelsanvändning och anordnande av informationsträffar för djurhälsopersonal.

Även på Jordbruksverkets hemsida finns riktad information både till djurägare och till veterinärer. Jordbruksverket fortsätter med utbildning av och samverkan med länsstyrelserna. Under året genomförs bland annat ett gemensamt analysmöte av kontrollområdet med målet att få en förbättrad bild av området.

Länsstyrelserna kan via DAWA få uppgifter om läkemedelsförbrukning på gårdsnivå, regionstatistik, förskrivningsmönster för enskilda veterinärer och även en överblick över behandlingsstrategier. De uppgifter som DAWA tillhandahåller är därmed användbara vid länsstyrelsernas riskklassificering och för övervakningen av till exempel antibiotika-användningen vilket är viktigt med tanke på resistensproblematiken. Via Vet@bas hittar länsstyrelserna själva kontaktuppgifter till den djurhälsopersonal som är skrivna i respektive län. Registret är kopplat till Jordbruksverkets kundregister och därmed också till folkbokföringen vilket innebär att den kopplade informationen i registret uppdateras ofta och automatiskt. Som ett led i att ytterligare förbättra DAWA fick Jordbruksverket 2013 i uppdrag av regeringen att förenkla inrapporteringen till systemet. Projektet har under 2015 utvecklat en e-blankett för

en enkel informationsöverföring mellan djurhållare och veterinär respektive veterinär och Jordbruksverket när det gäller mjölkkobesättningar med villkorad läkemedelsanvändning. Blanketten blev färdig i början av 2016 och minskar avsevärt veterinärens administration vid rapporteringen. Målsättningen är att den förenklade rapporteringen medför att fler rapporterar och att rapporteringen blir mer korrekt. Länsstyrelsernas underlag för riskklassificering och för administrativa kontroller blir därmed bättre vilket ger förutsättningar för en effektivare kontroll

11.7 Bedömning av kontrollen

Kontrollen av läkemedel på gård är riskbaserad och länsstyrelserna riskklassificerar kontrollobjekten och planerar sin kontroll utifrån detta. Det kan konstateras att tretton länsstyrelser hunnit med att genomföra lika många eller fler kontroller än vad de själva planerat för området läkemedel på gård. Övriga länsstyrelser har inte hunnit med att genomföra de kontroller de planerat utifrån sin egen riskbaserade bedömning och antalet kontroller därför behöver öka. Vad gäller läkemedel på gård har ungefär lika många kontroller genomförts som under 2015. De brister som iakttas följs upp av länsstyrelserna.

Även länsstyrelsernas kontroll av veterinärer behöver öka för att nå upp till Jordbruksverkets allmänna råd om kontrollfrekvenser. Positivt är att länsstyrelserna under året kontrollerat fler veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning än tidigare trots att det totala antalet årsarbetskrafter som jobbat med kontroll är något lägre än tidigare.

Flertalet länsstyrelser använder sig av Jordbruksverkets vägledningar och anvisningar men också av egen erfarenhet och kännedom om kontrollobjekten i respektive län. De vanligaste identifierade bristerna hos djurägare och veterinärer anses beror på otillräcklig kunskap om regelverket om vad som ska dokumenteras. Därför arbetar kontrollmyndigheterna aktivt med information till djurägare och förskrivande veterinärer.

Länsstyrelserna säkerställer genom uppföljning att eventuella brister har åtgärdats vid nästa kontrollbesök. Verifieringsarbetet ger en viktig återkoppling till kommande års riskklassificeringsarbete hos länsstyrelserna så till vida att de kontrollobjekt där brister kvarstår kommer att fortsätta att prioriteras. Kombinationen av ett riskbaserat urval och länsstyrelsens arbete med att verifiera att kontrollen har haft effekt gör sammantaget att kontrollresurserna läggs där de bedöms göra störst nytta. I sammanhanget kan det också konstateras att det i den svenska restsubstanskontrollen finns mycket få fynd av restsubstanser vilket tyder på att kontrollen av läkemedel på gård fungerar ur perspektivet att tillgodose samhällets krav på livsmedelssäkerhet.

12 Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan

12.1 Förkortningar och begrepp

Ansvar för kontroll av ekologisk produktion och ekologiska livsmedel fördelas enligt förordning (SFS 2013:1059) om kontroll av ekologisk produktion mellan flera myndigheter. För utförlig beskrivning av området se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2016-2019”.

Swedac: Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll.

Kontrollorgan: Med kontrollorgan menas här vad som på engelska benämns ”control body” och i ackreditering benämns certifieringsorgan.

12.2 Kontrollens omfattning och resurser

I tabell 82 finns en redovisning över antal aktörer som stått under kontroll under år 2016, fördelat på olika kategorier. Under 2016 har sju ackrediterade certifieringsorgan utfört kontroll och certifiering av ekologisk produktion enligt Rådets förordning (EG nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91. Swedac godkände ett nytt kontrollorgan under året och Livsmedelsverket delegerade kontrolluppgifter till detta organ.

12.3 Måluppfyllelse

Kontrollorganen har svårt att uppfylla målen avseende provtagning hos motsvarande fem procent av aktörerna, samt 10 procent extrabesök. Anledningarna kan till exempel vara att kontrollorganen har fått nya kunder under senhösten 2016. I tabell 82 finns resultatet av årets kontroll, sammanslaget för alla kontrollorganen. I databasen OFIS finns detaljerade redogörelser per kontrollorgan.

Kontrollorganen har under år 2016 fokuserat särskilt på fynd av otillåtna växtskyddsmedel i spannmålsprodukter av korn och havre, inklusive foderspannmål. Ett kontrollorgan har rapporterat ett positivt provsvar inom fokusområdet. Kontrollorganen har i övrigt hittat otillåtna substanser eller GMO i utsädespotatis, vall, kosttillskott, kryddor och russin.

Mot bakgrund av upprepade problem med redlighet i vissa tredjeländer har Sverige haft en utökad importkontroll av vissa ekologiska produkter från Azerbajdzjan, Georgien, Kazakstan, Kirgizistan, Moldavien, Ryssland, Tadzjikistan, Ukraina, Uzbekistan och Vitryssland. Den utökade kontrollen resulterade i två fynd av bristande efterlevnad, som båda anmälades i datasystemet OFIS.

Swedac gör regelbundna bedömningar mot SS – EN ISO/IEC 17065:2012 Bedömning av överensstämmelse – Krav på organ som certifierar produkter, processer och tjänster. Swedac har följt sin plan för kontorsbedömningar samt bevittningar i fält så att samtliga delar av förordningen som certifieringsorganen har ackreditering för blir bedömda under en ackrediteringscykel, det vill säga under en fyraårsperiod. Vid kontorstillsynerna granskas bland annat ledningssystemet, att rutiner finns och tillämpas, att personal involverad i certifieringsprocessen har rätt kompetens, att klagomål hanteras korrekt samt att beslut om certifiering tas på korrekta grunder. Vid fältbedömningar följer Swedacs bedömare med och granskar hur revisorerna utför revisionen, det vill säga att aktuella krav i Rådets förordning (EG) nr 834/2007 granskats och att revisorn har kompetens. Swedacs övergripande bedömning visar att de sju ackrediterade certifieringsorganen uppfyller kraven för fortsatt ackreditering och fortsatt godkännande.

Jordbruksverket har genomfört två av fyra planerade fältbedömningar av kontrollorgan. Fältbedömningarna visade att kontrollorganen uppfyller kraven för fortsatt delegering av kontrolluppgifter. Jordbruksverket har under året lyckats väl med att följa upp inskickade avvikelserapporter från de kontrollorganen som delegerat kontroll till.

Livsmedelsverket genomförde en revision under 2016 hos ett av kontrollorganen. Resultatet var en rekommendation på förbättringsåtgärder. För mer information se Nationella kontrollplanen, del 2 avsnitt 13, del 3 avsnitt 9.10 och del 4 avsnitt 2.9.

Jordbruksverket och Livsmedelsverket publicerade i början av år 2016 en katalog över åtgärder som ska vidtas i händelse av bristande efterlevnad.

Myndigheterna genomförde enligt plan två fysiska kalibreringsmöten under året tillsammans med kontrollorganen. Under ett av mötena deltog även Tullverket. Såväl myndigheter som kontrollorgan använder regelbundet arbetsrummet för att informera om och reda ut svårigheter kopplade till kontroll av ekologiska aktörer.

12.4 Kontrollresultat

12.4.1 Omfattning och genomförande av kontrollen

I tabell 82 redovisar vi kontrollorganens samlade kontrollinsatser. Kontrollorganen har börjat redovisa aktörer enligt ett hierarkiskt system. Det betyder att siffrorna nedan inte avspeglar företagens alla certifierade verksamheter, utan att företagen är redovisade huvudsakligen utifrån det hierarkiska systemet.

12.4.2 Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder

Kontrollorganen har ändrat sin rapportering av avvikelser och rapporterar i huvudsak endast de avvikelser som har påverkat den ekologiska statusen på produkten eller produktionen. Tidigare år redovisade kontrollorganen alla avvikelser. I tabell 83 finns en redovisning över funna avvikelser och åtgärder som vidtagits på produkter, på produktion eller på aktörer.

12.4.3 Åtgärder hos kontrollorganen

Alla kontrollorgan utom ett (som nyligen fått delegering) har ordnat flera interna kalibreringsmöten för sina revisorer. Två av kontrollorganen har genomfört bevittnade revisioner. Ett kontrollorgan har genomfört internrevision av två revisorers arbete.

Ett kontrollorgan har skickat en av sina revisorer på Better Training for Safer Food om ekologisk produktion och ett annat kontrollorgan lät en revisor delta på BioFach. Kontrollorganen låter utbilda nya revisorer efter behov. Ett kontrollorgan har till exempel en intern webbaserad självstudiekurs som avslutas med skrivning. Bland övriga utbildningsinsatser kan nämnas utbildning i HACCP, signaler i djurvälstånd, CDB Internet, svåra samtal, matfusk och IP arbetsvillkor. Ett kontrollorgan har satsat på utbildningsinsatser om värphöns för sina lantbruksrevisorer.

Tabell 82. Översikt över kontrollorganens kontrollbesök fördelat på olika kategorier av aktörer år 2016. Data i tabellen kan skilja sig från data i OFIS. Då OFIS har varit möjligt att uppdatera efter att denna rapport beslutades är det OFIS som i så fall är de mest korrekta.

Typ av aktör	Antal registrerade aktörer per den 31 december 2016	Antal årliga inspektioner	Kompletterande riskbaserade besök	Antal oanmälda besök	Totalt antal besök
Jordbruksproducenter	5 932	6 775	671	339	7 446
Produktionsenheter för vattenbruksdjur	4	0	0	0	0
Förädlare	1 064	1 071	70	38	1 146
Importörer	131	122	8	0	130
Exportörer	8	7	1	0	8
Andra aktörer	103	81	5	2	86

Tabell 83. Översikt över kontrollorganens provtagning, funna avvikelser och vidtagna åtgärder i händelse av avvikelser fördelat på olika kategorier av aktörer år 2016. Data i tabellen kan skilja sig från data i OFIS. Då OFIS har varit möjligt att uppdatera efter att denna rapport beslutades är det OFIS som i så fall är det mest korrekta.

Typ av aktör	Antal analyserade prov	Prover som visar på en överträdelse	Antal konstaterande oegentligheter eller överträdelser	Antal tillämpade åtgärder avseende partiet eller den bedrivna produktionen	Antal åtgärder som tillämpats på aktören
Jordbruksproducenter	225	5	39	36	4
Produktionsenheter för vattenbruksdjur	0	0	0	0	0
Förädlare	67	2	54	19	1
Importörer	49	3	16	7	0
Exportörer	0	0	0	0	0
Andra aktörer	1	0	3	0	0

13 Kontroll i livsmedelskedjan inom Försvarmakten

13.1 Kontrollens omfattning och resurser

Generalläkaren har genomfört sju större s.k. generalläkarinspektioner, som omfattat myndighetens samlade ansvarsområden - tillsyn av miljö- och hälsoskydd, tillsyn över hälso- och sjukvård samt kontroll av livsmedelssäkerhet, djurhälsovård, djursjukvård och djurskydd. Fem av generalläkarinspektionerna utfördes på garnisoner, en inspektion utfördes vid övning Cold Response 16 och en inspektion utfördes avseende Försvarmaktens insats i Mali.

Under 2016 har 3,25 årsarbetskrafter (åa) funnits tillgängliga för Generalläkarens ansvarsområden med kontroll av livsmedelssäkerhet och kontroll av djurhälsovård, djursjukvård och djurskydd. Arbetskraften har utgjorts av två heltidsanställda stabsveterinärer (1,58 åa tillgängligt), en heltidsanställd livsmedelsinspektör (1 åa) samt del av året en vikarierande heltidsanställd livsmedelsinspektör (0,67 åa tillgängligt).

Livsmedelsverksamhet

Generalläkaren har 234 livsmedelsobjekt registrerade i kontrollobjektsregistret Vision. Kontrollobjekten finns lokaliserade i hela landet och ett objekt finns vid Försvarmaktens utlandsstyrka i Mali. Kontrollobjekten består av tillagningskök med utleverans till andra livsmedelsanläggningar, tillagningskök utan sådan utleverans, mottagningskök, serveringar, dricksvattenanläggningar, fartyg, flyg, livsmedelslager, livsmedelsbutik, fältmässig livsmedelsverksamhet inom förband, fältmässig livsmedelsverksamhet inom Hemvärnet samt ett antal huvudkontor. Under 2016 har totalt 109 livsmedelskontroller utförts på registrerade kontrollobjekt fördelade enligt följande. 68 kontroller utfördes på tillagningskök, 7 kontroller på mottagningskök, 4 kontroller på serveringar, 8 kontroller på fartyg, 1 kontroll på livsmedelslager, 1 kontroll på butik, 18 kontroller på dricksvattenanläggningar och 2 kontroller på fältmässig livsmedelsverksamhet inom Hemvärnet.

Under 2016 har Generalläkaren handlagt ett ärende om misstänkt matförgiftning, tre ärenden med avvikelserapportering från verksamhetsutövaren angående bristande dricksvattenkvalitet, samt två ärenden rörande rapportering inom system RASFF. Generalläkaren har i sex ärenden yttrat sig som behörig kontrollmyndighet för livsmedelskontrollen i kommuns ärende med serveringstillstånd. Generalläkaren har även lämnat yttrande i fyra remissärenden från Livsmedelsverket samt angående ett slutbetänkande från regeringen. Under året har Generalläkaren fattat åtta beslut med fastställande av provtagningsprogram för dricksvattenanläggning och 16 beslut i ärende om registrering.

Förutom de 234 objekt som finns registrerade i Vision uppskattar Generalläkaren att behov av registrering av ytterligare ett 40-tal kontrollobjekt föreligger, främst inom fältmässig förbandsverksamhet och Hemvärnet.

209 kontrollobjekt i registret är riskklassificerade enligt Generalläkarens riskklassningssystem som är framtaget utifrån Livsmedelsverkets vägledning om riskklassning av livsmedelsanläggningar. Kontrollobjekten är indelade i riskklass A-F med planerade kontrollfrekvenser från två gånger per år (A) till vart femte år (F). 25 kontrollobjekt saknar indelning i riskklass.

Djurhållning

Generalläkaren har 27 djurskyddsobjekt registrerade i kontrollobjektsregistret Vision. Kontrollobjekten finns lokaliserade i hela landet och består av hållande av tjänstehundar, uppfödning av tjänstehundar, brukande av hund inom Hemvärnet, hästhållning samt försöksdjursverksamhet. Under 2016 har totalt 10 djurskyddskontroller utförts på registrerade kontrollobjekt fördelade enligt följande. 8 kontroller utfördes på anläggningar med hållande av tjänstehundar, 1 kontroll av brukande av hund under hemvärnsövning och 1 kontroll av djurförsök under försvarsmaktsövning. Även djurhälso- och djursjukvården har i tillämpliga fall granskats i samband med djurskyddskontrollerna.

Under 2016 har Generalläkaren handlagt ett ärende med avvikelserapportering från verksamhetsutövaren angående bristande ventilation i transportfordon samt låga temperaturer i hundkojor. Under året har tre ärenden med registrering av nya hundanläggningar handlagts.

Av de befintliga 27 kontrollobjekten i registret är 15 objekt riskklassificerade enligt Generalläkarens riskklassningssystem. Befintliga kontrollobjekt är indelade i riskklass B eller C med planerade kontrollfrekvenser från en gång per år (B) till vartannat år (C). 12 kontrollobjekt saknar indelning i riskklass.

13.2 Måluppfyllelse

Livsmedelsverksamhet

Tabell 84. Tabellen visar måluppfyllelse avseende planerade kontroller på registrerade och riskklassade livsmedelsobjekt under 2016.

Kontrollobjekt	Behov av kontroller (antal)	Antal genomförda kontroller	Måluppfyllelse
Totalt antal registrerade och riskklassade i Vision	139	109	78 %
Tillagningskök	66	68	106 %
Mottagningskök	8	7	88 %
Servering	4	4	100 %
Fartyg	28	8	29 %
Livsmedelslager	1	1	100 %
Butik	1	1	100 %
Flyg	2	0	0 %
Dricksvattenanläggningar	28	18	64 %
Huvudkontor	1	0	0 %
Fältmässig livsmedels-verksamhet Hemvärn	okänt	2	okänt
Fältmässig livsmedels-verksamhet förband	okänt	0	okänt

Då de 25 kontrollobjekt som saknar riskklassning inte räknats med i tabellen samt att Generalläkaren uppskattar att ytterligare ett 40-tal anläggningar behöver inventeras och registreras, är den faktiska måluppfyllelsen för livsmedelskontrollen lägre än 78 procent. Under 2016 var antalet oanmälda livsmedelskontroller 59 stycken (54 procent) och föranmälda kontroller 50 stycken (46 procent). Under verksamhetsåret 2015 var 53 procent av kontrollerna oanmälda och 47 procent föranmälda. Generalläkaren bedömer således att ingen egentlig

förändring i arbetssätt skett under de två senaste verksamhetsåren. Generalläkaren bedömer vidare att förankringen av livsmedelskontrollerna endast görs när så är ändamålsenligt och effektivt för myndighetens arbete. Detta med hänsyn till kontrollobjektens lokalisering och verksamhet.

39 dricksvattenanläggningar omfattas av beslut om fastställande av regelbundna undersökningar och 7 dricksvattenanläggningar saknar sådant beslut.

Generalläkaren har under 2016 uppfyllt punktlighetsmålen avseende skyndsam hantering av misstänkt matförgiftning, avvikelserapportering rörande livsmedelssäkerhet och ärenden med RASFF. Ärenden med registrering av livsmedelsanläggning har handlagts inom stipulerad tidsram, däremot har kravet på kontroll snarast efter en registrering av ny livsmedelsanläggning inte uppfyllts.

Djurhållning

Av 27 registrerade djurskyddsobjekt var 12 objekt inplanerade för kontroll under året. 8 djurskyddskontroller utfördes enligt planen, vilket betyder en måluppfyllnad med 67 procent. Utöver planerade kontroller genomfördes 2 djurskyddskontroller på ny tillkomna kontrollobjekt för hållande av tjänstehundar.

Endast en oanmäld djurskyddskontroll har genomförts under 2016. Generalläkaren bedömer att en förankringen av djurskyddskontrollerna de i flesta fall är ändamålsenligt och effektivt för myndighetens arbete. Detta med hänsyn till kontrollobjektens lokalisering och verksamhet. Generalläkaren avser dock att i möjligaste mån och där så är lämpligt utföra djurskyddskontrollerna oanmälda.

Generalläkaren har under 2016 uppfyllt punktlighetsmålen avseende skyndsam hantering av avvikelserapportering rörande djurskyddet.

13.3 Efterlevnaden hos företag

Livsmedelsverksamhet

Under 2016 var andelen livsmedelskontroller (exklusive dricksvattenkontroller) med resultatet utan avvikelse 31 procent. På dricksvattenanläggningarna var 22 procent av kontrollerna utan avvikelse.

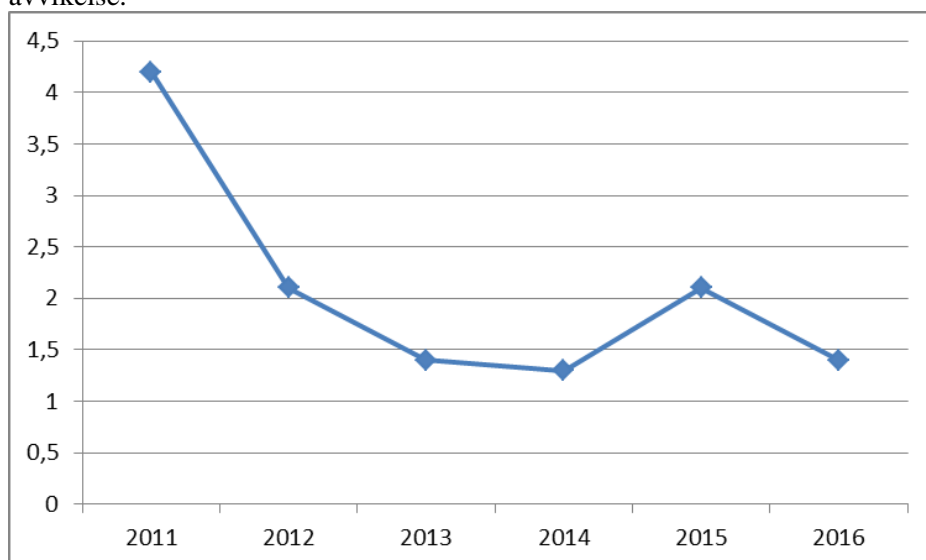

Diagram 29. Medelvärdet av antal avvikelser per livsmedelskontroll som Generalläkaren utfört under åren 2011-2016.

En sammanställning av de senaste årens statistik över antalet avvikelser noterade vid livsmedelskontrollerna har visat mestadels en nedåtgående trend. Generalläkaren tolkar att resultatet beror på en bättre efterlevnad hos verksamhetsutövarna.

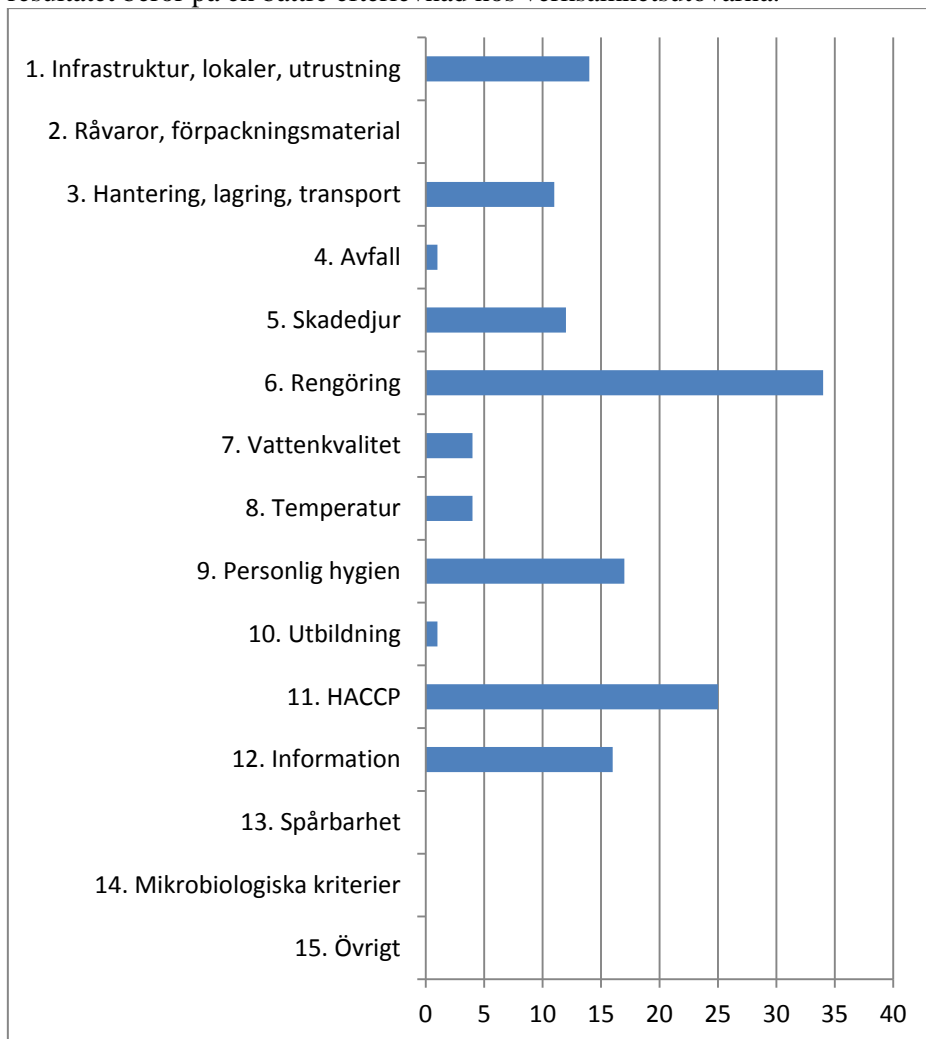

Diagram 30. Totalt antal noterade avvikelser vid Generalläkarens livsmedelskontroller 2016 (förutom kontroller på dricksvattenanläggningar) fördelade per kontrollområde 1 till 15.

Generalläkaren har under året bl.a. noterat avvikelser i lokalunderhållet på vissa livsmedelsanläggningar. Generalläkaren bedömer att en bakomliggande orsak till eftersatt lokalunderhåll kan vara ansvarsfördelningen mellan upphandlad livsmedelsföretagare och fastighetsägare samt en bristande samverkan mellan parterna. Inom Försvarmakten har fastighetsägaren ett övergripande ansvar för underhåll av byggnad och lokaler medan livsmedelsföretaget endast har begränsad rådighet. Ansvarsfördelningen riskerar att leda till ett eftersatt underhåll av livsmedelslokalerna om inte parterna har en nära samverkan. Resultaten beror troligen även på ett åldrande fastighetsbestånd.

Förutom bristande rengöringsrutiner hos livsmedelsföretagaren själv kan noterade avvikelser avseende rengöringen till viss del härledas till underhållsbrister som försvårar renhållningen. En annan bidragande orsak kan vara att livsmedelsanläggningarna även används för lagerhållning av utrustning som inte används i livsmedelsproduktionen s.k. ovidkommande material, som även det kan försvåra renhållningen. Utrustningen tillhör Försvarets Materielverk och livsmedelsföretagaren har begränsad rådighet över hur lagerhållningen sker.

Avvikelserna avseende HACCP som Generalläkaren noterat 2016 har berott på framför allt på bristande övervakning av den kritiska kontrollpunkten nedkylning av livsmedel vid ett antal tillagningskök.

Djurhållning

Sex av de tio djurskyddskontroller som Generalläkaren genomförde under året var med resultatet utan avvikelse. Vid de djurskyddskontroller där avvikelser noterades har dessa avsett brister i transporter av tjänstehund, framför allt avsaknad av erforderlig mekanisk ventilation, brister i temperaturövervakning och bristande skyltning.

13.4 Beslut om åtgärder mot företagen

Livsmedelsverksamhet

Generalläkaren har under året fattat två beslut om föreläggande enligt 22 § livsmedelslagen (2006:804). Livsmedelsföretagare vid ett tillagningskök förelades att säkerställa övervakningen av nedkylning av livsmedel. Livsmedelsföretagare vid ett annat tillagningskök förelades att vidta underhållsåtgärder enligt tidigare redovisad underhållsplan.

Djurhållning

Generalläkaren har under året fattat ett beslut om åtgärd gällande transporter av tjänstehundar enligt art 54.2.a Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004. Försvarsmakten har därigenom uppmanats att tillse att tjänstehundar transporteras i mekaniskt ventilerade fordon med godtagbar luftkvalitet.

13.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Hos Generalläkaren har det under året inte skett någon väsentlig verksamhetsutveckling eller ändring i arbetssätt. Hösten 2016 utsågs en ny generalläkare vid myndigheten.

Generalläkaren har följande rutiner för att tillse att kontrollen är effektiv, ändamålsenlig och likriktad.

- Samtliga kontroller med avvikelse följs upp. Verksamhetsutövaren har möjlighet att inkomma med skriftlig redovisning av genomförda eller planerade åtgärder. I ett fåtal fall görs uppföljande kontrollbesök. Det sker även regelmässigt en uppföljning vid nästkommande planerade kontroll.
- Allvarliga eller återkommande avvikelser hos verksamhetsutövaren föranleder beslut om åtgärd.
- Generalläkaren har möjlighet att hos regeringen rapportera fall med allvarliga avvikelser som inte rättas till hos verksamhetsutövaren.
- Generalläkarens mallar för kontrollrapporter, beslut och övriga skrivelser används.
- Samtliga kontrollrapporter kontrolläses och granskas av ytterligare en handläggare.
- Samsynsdiskussioner och kalibreringar sker vid veckovisa arbetsledningsmöten.
- Vägledningar, handböcker m.m. stödande dokument från centrala myndigheter följs där så är tillämpligt.
- Omvärldsbevakning sker genom deltagande vid länsmöten, livsmedelskonferenser, länsveterinärkonferens och veterinärkongress samt genom prenumeration av nyhetsbrev från centrala myndigheter och nyhetsbrev om aktuella rättsfall m.m.

- Myndighetssamverkan sker i ett flertal sammanhang. Generalläkaren deltar här i arbetsgrupp för NKP, samrådsgrupp för revision inom livsmedelskedjan och nationell grupp för frågor som rör dricksvattenkontrollen. Generalläkaren deltar även regelmässigt vid beredskapsövningar som rör myndighetens kontrollansvar. Under året har Generalläkaren deltagit i arbetet med framtagande av en myndighetsgemensam utbrottshandbok. Generalläkaren har även deltagit vid samrådsmöte om nationellt eRASFF.

13.6 Bedömning av kontrollen

Generalläkarens effektivitet i fråga om antal utförda kontroller kan förbättras. Detta torde kunna uppnås genom iordningställande av myndighetens verksamhetsstöd i form av inskrivningsrutiner i system Vision och inventering av kontrollobjekt varvid personella resurser kan frigöras till löpande kontrollverksamhet. Även projektliknande aktiviteter som de s.k. generalläkarinspektionerna tar kontrollresurser i anspråk. Avseende effektiviteten måste det samtidigt beaktas att Generalläkarens kontrollobjekt är lokaliserade i hela landet, liksom utomlands och att kontroller till viss del ska utföras i fält under övningsverksamhet. Detta sammantaget leder till att betydande resurser även måste läggas på planering, resor och uppföljning i samband med Generalläkarens kontrollverksamhet.

Generalläkaren bedömer att personalen har rätt kompetens för det kontrolluppdrag som myndigheten har och att möjligheten till kompetensutveckling är relativt god. Generalläkaren har ett fungerande ärendehanterings- och kontrollobjektsregister, Vision, som medger att verksamheten både kan planeras och följas upp. Myndigheten behöver dock inrätta bättre och mer detaljerade skrivrutiner för registrering i systemet så att sökbarheten optimeras. I och med detta behöver även viss registervård genomföras av befintliga kontrollobjekt i systemet.

Myndigheten behöver inventera uppskattningsvis ett 40-tal ytterligare kontrollobjekt, främst inom Hemvärn och förbandsförplägnad. Även Fortifikationsverkets dricksvattenverksamheter behöver ses över och kontrollobjekten indelas på ett sätt i Vision som är ensat med Fortifikationsverkets rådande organisation. Det behövs även ett fortsatt arbete med att fastställa program för regelbundna undersökningar vid dricksvattenanläggningarna.

Generalläkaren har en god omvärldsbevakning och samverkan med myndigheter inom livsmedelskedjan men bedömer samtidigt att behov finns för mer samverkan centralt med verksamhetsutövarna Försvarmakten och Fortifikationsverket.

Generalläkaren saknar aktuell behovsinventering som kan synliggöra det faktiska behovet av framför allt kontrollpersonal. Generalläkaren saknar även rutiner och praktiska förutsättningar för genomförande av offentlig provtagning. Provtagningsrutiner och årliga provtagningsplaner behöver således tas fram.

Generalläkaren bedömer slutligen att det föreligger ett behov av uppdatering av myndighetens livsmedelsföreskrifter i Försvarmaktens föreskriftssamling, saknr. FFS 2012:4.

14 Revisioner

14.1 Inledning

Resultatet av revision av offentlig kontroll enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004 beskrivs nedan. Revisionerna följer EU-kommissionens beslut 2006/677/EG om fastställande av riktlinjer avseende kriterierna för utförande av revisioner. Det gäller revision på central, regional och lokal nivå.

14.1.1 Beskrivning av området

Systemet för intern och extern revision finns beskrivet i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan (NKP 2016-2019, del 4, avsnitt 4.3.1).

14.1.2 Nationell samrådsgrupp för revision

Gruppen leds av Livsmedelsverket och ger stöd och råd till de kontrollmyndigheter som utför eller låter utföra revisioner av offentlig kontroll.

Under de första åren 2014-2015 syftade gruppens arbete främst till att påverka berörda myndigheter för att få till stånd revision av länsstyrelsernas kontroll inom djurskydd m.fl. områden. Under 2016 gav detta arbete effekt. Jordbruksverket genomförde revisioner inom djurskydd på uppdrag av länsstyrelserna.

Den pool med sakkunniga från olika myndigheter, som gruppen formade 2015, möjliggjorde fortsatta skuggkontroller i länsstyrelsernas kommunrevisioner under 2016.

Gruppen har under 2016 även fortsatt sitt arbete för kompetensutveckling och kalibrering inom revisionssystemet.

14.2 Revision av livsmedelskontrollen

Vid länsstyrelserna arbetar minst en person per länsstyrelse med revision av myndigheter, antal årsarbetskrafter är emellertid oklart. Vid Livsmedelsverket arbetar tre personer, tillika årsarbetskrafter, inom området.

14.2.1 Revisionsintervall

Under den senaste femårsperioden har 97 procent av alla kommuner som ingått i revisionsystemet under de fem åren reviderats, antingen av länsstyrelserna eller av Livsmedelsverket

Blå – Reviderad 2012-2016

Orange – Ej reviderad 2012-2016

Brun – Ej reviderad 2012-2016, men andra åtgärder har vidtagits till följd av revision.

Diagram 31. Revisioner 2012-2016 - kommuner

Revisioner genomförs även av livsmedelskontroll utförd av länsstyrelserna och Generalläkaren samt av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet (internrevision) med ett femårsperspektiv.

Detta innebär att, med några få undantag, har alla Sveriges kontrollmyndigheter reviderats, och att EU-kommissionens rekommendation om att samtliga kontrollmyndigheter bör revideras inom en femårsperiod kan uppfyllas.

14.2.2 Resultat av revisionerna

Det fanns 26 olika kommunsamarbeten i slutet av 2016 då det gäller livsmedelskontrollen. Dessa samarbeten innebar att de 290 kommunerna utgjorde 245 lokala kontrollmyndigheter.

Tillsammans utförde Livsmedelsverket och länsstyrelserna totalt 50 kommunrevisioner, varav tre rapporterades som uppföljningar. Således reviderades 20 procent av de lokala kontrollmyndigheterna (i fortsättningen kallade ”kommuner”) under 2016 (uppföljningarna inkluderas i procentvärdet). Livsmedelsverket utförde också tre stycken internrevisioner av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet.

Ett flertal av revisionerna fokuserade på olika sakområden eller anläggningstyper vid en så kallad skuggkontroll, där revisorerna granskar utförandet av en kontroll på plats vid en livsmedelsanläggning. 76 procent av alla revisionerna inkluderade skuggkontroll (2015, 75 procent). 81 procent av ordinarie revisioner (ej uppföljande) inkluderade skuggkontroll (2015, 82 procent).

Tabell 85. Sakområde/ anläggningstyp vid Livsmedelsverkets och länsstyrelsens revisioner 2016 där det ingick en skuggkontroll.

Länsstyrelsens kommunrevisioner, (antal)		Livsmedelsverkets kommunrevisioner, (antal)		Livsmedelsverkets internrevisioner, (antal)	
Butik	16	Butik	2	Slakt	2
Konfektyr	1	Konfektyr	3	Konfektyr	1
Kosttillskott	1	Kosttillskott	3		
Restaurang	2	Vegetabilier	5		
Storhushåll	2				
Totalt	22	Totalt	13	Totalt	3

Vid skuggkontroll i anslutning till länsstyrelsernas kommunrevisioner noterades ingen brist. Huvuddelen av länsstyrelsernas skuggkontroller 2016 granskade kontroll av butik. Detta indikerar att kommunerna genomför en ändamålsenlig kontroll av butik. Behov av förbättring noterades dock åter för exempelvis kompetens för mer ovanliga produktionsanläggningar. Inom anläggningstyp ”konfektyr” fanns relativt sett mest behov av förbättring 2016.

Resultatet från tre av länsstyrelsernas kommunrevisioner var inte klara vid denna sammanställning. Dessa tre ingår inte i följande sammanställningar. De tre internrevisionerna av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet ingår. Totalt ingår således resultatet av 50 revisioner.

Revisionerna som utfördes var olika omfattande då det gäller vilka revisionsområden som granskades. Diagrammet nedan visar den totala andelen avvikelser inom de olika revisionsområdena (till vänster). Eftersom alla revisioner inte omfattade alla revisionsområden redovisas även andelen revisioner där respektive revisionsområde inte granskades (till höger). Resultaten visar att avvikelser noterades inom samtliga revisionsområden, förutom ”öppenhet”, men olika ofta.

Revisionsområde ”mål för den offentliga kontrollen” och ”ledning och ansvarsfördelning, samt samordning”, var diskussionspunkter och har därför utelämnats från resultatsammanställningen i diagrammet nedan.

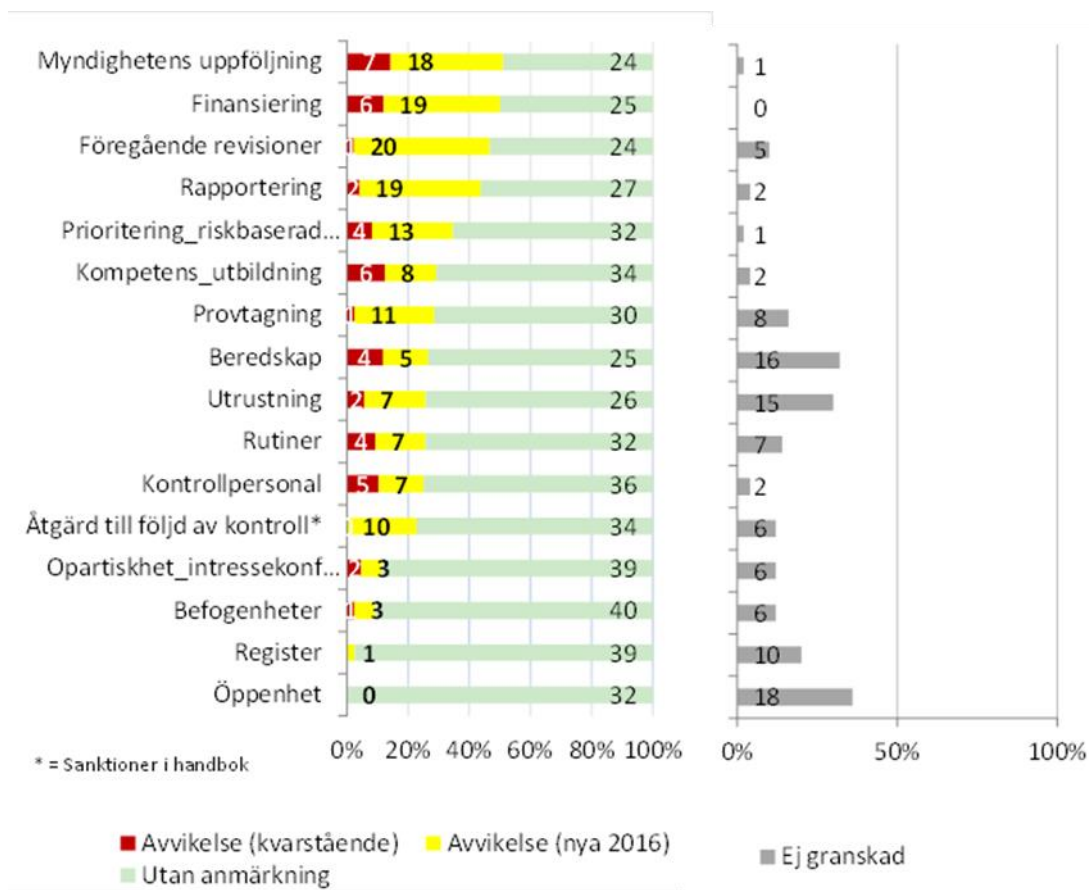

Diagram 32. Resultatet från samtliga revisionstyper år 2016, totalt 50 revisioner. Andel avvikelser inom de olika granskade revisionsområdena (till vänster). Andel revisioner där de olika revisionsområdena inte granskats (till höger). Antalet revisioner inom området, med avvikelse (röd och gul stapel), utan avvikelse (grön stapel) och ej granskade (grå stapel) anges som en siffra inuti staplarna.

Förändringen av andelen avvikelser för respektive revisionsområde för revisionerna visas i diagrammet nedan. För vissa revisionsområden syns en trend av att andelen avvikelser minskar, exempelvis beredskap, medan det för andra revisionsområden är mer svårtolkade resultat. För att underlätta analysen har de olika revisionsområdena fördelats på olika faser i kontrollprocessen; Myndighetens styrning, Kontroll kan utföras, Bristar hos kontrollobjekt upptäcks, Bristar kommuniceras och åtgärdas och Myndigheten genomför kontroll som ger effekt. De tre första faserna uppvisar en positiv utveckling, medan de två sista faserna ofta uppvisar en negativ utveckling. Detta kan bero på att revisionen under de senaste åren fokuserat allt mer på de senare faserna i kontrollprocessen.

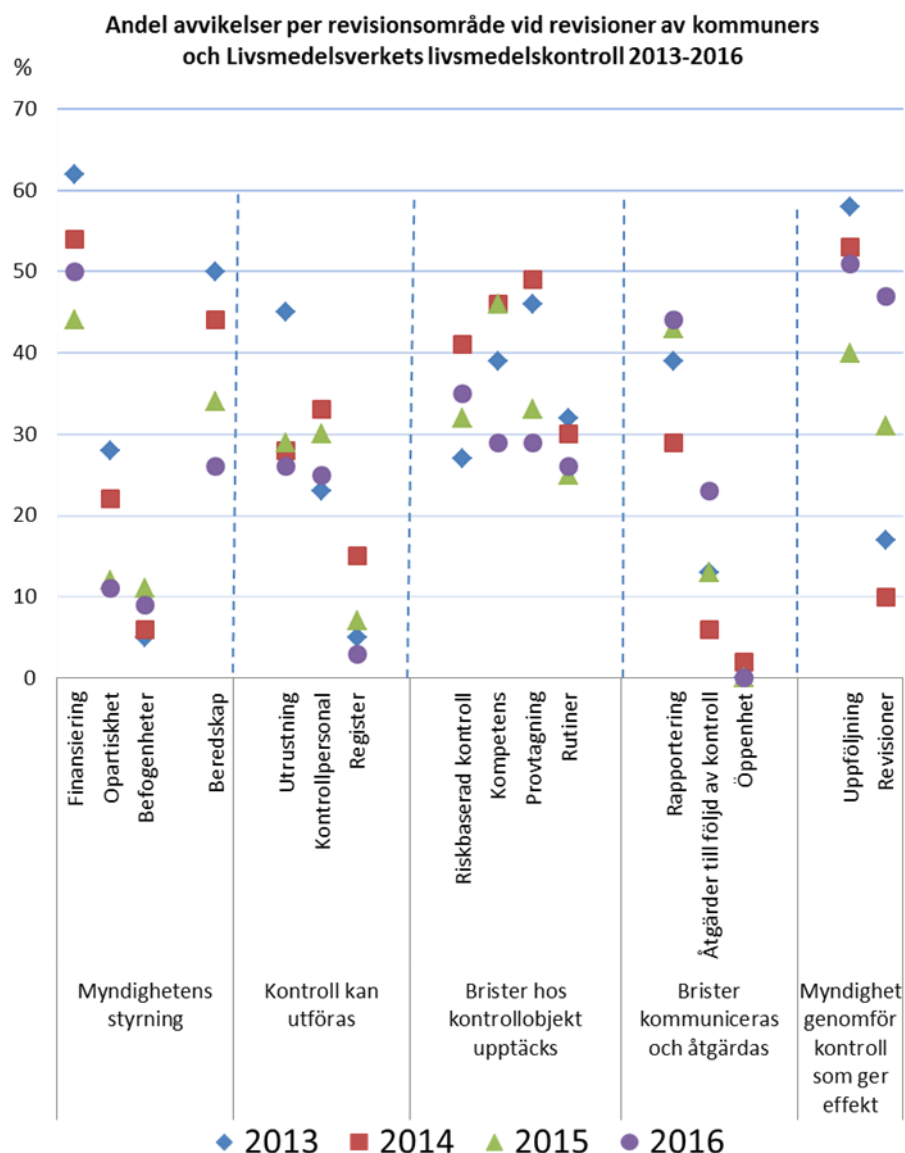

Diagram 33. Andel avvikelser per revisionsområde vid revisioner av kommuners och Livsmedelsverkets livsmedelskontroll 2013-2016.

Länsstyrelsernas och Livsmedelsverkets revisioner av kommunal livsmedelskontroll

Målen för livsmedelskontrollen diskuterades vid en stor majoritet av kommunrevisionerna. Flertalet kommuner kände till de gemensamma målen för livsmedelskontrollen i NKP, och flera av dem hade brutit ned dessa till egna mål.

Vid revisionerna framkom att 26 av de reviderade kommunerna på något vis samarbetar med en eller flera andra kommuner, eller ingår i ett större nätverk med fem till sju kommuner. Alla samarbeten är positiva då de kan leda till att befintliga resurser används mer effektivt, att den kompetens som finns tas till vara, och att intressekonflikter kan undanröjas.

”Finansiering” var ett av de områden som hade en stor andel avvikelser. Det granskades vid alla revisioner. Hälften av de reviderade kommunerna hade brister i finansieringen. Avvikelseerna visar bland annat att kontrollavgifterna inte täckte kostnaden för kontrollen, eller att kommunen

inte visste om den hade full kostnadstäckning. Otillräcklig finansiering kan vara en orsak till att det saknades personal vid några kommuner, vilket är allvarligt då personal är en förutsättning för att kontroll ska kunna utföras.

”Uppföljning” var liksom föregående år ett område med stor andel avvikelser. Avvikelseerna beskriver bland annat att uppföljning inte skedde av att företagen fått den kontrolltid som debiterats och att livsmedelsföretagaren vidtagit åtgärder mot de avvikelser som noterats vid kontrollen.

”Revisioner” var också ett område med många avvikelser. Vid flera av revisionerna följdes tidigare revisionsresultat upp. Tjugo kommuner hade inte vidtagit tillräckliga åtgärder mot samtliga avvikelser som noterats vid föregående revision och erhöll avvikelse inom revisionsområdet ”Revision”. Det ökande antalet avvikelser kan bero på att de flesta länsstyrelser är inne på sin andra cykel av revisioner av länets kommuner och att detta revisionsområde fått allt mer ökad uppmärksamhet, samt att Livsmedelsverket förtydligat hur området ska noteras i revisionsrapporterna.

Erfarenhetsutbyte

Vid nästan alla av Livsmedelsverkets kommunrevisioner deltog revisionsledare vid aktuell länsstyrelse som observatör, med givande erfarenhetsutbyte som följd.

Internrevision av Livsmedelsverkets kontroll

Vid interna revisioner av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet konstaterades att verksamheten i huvudsak fungerade väl. Den allvarligaste avvikelsen var att myndigheten inte åtgärdat en tidigare avvikelse som gällde delegationsordningens utformning.

Oberoende granskning av revisionssystemet

Ett nordiskt samarbete om oberoende granskning av revisionssystemet, där Livsmedelsverket deltar, är nu igång. Oberoende granskning är ett krav i förordning (EG) nr 882/2004. Granskare från två nordiska länder granskar ett tredje land. I december 2016 granskades revisionssystemet i Finland, som första nordiska land. Erfarenheterna från Finland har använts i utvecklingen av det Svenska revisionssystemet

Utveckling av revisionssystemet

Handbok

Arbetet med att uppdatera Handboken - Revision av lokala kontrollmyndigheters livsmedelskontroll från 2013 har fortsatt. En ny handbok ska publiceras 2017. Den nya handboken ska omfatta revision av samtliga kontrollmyndigheters livsmedelskontroll, inte bara de lokala. Ett större fokus läggs vid revision av kontrollens effekt och uppföljning av tidigare revisioner.

Normerande granskning av länsstyrelsernas revisioner

Livsmedelsverket beslutade sig 2016 för att inte längre utföra kommunrevisioner, utöver de uppföljande revisioner som lämnas över till Livsmedelsverket från en länsstyrelse av särskilda skäl, och de som överlämnas för ett eventuellt föreläggande. Istället ska Livsmedelsverket under 2017 satsa på normerande granskning för att förbättra systemet och främja enhetliga arbetssätt och samsyn i bedömningar.

Normerande granskning av länsstyrelsernas revisioner är inte att likställa med revision, utan syftar främst till att följa upp, förbättra och stödja länsstyrelsernas revisionsverksamhet genom att identifiera förbättringsområden, både på enskilda länsstyrelser och i landet som helhet

Syftet är att stärka och ge mervärde till det svenska revisionssystemet genom att granska om länsstyrelsernas revisionsverksamhet följer:

- de riktlinjer som anges i EU-kommissionens beslut 2006/677/EG³⁹
- de referensdokument som tagits fram av revisionsnätverket vid SANTE F Livsmedelsverkets handbok – Revision av kontrollmyndigheters livsmedelskontroll. Normera bedömningar och främja enhetliga arbetssätt vid exempelvis rapportskrivning, skuggkontroller och uppföljning.
- Lyfta goda exempel och sprida dessa inom revisionssystemet och samla in synpunkter och underlag till samsynövningar vid de årliga revisionsdagarna.

Revisionsdagarna

Länsstyrelserna bjöds in till en informationsdag om revision för att diskutera erfarenheter, tidigare års revisionsresultat, likvärdiga bedömningar och utveckling av revisionssystemet. Trettio deltagare från 18 av 21 länsstyrelser deltog. Responsen i utvärderingsenkäten efteråt var mycket positiv. Under 2016 beslutades att nästa års revisionsdagar till viss del ska hållas tillsammans med Jordbruksverket. Sakkunniga ska bjudas in och dagarna ska ha större fokus på samsyn vid bedömningar och enhetliga arbetssätt.

Nationell revisionsrapport

Livsmedelsverket publicerade under året en nationell rapport som innehöll en sammanställning av resultatet av länsstyrelsernas och Livsmedelsverkets revisioner under 2016.

14.2.3 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

En revision anses ha effekt om den upptäcker eventuella avvikelser vid en kontrollmyndighet och följer upp att dessa avvikelser åtgärdas. Under 2016 har uppföljningsmomentet fortsatt varit i fokus. Åtgärdsplaner har begärts in efter i princip alla av de revisioner där avvikelser noterades.

Livsmedelsverket har under året tagit del av revisionsresultatet från länsstyrelsernas kommunrevisioner. Utvärderingsavdelningen har under året överlämnat fyra kommuner till Område livsmedelskontroll för vidare hantering. En av dessa kommuner har hittills förelagts. Några ytterligare kommuner handläggs sedan tidigare vid Område livsmedelskontroll. Till följd av en mer systematisk uppföljning har många lokala kontrollmyndigheter utvecklats positivt, främst vad gäller grundläggande förutsättningar för kontroll. Detta har gjort att revisionerna nu utvecklas med fokus på genomförande och uppföljning av kontrollen.

14.2.4 Bedömning av kontrollen

Länsstyrelsernas åiterrapportering till Livsmedelsverket

Enligt regeringens regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende länsstyrelserna ska de åiterrapportera uppgifter om genomförda revisioner, dess omfattning och effekt till Livsmedelsverket.

Nästan samtliga länsstyrelser har genom att utföra revisioner bedömt livsmedelskontrollen i länet. Majoriteten av länsstyrelserna uppger att livsmedelskontrollen i stort fungerar väl och att den fortsätter att utvecklas i en positiv riktning. Betydande förbättringar har skett och

³⁹ EU-kommissionens beslut 2006/677/EG av den 29 september 2006 om fastställande av riktlinjer avseende kriterierna för utförande av revisioner enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnad av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelser om djurhälsa och djurskydd.

revisorernas rekommendationer har beaktats. Revisioner anses vara en starkt bidragande orsak till detta och konstruktiva diskussioner vid revisionerna leder ofta fram till förbättringsförslag vid myndigheten. Livsmedelskontrollen har anpassats till de nationella målen, vilket inneburit en ökad effekt av kontrollen och enhetlighet.

Exempel på positiv utveckling är att brister visat sig åtgärdade vid uppföljande revisioner, samt att intresset för och kunskapen om livsmedelskontrollen ökat bland nämndledamöter.

Revisioner ger ett tillfälle för god strukturerad dialog och erfarenhetsutbyte, dessutom har frågan om samverkan mellan lokala kontrollmyndigheter diskuterats vid flera av revisionerna.

Revisionerna av kommunerna är inne på sin andra omgång och resultatet visar att revisionerna har effekt.

Livsmedelsverkets reflektioner

Revisionsfunktionen vid Livsmedelsverkets samlade intryck från 2016 års revisioner är att variationen mellan kontrollmyndigheterna fortfarande är mycket stor. Det fanns myndigheter som i allt väsentligt uppfyllde kraven, samtidigt som det fanns myndigheter som hade allvarliga brister.

Många myndigheter följde inte upp att livsmedelsföretagaren vidtog åtgärder mot noterade brister, vilket medför att en viktig del av kontrollens effekt uteblir. Myndigheterna behöver bli medvetna om sitt kompetensbehov och kompetensen för mer ovanliga produktionsanläggningar.

Det krävs fortsatta insatser på alla nivåer för att de nationella målen för livsmedelskontrollen som beskrivs i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan ska uppnås inom uppsatta tidsramar.

Revisionssystemet har utvecklats bland annat genom att uppföljning av resultaten har förbättrats, liksom kontakten inom och samordningen av systemet. Genom att använda sakkunniga har revisionerna kunnat fokusera mer på att bedöma kontrollens genomförande och effekt. Revisionerna har visat sig ge effekt.

Ovanstående resultat återkopplas till de myndigheter som utfört revisionerna. Livsmedelsverket använder även revisionsresultaten för att förbättra kontrollen och för framtida stöd och ledning.

14.2.5 Yttrande om den allmänna funktionen

Revisionerna ger effekt genom att brister upptäcks, resultatet följs upp och krav ställs på kontrollmyndigheterna. Revisionerna utförs på ett relativt enhetligt sätt med stöd av Livsmedelsverkets handbok med bedömningsgrunder och rapportmall. Revisorerna har fått utbildning, genom till exempel BTSF-kurser och Livsmedelsverkets årliga informationsdagar.

Att noterade brister följs upp framgår av att andelen åtgärdsplaner som begärs in efter revision har ökat under senare år. Länsstyrelsernas revisorer lämnar också över svårare ärenden till Livsmedelsverket, vilket i några fall har resulterat i föreläggande mot kontrollmyndigheten.

14.3 Jordbruksverket

14.3.1 Genomförande av revisionsprogram

Revisionsprogram, djurskydd

Jordbruksverket har övergått från att genomföra gemensamma revisioner med Livsmedelsverket till att under 2016 upprätta en egen revisionsplan med en tydlig revisionsinriktning på djurskyddskontroller. Under 2016 genomfördes tre revisioner enligt beslutad revisionsplan.

Revisionsprogram, internrevision

Revisionsprogrammet för Jordbruksverkets internrevision bestod för 2016 av fyra revisioner. Samtliga revisioner är genomförda. De aktuella revisionerna är:

- Hantering av avgifter. Revisionen granskade hur väl verksamhetens uttag av avgifter följer kraven i förordning (EG) nr 882/2004 och kompletterande svenskt regelverk. Berörda sektorer är foder, animaliska biprodukter och djurhälsa.
- Övervakning av överlämnade arbetsuppgifter. Revisionen granskade ändamålsenligheten i den övervakning som sker av de arbetsuppgifter verksamheten överlämnat till andra aktörer. Arbetsuppgifter är överlämnade inom områdena djurhälsa och animaliska biprodukter.
- Tillståndshantering destruktionsanläggningar, som avser hantering av animaliska biprodukter.
- Hantering av åtgärdsplaner. Revisionen granskade ändamålsenligheten i den process som verksamheten har för att hantera beslutade åtgärder för brister identifierade vid tidigare genomförda revisioner. Berörda sektorer är foder, animaliska biprodukter och djurhälsa.

14.3.2 Resultat av revisionerna

Revisionsprogram, djurskydd

Resultatet från revisionerna av djurskyddskontrollen visar bland annat att kompetensen inom kontrollområdet generellt sett är hög och att de reviderade kontrollmyndigheterna aktivt arbetar med att bibehålla kompetensen och att få en enhetlighet i utförandet av kontrollen. Även om kontrollmyndigheterna använder sig av samma checklistor och vägledningar för kontrollen skiljer sig rutinerna avsevärt mellan kontrollmyndigheterna. Största skillnaderna syns i utförandet och i systematisk uppföljning och verifiering av kontrollen. Även arbetet med uttag av kontrollobjekt och hanteringen av anmälningsärenden skiljer sig markant åt mellan de reviderade kontrollmyndigheterna med stora variationer på kontrollfrekvens vilket skapar en bristande enhetlighet sett ur ett nationellt perspektiv. Det krävs därför fortsatta insatser på alla nivåer för att de nationella målen för djurskyddskontrollen som beskrivs i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan ska uppnås

Revisionsprogram, internrevision

Tre av ovanstående revisioner har slutförts. En av revisionerna, *tillståndshantering destruktionsanläggningar*, avslutades i ett tidigt skede då internrevisionen konstaterades att verksamheten påbörjat en omarbetning av processerna för godkännande av anläggningar. Det bedömdes därmed inte som meningsfullt att fortsätta revisionen.

I revisionen *övervakning överlämnade arbetsuppgifter* konstaterade internrevisionen bristfällig övervakningen av de arbetsuppgifter som överlämnats till annan aktör inom områdena djurhälsa

och animaliska biprodukter. Internrevisionens rekommendation är att verksamheten ska införa en process som säkerställer att uppföljning sker av överlämnade arbetsuppgifter.

I revisionen *hantering av åtgärdsplaner* konstaterade internrevisionen att processen för genomförande och uppföljning av åtgärdsplaner inte är ändamålsenlig. Internrevisionens rekommendation är att verksamheten ska införa en process som säkerställer att åtgärder tas fram och genomförs inom rimlig tid, att det sker en uppföljning av arbetet samt att det finns en tydlig ansvarsfördelning för alla delar i processen.

I revisionen *hantering av avgifter* konstaterade internrevisionen att kraven i förordning (EG) nr 882/2004 inte på ett säkert sätt omhändertas i verksamhetens arbete med avgiftsuttag. Internrevisionens rekommendation är att verksamheten vid införandet av den nya kontrollförordningen säkerställer att denna förordnings krav för avgifter följs vid fastställandet av avgifter.

I samtliga revisioner har brister i arbetet med att säkerställa efterlevnaden av förordning (EG) nr 882/2004 identifierats. Vår bedömning av bristerna är att de leder till svårigheter för verksamheten att kunna dra relevanta slutsatser kring hur lämplig den verksamhet som bedrivs är för att uppnå målen med offentlig kontroll.

14.3.3 Vidtagna åtgärder

Revisionsprogram, djurskydd

Resultatet från revisionerna har återkopplats till de kontrollmyndigheter som reviderats. De åtgärdsplaner som har inkommit visar på att de rekommendationer som har getts har omhändertagits och att det finns ett pågående arbete med att förbättra kontrollen i enlighet med de rekommendationer som har getts.

Revisionsprogram, internrevision

För revisionerna från revisionsplanen 2016 har åtgärdsplaner ännu inte tagits fram.

Under perioden 2012-2015 har 13 revisioner genomförts och internrevisionen har haft rekommendationer till verksamheten i 11 av dessa revisioner⁴⁰. Vi kan konstatera att tiden från det att revisionen är avslutad till dess att verksamheten har tagit fram en åtgärdsplan generellt sett är lång. Eftersom uppföljning inte sker förrän efter åtgärder är vidtagna innebär detta att vi endast kunnat genomföra uppföljning för fem av elva revisioner. Vid fyra av dessa uppföljningar konstaterar internrevisionen att verksamheten inte fullt ut genomfört planerade åtgärder och att bristerna, helt eller delvis, kvarstår. I en revision beslutade verksamheten att inte vidta några åtgärder utifrån lämnad rekommendation, vilket innebär att internrevisionens bedömer att identifierade brister kvarstår även här.

Ytterligare en uppföljning var planerad för 2016, men fick skjutas på framtiden för att verksamheten förlängde tiden för verkställandet av åtgärder.

Även den planerade tiden för att genomföra beslutade åtgärder är lång i de åtgärdsplaner som tas fram. Med anledning av att det är så få åtgärder som är genomförda utifrån de åtgärdsplaner som tagits fram kan internrevisionen inte dra några slutsatser kring vilka effekter planerade åtgärder har haft på verksamheten. Vad vi kan konstatera är att de brister som identifieras i olika revisioner är av likartad karaktär och hänför sig till brister i styrning och uppföljning av den offentliga kontrollen.

⁴⁰ Revisionerna ABP-omlastning och transport samt statistik djurskydd var utan iakttagelser.

15 Nationella referenslaboratorier

I detta kapitel beskrivs hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav. Det är Livsmedelsverket (SLV), Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) och Sveriges lantbruksuniversitet som har NRL. Vissa funktioner är gemensamma och för andra är endast en myndighet ansvarigt NRL.

Förkortningar används i stor omfattning i detta kapitel. Förkortningarna är specifika för sakområdet och förklaras inte särskilt här.

15.1 Livsmedelsverkets NRL-funktioner

Livsmedelsverket är NRL för de områden som listas i tabellen nedan. Vissa NRL delas med SVA.

Årligen anordnas EURL-möten där Livsmedelsverket deltar som representant för Sverige. På mötena diskuteras till exempel metodutveckling, lagstiftning och vägledning, instrumentering och fynd inom kontrollen. Mötena är kompetenshöjande då teoretiska och praktiska moment avhandlas. Det är också värdefullt att representanter för de olika medlemsstaterna kan mötas för att diskutera aktuella frågor och utbyta erfarenheter inom respektive område. Livsmedelsverket har deltagit i de EURL-möten som anordnats förutom inom området mjölk och mjölkprodukter. Inom vissa NRL-områden anordnas flera möten varje år. Under 2016 arrangerades ett av EURL-mötena för dioxiner och PCB i livsmedel och foder av Livsmedelsverket.

Tabell 86. Livsmedelsverkets NRL-områden

Område	Antal EURL-möten där SLV deltog	Antal PT där SLV deltog*
Mjök och mjökprodukter	0	1
Läkemedelsrester-betaagonister m.fl.	1	1
Läkemedelsrester-hormoner	1	0
Läkemedelsrester-antibakteriella subst.	1	2
Metaller i livsmedel av animaliskt ursprung	1	2
Bakteriell och viral kontamination av tvåskaliga blötdjur	2	4
Marina biotoxiner	1	2
Pesticider i cerealier	1	1
Pesticider i animaliska livsmedel	1	1
Pesticider i frukt och grönt	1	4
Pesticider "singelmetoder"	1	1
Dioxiner och PCB i livsmedel och foder	2	2
Tungmetaller i livsmedel; SLV (livsmedel); SVA (foder)	1	2
PAH	1	1
Mykotoxiner i livsmedel (SLV) och foder (SVA)	1	2
Genetiskt modifierade organismer Validering av metoder (Reg. 1981/2006)	1	1
Listeria monocytogenes i livsmedel (SLV) och foder (SVA)	1	2
Koagulaspositiva stafylokocker i livsmedel (SLV) och foder (SVA)	1	1
Escherichia coli i livsmedel (SLV) och foder (SVA)	1	2
Campylobacter i livsmedel (SLV) och foder (SVA)	1	2
Material i kontakt med livsmedel FCM	Inga möten utlysta	1
Genetiskt modifierade organismer Kontrolllaboratorier (Reg.882/2004)	1	2
Vattenhalt i fjäderfä SLV Rasmus Grönholm Förordning (EG) nr 543/2008 tillämpningsföreskrifter för rådets förordning nr 1234/2007 handelsnormer för fjäderfäkött.	2	0

*) Livsmedelsverket deltog även i PT anordnade av andra arrangörer. De redovisas inte i ovanstående tabell.

Under 2016 har Livsmedelsverket deltagit i nästan 40 olika provningsjämförelser och kompetensprovningar som anordnats av EURL. I en provningsjämförelse testas att den metod som laboratoriet använder ger resultat som överensstämmer med övriga laboratoriers resultat.

Livsmedelsverkets Kemi- och Biologiavdelningar har under 2016 validerat eller utökat scopet för sex metoder inom läkemedelsområdet, bakteriell och viral kontamination av tvåskaliga blötdjur, mykotoxiner och material i kontakt med livsmedel. Detta får effekten att fler substanser eller substansgrupper kan kontrolleras alternativt att fler djurslag eller matraser kan kontrolleras.

15.2 Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner

Tabell 87. NRL-funktioner vid SVA's områden

NRL för livsmedel och foder Namn på NRL	NRL	Delad med SLV	Deltagande i EURL möten (antal)	Deltagande i kompetens- provningar från EURL (antal)	Kompetens- provningar sända till andra laboratorier (antal)	Nya analysmetoder	Övriga kommentarer
Campylobacter	SVA	Ja	1	2			
E.coli	SVA	Ja	1	3	0	nej	
Staphylokokker	SVA	Ja	0	0	0	Nej	
Listeria	SVA	Ja	0	0	0	0	
Mykotoxiner	SVA	Ja	1	1	0		
Afrikansk hästpest	SVA	Nej	1	1			
Afrikansk svinpest	SVA	Nej	1	1	0	0	
Andra hästsjukdomar än afrikansk hästpest	SVA	Nej	1	1			West Nile, Ekvin virusarterit
Animaliska proteiner i foder	SVA	Nej	1	1	0		
Antimikrobiell resistens	SVA	Nej	2	3	1		
Aviär influensa	SVA	Nej	2	2	0	3 (qPCR för typning av neuraminidasgenen N8, N5 & N6)	
Bluetongue	SVA	Nej	1	1	0	0	Kompetensprovning för serologi och detektion
Bovin tuberkulos	SVA	Nej	0	1 (histologi)	0	1 (PCR fram-tagen för typning av myko- bakterier)	
Brucellos	SVA	Nej	Nej, ej anordnats	1	0		En kompetensprovning från EURL, 4 från ett annat laboratorium
Fodertillsatser (godkännande och kontroll)	SVA	Nej	2		0		Tre dossierer för foder- tillsatser granska-de
Klassisk svinpest	SVA	Nej	1	1	0	0	
Mul- och klövsjuka	SVA	Nej	1	1	0		
Newcastle-sjuka	SVA	Nej	2	2	0	Nej	

Parasiter	SVA	Nej	1	2	1	Nej	
Rabies	SVA	Nej	1	4			4 olika tekniker, PCR, FAT, virusisolering, serologi (FAVN)
Rabiesvaccineringens effektivitet	SVA	Nej					P.g.a. att Sverige är fritt från rabies sedan 1886 utförs ingen oral vaccinering.
Salmonella	SVA	Nej	1	3	1	PCR	
Sjukdomar hos fisk	SVA	Nej	1	1	-	-	
Sjukdomar hos kräfdjur	SVA	Nej	1	1	-	-	
Sjukdomar hos mollusker	SVA	Nej	1	1	-	-	
TSE	SVA	Nej	1	4	0	En an-passning för CWD	
Vesiculär svinsjuka	SVA	Nej	1	1	0	Nej	

15.3 NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet

Husdjursavel

Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (Bovin Avel) Interbull Centre, Institutionen för husdjursgenetik, Sveriges Lantbruksuniversitet – SLU

Tabell 88. Aktiviteter för Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (Bovin Avel) 2016

Pkt.	Aktivitet	Kommentar
1.	Mottagning, lagring och validering av data/resultat från medlemsländer	Regelbunden aktivitet: Mottagning, lagring och validering av följande data från 32 länder, 8 rasgrupper och 51 egenskaper: Härstamning Nationella avelsvärden för tjurar inom mjölkkraser Nationella genomiska avelsvärden för tjurar inom mjölkkraser SNP markörer för genotyper Fenotypiska värden för nötboskap inom köttkraser
2.	Rutinmässiga internationella avelsvärderingar	Regelbunden aktivitet: Rutinmässiga internationella avelsvärderingar: Genomförs tre gånger per år för tjurar inom mjölkkraser. Egenskapsgrupper: produktion, konformation, juverhälsa, livslängd, kalvning, fertilitet, mjölkbarhet och temperament. Genomförs två gånger per år för nötboskap inom köttkraser.
3.	Distribution av resultat	Regelbunden aktivitet: Distribuering av resultat från internationell avelsvärdering: April, augusti och december för avelsvärdering inom mjölkkraser. Januari och september för avelsvärdering inom köttkraser.
4.	Publicering av statistik	Regelbunden aktivitet: Resultat från rutinmässig internationell avelsvärdering publiceras även på Internet: www.interbull.org – avelsvärderings-resultat för mjölkkraser www.icar.org - avelsvärderingsresultat för köttkraser
5.	Test avelsvärdering	Regelbunden aktivitet: Test avelsvärdering för mjölkkraser genomförs två gånger per år (januari och september). Test avelsvärderingen ingår som en förberedelse för inkludering in den rutinmässiga avelsvärderingen.
6.	Internationella seminarier	Regelbunden aktivitet med årsmöte (senast 24-28 oktober 2016, Puerto Varas, Chile).

7.	Utveckling av informationssystem	Regelbunden aktivitet: Databas system för hantering av härstamnings information är i produktion. Databas system för hantering av nationella avelsvärderingar Databas system för hantering av Bovin genotyper Databas för hantering av fenotypiska värden
8.	Harmonisering samt utveckling av metoder	Regelbunden aktivitet: Fokusering på avelsvärderingsmetoder med fokus på: härstamnings information genomisk selektion modeller baserade på individuell prestations data
9.	Utveckling av kontroll protokoll	Utveckling av nya valideringsmetoder och programmering av valideringsverktyg med tonvikt på genomisk data.
10.	Undersökning av problem vid harmonisering av metoder	Regelbunden aktivitet: Fokusering på metoder för genomisk data.
11.	Support till medlemsländer	Regelbunden aktivitet: Rådgivning och stöd till medlemsländer beroende på tillgängliga resurser.
12.	Harmonisering av avelsvärdering för hälsa, reproduktion och funktionella egenskaper.	Regelbunden aktivitet: Ingår i dem rutinmässiga internationell avelsvärdering av hälsa (egenskapsgrupper juverhälsa, kalvnings, och fruktsamhet). Utökad samarbete med "World Guernsey Federation" gällande inavel. Genomisk avelsvärdering för Brown Swiss ras från 8 länder.
13.	Avelsvärdering av nötboskap inom köptraser	Utveckling av internationell avelsvärdering för nötboskap för köptraser i samarbete med Franska och Irländska forskare.
14.	Bistå länder som blivit medlemmar i EU	Aktivitet beroende på efterfrågan. Utökad support beror på finanser. Utveckling av genomisk avelsvärdering för små Holstein populationer.
15.	Publicering av resultat från utvecklingsarbete.	Interbull Bulletin (https://journal.interbull.org/) som är en "Open Access Journal". Dessutom trycks Interbull Bulletins och distribueras. Informationen är även tillgänglig på Interbulls hemsida.
16.	Internationella möten och konferenser	Interbull anordnar regelbundet seminarier i samarbete med ICAR och EAAP. Teknisk Workshop (senaste 6-8 februari 2017, Ljubljana, Slovenien).
17.	Kvalitetssäkring	Implementering av ISO 9001 kvalitetsstyrning. Certifiering kommer att genomfördes under 2016.

Bihälsa

NRL var representerat vid det årliga mötet och work-shop arrangerade av EU-RL för bihälsa.

NRLs verksamhet och metoder för diagnos av amerikansk yngelröta (*Paenibacillus larvae*) har under året ackrediterats av Swedac enligt SS-EN ISO/IEC 17025

16 Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan

16.1 Beskrivning av området

Principer för krishantering och system för samverkan mellan myndigheter finns i förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap. Kommuners och landstings ansvar framgår av lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Ansvarsprincipen och samverkan

En av grundprinciperna i svensk krishantering är ansvarsprincipen. Den innebär att en myndighet har samma ansvar vid kris som under normala förhållanden. Samtidigt ska myndigheterna också samverka och stödja varandra vid en krissituation.

Krisorganisation

Myndigheterna ska ha väl utbildade och övade krisorganisationer. För att nå detta mål ska myndigheterna, enligt krisberedskapsförordningen, ta fram årliga övnings- och utbildningsplaner.

16.2 Beredskapsplaner

Som stöd i beredskapsarbetet och för organisationens arbete vid kriser och svåra påfrestningar ska myndigheterna göra risk- och sårbarhetsanalyser inom verksamhetsområdet och ha beredskapsplaner för krisledning och krishantering. Under 2016 drabbades Sverige av tre epizootiutbrott, de beskrivs mer ingående nedan. Samtliga epizootiutbrott hanterades av Jordbruksverkets krisorganisation. Sammantaget har de tre utbrotten under 2016 tillsammans med utvecklingen av beredskapsplaner, handledningar, rutiner, checklistor och arbetssätt under de senaste åren stärkt vår beredskap. Jordbruksverket har en ny digital struktur för våra beredskapsplaner, där finns bl.a. genomarbetade handledningar för saneringsarbete på gård och för smittspårning. Epizootiutbrott under 2016 har stärkt implementeringen av flera utvecklingsprojekt och bättre förankrat beredskapsplanerna i organisationen.

Epizootiutbrott 2016

Under sommaren drabbades flera djurbesättningar i Östergötland av mjältbrand. Sammanlagt dog 16 djur, främst nötkreatur men också får, häst och älg. I arbetet med att hindra smittspridning genomfördes bland annat vaccinering mot mjältbrand av flera besättningar. Inga människor drabbades av mjältbrand men som en säkerhetsåtgärd behandlades några personer med antibiotika. Smittkällan är inte känd.

Senare under hösten drabbades en fjäderfäbesättning i Skåne av Newcastle sjuka som fick till följd att hela besättningen på 18000 djur avlivades. Under samma tidsperiod drabbades en fjäderfäbesättning i samma region av högpatogen aviär influensa av typen H5N8. Utbrottet föranledde att hela besättningen om cirka 200 000 fjäderfä avlivades. Ytterligare fall av H5N8 inträffade men dessa var mindre omfattande. Smittan misstänktes komma från vilda fåglar.

16.2.2 Påbörjade utvecklingsområden 2016

Privat offentlig samverkan i foder och livsmedelskedjan

Projektet syftar till att skapa en robust och handelskraftig aktörskedja inom foder och livsmedelshandling för att kunna vidta åtgärder för plötsligt uppkomna händelser så effektivt och ekonomiskt som möjligt. Projektet innefattar offentliga såväl som privata aktörer och genom detta ska projektet främja att aktörerna skapar förståelse för varandras roller och ansvar vid händelser.

Projektet pågår mellan 2016-2018 och leds av jordbruksverket.

Beroende, roller och ansvar inom den privata och offentliga sektorn vid utbrott av växtskadegörare (BRAVO)

Syftet med projektet är att stärka samhällets krisberedskap genom att tydliggöra beroenden, roller och ansvar inom den privata och offentliga sektorn vid händelser som hotar livsmedelsproduktionen, miljön och stora ekonomiska värden. Berörda aktörer inom den privata och den offentliga sektorn ska även identifiera vilka behov som finns utanför det egna ansvarsområdet gällande växtskadegörare. Projektet ska titta även på samverkansmöjligheter inom Norden samt verka för att modeller och strategier tas fram. Projektetiden är mellan 2016-2018 och arbetet leds av jordbruksverket. De aktörer som ingår i projektgruppen är Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen Dalarna, Sveriges lantbruksuniversitet, Totalförsvarets forskningsinstitut. Projektet kompletteras även med relevanta branschorganisationer.

Totalförvarsplanering

I arbetet med den återupptagna totalförvarsplaneringen kommer kunskap och erfarenhet från fredstida krisberedskap och krishantering vara värdefullt. Arbetet med det civila försvaret kommer även bidra till ett robustare samhälle och en stärkt krisberedskap i stort. Livsmedelsverket har under 2016 startat en inledande analys av hotbildsunderlag inför planeringen av civilt försvar.

Samordning av den regionala krisberedskapen vid epizootiutbrott

Länsstyrelsernas prioritet har under 2016 främst handlat om uppdatering och revidering av sina beredskapsplaner vid epizootier, epizootiutrustning samt omvärldsbevakning med fokus på just epizootier. Fall av smittor har inträffat under året vilket har lett till att ett flertal länsstyrelser har engagerats i arbetet med dessa.

De flesta länsstyrelser i landet har en beredskapsplan för epizootier som reviderats från 2012 och framåt. Några fåtal länsstyrelser uppger att beredskapsplanen är reviderad mellan 2003-2009 men att arbete med revidering pågår eller är prioriterad. Majoriteten av länsstyrelserna har sin beredskapsplan för epizootier integrerad med den generella beredskapsplanen medan somliga har den helt separerad. Vidare ser en majoritet av länsstyrelserna att deras beredskapsplan för epizootier kan förbättras. Under epizootierna 2016 samverkade flera länsstyrelser vid samverkansmöten. Andra exempel på samverkan mellan länsstyrelserna är att några delat på eller har haft tillgång till den andres epizootiutrustning under flytt till nya lokaler, man har genomfört informationsmöten med andra länsstyrelser samt haft erfarenhetsutbyten.

Två länsstyrelser har kunnat bistå varandra med bakjour under semestertider. Några har haft hjälp av varandras beredskapsplaner som stöd för revidering av sin egen. Samsynsdiskussioner och dialog har förts inom ramen för 28-nätverkets referensgrupp för smittskydd och animaliska biprodukter, med deltagande genom länsveterinärer från flera län.

Länsstyrelserna ser flera behov av förbättringar gällande samverkan med andra län. Här efterfrågas fler praktiska övningar och erfarenhetsutbyten och önskar mer initiativ från Jordbruksverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Översyn av bemanning

under semestrar och storhelger, utbildning av TIB för initial handläggning av epizootier, klagörande för hur ett länsöverskridande samarbete ska ske. En länsstyrelse uppger att sårbarheter i organisationsstrukturer som genomgått förändringar sammantaget med förekommande bemanningsproblematik utgör en oroande sårbarhetspotential.

Samarbetet med kommunerna ser olika ut i landet. Hos vissa länsstyrelser är fokus inte inriktat mot epizootiberedskap. Andra vidtog information till kommunerna angående skyddsnivåer för fågelinfluensan hösten 2016. Detta gjordes via regionala samverkanskonferenser och via länsstyrelsens hemsida.

Sammanfattningsvis kan konstateras att Länsstyrelsernas samlade beredskap mot epizootier är god och anser den vara. Jordbruksverket har inget att anmärka på den gällande beredskapen och upplever länsstyrelsernas arbete som proaktivt och problemorienterat.

Kontinuitet och funktionalitet i samhällsviktig verksamhet - livsmedelsförsörjning

Projektet är en ettårig förstudie med start 2016 och syftar till att tillvarata erfarenheter från Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps arbete med handlingsplan för skydd av samhällsviktig verksamhet. Förstudien ska identifiera åtgärder för att öka förmågan att arbeta med systematiskt säkerhetsarbete och på så sätt kunna upprätthålla kontinuitet och funktionalitet inom sektorn. Perspektivet civilt försvar kommer också att belysas. Projektet drivs av Livsmedelsverket och genomförs i nära samarbete med Jordbruksverkets projekt ”Samhällssäkerhet och civilt försvar inom jordbrukssektorn och livsmedelskedjan”

Handbok för tillämpad klimatanpassning för dricksvatten

Projektets syfte är att bidra till en hälsomässigt säker dricksvattenförsörjning som kan hantera en ökad kemisk och mikrobiologisk belastning på dricksvattenkedjan. Målet är att ge dricksvattenproducenter och andra aktörer i dricksvattenkedjan handledning och verktyg för att klimatanpassa dricksvattenförsörjningen i samverkan inom sin kommun och med sin länsstyrelse. Materialet ger ansvariga för dricksvattenproduktion möjlighet att stärka förmågan att säkerställa funktionalitet och kontinuitet hos samhällsviktig verksamhet. Projektet drivs av Livsmedelsverket under 2016-2018.

16.2.3 Övningar och händelser under 2016

Övningar

Signalskyddsövningar

Under året deltog Jordbruksverket i två regionala signalskyddsövningar som arrangerades av Länsstyrelsen i Jönköpings län. Syftet var att de deltagande i övningen skulle pröva Jordbruksverkets signalskyddssystem genom att säkra att kommunikationer går att upprätta med andra aktörer inom totalförsvaret samt att personal, utbildad på signalskyddssystem har ett korrekt handhavande för att upprätthålla sin kunskap. Resultatet från både övningarna visade att Jordbruksverkets signalskyddssystem fungerar genom att samband med ett antal medverkande aktörer kunde upprättas.

Planering inför samverkansövning (SAMÖ 2016)

Jordbruksverket och Livsmedelsverket deltog under större delen av året i planeringsarbetet inför den nationella samverkansövningen (SAMÖ 2016) som var tänkt att genomföras i november 2016. Huvudansvariga för övningen var Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Länsstyrelsen i Västra Götaland. Scenariot för övningen var höga flöden i Västra Götaland och Värmland som skulle leda till störningar i försörjnings- och transportsystem, som till exempel livsmedel, drivmedel och läkemedel, samt störningar i annan samhällsviktig verksamhet, som

till exempel el-/telekommunikationer, vatten och avlopp, sjukvård. I början av december 2016 beslutade arrangörerna sig för att ställa in övningen på grund ökade oroligheter i omvärlden, bland annat på grund av kriget i Syrien och den efterföljande flyktingvågen genom södra Europa och upp till Sverige. Det stora antalet flyktingar som kom till Sverige medförde en ökad påfrestning för samhället, vilket gjorde att flera aktörer inte längre hade möjlighet att delta i planeringsarbetet. Arbetet under 2016 fokuserade till stor del på att tillvarata de erfarenheter som gjorts under det tidigare planeringsarbetet.

Seminarieövning Becquerel

I maj medverkade Jordbruksverket i en seminarieövning (Becquerel), arrangerad av Länsstyrelsen i Dalarna. Övningen hade ett lärande och kunskapshöjande fokus, där föreläsningar varvades med korta diskussionsövningar. Syftet med Jordbruksverkets deltagande i övningen var att stödja Länsstyrelsen i Dalarna genom att delge kunskap inom Jordbruksverkets sektorsansvar vid nedfall av radioaktiva ämnen, samt att representera NESAs (Nationella expertgruppen för sanering) genom att redogöra för deras roll, ansvar och uppgifter.

Seminarieövning Lukas

Under hösten 2016 deltog Jordbruksverket och Livsmedelsverket i seminarieövningen Lukas, som genomfördes som två skilda övningar, en funktionsövning den 27 september och en seminarieövning den 18 oktober. Funktionsövningen genomfördes som en simuleringsövning med motspel, där de övade satt i sina respektive lokaler och hade tillgång till sina ordinarie system. Jordbruksverket deltog inte som övad aktör, utan utgjorde ett stöd för de övade via distans vid eventuella frågor, samt medverkade via en samverkanskonferens anordnad av MSB. I seminarieövningen deltog inte Jordbruksverket och Livsmedelsverket.

Det övergripande syftet med övning Lukas var att pröva dokumentet ”Informationssamverkan mellan Norge och Sverige”. Dokumentet är ett resultat av det arbete som genomförts i projektet och syftar till att beskriva gemensamma rutiner för informationssamordning och samverkan mellan Norge och Sverige i händelse av en kärnteknisk olycka.

Övningen var den avslutande delen inom ramen för projektet Gränslös samverkan vid kärnteknisk olycka (GSK) som har drivits av Länsstyrelsen i Jämtland och där Jordbruksverket och Livsmedelsverket har varit några av de deltagande aktörerna.

Larmövning för frivilligresurser

Under året har Jordbruksverket genomfört en larmövning med frivilligresurserna, där syftet med att testa larmkedjan för Jordbruksverkets frivilligresurser var att pröva om kommunikationsvägarna fungerade, dvs. om larmet nådde mottagaren och hur mottagaren återkopplade sitt svar till avsändaren. Övningen genomfördes också för att få en uppfattning om vilken tillgänglighet på resurser som Jordbruksverket kan räkna med i ett skarpt läge. Resultaten av övningen ska kunna användas för schemaläggning och vid kommande rekryterings- och utbildningsbehov.

Seminarieövning Storskalig utrymning för Västerås stad

Den 7-11 november anordnade Västerås stad en kombinerad utbildnings- och övningsinsats med fokus på storskalig utrymning. Målet med aktiviteterna var att skapa förutsättningar för berörda organisationer att kunna planera för, samordna, leda och hantera storskaliga utrymningar. Fokus var därför samordning och ledning, hantering och kommunikation. Varje dag inleddes med två utbildningsmoment. Därefter följde en seminarieövning där deltagarna använde områdeskartor och spelmarkörer som stöd i diskussionerna. Varje övningsdag hade också ett för målgruppen skraddarsytt scenario, skogsbrand, tågurspåring, värmefrånfall och storbrand i oljedepå. Jordbruksverket deltog i övningen under en av dagarna, där syftet med deltagandet var att tydligare kunna visualisera lägesbilden vid en händelse inom Jordbruksverkets sektorsansvar, samt få kunskap om hur en storskalig utrymning planeras och genomförs.

Nödvattenövning stor stad

Under 2016 har Livsmedelsverket genomfört och avslutat en övningsserie riktad till alla kommunala funktioner som använder dricksvatten, dricksvattenproducenter, kontrollmyndigheter och landsting. Syftet med övningsserien är att pröva befintliga krisplaner ur ett dricksvattenperspektiv, öva krisorganisationens handlingsförmåga, tydliggöra funktioner, ansvar och befogenheter i samband med en nödvattenförsörjning och skapa förståelse för komplexiteten i samband med en stor nödvattenförsörjning och identifiera förbättringsområden.

Regionala utbildningsdagar, övningar och workshops

Under 2016 har Livsmedelsverket genomfört och avslutat ett paket av utbildnings- och övningsdagar som stöd för länsstyrelser. Deltagare i övningarna har förutom länsstyrelsen varit politisk ledning och dricksvattenproducenter, miljöförvaltning, räddningstjänst, beredskaps-samordnare, socialtjänsten, samt flera regionala aktörer. Syftet har varit att öka krishanteringsförmåga, utveckla beredskapen samt arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser.

Hanteringsövning av utrustning för nödvattenförsörjning

Ett antal praktiska hanteringsövningar har genomförts av Livsmedelsverket under året. Utbildningarna har genomförts med syftet att öka kommunernas krishanteringsförmåga när det gäller stora kriser inom dricksvattenområdet. Vid dessa övningar har också frivilliga resursgrupper (FRG) deltagit.

17. Förtroendemätningar – brukarundersökningar

17.1 Konsumenternas förtroende för livsmedelskontrollen

Livsmedelsverket genomförde hösten 2016 förtroendemätning bland konsumenter och livsmedelskontrollmyndigheter. Det är tredje gången som verket genomför denna typ av undersökning; 2011, 2013 och 2016.

Konsumenterna bedömer för tredje året i rad, att den största risken med livsmedel är att information vid servering av livsmedel, till exempel på restaurang, är felaktig eller ofullständig. Trots detta så var det färre 2016 än tidigare år som bedömde denna risk som mycket eller ganska stor, en minskning från 26 till 17 procent. Näst störst risk anser konsumenterna att det är att man blir sjuk på grund av skadliga ämnen till exempel kemikalier, i det man äter. Denna risk anses större nu jämfört med tidigare år; 13 procent ansåg att denna risk var mycket eller ganska stor 2016 jämfört med 9 procent 2013 och 3 procent 2011. Minst risk anser konsumenterna att det är att man blir matförgiftad.

För första året så ställdes frågan om risken att bli avsiktligt lurad som konsument när man köper mat och dryck i butik eller på restaurang. 11 procent av konsumenterna bedömer denna risk som mycket eller ganska stor, medan 21 procent bland kontrollmyndigheterna anser det.

För andra gången ställdes frågorna om i vilken grad man anser att livsmedelskontrollen i Sverige bidrar till att man inte blir sjuk av mat och dryck eller blir lurad som konsument. 83 procent av personal inom livsmedelskontrollen anser att kontrollen bidrar i ganska eller mycket hög grad till att man inte blir sjuk av mat och dryck. Bland konsumenterna är det 62 procent som delar den uppfattningen. 51 procent av konsumenterna anser att livsmedelskontrollen bidrar till att man inte blir lurad medan 69 procent bland kontrollmyndigheterna anser det.

Kontrollmyndigheterna fick också svara på om de anser att livsmedelskontrollen i Sverige kontrollerar de områden där riskerna är störst, och det är det fler som anser nu. Det har ökat från 66 till 76 procent mellan 2013 och 2016. De anser också att kontrollen i större utsträckning upptäcker de brister som finns och ser till att de åtgärdas i tid.

**Rapport om Sveriges kontroll
i livsmedelskedjan, 2016**

Generalläkaren, Jordbruksverket, Livsmedelsverket,
Länsstyrelserna, SKL, SLU, SVA, Swedac, Tullverket